CENSVRA ORIENTALIS ECCLESIÆ.

De præcipuis noſtri ſeculi hæreticorum dogmatibus:

HI Eremię Conſtantinopolitano Patriarchę, iudicij,& mutuę communionis cauſſa, ab Orthodoxę doctrinę aduerſarijs, non ita pridem oblatis. Ab eodem Patriarcha Conſtantinopolitano, ad Germanos Græcè conſcripta:

A STANISLAO autem SOCOLOVIO, Sereniſſimi STephani Poloniæ Regis Theologo, ex græco in latinum conuerſa, ac quibusdam annotationibus, ad proprias Græcorum opiniones reſpondentibus illuſtrata.

AD GREGORIVM XIII.
Pontificem Maximum.

Cracouiæ,
In officina Typographica Lazari.
cIↃ. IↃ. XXCII.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

201
80.

GREGORIO XIII.

PONTIFICI MAXIMO
AMPLISSIMO RELIGIONIS
Catholicæ propagatori.

IVRE AC INSTITVTO belli ſancitum eſt, GREGORI XIII. Pontifex Max: vt qui tranſfugam in aliena caſtra tranſeuntem deprehenderit; illum Imperatori ſuo, aut cuipiam alteri ex Ducibus militiæ ſiſtat, atque præſentet. Non diſsimile quid hoc tali tempore in ſpirituali hac noſtra militia deprehenſum, ad ſacroſanctum Sᵗᵘᵐ. V. tribunal, eodem iure, pro officio meo adfero. Cùm enim ante hoc biennium, vnà cum Sereniſsimo Rege meo, Principe integerrimo, ac Religionis catholicæ ſtudioſiſsimo, principio regni illius, has oras Sarmatiæ noſtræ peragro, atq. perluſtro; Leopolim Metropolim Ruſsiæ, emporium apud nos imprimis nobile veni. Habet hoc ea vrbs ante alias ſingulare, vt cùm reliquarum planè omnium religionum ritus, et cerimonias ex antiquo admiſerit; ab huius tamen ſeculi hæreſibus peculiari quodam Dei munere penitus ſit libera, illisque ſummo ſtudio ac diligentia mirè obſiſtat. Incidi tum fortè ibi in quendam Archimandritam Græcum, hominem non indoctum, nec illiberalem: cum quo, vbi multa de multis, vt fit ſæpè, familiariter contuliſsem; deuenimus tandem in ſermonem, de his hæreſibus, ac magiſtris earum, quæ hoc noſtro infelici ſeculo, orbem exercent Chriſtianum. Ac cùm vtrinque eam temporum noſtrorum calamitatem,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

hominumque temeritatem, abundè ita vti par fuit, deplorasſemus; intulit ille, ad Patriarcham item ſuum iſtos ex Germania, non ita multò antè ſcripſiſſe, illiq. ſumma fidei et confeſsionis ſuæ capita obtuliſſe; ac, vt in communionem eius Eccleſiarũ reciperentur, ſtudioſè petijſſe: quos tamen ille tantùm abeſt, vt recipiendos duxerit; vt etiam ſcripto quodam ſuo illa ipſa, quæ tum illi propoſuerant capita, confutarit. Agnoui hoc idem planè quondam Pellagianos, temporibus D. Auguſtini feciſſe, eodemque modo ab occidentali Eccleſia ad orientalem necquidquam confugiſſe. Obijcit eam rem his verbis Iuliano Pellagij diſcipulo D. Auguſtinus. Non eſt, inquit, quòd prouoces ad orientales Antiſtites; quia et ipſi vtiq. Chriſtiani ſunt, et vtriusque partis terrarum fides iſta vna eſt; quia et fides iſta Chriſtiana eſt; et te certè occidentalis terra genuerat, occidentalis regenerauit Eccleſia. Quid ei quæris inferre, quod in ea non inueniſti; quando in eius membra veniſti? imo quid quæris auferre, quod in ea tu quoque accepiſti? puto tibi eam partem orbis ſufficere debere, in qua primũ Apoſtolorum dominus voluit glorioſiſſimo martyrio coronari. Cui Eccleſiæ præſidentem beatum Innocentium, ſi audire voluiſſes; iam nunc periculoſã iuuentutem tuam Pellagianis laqueis excuſsiſſes. Quid enim potuit vir ita ſanctus Affricanis reſpondere conſilijs, niſi quod antiquitus Apoſtolica ſedes et Romana cum cæteris tenet perſeueranter Eccleſia? Hæc et alia his ſimilia D. Auguſtinus. Lætabar iam tum, me nouas iſtorum artes, nouum nocendi ſtudium deprehendiſſe. Et quoniam eodem ipſo tempore, homo ille Græcus Biſantium repetebat; petij, vt exemplum ſcripti illius Patriarchæ ſui ad nos mitteret. Quod ille libenter, et promptè ſe facturum obtulit; vt et poſtea amici functus officio fecit. Quod, vbi primùm græcè legi; dici non poteſt, quantam ex eius lectione voluptatem cepi: ſtatimque operam dedi; vt illud quàm diligentiſſimè in linguam latinam, pro noſtra tenuitate tranſlatum, publicè noſtris homi-

ſtris hominibus legendum proponerem. Idque plurimas, easque iuſtiſsimas ob cauſsas. Primùm vt iſtos homines nihil non contra matrem ſuã molientes, nullamq; partem nocendi relinquentes proderem, eorumq; artes, clandeſtinaq. conſilia in lucem proferrem, ac detegerẽ. Deinde, vt quantùm eos ipſos huius ſuæ nouitatis pudeat atq. tedeat; quòd cum nulla Apoſtolica, veterique ſede coniuncti ſint; quod ſucceſsionem nullam demonſtrare poſsint; quod ἀκέφαλα hoc eſt membra ſine capite mutila ſint, vel ex hoc ipſorum facto demonſtrem. Demum vt quàm ſit vtriusque Eccleſiæ, occidentalis, inquam, et orientalis de his rebus, quas iſti ex ſede ſua commouerunt, incredibilis conſenſus, ſumma concordia; vt non eadem tantùm dicamus omnes, ſed iisdem penè verbis etiam omnibus clarum fiat. Quò ampliùs conuiciari deſinant, hæc Latina eſſe; ab hoc vel illo Romano Pontifice profecta: cùm hæc eadem ab his, qui Romanis, vniuerſisque Latinis, inſito quodam odio infenſiſsimi ſunt, non minore ſtudio atque contentione colantur atq. defendãtur. Simulq. perſpiciant ſe non ſolùm à Romano Pontifice; ſed ab ipſo terrarum orbe, omnibusq. Eccleſijs defeciſſe: in eoq. mentis ſuæ errorem recognoſcant, quòd illud ſe ſub his frigidis ſeptemtrionibus videre, profiteri non erubeſcant; quod vniuerſus occidens et oriens orbis, longè antiquiùs et benigniùs ab illo diuino et cæleſti ſole Chriſto Ieſu colluſtratus, hactenus non viderit. Demũ ne ampliùs in ſuis confirmandis, incautaque plebecula decipienda, orientalis Eccleſiæ authoritate, et teſtimonijs (quod quidem hactenus fecerunt) abutantur; cuius contra ſe tam inſignia referant teſtimonia. Poſtremò, vt agnoſcãt, nuſquam ſibi in orbe Chriſtiano, nuſquam in Eccleſia Catholica locum relictum eſſe; nuſquam cum iſtis moribus, et ſententijs conſiſtere poſſe. Et quemadmodũ ipſi impiè gremium eius matris, quæ eos genuit, lacteq. ſuo aluit, ſpreuerunt, ab eoque longè aberrarunt; ita illos vicißim tanquam proteruos, parentibusque inobedientes filios, vbi

que

HAYROBA SUB.JECTERA OHY.M.I.MRHIRIBA

que ſperni ac repudiari; vt illud Iſaiæ in eis abundè completum eſſe videatur: Væ qui ſpernis, nonne et ipſe ſperneris? cùm defatigatus, deſieris contemnere; tum ipſe contemneris. A caſtris in quæ confugiunt, arcentur: ab illis, quos patronos parabant, accuſantur: eorum, quos ipſi iudices communis cauſſæ conſtituerunt ſententiis, condemnantur: ita, vt vel hoc ſolum tam clarum et illuſtre orientalis Eccleſiæ teſtimonium, et eos, et alios omnes; ſi modo ſecum conſentire velint; ſi veritatem ipſam ex animo quærant, et non ipſa pertinatia, opinioneque ingenij, ac ſtudio nocendi vincantur; ab errore quidem reuocare, ad rectam autem et Catholicam fidem reducere meritò debeat. Nam cùm neque illi, neque nos, vt quidem iſti dicunt, communis cauſſæ, propter priuatum cuiuſque in re ſua ſtudium, æqui iudices eſſe poſſimus; detur ſanè rectè hoc ab illis factum eſſe, quòd ad eos iudices prouocarunt, qui neq. cum hac, neq. cum illa parte cõiunguntur. Quòd autem eorum iudiciis et ſententiis acquieſcere nolunt, quos ipſi iudices delegerunt; in hac quidem certè parte, iam non cum aliis, ſed ſecum ipſi pugnant; ſuumque contumacem, et incurabilem morbum aperiunt: nec tam ſe in hac cauſſa iudices, quàm aſſentatores quæſiuiſſe, abundè docent. His inquam ex cauſſis, hanc ipſam orientalis Eccleſiæ, de eorum confeſſione cenſuram, quam iſti non ſine cauſſa ſuppreſſerunt; ipſe magna ratione in lucẽ proferre volui. Ad te autem potiſſimum Beatiſſime Pater, hanc totam cauſſã deferendam æquiſſimum eſſe putaui. Primùm, quòd in caſtris DEi exercituum dux et Imperator ſecundum IESum Chriſtum ſis, ad quem omnem cognitionem de perfugis pertinere ſuperiùs diximus. Demum, quòd ante alios omnes, ijs ſtudiis, quæ vel ad illuſtrandam, vel exornandam Catholicam religionem ſpectant, mirificè delecteris; quorum tot gymnaſia, tot ſcholas, tot ſeminaria per orbem terrarũ vno tempore inaudita liberalitate, et incredibili erga exteras nationes charitate, ſimul aperuiſti: vt verè te non nomine tan-

mine tantùm, ſed re ipſa multò magis, illius hominis agricolæ vicarium eſſe demonſtres, qui largè et munificè ſeminat ſemen bonum; ſiue illud cadat ſecus viam, et concul cetur ab hominibus, volucresque cœli comedant illud; ſiue ſuper petram, et ſtatim areſcat; ſiue inter ſpinas et ſuffocetur; ſiue in terram bonam, et ferat fructum centuplum: illiusque patris familias, qui primo manè ad conducendos operarios vineæ ſuę egreditur, munificèq. operarios, ac vinitores omni hora in eam conducit. Quo fit, vt te tam diligente, et aſſiduo agri dominici cultore; flores apparuerint in terra noſtra; vineæ florentes odorẽ dederint ſuum; fruges, quas iam infelix lolium planè obruerat, ita creſcant, vt ipſum lolium vix iam appareat. Deinde quòd hoc idem Regem meum velle ſuſpicabar, qui omnia ſua, et ſuorum in hac parte S^ti V. ſubiecta eſſe expetit; quiq. item in hac Dei agricultura, non ita multis poſt paſſibus, veſtigia S^tis tuæ ſecutus, et ipſe ſtrenuè torquet aratrum. Quem quidẽ virum Deus ille immortalis, (cuius prouidentia omni prouidet ſeculo) tanquam alterum Abraham quendam, aut Iob, ex reliquiis illis, florentiſſimi quondam Pannonici regni ſolum ferè, vnà cum pientiſſimo fratre ſuo, ad excitanda iterum in ea gente Catholicæ religionis ſemina, omnipotenti dextera ſua, ab omni labe hæretica, purum, et liberũ conſeruauit, nec genu ſuum coram Baal flectere permiſit: quem poſtea de domo, et de cognatione ſua eduxit, in gentemque magnam, et regnum eximium, iſtius conſtantię et pietatis cauſſa, creſcere fecit; pulcherrimisq., ac quaſi repetitis ex potentiſſimis hoſtibus victoriis, ſedique Sanct^tis veſtrę inimicis, illuſtrauit, magnificeq. exornauit; ac in dies magis ac magis nouo rerum ſucceſſu ornat, et auget. Vt omnibus mortalibus, Regibus item et Principibus, ſpecimen detur; cum qui habitat in adiutorio altiſſimi, in protectione Dei cœli non cõmoueri: et diuites quidem ac potentes ſaepius eſurire, et egere; inquirentes autem dominum, non diminui omni bono. Vltimò quòd te Pontifice, his ipſis ſtudiis

Romae

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

Romae operam dederim, quorum nunc hunc ipsum exiguum fructum in publicam vtilitatẽ confero. Et contendi quidem ego sedulò, vt in hac mea versione, ab ipsius autoris verbis, ne latum quidem vnguẽ, quo ad eius fieri posset, recederem. Verùm cùm praesens Graecia, multũ mutauerit dicendi genus, à priscaq. illa orationis sinceritate, et sanitate; compositionis item et structurę veritate, et concinnitate, plurimùm discesserit; cumque hoc ipsum exemplar valdè incorrectè, et inconcinnè descriptum ad nos missum fuerit: necesse itẽ, et ipse habui paucis quibusdam in locis, ad sententiam magis, quàm ad verba, ipsam interpretationem accõmodare; ita tamen, vt omnibus sententiis integritatem, et religionem suam eandemque plane simplicitatem, ac vt ita dicam, ruditatem, quantùm possem conseruarem. Reliquum est, vt hanc meam liberiorem S^tis V. compellationem deprecer; ac ipsius Paternę et Apostolicæ benedictioni, me studiaq. mea humillimè submittam: Deum immortalem precatus, vt quã diutissimè publicę vtilitati S^tas tua viuat; ac demum cum gaudio, et exultatione, portans manipulum veteris consitionis suae, ad principem pastorem Christum redeat. Cracouiae, tertio Idus Aprilis. Anno à natiuitate Domini M. D. LXXXI.

INDEX ET SERIES PRÆCIPVORVM CAPITVM LIBRI HVIVS.

Symbolum Nicœnum approbatur: proprius Græcorum error de processione Spiritus S. asseritur Cap. I.

Articuli fidei summatim explicantur, & ad vitę & morum institutionem accommodantur. II.

De peccato originis, baptismo, sacro chrysmate, & eorum qui baptisantur communione. III.

De pœnitentia peccatorumq. remissione. IIII.

De fide & operibus. V.

Neque nimis de gratia Dei præsumendum, neque desperandum esse. VI.

De numero & natura Sacramentorum. VII.

De ministris Ecclesię, & eorum honore. VIII.

De baptismo paruulorum. IX.

De cæna Domini, veritateque corporis & sanguinis Christi. X.

De officio confitentis, & eius qui audiendę confessioni præest. XI.

De mulctis atque satisfactionibus, quas diuus Basilius τὰ ἐπιτιμία, alij autem Græci τὰς ἐπιτροπάς appellare solent. XII.

De sacra Liturgia, hoc est, de incruento quod in missa fit sacrificio, cuius opus, finis, vniuersaque œconomia pulchrè explicatur. XIII.

De sacris ordinationibus, quas Græci χειροτονίας vocant. XIIII.

Neque

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І.МЕЧНИКОВА

Neque preces neque oblationes, neque dies festos, neque alia donaria, corrupta vita & moribus ministrorum, vitiari. XV.

Omni magistratui à DEO constituto parendum esse. XVI.

De consumatione mundi. XVII.

De gratia & libero arbitrio. XVIII.

Deum non esse authorem malorum. XIX.

De sacris traditionibus, & præsertim Monachatu. XX.

De cultu & veneratione sanctorum. XXI.

Epilogus de quibusdam, vt isti vocant, abusibus.

EPISTOLA THEOLIPTI ARCHIMANDRITÆ, CVM QVA CONSTANTINOpoli opus istud ad nos huc est perlatum.

τῷ λογιωτάτῳ καὶ εὐλαβεστάτῳ καὶ πνευματικῷ τῆς ἐκκλησίας διδασκάλῳ καὶ ἐμοὶ φιλτάτῳ ἐυλαβῶς χειρισθέντα.

ἀπὸ κωνσταντινουπόλεως

εὐ πράττειν

ὀυκ ἐσιώπησα, ἀλλὰ ἔγγραφα σοὶ πρότερον, καὶ ἔπεμψα ἐκεῖνο τὸ βιβλίον τὸ κατὰ τῶν λουτέρων, μετὰ τοῦ ἀρμενίου ἱερέως τοῦ ἁλισσαίτου. περὶ δὲ ἐμοῦ γίνωσκε ὅτι ἐκεῖθεν ἦλθον κωνσταντινούπολει εἰς τὸ πατριαρχεῖον, ἔνθα ὧδε ἐμείνω καὶ ἄλλοτε. ἤμην δὲ θέλων μαθεῖν, ἕνεκα τῆς ἀφέσεως μοῦ τῆς πρὸς ὑμᾶς, τὰ νῦν οὐ δύναμαι ἐλθεῖν, διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἀπαταστασίας. ἐὰν δὲ ἐκεῖνοι σωπήσωμεν ἁμαρτήσει, θεοῦ εὐδοκοῦντος ἐλεύσομαι. ἐῤῥῶσθαί σε φίλτατε εὐχῶμαι.

τὸν σεβασμιώτατον καὶ εὐγενέστατον κατὰ ἱερώνυμον τὸν πρεσβύτερον, ὡς ἐξ ἐμοῦ πρόσφατι. ὁμοίως καὶ τὸν καλὰ πάντα φίλτατον καὶ ἐνδοξότατον κύριον γεώργιον τὸν ἐμελτζόμ ἀδελφόν.

ἀντιβολῶ σοὶ κύριε, πέμψον μοὶ τὰ βιβλία, ἃ εἰς ἐνθύμησιν ἔγραψα σοι καὶ δύσω τὰ χρήματα τῷ κομίζοντι προθύμως. ἤν δὲ ἄλλοτι ζητῇς ἀπειτυῦθεν, γράψον μοι καὶ ἀσμένως ὑπηρετήσω.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

Vos misistis ad Ioannem: et testimonium perhibuit veritati. Ioan: V.

Hieremias

MISERICORDIA

DIVINA, NOVÆ ROMÆ ARCHIEPISCOPVS, OECVMENICVS Patriarcha:

Sapientissimis, & doctissimis viris dominis, IACOBO, Theologiæ Doctori, & MARTINO Crusio, bene & feliciter agere.

DIV, MVLTVMQVE, ET A vobis desideratam, & à nobis pleno & integro in vos studio conquisitam & elaboratam, viri doctissimi Germani, in Spiritu sancto filii mediocritatis nostrę charissimi, Epistolam; iam tandem Dei immortalis munere absolutam, charitati vestrę mittimus: idq. cum ea, qua par est, lætitia, ac spirituali gaudio, paterniqúe vultus erga filios hilaritate. Precamur autem Deum Opt: Max: eiusq. omni parte beatissimam matrem; vt vos item vtriusque hominis, interioris, inquam, & exterioris, perfundat gaudio. Sin autem in quibusdam partibus dogmatũ pietatis nostrę, prima statim quasi fronte, vos non exhilaramus; confidimus tamen, quę vestra est sapientia, doctrinæq. & prudentię vbertas; nihil vos rectę & sanę doctrinę antelaturos: neque instituta, & sanctiones plane nouas, ac quasi ex diametro, cum Euãgelica IESV Christi Philosophia pugnantes, complexuros: neq. in hac ex alia in aliam, à recta fide alienorum dogmatum, commigratione, tempus frustra consumpturos: neq. consuetas, & præiudicatas opiniones vestras, cum omni recta ratione pugnantes, (homines enim sumus omnes; ideo timidę parumq. securę sunt, iuxta sapientissimi Salomonis dictum, omnes cogitationes ac

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОРДЕНА СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО

nes ac ſtudia noſtra) potius quám id,quod verum & ſincerum eſt, ſequuturos: magis autem ipſiſsimę veritati, ac ſapientię Domini noſtri Ieſu Chriſti;quam diuini eius diſcipuli, atq. Apoſtoli, in ſuis canonicis ac ſalutaribus ſcriptis profitentur: quam omnes vniuerſales & particulares ſanctorum Patrum Synodi ſequutę ſunt: quam vnius Sanctę Eccleſię diuina ſcientia pleni præcones atque Doctores nobis tradunt; omnesque in eam, communi concordia & voluntate, clarè conſentiunt; animo & confeſsione adhæſuros. Qui his quidem omnibus, qui eorum præcepta & inſtituta, verbo,& opere ſequuntur;certam ſalutem,regniq. cœleſtis hæreditatem, precibus ſuis conciliant: vt iterum illis, qui eorum ſanctis mandatis & inſtitutis non parent,eaq. temerè tranſgrediuntur; ſupplicium, ac damnationem æternam accerſunt: Si enim volueritis, *inquit Scriptura*, & audieritis me; bona terrę comedetis. Quibus ſanè verbis; mediocritas item noſtra, quę & ipſa, Chriſti domini miſeratione,ſucceſsione quadam,hìc in terris,eius locum tenet; ad amabilem concordiam, & conſenſum cum ea, quę apud nos eſt Ieſu Chriſti Eccleſia, charitatem veſtram cohortatur. quam, ſi verè, & ex animo, non tàm verbis, quàm re ipſa,nobiſcum ingreſsi fueritis; dici non poteſt,quantum, & in cœlo, & in terra, ex ea vtriuſque Eccleſię coniunctione, futurum ſit gaudium: quamq. ad laudem, & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti ceſſuram eſſe,certiſsimam ſpem habemus. Valete.

Ex omnibus partibus Syntagmatis huius; Epiſtola hæc, vicioſiſsimè deſcripta, ad nos perlata fuit.

Hieremię

MISERATIONE DIVINA

NOVÆ ROMÆ ARCHIEPISCOPI, OECVMENICI PATRIARCHÆ,

Doctrina exhortatoria ad Germanos conſcripta.

POSTEAQVAM LITERAS a Dilectione veſtra nobis miſsas,ſimulq. opuſculum, in quo ſumma capita fidei veſtrę continebantur,accepimus, veſtramque charitatem, complexi & exoſculati ſumus; illud, de quo inter nos conuenit,& in quo item diſcrepamus, ita vti poſtulatis, vobis aperiendum duximus. Charitatis enim officium, atque debitum, Legis, & Prophetarum adimpletio eſt. perfici autem charitatem, certum eſt, non verborum inani ſtrepitu, ſed factis & operibus præclarè illam teſtificantibus. Vt et precioſiſsimę quæque gemmę, non inde precium & commendationem ſuam accipiunt, quod laudantur; ſed quia præſtanti ſua virtute & operatione,illos,qui talia norunt,in admirationem ſui rapiunt. Quam eandem charitatem ergà nos,vos item doctiſsimi viri Germani, præ vobis ferentes; quantáque illius gloriatio ſit, rectè ex ſacris ſcripturis edocti; hæc veſtra nobiſcum communicare voluiſtis. Quibus nos mutuo reſponſuri,in eo maximè elaborandum putauimus; vt nihil ex priuato noſtro ſenſu diceremus: ſed ea omnia, quę in medium adferrentur,ex ſanctis,& vniuerſalibus ſeptem Synodis; quas item & vos,vt ſcribitis, præclarè facientes, amplectimini & exoſculamini: ex ſenſu item ſanctorum Patrum, diuinitusq. nobis traditę Scripturę, interpretum,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОЛЬВІЙСЬКОЇ ДРУКАРНІ

quos ſancta, & vniuerſalis IESV Chriſti vnanimi conſenſu laudat,& approbat Eccleſia, depromamus. Hi enim quaſi hæc omnia Spiritu ſancto per eos ſpirante,ac in ore illorum loquente: admirabili doctrina,varijs ſignis, & portentis, tanquam lucidiſsima aſtra, orbem terrarum illuſtrârunt: horum doctrina,& inſtitutio,nullo vnquam æuo, nulla temporis diuturnitate, aut commoueri, aut aboleri poterit; vt quę omnipotenti verbo domini ſit fundata. Chriſti enim Eccleſia, teſte D. Paulo, columna eſt, & firmamentum veritatis: contra quam,ipſę portę inferni, iuxta diuinam & immortalem Ieſu Chriſti promiſsionem,præualere non poterunt. Etſi enim mali & peruerſi homines,aliquam eius partem,praui & alienis dogmatibus, perturbare, & transuerſim agere poſsint; ipſa tamen nihilominus ſtabilis,& inconcuſsa, fundata ſuper firmam petram, perpetuò manet: eiusque veritatis præſidio,cui innititur, & eam in omnibus ſequitur,validè fulcitur. Qui enim ciues & domeſtici Eccleſię Dei ſunt; iidem per omnia veritatem ſequuntur: vt qui veritati non adhærent, illi itidem Eccleſię Dei membra, nullo modo eſse poſsunt. Eidem veritati nos item inſiſtentes; præſentem hanc ſanam & incorruptam doctrinam,ad publicam vtilitatem,ac verę fidei ædificationem inſtituimus: ac pro parte noſtra in medium adferimus: etſi, dum id facimus, multum in ea re, eorum, qui diligunt Dominum; opę, & precibus opus habeamus: quo eius diuina,& cœleſti gratia,mens noſtra, in viam dirigatur pacis.

ANNOTATIONES.

Quas item & vos vt ſcribitis, &c. *Quàm falſi vtrinq; ſunt: ſi enim vel has ſolas ſeptem Synodos ſequerentur; neq; iſtis ſchiſmate, neq; illis hæreſi quicquam opus eſset: cùm in his ſeptem abundè explicatum ſit, quid de quaq; re ſentiendũ: quid quoque loco habendum ſit. Ideo*

ſit. Ideo autem ſeptem ſolas amplectuntur Synodos: quòd cùm antea tacitas ſimultates tantum, cum occidentalibus intus alerent; tum ità poſt ſeptimam Synodum apertos ſe hoſtes latinorũ ſunt profeſsi, eosq; hæreſcos inſimulare non dubitârunt. Primum,quòd iam planè deſperarent fore aliquãdo, vt latini incredibili illorum ambitioni, cui ſemper mirè obſtiterunt, eſsent ſubſcripturi: et qua,non ſolùm ſe his ſedibus Patriarchalibus anteferre voluerunt; in quibus illi, qui columnæ inter Apoſtolos dicebantur, conſederunt: Antiochenæ, inquã, Alexandrinæ et Hieroſolymitanæ: ſed etiam illi, in qua princeps ipſe Apoſtolorum Petrus conſedit, et qui ex ore ipſo Dominico ſummam Eccleſiæ Dei gubernandæ accepere. Secundò, quòd Imperatores eorũ, propter orientis imperij, ad occidentales Principes, ob hæreſes, rerumq; Chriſtianarum proditionem, præcipua ſummorum pontificum auctoritate tranſlationem, quæ circa illa tempora contigere; nihil eos commune cum occidentalibus habere, nullamq; obedientiã illis præſtare voluerunt: quod tamen à volentibus, & ſponte in omnem diſcuſsionem effuſis, facile impetrari potuit. Deinde, ob ſummum odium, maximamq; inuidiam; quam ex gentis Bulgarorum, ac multorum aliorum Sarmatiæ populorum, ad occidentales Eccleſias, quæ in idem ferè etiam tempus incidit acceſsione, concepere. Demum, quod in conſequentibus Synodis maximè de Sanctorum Imperio comprimendo, Terminq; Sancta reſtituenda, deliberabatur: cui pio conatui Græci, ob incredibilem, quod contra occidentales ex tranſlato imperio concepere odium, iniquiſsimè aduerſati ſunt; illiq;, quantum potuerunt, obſtiterunt. Poſtremò, quod in quarta Conſtantinopolitana Synodo, quæ verè & proprie octaua dicitur; & in qua, præter trecentos octoginta ſeptem Epiſcopos Vicarij omnium primarum ſedium, ac ipſe præſens Imperator, adfuerunt; euidentius quaſi, quam in alijs omnibus declaratum eſt; quam poteſtatem & auctoritatem Romanus Pontifex, in Patriarchas Conſtantinopolitanos, haberet. cùm in ipſa eorundem vrbe Conſtantinopoli, trecentis octuaginta tribus collectis Epiſcopis, Adrianus Romanus Pontifex, Nicolai I. ſucceſsor, per legatos ſuos, reſiſtentibus primum et reclamantibus Imperatoribus: poſtea autem aſsentientibus, & quaſi pœnitentiam agentibus, ipſiusq; facti auctoribus: Photium, ex Magiſtro curiæ, atq; militiæ Præfecto, à Michaele Imperatore, Patriarcham Conſtantinopolitanum factum, detecit: gnauiq; anathemate, cum omnibus ſequacibus, percuſsit: ordinationesq; eius abro-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУМ ІМ. І. ФЕДЬКОВА

gauit: Ignatium in ſedem ſuam, quam totis duodecim annis integerrimè tutatus eſt, reſtituit: vnàq;, qui, & quales, & ex quibus Patriarchæ eligi, & creari deberent, docuit: atq; ita vniuerſum Eccleſiæ illius ſtatum & ordinem reſtituit. In eademq; Synodo decernitur; omnes quidem bononandos Patriarchas eſſe, præcipuè tamen Sanctiſſimum Papam ſenioris Romæ: nec oportere etiam ſententiam dicere in vniuerſali Synodo, contra ſummos ſeniores Romæ Pontifices. In eadem pulcherrimum illud Pij Imperatoris Baſilij exauditur, de Sedis Apoſtolicæ authoritate, teſtimonium: Neque enim, vt ſacratiſsimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronum; Imperij mei opus, vel excogitatio facta eſt: ſed multum ante, ſanctiſsimus & beatiſsimus Papa Nicolaus, quę circa illum erāt certiſsimè diſcens, ſynodicè decreuit, reddi ei ius proprij throni: & anathema, cum tota Sancta Romanorum Eccleſia, pronunciauit; contra reſiſtentes huiuſmodi conſilio ac ſententię. Hoc autem nos olim ſcientes, & pauentes anathematis iudicium; promulgari, obſecundare Synodico iudicio, Romanę Eccleſię neceſſarium duximus: & huius rei gratia, reddidimus ei proprium thronum. *Hæćq; illa eſt cauſa, cur Græcis tantopere octaua non placeat Synodus. Quanquam & alijs poſtea interfuerunt Synodis, vndecimæ & duodecimæ, Lateranenſi, Florentinæ item, quam illi octauam vocant; & cui Imperator, ipſeq; Patriarcha, vniuerſæ item Græciæ Patres interfuerunt, eamq; manu ſua obſignârunt. Sed idem odij, & ambitionis æſtus, omnia deinceps euertit ac perturbauit. Earum autem rerum, quas diximus, autores eam obcauſſam hoc loco non appellamus; quia nemo, tàm ex Græcis, quàm ex Latinis, eorum ſæculorum hiſtoriam ſcripſit; qui non idem doceat, atque teſtetur: tum ipſius octauæ Synodi acta, hoc idem clarè confirmant.*

SYMBOLVM NICOENVM APPROBATVR: PROPRIVS GRÆCORVM DE PROCESSIone Spiritus Sancti error aſseritur.

Caput I.

PRIMVM IGITVR CAput confeſsionis veſtrę; vniuerſum Chriſtianę fidei dogma: id autem ſacrū ſanctę vniuerſalis Nicœnę ſynodi complectitur Symbolum; de vna, in tribus perſonis, omnia excedente natura, & ſubſtantia Diuina. Quod quidem præclarè à vobis teneri, ac piè prædicari, libenter confitemur: præter quàm quod Nicœna Synodus, & reliquæ cum ea conſentientes, omnes decreuerunt; Spiritum ſanctum ex ipſo ſolo Patre procedere. Quod quidem ſacra illa & incorrupta fidei Chriſtianę confeſsio; ſacrum, inquam, Symbolum, hoc ita eſse diſertisſimis verbis explicat; *Spiritum* ſcilicet *Sanctum, ex ſolo patre procedere.* Quam quidē ſententiam, à trecentis decemocto plenis Deo patribus, in Nicœna primum Synodo propoſitam; deinde in Conſtantinopolitana à cētum quinquaginta confirmatam: quam reliquę item vniuerſales quinque ſynodi; nihil addentes, nihil detrahētes, verum in idem planè vno Spiritu ſancto conſpirantes; obſignârunt: qua denique tot ſanctiſsimi viri, qui in medijs illis temporibus claruerunt; à ſacris ſynodis edocti, confeſsi ſunt: nos item cum illis omnibus, Dei gratia ſequimur, atque confitemur. Quem quidem ſenſum præclarè illius confeſsionis eſse; ex ipſius Symboli verbis

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

bis, quod in medium adferimus, facilius quàm aliundè, perspici potest. *Credo in vnum Deum, patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium, et inuisibilium. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, et ex patre natum ante omnia secula. Lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, non factū: consubstantialem patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, et propter nostram salutem; descendit de cœlis: et incarnatus est de Spiritu Sancto, et Maria virgine: et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato, passus et sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum scripturas. Et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos et mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum, et viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum patre et filio simul adoratur, et conglorificatur: qui locutus est per prophetas. Et vnam sanctam, Catholicam, et Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum Baptisma, in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum, Et vitam venturi seculi. AMEN.* Atque hic quidem est ille verę, & incorruptę fidei thesaurus: ab ipso Spiritu sancto, ne quid ex eo aut auferatur, aut aliquid alienum, & adulterinum illi addatur, sanctè obsignatus. Hæc est illa diuina, sanctissima, perfecta, ac vniuersalis, per orbem terrarum fusi populi Christiani, tessera. Hæc est illa communis confessio, omnium sanctorum Patrum. Hic est certissimus vniuersę Christianę fidei limes: quem in pectore nostro recondentes: quem vtrisque manibus amplectentes: quem vbique magna libertate & alacritate confitentes; veluti quoddam cœleste, integrum, & incorruptum, nullaque parte contaminatum, sanctorum, diuinoq. numine afflatorum hominum depositum; ad extremum vsque finem vitę nostrę conseruabimus. Quo precibus & intercessionibus corum, qui nobis eam fidem exposuerunt, atque sanctè conseruârunt, tanquam mundam hostiā, eam pulcherrimam confessionem, & nos ipsi Sanctissimę Trinitati offerentes; ab æterna liberemur damnatione, ac sempiterna in Christo cœlestis regni ipsius possessione potiamur. Quod vt consequamur gratia & misericordia Christi nostri, etiam atque etiam vehementer oramus.

ANNOTATIONES.

Nicæna Synodus. *Nusquam hoc decreuit Nicæna Synodus, in cuius Symbolo, non plura de Spiritu Sancto pronunciata esse, quàm illud,* Et in Spiritum Sanctum, *testantur acta eiusdem Synodi: testantur duo grauissimi authores, illius temporibus proximi, D. Basilius, atq. Gregorius Nazianzenus. Basilij verba in Epistola quadam ad Ecclesiam Antiochenam hæc sunt:* Quoniam verò doctrina de Spiritu sancto indefinita est, quòd nondum comparerent impugnatores Spiritus Sancti; an condemnandi sint, qui Spiritum sanctum creatę, & seruilis naturę dicunt, in ea Synodo, nulla facta est mentio: nihil enim prorsus creatum est in diuina & beata Trinitate. *hæc ille. In Constantinopolitana igitur demum secunda vniuersali Synodo, quæ contra Eunomium, Photinum, Macedonium, Constantinopolitanum Episcopum, qui negabat Spiritum Sanctum Deum esse, eumq; inter creaturas impiè conijciebat, collecta fuit; hoc totum additum est:* Et in Spiritum Sanctum, Dominum, & viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. *In Romana autem Synodo, quam in idem tempus frequentissimam contra Arrium, Macedonium, Photinum, Apollinarem, Damasus Romanus Pontifex, Romæ congregauerat: & in qua item Petrus, Alexandrinus Patriarcha, adfuit; hoc ipsum* Filioq. *per quandam Constantinopolitanæ Synodi interpretationem, additum fuit. Cùm enim centum quinquaginta illi Patres, qui item à Damaso, opera Theodosij Imperatoris Constantinopolitani vocati erant, omninò, cùm propter persequutionem vim, à quibus necdum, exitiosissimè vrgente atq; defendente, Arrianam &*

Macedonianam impietatem, Constantio atq; Valente, resipiuerant, tùm propter Hæreticorum insidias, quas illis absentibus, Ecclesijs illorum struxissent, ipsamq; itineris longitudinem, & difficultatem, Romam ipsi venire non possent; eam de Spiritu sancto confessionem, per Eusebium, & Prisianum Episcopos, legatos ad Damasum, cæterosq; Patres, confirmationis causa, Romam miserunt: quam per omnia idem sentientes sancti illi Patres, vnà cum Damaso pontifice, approbarunt: bocq; solum, quod dictum erat, qui ex Patre procedit, *per additionem huius particulæ* Filioq. *propter eos hæreticos, qui tum dicebant, Sanctum Spiritum per filium fuisse factum, quos ibidem sancta anathematisat Synodus; & qui itidem Spiritum Sanctum, filij quidem filium, patris autem nepotem dicebant; sanctè & piè interpretati sunt. Ita ex vtriusq; partis orbis ternarum sententiarum collatione, vna perfecta, de Spiritu Sancto, confessio, conscripta fuit: eum esse Spiritum viuificantem, qui ex Patre, Filioq;, procedit: qui cum Patre & Filio, simul adoratur, & conglorificatur. Qui quidem sancti patres, tùm illi, qui Constantinopoli cum Imperatore, quàm isti, qui Romæ cum Damaso congregati erant; etsi loco distincti fuerunt, re tamen vnum vniuersale concilium constituebant: cum & ab eodem, et sub eodem capite, congregati fuissent: & in eodem spiritu, & eiusdem Spiritus sancti causa, ad eosdem etiam hæreticos damnandos, & conuincendos, collecti essent; ex mutuaq; sententiarum collatione, & approbatione, vnum vniuersale symbolum ediderunt. Quorum deinceps sententiam, sine vlla controuersia, vniuersa Ecclesia secuta est, vsq; ad octauam synodum. Nam tum demum, post octauam synodum, eam, de Spiritus Sancti processione, tragœdiam, recentiores Græci odio, & maleuolentia excitarunt. Constant hæc omnia primum ex Epistola ea, qua orientales patres respondent Damaso; causam, cur Romam venire non possent, explicantes: constat item ex eiusdem Damasi Epistola, qua Constantinopolitanis respondet Patribus, eorumq; decreta approbat: constat ex Actis vtriusq; Concilij: constat ex lib. 9. Tripartitæ historiæ cap: 16 constat ex Hugone Etherano, libro 3. de processione Spiritus sancti, cap: 16. & alijs multis authoribus, antiquæ vetustatis peritissimis, fideq; dignissimis.*

Omnes vniuersales Synodi obsignarunt, nihil addentes, nihil detrahentes, &c.

Duæ

Duæ sunt partes vniuersi prætextus, quo Græci iniquissimum schisma suum, in quæstione, de Spiritus Sancti processione, velare, ac veluti integumento quodam tegere volunt. Primum falsò Latinos, contra sanctorum Patrum sententias, & iudicium, Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere, opinari. Secundo, quamuis hoc rectè & verè dicatur; non tamen illos, vel hoc, vel aliud quicquam sacro symbolo adijcere debuisse. Et cùm primum illud manifestè sit falsum, & erroneum, vt paulò post docebimus; posterius hoc, in quo fere rem negocij tenere putant, Canone potissimùm Ephesini Concilij septimo, confirmant: cuius illa sunt verba. His igitur recitatis, (*Canones autem Nicæni Concilij tum lecti erant*) constituit sanctum Concilium, vt nemini liceat aliam fidem, vel proferre, vel conscribere, vel componere; quàm eam, quæ præstituta, ac perscripta est a sanctis Patribus, qui in Nicænorum vrbe, cum auxilio Spiritus sancti, coacti fuerunt. Qui autem audeant aliam fidem vel componere, vel producere, vel proferre, volentibus conuerti ad agnitionem veritatis; siue ex Gentilitate, siue ex Iudaismo, siue alia quacunq; secta; vt hi siquidem Episcopi aut Clerici sint; isti ab Episcopatu, hi á Clero remoueantur, ac prohibeantur: sin autem laici sint, vt extrema detestatione & execratione, percellantur. *hactenus sancta synodus Ephesina. Quo quidem Canone docent Græci, post duo illa œcumenica Concilia, Nicænum, in quam, at q; Constantinopolitanum, ita symbolum, ita fidem Christianam, ab Ephesina synodo conclusam & obsignatam esse; vt illi nihil amplius à quoquam mortalium addi, aut adijcere liceat. Quod cùm Latini in huius particulæ adiectione* Filioq., *sint ausi; merito illos supradicto anathemati subiacere, sese; iustè ab illorum coniunctione & communione disiunxisse. Atq; hic est ille summus Græcæ schismatis Aries, maximum præsidium. Verùm longè aliam mentem sacri Canonis esse, quàm isti putant, vel ipsa Canonis verba clarè docent. Primum enim, vbi dicit,* Ne quis aut Episcopus, aut Clericus, aut laicus, quicquam adijcere audeat: *proculdubiò singulos & priuatos homines; non autem vniuersum concilium vel publicam authoritatem tutelat. quod primus ipsa Canonis occasio indicat. Cum enim post Nicænam, atque Constantinopolitanam Synodum, singuli fere Episcopi, in suis Diœcesibus, sua conscriberent symbola: eaque populis sibi subiectis proponerent: nec Episcopi tantum, verùm & laici nonnunquam: eaq;,*

cùm collectis demum vniuersalibus Synodis, publicè vnusquisque ambitiose legi, ac recitari in Synodo vellet: et posteaquã item Theodori Mopsuen Episcopi symbolum, à Charisio presbytero Philadelphen. sacro etiam Ephesino concilio oblatum, publicè lectum esset: in eam, re plurimum periculi, et confusionis, moréq. et ambitionis, scena animadvertisset inesse Synodus; statim post eius lectionem hunc tulit Canonem: Ne quis in posterum, aut Episcopus, aut Clericus, aut laicus, suum proferat symbolum: hocq. genere & vnitatem fidei Catholicę turbet: nouisq. erroribus occasionem præbeat: et Sacras Synodos impediat: tempusq. frustra extrahat; sed vt omnes communem fidei, à trecentis decemdecto sanctis Patribus, in Nicœna Synodo, formulam conscriptam, sequantur, illiq. adhæreant. *Secundò, cùm idem sanctus Canon doceat, & ne quis aliam fidem proferat, aut conscribat, manifestè explicat; non illud prohiberi, ne quid Symbolo conueniens & consentaneum interpretationis causa addatur: sed simpliciter,* ne quis aliam fidem cõscribat; *hoc autem est, diuersam, pugnantem, planèque contrariam ab illa, quam sancti tradiderunt Patres. Quomodo hoc nostro infelici tempore multi exoriuntur nebulones, qui vel Ebionem, vel Cherynthum, vel Arrium quendam sequuti: Lutherum item, aut Caluinum, aliam fidem componere non erubescunt; suaq. somnia pro vniuersali Canone, & Regula fidei Christianæ, miseris populis, obtrudere non verentur. Tertio cum dicit,* componere, producere, proferre, conscribere: *non excludit interpretari, explanare, illustrare (quæ longè diuersa sunt, & nonnunquam plane necessaria. Non illud igitur sacer Canon docet; nihil simpliciter symbolo addendum esse, quia bene putãs: nihil priuata authoritate, nihil priuato sensu, pugnans præsertim, & diuersum aut contrarium; his, quæ à sacris Synodis constituta sunt; confessioni fidei apponendum esse. Quãquam autem ex his ipsis sacri Canonis verbis hoc ita esse clarissimè demonstratum est: tamen & aliundè hoc idem manifestissimè doceri potest. Nã si enim symbolo aliquid adijcere liceret; tum contingeret aliquem, vt quod corde creditur ad iustitiam, id ore confiteri ad salutem non permitteretur: contrà quam D. Paulus docet atque præcepit. Deinde, si amplius neque illustrare, neque amplificare, neque obscura in fide Christiana explicare post concilium Ephesinũ liceret; frustra igitur patres Chalcedonenses centum quadraginta Patrum Chalcedonem concilium conuocatum fuit frustra & aliæ quæ*

quæ post consequutæ sunt synodi: quæ non aliam ob causam conuocabantur, quam, nouis erroribus & hæresibus exortis, illustrandæ & explicandæ fidei Christianæ causa; eiúsmodi. Anathemati subiecta erunt consilia omnia. Verùm vt propiùs ad id quod totam causam continet accedamus. Fuit idem peritus Canon ijsdem ferè verbis à Nicœna etiam synodo perscriptus, qui quanquam vt multa alia nunc in actis eius synodi non reperiatur; in ea tamen Epistola Liberij Papæ, quam ad B. Athanasium Alexandrinæ Patriarcham conscripsit, & quæ sic incipit: Iam à principio accepimus à Beato Petro principe Apostolorum, *&cet. his verbis legitur.* Prædicta namq. vti legimus, sancta decreuit Nicœna Synodus, aliam fidem nulli proferre licere, aut conscribere, aut componere, aut sapere, aut aliquid docere, nec aliquid in fide vel intelligere, quod horum Patrum decretis contrarium sit. Qui verò aliam fidem proferre, aut docere, aut aliud symbolum tradere illis, qui ad vnum veritatis, de quacunq. fide, velint conuerti, aut ex Iudaismo, aut ex Gentilitate; si Episcopus sit, aut Clericus, peruertur: Episcopus ea dignitate, & Clericus clero: si verò Monachus aut Laicus, anathematisetur. *Recognoscimus eadem verba, eandemq. verborum sententiam esse in Nicœna; quæ fuerunt Synodi Ephesinæ. Si igitur Canon hic hunc sensum habet; vt non liceat quicquam Symbolo addere; vti quidem Græci putant: subiectum igitur erit eidem anathemati ipsum, quod paulò post secutum est generale Constantinopolitanum concilium: ipséq. adeò magnus ille Theologus Nazianzenus, quem ex sententia vniuersæ Synodi: propter eius præstantem doctrinam, qua tum excellebat; inter omnes symbolum illud conscripsisse, plurimi censent. Multa enim, vltra ea, quæ Nicæno continebantur symbolo, vel illustrandæ, vel explicandæ veritatis causa, in ea synodo adiecta fuisse, multa detracta; non aliunde melius patet, quam ex vtriusq symboli mutua collatione. Et Nicæni quidem symboli forma hæc est:*

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & inuisibilium conditorem. Et in vnum dominum Iesum Christum, filium Dei, de Patre natum, vnigenitum, id est, ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, *hoc est, eiusdem cum patre substantiæ:* per quem omnia facta sunt, siue, quæ in cœlo, siue, quæ in terra sunt. Qui propter nos

homines, & propter nostram salutem, descendit: & incarnatus, & homo factus, passus est: & resurrexit tertio die, & ascendit in cœlos, inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, erat aliquando, quando non erat: & antequam nasceretur, non erat: & quia ex non extantibus factus est; aut ex alia subsistentia, vel substantia dicentes esse, aut conuertibilem, aut mutabilem filium Dei; hos anathematisat Catholica & Apostolica Ecclesia.

Constantinopolitani autem hæc.

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli ac terræ, visibilium omnium & inuisibilium. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia secula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homousion patri, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit. Et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine, homo factus: crucifixus est pro nobis, sub Pontio Pilato, & sepultus: tertio die resurrexit, ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram patris; iterum venturus est in gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, dominum, & viuificatorem, ex patre procedentem, cum patre & filio coadorandum & conglorificandum: qui loquutus est per Prophetas. In vnam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum baptisma, in remissionem peccatorum: expectamus resurrectionem mortuorum: & vitam futuri seculi. Amen.

Vbi multa detracta, multa addita esse; quis non videt? In quibus hoc est, incarnatus de spiritu sancto, ex Maria virgine; *& hoc*, & sepultus: *& hoc*, sedet ad dexteram patris: *& hoc*, cuius regni nõ erit finis: *& alia, quæ sequuntur, ad finem vsque symboli. Sed & Ephesina Synodus, eidem subiacebit anathematti. Multa siquidem & ipsa illustrauit, ad fidem Christi, nam pertinentia: multa addidit: multa interpretata est. Et quanquam hæc clarissima sint; tamen si demonstrauerimus, eundem Spiritum sanctum, qui & in Nicæna prius, & postea in Ephesina Synodo, eius Canonis autor fuit, & magister; ipsummet eiusdem interpretem, ac enarratorem, in consequenti Chalcedonensi Synodo fuisse, longéq; aliam sensum eius esse docere; num amplius quidquam ad eam causam confirmandam de-*

dum desiderari poterit. In quarta igitur vniuersali Chalcedonensi Synodo, cum Eutiches, qui naturas in Christo confundebat, libellum sacræ Synodo obtulisset, ne q; quidquam aliud se sentire professus fuisset, quam id quod in Nicæno symbolo perscriptum esset; vbi ne verbum quidem vllum de distinctione naturarum positum erat. Indéq; cum Patres ipsos cohortatus esset, ne aliquid symbolo contra Ephesinæ synodi Canonem addant; hæc inter cætera dixit: Hanc, inquit, fidem, memorata hæc anterior sancta & vniuersalis synodus confirmauit, cuius Præsul fuit beatæ & sanctæ recordationis Pater noster, & Episcopus Cyrillus, eamque definitionem protulit. Qui præter ista addiderit aliquid, aut inuenerit, aut docuerit; eum damnationibus, quæ tunc scriptæ sunt, subiacere: quorum exemplaria in codice destinauit mihi memoratus Pater noster, & Episcopus, Cyrillus, quæ & piè in manibus habeo. Subijciens igitur me ipsum sanctæ synodo; definitionem eius vsque nunc custodiui. *Quæ vbi publicè lecta sunt; responsum est Eutychi, à sanctis Patribus primum per Eusebium Episcopum Dorithei:* Mentitus es: non est definitiõ talis: nõ est regula hæc præcipiens. *Deinde per Diogenem, Episcopum Cyscij:* Dolosè, inquit, proposuit synodum sanctorum Patrum; quæ in Nicæa facta est. Accepit namq. additamenta à sanctis Patribus; propter peruersum intellectum Apollinaris, & Valentini, & Macedonij, & qui eis similes sunt: & additum est in symbolo sanctorum Patrum; Qui descendit, & incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine. *Hoc idem igitur & isti sibi dictum putent, à sexcentis quadraginta sanctissimis Patribus, veteriq; Græcia dignis; eos mentiri, dolosèq; eodem modo, in allegatione istius Canonis agere. Quid enim hac interpretatione clarius? quid istis verbis Spiritus sancti illustrius esse potuit? Ruit igitur firmamentum Græciæ: detractum est velamen malitiosi Schismatis; cum neque diuersum quidquam, neque priuata authoritate, symbolo Latini addiderint; sed potius ex sententijs veterum, tam Græcorum, quàm Latinorum Patrum, vt post docebimus, nouis hæresibus vrgentibus, illud interpretati sint: cum in prioribus illis vniuersalibus synodis, nondum planè de Spiritu sancto, totum dogma definitum, aut explicatum fuerit: vti quidem magnum illum Basilium, in ea, quam scribit, ad Ecclesiam Antiochenam, Epistola, testatur superius diximus. Sed & Patres ipsos temporis illius, inprimis autem Basilium, quem Chalcedonensis synodus ministrum gratiæ, & cum*

& eum qui primus doctrinam de Spiritu sancto illustrauit, appellare solet; multa indefinitè, multa minus clarè, de Spiritu sancto, ac quasi dissimulanter dixisse, ex quadam Epistola Gregorij Nazianzeni perspicitur: vbi eam querelam, quam Philosophus quidam contra Basilium magnum, atq; adeò ipsum Gregorium, in quodam conuiuio proposuerat, his verbis exponit. Cætera quidem laudentur viri illius, si ita lubet, nec ipse quidem contradico: cæterum quod maximum est, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine, frustra laudatur Basilius: frustra Gregorius: ille, quia veritatem suis disputationibus prodit; hic quia tollerantia sua, proditionis socium se præbet. Audiui siquidem Basilium magnum, de patre quidem, & filio, optimè ac præstantissimè, atque vt vix quisquam alius facile queat, differentem: Spiritum autem sanctum conuellentem, ac detrectantem. *Ac cum liberam Gregorij confessionem Spiritum sanctum Deum esse confitentis, idem Philosophus attulisset: de Basilio ibidem sic inquit.* Basilius autem fidei doctrinam obscurè subindicat, ac velut adumbrat, nec veritatem liberè profitetur. *Ac deinde, quæ ipse Gregorius in Basilij defensionem dixerit, paullò post subijcit.* Quoniam, inquit, ego in obscuro positus, ac plerisque incognitus; sic, vt nec quæ loquar, nec an loquar, fermè homines sciãt; tutò philosophor: illius autem maior habetur ratio, vt potè & à seipso clarioris, & ab Ecclesiâ: tum etiam, quia id omne, quod dicit; in publico hominum cœtu dicit: grauiq. hæreticorum bello vrgetur; nudam præsertim à Basilio vocem arripere quærentium, vt eo, (qui solus fermè reliquus est veritatis fomes, viſq. viuifica) vicinis omnibus captis, ac subiugatis, ex Ecclesia pulso, & exturbato; malum istud in ciuitate radices agat: atque ab hac Ecclesia non secus, atque ex aggere quodam & propugnaculo, terrarum orbem peruastet, ac populetur. Præstare itaque veritatis doctrinam cautiùs aliquanto, minusq. liberè, profiteri, temporiq. quasi nebulæ cuidam cedere; quàm eam aperta prædicatione opprimere. *Deinde ipsum alloquitur Basilium: ab eóq; petit, vt, quantum in doctrina de Spiritu sancto sit progrediendum, quid de ea pronunciandum ipse putet, sibi explicet.* Tu verò diuine vir, & sacrosancte, facito, vt nos doceas, quousq. in disputatione de Spiritus sancti diuinitate progredi; quasq. voces vsurpare: & quousq. cautione, certaq. dispensatione vti debeamus: vt ea, aduersus eos, qui contradicunt, in promptu habeamus. *Quod idem in eius laudibus ijsdem fe-*

ijsdem ferè verbis prolixius docet. Sed hæc quidem hactenus.

Quod idem Sanctissimi viri, qui mediis illis temporibus vixerunt, confessi sunt.

Cæca esse eorum, qui nocere volunt, consilia, præclarè dixit quidam. Euenit enim plerumque, vt non modo falsa se docere non animaduertant, verùm etiam pugnantia: ac non tantum cum aliis, sed etiam secum ipsos pugnare. Quod idem in hac causa, Græcis ambitione elatis, euenisse video: nam et hoc falsum est; veteres Patres ita, vt isti dicunt, sentire: & isti non magis cum latinis, quàm cum ipsis Græcis incauti, & imprudentes, in hac parte pugnant. Et de Latinis quidem nihil attinet dicere: de Græcis paucis id quod proposuimus demonstremus. Duo sunt potissima Græciæ lumina, D. Basilius, atque Gregorius, quos isti maximè suspiciunt, ac eos se in omnibus sequi profitentur: horum verbis eam proponam quæstionem: Cur Spiritus sanctus non dicatur filius filij. *Quod nunquam facerent; nisi eundem, quemadmodum à Patre, sic & a filio procedere iudicarent. Iuuat ipsius Basilij hac de re verba audire. Ille igitur lib: 5. contra Eunomium, eam in hunc modum proponit quæstionem.* Quare inquit, & Spiritus sanctus filius filij non dicitur; *Et statim respondet: non illud quod isti volunt; quod ex filio non procedat, ex eoque suum esse non accipiat, (quod quidem proximè et propriè, si ita iudicasset, dicendum fuit,) sed contrarium.* Non, inquit, propter hoc, quod non sit ex Deo per filium; sed ne Trinitas existimetur multitudo infinita, filiosq. ex filijs, vt fit in hominibus, suscipere iudicetur. Sed dices, inquit, si Dei imago est filius, filij autem Spiritus sanctus; quare filius, Spiritus sanctus non dicitur? hoc enim fortissimo argumento ad suam impietatem firmandam abutuntur Eunomiani: aut enim filium, aut creaturam iubes suspicari. Cum autem filius non appelletur: propterea creaturam esse dicis illum, qui creaturam sanctificat. *Hæc Basilius. Quid his verbis clarius est? quid hac consequentia magis perspicuum? Quid enim necesse fuit D. Basilio alias causas eius rei quærere; cur Spiritus sanctus, filius filij, non dicatur: et non simpliciter, illam, quæ verissima, et simplicissima esset, adferre; quod scilicet ex filio non procedat, quemadmodum ex patre filius generatur; si id tantus vir sensisset? At non dicit hoc; sed contrarium potius.* Sicut, inquit, filius se ad patrem habet; sic & Spiritus ad filium. Propterea, inquit, & Dei quidem verbum filius est, filij autem verbum

Spiritus. *Idem ferè dicit magnus Athanasius in Epistola ad Serapionem:* Talem inquit, habet ordinem & naturam Spiritus erga filium; qualem habet filius erga patrem. etc. *Quid hac oratione clarius? quid explicatiùs, aut quid euidentiùs dici potest? Nisi forte illud à nobis expectat, dum ipsdem quoque verbis*, ex patre filioq. procedere, *ipsos eorundem orientales patres ipsos fuisse, doceamus. Pareamus igitur et in hac parte illis. Audiant primùm D. Athanasium Alexandriæ Patriarcham in Dialogo, quem in Synodo Nicæna contra Arrium habuit, ita dicentem:* Siquidem Spiritus ex patris filiq. substantia non est: cur filius, cum sanctum Baptisma suis discipulis traderet, de eo fecit mentionem dicens: Euntes in mundum vniuersum &c. *Et alio loco.* Ipse, inquit, spiritum dat, & quæcunque spiritus habet, à verbo habet. *Et ad Serapionem scribens:* Spiritus inquit, à verbo accipit, iuxta Domini vocem: De meo accipiet, & annunciabit vobis. *Et in illo, vniuersi orbis terrarum iudicio omnibus seculis approbato, symbolo:* Pater inquit, à nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius à patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus sanctus à patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. *Et in sermone de incarnata dispensatione:* Ne credat quis, quod is quod non habebat accipiebat: is enim supernè demittebat, vt Deus; & infernè ipse eum suscipiebat, vt homo. ex eo igitur in eum descendebat: ex eius deitate in humanitatem ipsius. Audis? ipse supernè mittebat vt Deus: & ipse ipsum infernè suscipiebat, vt homo: & veluti Deus mittebat, veluti homo recipiebat; nam totus erat in terra; nulloq. modo à cœlo aberat: quippe, cùm in eo omnis deitatis plenitudo corporaliter resideret. Cùm ergo carne esset circumscriptus, in Iordane conspiciebatur: sed deitate cùm esset incircumscriptus, paternum sinum non relinquebat; vnde ex eo in eum descendebat. Ideo nihil prodest, quod à vobis allatum est; imò pro nobis videtur facere, vobisq. magnum importat detrimentum. *Audiant D. Epiphanium, qui sic in suo Augyroto sermone inquit:* Spiritus sanctus ex patre & filio, tertius nominatione. *Et rursus.* vterque habitat in iusto homine; Christus & Spiritus eius. Quod si Christus ex Patre creditur, Deus ex Deo; Spiritus quoque ex ipso, vel ex vtroq.: quemadmodum ait Christus: Qui ex Patre procedit, & hic ex meo accipiet. *Et iterum.* Sed dicet quispiam: Ergo duos filios esse dicimus: & quomodo est

modo est vnigenitus? at quisnam es tu, qui contradicis Deo? Si enim filium nominat, qui ex Patre est, Spiritum verò sanctum, qui ex vtroque etc. *Et rursus.* Spiritus sanctus, spiritus veritatis est, tertium lumen à Patre & filio. *Et denuo.* Quemadmodum enim nemo nouit Patrem, nisi filius, nec filium nisi Pater; ita dicere audeo, nec spiritum nisi Pater & filius, à quo procedit, & à quo accipit; neque filium & patrem, nisi Spiritus sanctus, qui verè glorificat, qui omnia docet, qui ex patre & filio est. *Audiant aureum illud os Chrysostomum, in expositione Symboli Homil. 1. ad Neophitos.* Iste est spiritus procedens de Patre & filio, qui diuidit propria bona singulis pro vt vult. *Et in alio Sermone.* Itaq. credendum esse dicimus, Spiritum sanctum Patri esse & filio coæqualem, & procedentem de patre & filio. *Ita et alio loco, fonti quidem patrem, fluuio autem filium, aquæ verò, quæ inde hauritur Spiritum sanctum, testimonio vtens Domini comparat, qui ait: Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei; non sitiet in æternum. Audiant Gregorium Nazianzenum, qui sic inquit:* Item aliam differentiam intelligimus, vnum nempe propinquum ex primo, scilicet, filium ex patre; alium autem ex propinquo, Spiritum sanctum ex filio. *Audiant iterum illustratorem illum doctrinæ de Spiritu sancto Basilium, qui in eodem lib. 3. contra Eunomium sic inquit:* Fuitne vnquàm homo sic audax, qui diuinorum dogmatum innouationes induceret? Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? dignitate namque ipsum secundum á filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omninò ab illa causa dependeat; pietatis ratio tradit: natura verò tertia vti, nec à diuinis scripturis docti sumus, nec à dictis possibile est, consequenter ratiocinari. Nam quemadmodum filius ordine quidem à Patre secundus est: quoniam ab illo & dignitate est, quia origo atq. causa essendi, Pater ipsi est: & quoniam per ipsum accessus & adductio ad Deum Patrem est; natura vero nullo modo secundus, quoniam in vtroque vna est Deitas; ita videlicet & Spiritus sanctus: etsi dignitate & ordine secundus à filio est; non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ inde consequetur. *Et in eo capite quod inscribitur: Quòd spiritus diuina natura est:* Spiritus namque inquiens, viuenti verbo ad creandum adiunctus, viuens potentia diuina, natura ineffabilis, ex ore ineffabili manifestata, ineffabiliter per

liter per sufflationem ad hominem missa, & secundum corporalem à Christo monstratam figuram, rursus ab eo per sufflationē reddita: conuenire namque decet creationi nouam reparationē. Conuenientiam autem figurauit, sufflans; quòd non est alius præter illum, qui à principio sufflauit; sed idem, per quem Deus sufflauit; tum quidem cum anima, nunc verò in animam. *Audiant Cyrillum non in vno sed in multis locis, ac primo in expositione Ioelis Prophetæ, super illum locum:* Effundam à spiritu meo, sic ait: Inquantùm etenim Deus ex Deo, secundum naturam filius est, cùm natus sit ex Deo & patre; proprius eius, & in eo, & ex eo, spiritus est: quemadmodum, & de ipso Deo & patre intelligitur. Et ex eo est, inquit: & ita ex eo; quemadmodum de ipso Deo & patre intelligitur; omnis dubium quæstionibus eadem tollens. *Idem rursus in sermone ad Theodosium Imperatorem:* Baptisantem, inquit, IEsum in igne & Spiritu sancto; non alienum baptisantis effudisse spiritum, seruiliter & instrumentaliter; sed tanquam Deum secundum naturam cum authoritate summa, qui ex eo, & proprius eius est. *Et iterum in Thesauris:* Legem igitur cùm ferat Christus, ita condit eam, tanquam in eo, & ex eo, sit spiritus eius. *Et rursus:* Nullam igitur naturæ differentiam filij & Spiritus sancti Paulus nouit; sed tanquam ex eo, & in eo, naturaliter sit, Dominico nomine eum vocat. *Et in expositione noni Anathematismi:* Homo factus inquit, vnigenitus Dei filius, non minus permotus Deus, [illegible] quod non sit Pater: & proprium habens, qui, ex eo, & in eo, iuxta eum est Spiritus sanctus. *Et alio loco:* Procedit quidem Spiritus sanctus ex Deo Patre, secundum verba Saluatoris: non tamen est alienus à filio: omnia namq. cum patre habet. Et hoc ipsemet docuit, dicens de Spiritu sancto: Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt: ideo dixi vobis: ex meo accipiet, & annunciabit vobis. Nam etsi à patre procedere Spiritum sanctum Saluator dixit, non minus tamen est etiam Filij. Est autem Filij, quemadmodum & patris. *Et in Epistola ad Nestorium:* Et dedit, inquit, spiritus in propria hypostasi, pro vt spiritus est non filius; non tamen ab eo alienus. Profluit enim ex conficuti ex Deo & patre. *Et in sermone ad Theodosium Imperatorem:* Non ex mensura (inquit Ioannem) dat spiritum filius, sed ipse etiam ex se ipso emittit, quemadmodum & ipse Pater. Quare B. Paulus omni in hoc diffe-

hoc differentia postposita, nunc quidem Deo & patri illum attribuit, nunc rursus filio. *Et in illis quæ ad Palladium in forma Dialogi sunt:* Mutabilis verò minimè inquit, est spiritus. Nam si mutabilitati subiaceret; ipsi diuinæ naturæ ille defectus asscriberetur: siquidem Dei & patris, nec non & filij est, qui essentialiter ex vtroque, scilicet ex patre per filium, profluit spiritus. *Item in quinto ad Hermiam, reddens causam, cur spiritus filij, dicatur spiritus:* Cuiusnam, inquit, proprium dicimus esse Spiritum sanctum? Vtrum solius Dei, & patris? an etiam filij? an & disiunctim vtriusque & simul amborum, tanquam vnum ex patre per filium propter identitatem essentiæ? *Et in septimo ad Hermiam.* Inhabitantem enim sibi, & insitum quis haberet eum, qui natura & verè Deus est, (de filio dicens) cum spiritum accipiat, qui non alienus & essentia disiunctus ab eo est, sed qui ex eo, & in eo, & eius proprius est, & æquè atque ille, Dominus est? *Et post pauca:* Misit autem nobis è cœlo paracletum, per quem, & in quo nobiscum est, & in nobis inhabitat: non alienum in nobis affluens, sed qui essentiæ suæ, & patris sui proprius est spiritus. *Obstringimus rem totam primæ synodi testimonio, quæ dicit,* Spiritum sanctum ex patre procedere; [illegible] *Vide manifestè constat, [illegible] diuersum quid à Latinis sensisse. Et non minus ab illis, quos ducet sequuntur, quàm à nobis dissidere, ac æquè ab vtrisque iniquo Schismate disiunctos esse. Cùm inter veteres Græcos et Latinos, nulla sit in hac parte differentia; præter id, quod Latini quidem summam quandam Patris et Filij æqualitatem declarantes, particula,* Ex, *quæ parem quandam, et æqualem vim designare solet, vtuntur: Græci autem veteres ordinem quendam in diuinis connotare volentes; sæpius particula,* Per, *magis ad eam rem comparata vti solent: [illegible] Basilius, Gregorius Nyssenus, Damascenus, et alij [illegible] hac de re ad Laschares conscripsit, annotauit Besarion, quorum [illegible] Latinos se adiunxerunt. Neque verò aut veteres Græci, aut ipsi Latini, dum Spiritum sanctum ex patre et filio procedere dicunt, hoc ita intelligunt; vt aut duo principia Spiritus sancti constituant, aut patris et filij personas confundant, aut aliquam diminutionem personarum, vel imperfectionem*

 [illegible]

processionis faciant: quæ omnia imperitè & malitiosè noua Græcia nobis obijcit. Quod ita esse vt rectius intelligatur, rem totam paucis vt est, penitiùs explicemus.

Cùm igitur vna quæque res aut persona duplicem quodammodo habeat formam & proprietatem: aliam quidem communem cum cæteris eiusdem naturæ & generis rebus: aliam autem sibi propriam & immediatam; quæ & personam eius constituat, & ab alijs eiusdem generis rebus eam distinguat, & ex qua omnia quæ sequuntur promanant: quam, personalem, constitutiuam, particularem, incommunicabilem, immediatam, principium indiuiduationis Philosophi appellare solent. Vnaquæque item simili modo in diuinis persona, hac vtraque prædita est forma & proprietate: quemadmodum patris quidem persona, communem habet formam, qua cum filio & Spiritu sancto communicat ipsam Deitatem; secundum quam vnus est cum illis Deus: habet autem & aliam propriam, quæ eius propriã constituat personam, eamq; à filio & Spiritu sancto discernit; à qua item prima operatio, eaq; immediata proficiscitur, quam cæteræ omnes consequuntur. Et forma quidem est, atq; proprietas paternitas ipsa, à qua & nomen, & rem ipsam patris accipit. Prima autem & propria operatio, generatio ipsa: generare siquidem prima & immediata est operatio patris. Cùm igitur hæc sit prima, & immediata, & incommunicabilis patris proprietas, eiusq; personæ constitutiua: hæcq; ipsa prima eius propria operatio, generare inquam; necesse est omnes alias eius consecutiuas esse: non vt accidentia, quod in Deo non est; sed secundum naturam, & essentialiter. Vt enim prima & immediata cuius q; operatio, ab eius constitutiua forma pendet: ita omnes aliæ operationes hanc ipsam consequuntur. Cùm igitur patris prima & immediata sit operatio generare, spirare autem, & reliquæ omnes secundæ et immediatæ sint operationes; necesse est per ipsam generandi vim, spirandi rationem prouenire. Cùm autem ipsa spirandi facultas Spiritus sancti sit productiua; necesse erit Spiritum sanctum ex patre per filium procedere. Vt, quemadmodum generationem vi, & natura sua, spiratio consequitur; ita Spiritus sancti productionem, ipsam filij generationem consequi oportet; ipsamq; Spiritum sanctum, ex patre et filio procedere: non tanquam à duobus principijs, sed tanquam ab vno. Si enim vt à duabus personis proficiscitur Spiritus sanctus; sic à duabus formis distinctis, secundum quas producitur, promanaret: tum necessariò duo eius essent

principia

principia. Cùm autem à duabus quidem personis producitur: forma tamen qua producitur, vna numero est, et omnino indistincta. Est enim ipsa diuina essentia vna, et eadem numero, communis ambobus, vna item spiratio, secundum quam Spiritus sanctus producitur; vnum profecto et non plura eius erunt principia. Neq; tamen patris et filij personæ hac ratione confundentur. Si enim in aliqua forma propria, eorum q; personæ constitutiua, Pater et Filius conuenirent, vt potè in paternitate vel filiatione; tum meritò confundi dicerentur: nunc autem manente cuiusque sua constitutiua, et incommunicabili proprietate; in ea tantum, quæ communis est, et quæ iam constitutas sequitur personas, spiratione inquam ipsa, atque Spiritus sancti productione, coniungi dicuntur. Ita nulla ratione eorum personæ inter se confundentur, etiamsi communiter Spiritum sanctum spirent, atque producant; cùm vnicuique eorum sua constitutiua & propria, incommunicabilis cum altero proprietas permaneat, qua à se inuicem distinguantur. Neque item ob eam causam minor erit Spiritus sanctus Filio, quod ab illo producatur: quia neque filius ea causa est minor patre, quòd ab eo generatur; neque ideo minor Spiritus sanctus, quòd nec patrem nec filium producat: quia neque filius ideo minor patre, quòd patrem non generet; sed solum Spiritum sanctum vna cum patre producat. Neq; item aliqua imperfectio processionis hinc colligitur, quòd à patre per filium Spiritus sanctus procedatur; cum nullam imperfectionem inde res sumant, quod per primas operationes et facultates suas, res alias producant atque constituant. Neque item illi calumniæ relinquitur locus, cur non potiùs ex patre et Spiritu sancto filius, quàm Spiritus sanctus ex patre et filio proficiscatur: potentia siquidem generandi præcedit, vti dictum est, spirandi potentiam; tanquam prima et immediata patris operatio: spirandi verò facultas, cum filij generationem sequatur; necesse erit, vt non filium ex patre per Spiritum sanctum, sed Spiritum sanctum potiùs ex patre per filium procedere, fateamur. Ex se ipso autem Spiritus sanctus procedere non dicitur; quod nihil sui ipsius sit principium: neque spirationem actiuam, quæ soli patri, et filio communis est, habere potest. Vnaquæque enim diuinarum personarum, manens in eo quod est, et suam proprietatem personalem seruans; communia ad inuicem habet omnia essentialia. Eodem modo Spiritus quoque: etsi omnia communia habeat cum patre et filio; seruat tamen suam proprietatem necesse est: quoniam spirare seipsum

non po-

non potest, cùm hoc repugnet eius proprietati. Hæc autem omnia dignè Deo, supra omne tempus, et ad nostrum intelligendi modum, relatè sunt accipienda. Et sic omnia ab his facile explicantur; qui sponte errare nolunt, pertinaciq; contentione non vincuntur. Hanc autem et non aliam Latinorum de Spiritu sancto sententiam esse ex D. Augustino, quem tanquam Ducem et Principem vniuersa occidentalis sequitur Ecclesia, manifestum est: cuius illa sunt verba: Non inquit, duo principia spiritus sunt, pater & filius; sed vnum eius ambo principium sunt: *pulcherrimoq; exemplo, rem totam explicat.* Quemadmodum creaturæ non tria principia, sed vnum, Pater, Filius, & Spiritus sanctus; ipsa Trinitas, est vnus Deus. Nam & si patrem, & filium, & Spiritum sanctum, creaturæ causam credamus; tamen ad patrem omnia referuntur: quia ab eo habet, & filius, & Spiritus sanctus; & ipsum esse, & creandi potentiam. Item quod vna & eadem numero, potentia creant; cum pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ex vna & eadem numero, & communi diuinitate, sine diuina essentia prodeant: ideo vnus Deus, & creator est omnium. Idem de Spiritus sancti, ex patre & filio processione, sentiendum est. Namque vna & eadem spirandi potentia, quæ illis communis est, pater & filius; Spiritum sanctum spirant: & cum à patre hanc spirandi potentiam, vt cætera, filius per generationem habeat; vnus spirator, vna caussa, & vnum principium processionis spiritus ambo sunt. *Plura, qui de hac materia legere velit; legat præter concilium Florentinum duorum doctissimorum, qui illi concilio interfuerunt; Græcorum libros. Bessarionis, inquam, orationem dogmaticam ad Græcos: Geinadij autè Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani librum defensionum quinque capitum; quæ in sancta, et Oecumenica Florentina Synodo continentur: quem librum nuper ad me Roma misit, Stanislaus Rescius, vir elegantissimus, Magni quondam Hosij familiaris: quibus eò maior fides adhiberi debet; quod ex Græcis ipsis orti, contra eosdem Græcos tam strenuè pro veritate dimicarunt. Et hæc quidem hactenus.*

ARTICVLI FIDEI SVMMATIM EXPLICANTVR, AD VITÆ ET MORVM INSTITVtionem accomodantur.

Caput II.

IAM VERO AD SECVNdum Caput instituti vestri accedentes, quod ipsos Articulos fidei nostrę recensęt atque enumerat; ita vti rerum ordo postulat, illud dicimus: hanc esse veram & vnicam Christianam fidem, omnem rationem, & intellectum humanum, longè excedentem: vt potè, quę sit vera & syncera vnius Dei in Trinitate confessio, quę in his Sacri Symboli capitibus, tanquam in compendio quodam continetur; totamq; rationem fidei nostrę ob oculos ponit. Quam omnes fideles rectè de religione sentientes, ac quicunque modò salui esse velint; liberè, ac sine omni cunctatione, profiteri tenentur. Quę quidem religionis nostrę capita, (qui item articuli fidei appellari solent) tanquã principia quædam & fundamenta vniuersæ doctrinę Christianę sunt, duodecimque numerantur; Duodenarium sanctorum Apostolorum numerum repræsentantes. Ex quibus quidem tres sanctissimę Trinitatis confessionem continent: sex verò, filij Dei, ipsiusque verbi Incarnationem; totam denique, salutis nostrę œconomiam explicant: reliqui tres, ea, quę ad futuram mundi consummationem pertinent, complectuntur.

Primus igitur articulus docet, vnam esse diuinam naturam, & non plures: Vnam, potestate, principio,

omnipotentia, atque dominatione.

Secundus articulus tradit, eam ipsam diuinitatem, tribus, non vna contineri personis; quãtumvis ipsa substantia diuina, vna, & indiuidua sit: in quibus, hoc quidem est ingenitum; aliud autem genitum; illud verò procedens. Pater, Filius, & Spiritus sanctus; à Sanctis Theologis dicta.

Tertius verò, hanc ipsam Trinitatem vniuersorum esse opificem; ex nihilo res omnes ad id, vt sint, producentem; idque sub certo & definito tempore: tam ea, quę mente intelliguntur; quàm hæc, quę sub sensum cadunt, visibilia simul & inuisibilia omnia.

Quartus autem, propter eam curam & prouidentiam, quam circa nos hic ipse in Trinitate Deus benignè gerit, æterni patris beneplacito, cooperante autem Spiritu sancto; Verbum Dei manens in sua diuina natura, ab omni alteratione & mutatione remotum, omnisque passionis expers, sineque omni fluxu, atque corruptione; propter nos carnem factum esse: plenamque & perfectam nostram naturam, in vno indiuiduo assumpsisse.

Quintus autem, verbum hoc ex incorrupta virgine natum esse: quę eadem & ante partum, & in partu, & post partum, diuina verbi omnipotentia virgo sit conseruata.

Sextus articulus tradit, eundem sponte & voluntate sua, propter nos; nostramque salutem, carne passum esse, crucifixum item & mortuum, nulla in parte diuinitate eius diminutionẽ aliquam patiente; vt, in quam nulla affectio, nullus cadat interitus.

Septimus docet hunc eundem Iesum Christum, ita passum, tertia die vi, & potentia sua, à mortuis surrexisse, suisque discipulis sæpius apparuisse.

Octauus, post quadraginta dies magnificę resuscitationis suę, videntibus discipulis, eundem in cœlos gloriosè

rioſe aſsumptum eſse, atque ad dexteram patris consedisse; carnem & humanitatem suam, eiusdem gloriæ & adorationis declarasse; vt, quę nunquam ab ea diuinitate, à qua semel assumpta est, separetur; sed perpetuo vnitatis vinculo, cum ea coniuncta ac planè deificata, permanet. ἀχώριστον καὶ ἀμέτοχον.

Nonus, hunc eundem iterum de cœlis in terram cum gloria patris venturum; vt reddat sempiternam quidem regni sui hæreditatem illis, qui ei sanctè, & pie, seruierunt; impijs autem, & flagitiosis hominibus, perpetuam damnationem.

Decimus, hunc ipsum vniuersam humanam naturam à morte excitaturum, animasque corporibus, in quibus priùs vixerunt, redditurum; in vna, & eadem omnes ætate: vt in iisdem corporibus recipiat vnusquisq; mercedem, prout in vita gesserit: ipsaque corpora sine omni corruptione perpetuis temporibus duratura.

Vndecimus, eam quę consequitur vitam, sempiternam futuram: vtpote iam vtraque parte nostra ab omni interitu vindicata.

Vltimus & duodecimus, hunc eundem Christum tam viuos, quàm mortuos iudicaturum: & impiis quidem ac perfidis æternam damnationem; piis autem, & his, qui in omnibus præceptis & iustificationibus eius strenuè sese exercuerunt, sempiternam gloriam redditurum.

In quorum Capitum, prima quasi parte, illud docetur; vnum esse Deum, vnum esse Dominum, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Nam & Patrem, Deum confiteri audimus: & filium item Deum de Deo, lumen de lumine dici. Et Spiritum sanctum, Dominum, appellari sentimus; totamque sanctam Trinitatem, vnius substantię, æqualisque gloriæ esse, patrem, & filium, cum sancto Spiritu, æternum, omnipotentem opificem; quod & omnes sancti Prophetę vno ore confessi sunt:

Deum,inquam,Patrem, Verbum, & Spiritum sanctum, vnum in Trinitate Deum, vbique celebrantes. Et cœlestes illę, & diuinę mentes , apud Isaiam , interna illa præpotentis Dei veneratione , vnum canunt , & confitentur Dominum.

Secunda autem pars Symboli illud continet , hunc ipsum Deum trinum in personis, vnum autem in Diuinitatis suę natura ; patrem esse, filium & Spiritum sanctum. Et patrem quidem ingenitum esse , omniq́ue causa & principio carentem ; auctorem autem & principium omnium earum rerum,quę ex ipso sunt, existere : Filium autem genitum,Deum ex Deo: Spiritum verò sanctum Dominum viuificantem , & ex patre solo procedentem. Vnam item esse illorum naturam,vnam gloriam, vnam potestatem, vnam adorationem ; idq́ue ante omnia secula , illis verbis confitemur : *Qui cum patre, et filio, simul adoratur, et conglorificatur.*

Tertio verò capite illud demonstratur , vniuersam sanctam Trinitatem esse rerum omnium creatricem , atque opificem ; quę ex nihilo ea, quę sunt, omnipotenti sua virtute produxerit. Itaque & Patrem creatorem cœli & terrę, omniumq́ue aliarum rerum confitemur. Et filium item eum esse, per quem omnia facta sunt, agnoscimus. Et Spiritum sanctum Dominum omnia viuificantem celebramus.

Quarto autem capite , ipsa Incarnatio filij Dei annunciatur ; hoc ipsum scilicet verbum ex Spiritu sancto, & Maria virgine, carnem factum esse.

Quinto demũ,eam ipsam Mariam matrem eius,perpetuam virginem conseruatam esse ; ex qua Dei verbum, carnem nostram viuam, anima rationis participe, voluntateq́ue ipsa præditam acceperit : puruſq́ue , ac simplex existens ; duplex quodammodo nostrę salutis causa , fieri voluit vnus ; ex duabus perfectis naturis, Diuinitate, inquam, & humanitate.

Sexto autem docetur , eundem Christum Deum , & hominem , in carne pro nobis crucifixum, passum, & sepultum esse.

In reliquis autem vltimis Articulis illud continetur, hunc ipsum á mortuis resurrexisse,ac in cœlos assumptũ esse ; iterumq́ue de cœlis ad iudicandum viuos, & mortuos, venturum : futuram item mortuorum resurrectionem : pœnam & supplicium sempiternum : regnum item, & præmium eodem modo.

Hæc igitur Capita Sacro continentur Symbolo, non solum si Christianę Philosophię Theoriam spectes ; verùm etiam , si illud ad vitam & mores , æternæq́ue salutis consequutionem , referre velis. Ideo enim propter nos, nostramq. salutem, Verbum Dei de cœlis descendisse docet ; vt & nos ad formam & exemplum conuersationis eius, vitam , moresq́ue nostros componentes, saluemur. Ideo passum, ideo mortuum,ideo resurrexisse ; vt & nos in spem salutis erecti & excitati, perfectę virtutis viam ingrediamur. Ideo ad iudicium viuorum & mortuorum venturum profitemur ; vt ad acceptationem, & præparationẽ aduentus eius , excitemur. Ideo deniq. vitę quidem æternę certissimam spem, metum autem æterni supplicij,nobis idem symbolum proponit ; vt inter spem & metum viuentes, certam operemur salutem. Per quę omnia triplex illa animę nostrę facultas, qua omnis eius natura continetur ; perfici , ac expurgari solet : mens quidem, & rationalis vis ; pia æternę Trinitatis contemplatione atque confessione : irę autem & vindictę impetus , Incarnationis memoria : appetitus verò , & cupiditas ; futurę resurrectionis prædicatione : vt in horum desiderium excitati, promptius curriculum mandatorum Dei decurramus.

Cum verò septem sint principales virtutes , quę cæ-

cœteras continent omnes ; Humilitas , inanis glorię contemptus,paupertas,ieiunium, castitas, patientia, tolerantia,& æquanimitas. Septem item contraria his vitia ; superbia, vanę glorię studium, amor pecunię, gula, prostituta pudicitia , socordia , iracundia, postremò. Idem sanctissimum fidei nostrę Symbolum, ad eas quidem virtutes amplectendas nos studiosè cohortatur ; à vitijs autem quàm maximè fieri potest, deterret. Et ad humilitatem quidem nos excitat tunc , cùm nobis proponit ipsum Dei Verbum, propter nos de cœlis descendisse. Ad contemptum verò inanis glorię, tum ; cùm Deum existentem , hominem factum esse docet. Ad paupertatem autem,ieiunia,castitatem,ac reliquas virtutes omnes ; cùm hæc omnia nostra causa , eum in se recepisse confitetur. Ad tolerantiam item et patientiā ; cùm eadem omnia patientissimè illum pertulisse, & ad extremùm,crucem et mortem nostra causa subiisse, nobis proponit. Singulis enim vitæ et conuersationis suæ partibus, singulos illicitos animi nostri motus,Saluator noster confutat,atque perimit. Humilitate quidem sua; superbiam nostram : vnde incredulitas , ac in Deum blasphemię oriuntur. Deiectione autem ac demissione sua ; vanę glorię studium nostrum : vnde inuidię,cædes, mētis vesania,profluunt. Paupertate sua ; nostram auaritiam , quam furta, doli, mendatia, Dei & proximi dilectionis proditio, consequuntur. Ieiunijs suis, gulam nostram ; quam ebrietas, luxus , profusio , peruersitas, ac inconditus rerum status, omnisque praua consequitur cupiditas. Castitate & continentia sua, nostram impudentiam, pudorisque prostitutionem ; ex qua omnis vitę impuritas, ac fœditas, ab ipsaque Dei purissima & mundissima mente aberratio,promanat. Perseuerantia sua, nostram socordiam,animorumque inconstantiam ; vnde diffidentia, ingratitudo, mentis tenebrę,animi pusillanimitas oritur. Tollerantia denique & æquanimitate sua, nostrum impetum , ac iracundiam , in fraternumque exitium plane diabolicum furorem ; vnde inueteratum odium, inimicitię , cædes , cupiditas vindictę, triumque primarum & summarum virtutum , Fidei,Spei, & Charitatis peremptio , nascitur. Quę quidem virtutes , tanquam tres pulcherrimę in honorem sanctissimę trinitatis dedicatę victimę ; eos qui illas habent plenè & integrè , cum eodem trino , & vno Deo, coniungunt & vniunt , ac quodammodo per gratiam deos nos efficiunt. Quare & nos fratres charissimi omnes, recta in Deum fide, eam partem animę , quę rationis est particeps , emundemus , atque exornemus : magis autem & alijs communibus virtutibus, fortitudine, inquam, temperantia , iustitia , atque prudentia ; in quibus reliquę omnes, tanquam in suis primis radicibus continentur : sanctificantes nosmetipsos ; quantumque homini licet,ab omni perturbatione liberi ; vitam vniuersam ad exemplum & imitationē Iesu Christi componamus ; illiusque veram fidem , ciusque sanctissimam vitam, vita, moribusque nostris repræsentemus : diligamus eum,eiusque præcepta impleamus : efficiamur templa eius , ac bonus Dei odor , sanctificati in operibus bonis ; vt & immortalis vitę, atque glorię, regnique cœlestis ipsius , perpetuis temporibus participes efficiamur: idque non ea solum iustitia,quę operum est ; sed multò magis diuina,& cœlesti eius gratia ; vt ita demum eius verissimis potiamur promissis.

De pecca-

DE PECCATO ORIGINIS, BAPTISMO, SACRO CHRYSMATE, ET EORVM QVI BAPTIsantur communione.

Caput III.

TERTIVM CAPVT CONFESsionis vestrę illud docet; omnes homines peccato primi parentis nostri obligari: quod idem & nos vobiscũ affirmamus. Dicit enim diuinus psaltes: *Ecce enim in iniquitatibus concęptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Et ipse Dominus in Euangelio testatur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto; non potest introire in regnum Dei.* Non aliam certè ob causam, quàm vt primorum parentum noxa, atque delictum expietur, atque emundetur. Vt autem in hac parte idem sentimus omnes; ita de regenerationis sancto baptismate: quod itẽ sacro profitemur symbolo: *Confiteor vnum baptisma, in remissionem peccatorum.* Hoc inter nos & Latinos interest, quòd nos quidem eos, qui baptisantur, triplici mersione baptizamus: Latini verò, non rectè, vna sola contenti sunt. Oportet enim vetustissimo Ecclesię more, tres personas in vna diuinitate hac ipsa trina mersione prædicare, ac profiteri: & ita tres adhibere emersiones, atque immersiones; inuocato Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nominibus. Simul verò eadem terna, eius qui baptisatur, emersione, & immersione; illius, qui propter nos carne crucifixus est, atque à mortuis resurrexit, triduanam sepulturam atque resurrectionem repræsentari putamus.

Illud etiam simul profitemur, oportere statim eum qui baptisatur, diuino inungi chrysmate. Ea enim vnctio, atque adeo chrysma ipsum, sigillum est atque obsignatio Christi: nosque ex ipso in ea vnctione gratiam accipientes, Christiani appellamur; Christique Domini efficimur. Neque enim ille nos suo dedignatur nomine; siquidem & filios Dei, adoptione quadam, atque adeò secundum gratiam & electionem, deos ipse nos, vocare non erubescit. Vngens autem Sacerdos eum qui baptisatur sic dicit: sigillum & obsignatio doni Spiritus sancti Amen. Vnde magna ratione Baptismum, sacra statim sequitur vnctio; neque omnino in aliud differtur, aut reijcitur tempus. Sed & illud consequens & consentaneum esse videtur, vt hunc ipsi qui baptisatus est, pars tremendę communionis corporis & sanguinis domini impartiatur: hic enim est finis & consummatio omnis mysterij. Vt sic ab omni errore liberi, ab omni item inquinatione & sorde peccati mundati, sacraque vnctione obsignati, & communiti; corporis, & sanguinis eius, participes efficiamur, illique summe veniamur: vt inambulet, & inhabitet in nobis Christus dominus; nobiscumque sit, omnibus diebus vitę nostrę. Quod nobis diuina eius gratia largiatur.

ANNOTATIONES.

Latini verò non rectè vna sola contenti sunt. Oportet enim etc. *Non eundem semper in hac cerimonia seruauit Dei Ecclesia ritum. Primo enim statim ab initio, ad inculcandum vnum Deum in tribus distinctis personis; tam necessariam eam trinam immersionem indicauit, quàm ipsam trinam personarum prolationem: extat hac de re 50. Apostolicus Canon.* Si quis Episcopus au tPresbyter, non trinam mersionem vnius mysterij celebret, sed semel mergat in baptismate, quod dari videtur in domini morte; deponatur. Nõ enim dixit nobis Dominus: In morte mea baptisate: sed, euntes

Apud Simonem Thessalonicẽ ex quo hæc totum capitis verbũ desumptũ est, pro docete legitur, magis Sacramento Confirmationis cõsentaneæ, quod per solos Episcopos conferri solet de quo hoc loco institutum esse sermonem, cùm ex re ipsa, tũ ex eodem Sermone Thessalonicẽ. in eodem loco clarius patet.

docete omnes gentes ; baptisantes eos,in nomine Patris,& Filij,& Spiritus sancti. *Docet hoc idem Tertullianus.* Christus,inquit,nouissimè mandauit discipulis,vt tingerent in Patrem,& Filium, & Spiritum sanctum ; non in vnum : nam nec semel, nec ter ad singula nomina, in personas singulas tingimur. *Docet & Basilius in libro de Spiritu sancto :* Iam, inquit, ter mergi hominem, vnde est traditum. *Quin eò amplius præceptum Euangelicum hoc fuisse, docet Pelagius Papa ; vbi inquit :* Multi sunt, qui in nomine solummodo Christi,vnica mersione sic asserunt baptisare. Euangelicum verò præceptum, ipso Deo & domino Saluatore nostro IEsu Christo dicente, & tradente, nos admonet ; in nomine Trinitatis,trina etiam mersione, sanctum baptisma vnicuique tribuere,dicẽte domino : Ite,baptisate omnes gẽtes ; In nomine Patris, & Filij,& Spiritus sancti. *Itaq; inter cæteras causas, cur Eunomiani rebaptisarẽtur; eam ponit 7. Canon 1. Constantinopolitanæ Synodi, quòd in vnam demersionem baptisarentur. Postea tamen,vbi ex orti sunt Hæretici illi, qui summam Trinitatem non personis tantũ, sed natum etiam,et substantia,distinctã esse docebant ; hacq; cerimonia,ad suum confirmandum errorem,abuti cepissent : primæ Hispanicæ, et Gallicæ, Ecclesiæ , vna mersione,ad indicandum diuinæ naturæ vnitatem , vsæ sunt. Qua de re consultus à Leandro Hispaniæ Episcopo, Gregorius magnus, sic respondet :* De trina verò mersione baptismatis,nihil responderi verius potest ; quàm quod ipsi fensistis : quia in vna fide nihil efficiat sanctæ Ecclesiæ consuetudo diuersa. Nos autem , quòd tertiò mergimus ; triduanæ sepulturæ Sacramenta signamus. Et dum tertiò infans ab aquis educitur ? resurrectio triduani temporis exprimitur. Quod si quis, & fortè pro summæ Trinitatis veneratione existimet fieri : neq. hoc aliquid obsistit baptisando , semel in aquis mergere : quia dum in tribus personis vna substantia est ; reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptismate, vel ter ; vel semel immergere : quando , & in tribus mersionibus personarum Trinitatis , & in vna,potest diuinitatis singularitas designari. Sed quod nunc hucusque ab Hæreticis infans in baptismate tertiò mergebatur ; fiendum apud nos esse non censeo : ne,dum mersiones numerant, diuinitatem diuidant : dumq. quod faciebant,faciunt ; se morem nostrum vicisse glorientur. *Cuius responsum postea Concilium Toletanum quartum cap: 5 secutum , hac de re ; in hunc ipsum decreuit modum.*

uit modum. Propter vitandum autem schismatis scandalum , vel hæretici dogmatis vsum ; simplam teneamus baptismi mersionem : ne videantur apud nos, qui tertiò mergunt , hæreticorum approbare assertionem , dum sequuntur & morem. Et ne fortè cuiquam sit dubium,huius simpli mysterium Sacramenti ; videat in eo mortem , & resurrectionem Christi significari. Nam in aquis mersio ; quasi ad infernum descensio est : & rursus ab aquis emersio ; resurrectio est. Item videat in eo vnitatem diuinitatis, & Trinitatem personarum ostendi vnitatem ; dum semel mergimus : Trinitatem ; dum in nomine Patris, & Filij,& Spiritus sancti, baptisamus. *Romana tamen Ecclesia, vt illo tempore , ita & nunc trina vtitur mersione : quod non aliunde melius patet , quàm ex ipso Romanæ Ecclesiæ Sacerdotali : ex cuius forma , Romæ Sacramenta administrari solent ; vbi sic ratio baptismi instituitur.* Tunc Sacerdos accipiat puerum diligenter : & baptiset eum sub trina immersione , sanctissimam Trinitatem semel inuocans : vel affundendo aquam super caput pueri, secundum consuetudinem lõci illius,dicendo : Petre,ego te baptiso,in nomine Patris +, & semel immergat : & Filij +, et secundo immergat : & Spiritus sancti, Amen +, & tertio immergat. Et cum surrexerit de fonte , Sacerdos facit signum crucis de chrysmate , in vertice illius &c. *Quem eundem planè ritum, fuisse temporibus suis , testatur his verbis Ambrosius.* Interrogatus es : Credis in Deum patrem omnipotentem ; Dixisti,credo : & mersisti,hoc est,sepultus es. Iterum interrogatus es : Credis in Dominum nostrum Iesum Christum, & in crucem eius ? Dixisti , Credo ; & mersisti : ideo & Christo es consepultus ; qui enim Christo consepelitur,cum Christo resurget. Tertiò interrogatus es : Credis & in Spiritum sanctum ; Dixisti , Credo ; tertio mersisti : vt multiplicem lapsum superioris ętatis, absolueret trina confessio. *Damnant igitur isti illud , quod ignorant , quod schismaticorum atque hæreticorum est proprium. Vt autem in hac cerimonia, non eundem ritum semper sequuta est Ecclesia : ita nec in illo ; vtrum mergi , an aspergi tantum illi , qui baptisantur, debeant. Mergebantur sæpius : aspergebantur tamen etiam nonnunquam ; vt eo tempore, quo ad mortem ducebatur Diuus Laurentius , quendam , vrceo allato , ab eodem baptisatum ebe legimus. Quemadmodum item illi, qui Clinici dicebãtur baptisari solebant ; qua de re sic scribit D. Cyprianus lib: 4. cap: 7.* Existima-

Tom: 4. fo: 2. de Sacramen: Cap: 7.

 mus, in-

mus, inquit, in nullo mutilari & debilitari posse, beneficia diuina: nec minus aliquid illic posse contingere; vbi plena, & tota fide, & dantis, & sumentis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Neq. enim sic in Sacramento salutari, delictorum contagia, vt in lauacro carnali & seculari, sordes cutis, & corporis abluuntur; vt & sapone, & nitris, & cæteris quoque adiumentis, & dolio, & piscina opus sit, quibus ablui & mundari corpusculum possit: aliter pectus credentis abluitur: aliter mens hominis, per fidei merita, mundatur. *Et paullo post.* Vnde, inquit, apparet, aspersionem quoque aquę, instar lauacri salutaris obtinere: & quando hæc in Ecclesia fiunt, vbi sit & dantis & accipientis fides integra; stare omnia, & consummari, ac perfici eos salutari aqua, & fide legitima, Christi gratiam consecutos. *Et hæc hactenus. Plura hac de re qui cognoscere velit, legat Walaphredum, Strabonem lib: De Exordiis, & incrementis rerum Ecclesiasticarum cap: 26. Claudium de Sanctis decimæ repetitionis cap: 4.*

Sigillum & obsignatio etc. *Formã hanc verborum Sacramenti confirmationis, olim fuisse testatur Canon septimus Concilij 1. Constantinopolitani.* Signatos, inquit, siue vnctos, primùm sancto chrysmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, & eos signantes, dicimus; Signaculum doni Spiritus sancti. *Non dissimilis est item ea formula, qua nunc in Ecclesia vtimur:* Consigno te signo sanctę Crucis, & chrysmo te oleo salutis: *quam item vetustissimam esse patet ex D. Ambrosio, de iis, qui mysterijs instituuntur, cap: 7.* Signauit te Deus Pater: confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in cordibus tuis; sicut Apostolica lectione didicistis.

Neque omninò in aliud differtur aut reijcitur t̃pus. etc. *Fuit hoc quidem in veteri Ecclesia receptum, vt qui baptisarentur, siue illi paruuli, siue adulti essent; idem simul per sacrum vnguentum, manuum q; impositionem, confirmarentur, & sacra Eucharistia reficerentur: vnóq;, ac eodem plane tempore, tria simul in vnum conferebantur Sacramenta; Baptismus, Confirmatio, atque Eucharistia. Idq; eam ob causam, quod nullum perfectum Christianum esse iudicabant, qui per manuum impositionem Spiritum sanctum non accepisset; neminem q; Eucharistia dignum esse putabant, qui non idem confirmatus esset: quin, ne inter consumãtos quidem Christianos, illi locus erat, qui nondum sacro vnguento delinitus esset. Patet hoc in primis*

primis ex Epistola 4 Clementis ad Iulium, & Iulianum, ex illis verbis: Omnibus ergo festinandum est sine mora reuerti Deo, & demum confignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere: quia incertus est vnusquisque exitus vitę. Cùm autem regeneratus fuerit per aquam; & postmodum septiformi spiritus gratia, ab Episcopo, vt memoratum est, confirmatus; quia aliter perfectus Christianus nequaquam esse potuit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remanserit: vt a B. Petro accepimus, & cæteri sancti Apostoli præcipiente Domino docuerunt. etc. *Patet hoc idem ex Tertulliano in lib. de resurrectione:* Caro, inquit, abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro, manus impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur: caro, corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo saginetur; etc. *vbi tria simul Sacramenta coniuncta audis; ablutionem, manuum impositionem, corporis atque sanguinis Domini alimentum. Et de præscriptione Hæreticorum:* Tingit & ipse quosdam vtique credentes, & fideles suos: signãt & illi in frontibus milites suos: celebrant & panis oblationem. *Vbi enim dicit:* In frontibus signãt: *clarè ostendit, non de baptismo, in quo vertex signatur; sed de confirmatione, in qua frons inungi solebat, se agere. Deinde cùm dicit,* milites suos, *alludit ad vsum confirmationis, qui est, militem Christi roborare. Et in lib. de baptismo:* Dehinc, inquit, manus imponitur, id est, statim post baptismum etc. *Patet hoc idem ex D. Ambrosio.* Sequitur spirituale signaculũ, quod audistis hodie legi: quia post fontẽ supereſt, vt perfectio fiat, quando ad inuocationẽ sacerdotis, Spiritus sanctus infunditur: spiritus sapientię, & intellectus: spiritus cõsilij atq. virtutis: spiritus cognitionis, atq. pietatis: spiritus sancti timoris; septem quasi virtutes spiritus. Et omnes quidem virtutes ad spiritũ pertinẽt; sed istę, quasi Cardinales, sunt quasi principales. Quid enim tam principale, quàm pietas? Quid tam principale, quàm cognitio Dei? Quid tam principale, quàm virtus? Quid tam principale, quàm consilium Dei? Quid tam principale, quàm timor Dei? Sicut timor seculi infirmitas; ita timor Dei, magna est fortitudo. Istę sunt septem virtutes, quando consignaris. *Vrbanus etiam in Epistola 1 generaliter docet, omnes fideles post baptismum confirmari debere. Quæ res*

Lib: 3. de Sacramen: ca. 2.

in causa fuit; vt sæpè veteres Scriptores ita ferè coniungant Sacramentum confirmationis, cum Sacramento baptismi: vt Sacramentum sanguinis, cum Sacramento corporis domini, coniungitur. Inde in vetusto illo Romani ordinis legitur, Pontificem in die Paschæ egredi, á fonte in sacrarium; ibiq; sedere, & expectare, dum infantes, qui baptizati sunt vestiuntur, ac demum per eum confirmentur. Vt autem eum morem venerandæ vetustatis, vt qui pro temporis illius ratione probabilem habuit, præsens Ecclesia non damnat: ita maximè in sacra cõmunione paruulis conferenda; neq; sequitur, neque necessarium esse putat. Non sequitur partim propter indispositionem eorum, & periculum irreuerentiæ; cuius rei maximam rationem habendam esse diligenter præcepit ipse D. Paulus. Vt enim ex parte corporis, solidioris cibi, propter ætatis teneritatem, capaces paruuli non sunt, lacteq; solo reficiuntur: ita multò minus huius illius q; solidioris capaces esse possunt: partim, quòd ipsa hæc probatione sui ipsius opus habeat; diiudicatione item communis mensæ à sacra, & mystica refectione: tum ipsa memoria, & annunciatione mortis dominicæ, sine qua omnino sumi & manducari non debet. Quæ omnia cùm in ætatem paruulorum non cadant, meritò illis Ecclesia sacrum non porrigit communionem. Vt autem his de causis, aliisq; multis, hunc morem ipsa non sequitur; ita neque ad salutem quidem necessarium esse putat: siquidem per baptismi lauacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam, in illa ætate amittere non possunt; neque illi sententiæ eos subscribit esse: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Impartit siquidem se & illis Christus Dominus in hac etiam parte, eo modo, qui illi sola cognitus est: cùm per ætatem commode sacramentaliter illo frui non possint; tum scilicet cum vniuersa Ecclesia, cuius illi sunt membra, pro omnibus vnus, & mortuus offert, & manducat hoc Sacramentum. Quod vel ex suo Nicolao Cabasila Graeci abunde discere possunt; qui, vbi modum explicat, quo ratus huius Sacramenti participes efficiuntur, hæc inquit. Ergo dixerit quispiam: si quis etiam viuorum, bona quidem, quę dicta sunt, in anima habeat, ad mysteria autem non accedat; habebit illinc nihilo secius sanctificationem? Non quilibet: sed si quis non potest corporaliter accedere, sicut defunctorum animę; quales fuerunt ij, qui in desertis errabant montibus, de speluncis, & foraminibus terræ, qui

ræ, qui ad altare sacerdotem, nullo modo videre poterant. Eos enim Christus ipse hac sanctificatione inuisibiliter sanctificabat. Vnde nam potest hoc sciri? quòd vitam in se habebant: non habituri; nisi huius essent Sacramenti participes. Ipse enim Christus dixit: Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem; non habebitis vitam in vobis. Et vt hoc significaret, multis horum sanctorum misit Angelos dona ferentes. Si quis autem cùm posset, ad mensam non accesserit; fieri non potest, vt, quę ex eis prouenit, sanctificationem assequatur: non quòd non accesit solummodo, sed quòd cùm posset, non accessit. & propterea clarum est, quòd bonis, quę debentur Sacramentis, vacuam habet animam. *Hæc ille.*

DE POENITENTIA, PECCATORVMq; REMISSIONE.

Caput IIII.

QVARTVM CAPVT, MOdum & rationem remissionis peccatorum continet; in quo, illud, omni studio obtinere vultis; per solam fidem nos propriè peccatorum remissionem consequi. Catholica autem Ecclesia, fidem, illa, quidem inprimis requirit; tamen non quamcunque fidem, sed illam quę viua sit, quę testimonium à bonis habeat operibus. Nam fides sine operibus, vt inquit Iacobus, mortua est. Vnde Magnus ille Basilius ait: *Neque inquit, superna gratia in eum, qui seriò, & studiosè, virtutem complexus non sit, descendere potest: sed vtramque quasi temperari & consociari, oportet: tam conatum & intentionem humanam; quàm supernæ eius, quæ ex fide prouenit, gratiæ præsens auxilium: vt ad perfectum virtutis decus perueniatur.* Itaque & ipsa dimittendi peccata pote-

ta potestas, non simpliciter, neque absolute concessa est; sed in resipiscentis obedientia, & consensu cum eo, cui animę pœnitentis cura demandata est. Qua de re, sic scriptum est: *Dico vobis: quia si duo ex vobis consenserint super terram; de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est.* In cuius autem vel qualis peccati remissione consentire debeāt; non est quod rogetur: cum lex Euangelica, nullum in hac parte peccatorum faciat discrimen; sed omnium munificentissimum illis omnibus, qui dignè pœnitentiam agunt, promittit veniam. Verè autem & conuenienter pœnitere hic dicitur, qui illius affectum induit, qui dixit: *Iniquitatem odio habui & abominatus sum.* Et qui illa omnia facit, quę in Psal. 6. Et in alijs; de bonis operibus explicata sunt: quiąue præstanti sua virtute, bonorumque operum exercitio, vberiùs & prolixiùs omnia peccata & defectus suos, Zachæi exemplo, compensare studet: qui item in animo constanter proposuit suo, purum & immaculatum ante conspectum Dei se conseruare: ocioſum non esse: virtutem sequi; ipsiq. confessioni suę per omnia satis facere. Quę enim à nobis requiruntur, illa sunt: futurę resurrectionis fides: venturę retributionis milleque bonorum, quę sanctis præparata sunt, firma spes, & expectatio: vt item CHristum Iesum, verum Deum esse credamus: vt vniuersam Christianam fidem rectam, & salutarem esse profiteamur. Hæc igitur confiteamur omnes, hæc amplectamur: fidem nostram bonis operibus repræsentemus. Neque enim ea, quę nostra sunt; iustum Dei effugiunt oculum. Quare pro viribus, bonis operibus incumbendum est: neque humanę imbecillitatis infirmitas prætexenda; aut in excusationem ignauię, & inertię adferenda. Expertus enim est in omnibus Pontifex noster, infirmitatem nostram; ideo & compati potest, & condonare his, qui

Matth: 18.

Psal: 118.

peccant.

peccant. Si igitur peccauimus; ad eius genua qui sine omni peccato est, per veram pœnitentiam atq. confessionem, prouoluamur: perfectam ab omni malo abstinentiam vndiq. demonstremus: cum summa fiducia, ad portum pœnitentię recurramus; vt inueniamus misericordiam, & ea omnia, quę nobis maximè salutaria quærimus. Neque enim est vllum peccatum tantum, quod bonitatem & misericordiam Dei vincere possit. In hoc enim magnificentię & liberalitatis illius vis conspicitur: hoc verè regium, Deoq. dignum donum est; peccata fontibus condonare, si modo pœniteant, si tempore opportuno exoreni. Nam in fine mundi, non iam ad largiendum & condonandum; sed ad iudiciū consurget Dominus. Dum igitur tempus habemus, accedamus ad verę pœnitentię remedium: accedamus cum omni spe, & fiducia, ad misericordiam Iesu Christi: expurgemus conscientias nostras, omnemq. tergiuersationem, ac diffidentiam procul ab animis nostris remoueamus: qui enim cunctatur, qui dubitat, cum fiducia accedere non potest; hoc enim dicit Scriptura: *Tempore, inquit, acceptabili, exaudiui te, & in die salutis opem tuli tibi.* Relicta siquidem est nobis, post primum salutaris lauacri naufragium, pœnitentia, quasi secunda salutis tabula. Regnemus cupiditatibus nostris: vera pœnitentia & confessione expugnemus illas. Reges simus potentiores longe his, qui purpura & auro in duti magnificè incedunt: affectus, & cupiditates nostras, in ordinem satellitij mancipemus. Qui enim in peccatis persistunt; illis salutis, & venię, vt quidem in omnibus ferè sacrę scripturę locis proclamatum, & denunciatum est, nulla spes relicta esse videtur.

Isaiæ 49. 2. Cor. 6.

DE FIDE, ET OPERIBVS.

Caput V.

QVINTVM CAPVT CONfessionis vestrę; non multum à proximo, quod de pœnitentia, atque remissione peccatorum, institutum fuit, diuersum est. Docet enim, non per aliqua bona opera, aut satisfactiones; sed per solam fidem, Deiq́ue gratiam, nos saluari. Fides autem Catholica hæc est. Tunc vnumquemque suorum remissionem consequi peccatorum; cùm per veram pœnitentiam, fidemq́. viuam, per bona opera, sese prodentem atque commendantẽ, ad Deũ conuersus fuerit; vti iam superius diximus, nec dicere vnquam desinemus. Dicit enim scriptura: *Qui ex Deo est, facit mandata Dei.* Et rursum: *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine; intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est; ipse introibit in regnum cœlorum. Et non auditores, sed factores legis iustificabuntur.* Et alio loco. *Vos amici mei estis, si feceritis omnia quæ præcipio vobis.* Quibus similia Magnus ille Basilius docet: *Recordemur, inquit, conditionis, qua nobis cœleste regnum promissum est. Dominus enim IESus Christus ascendens in montem, suaq́ Sanctæ doctrinæ quasi prima fundamenta & principia iaciens; primam illam beatitudinem, promissionem habentem regni cœlestis, orbi denunciat: Beati pauperes Spiritu; quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: Et sic deinceps reliquarum virtutum refert labores, & præmia.* Et in alio loco, vltimę retributionis compellationem, benedictionemq́. in parabola Pastoris, segregantis oues ab hædis, mundis, mundo prædicens, inquit: *Venite benedicti patris mei, possidete regnum, vobis paratum ab origine mundi: esurijt enim, & dedistis mihi comedere etcet.* Et alio loco. *Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam: facite vobis sacculos, qui non veterascant; thesaurum non deficientem in cœlis, quo fur non appropiat, neq. tinea corrumpat.* Hæc quidem, & talia opera scriptura sacra, docet esse: per quæ, quis regno cœlesti dignus efficiatur; & sine quibus impossibile sit, vt regnum cœlorum quisquam ingrediatur. Sic enim apud Matthæum decernit clarè Dominus: *Nisi abundauerit iustitia vestra, plusquam Scribarum, et Pharisæorum; non potestis introire in regnum cœlorum.* Et rursus. *Nisi conuersi fueritis, et efficiamini sicuti paruuli; non intrabitis in regnum cœlorum.* Et apud Ioannem ad Nicodemum. *Nisi quis natus fuerit denuò; non potest videre regnum Dei.* Quomodo & illud dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto.* De quibus enim vna est sententia liquet id, in periculum esse, si alterum illorum prætermittatur. Si enim dominus dicit, vnum iota aut vnum apicem legis non præteriturum, priusquam omnia compleantur; quanto magis omnia illa, quæ in lege Euangelij promittuntur, compleri necesse est, ipso Domino dicente: *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Vnde Iacobus Apostolus, confidenter denunciauit dicens: *Quicunque autem totam legem seruauerit, offenderit autem in vno; factus est omnium reus.* Hoc autem ex eo didicit, quod ipse Dominus, post tot diuinas promissiones, post tot excellentia testimonia, post tot beatitudines Petro concessas; illud tamen vltimò illi comminatus est: *Si non lauero te, non habebis partem mecum.* Paulus verò, qui Christum in se loquentem habuit, clarè docet, quid sit illud, quod nos à regno cœlesti excludat: quodq́. æternę damnationi

Ioan: 8. 1. Ioan: 3. Rom. 2. Ioan: 15.

In præmio Asceticorum Cap 2. Matt: 5.

Matt: 25. Luc: 12. Matt: 5. Matt: 18. Ioan: 3. Matth: 5. Matth: 24. Iacob: 2. Ioan: 13. 2. Corin: 13.

mnationi subiiciat : nunc quidem definitè, & per partes: *Qui enim talia agunt, morte digni sunt.* Nunc verò in ipso genere decernit : *Iniusti regnum cœlorum non hæreditabunt.* Et Dominus ipse : *Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei.* Ex his igitur & similibus instruimur, sic demum Diuinis & æternis promissis dignos nos effici; atque certa, & non fallaci spe, ea expectare posse; si illa omnia, quorum merito regni cœlestis promissio facta est, & sine quibus eius gratia denegata est, plenè & legitimè perfecerimus : etsi ab omnibus illis rebus nos cohibuerimus, quę eius acquisitionem impediunt. Oportet enim certamen hoc placendi Deo, non modo ab omni malo liberum esse; sed etiam in offenso, ac inculpabili pede, per vniuersum mandatorum Dei curriculum decurrere. Ita Diuo Paulo, post summę illius & inenarrabilis in nos charitatis, & dilectionis Dei, & Christi ipsius commendationem, præcipiente : *Nullam, inquam, cuiquã dantes offensionem, vt non reprehendatur ministerium nostrum; sed in omnibus exhibentes nosmetipsos tanquam Dei ministros.* Scriptum est enim : *Vt exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut quid huiusmodi; sed vt sit Sancta & immaculata.* Et alia multa in hanc sententiam dicuntur, quę diligens lector, in omnibus Sacrę scripturę partibus facile inueniet. Quale est & illud Pauli : *Gratia, inquit, Deo, quod fuistis quidem serui peccati; obediuistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi estis.* Vt quemadmodum cera subiecta sigilli figurę, cedit, atque in eandem ipsam speciem exacte formatur; sic & nos, prælo Euangelicę doctrinę subijcientes nosmetipsos, iuxta eundem Paulum, *secundum interiorem hominem*, figuremur : *expoliantes veterem hominem cum actibus suis; & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem Dei, secundum*

Roman: 1.
1. Corint: 6.
Luce 9.
2. Cor: 6.
Ephes: 5.
Romano: 6.
Romano: 7.
Colos: 3.

secundum imaginem eius, qui creauit eum. Vt quemadmodum excitatus est Christus à mortuis; sic & nos in nouitate vitæ ambulemus, vt ea quę debemus, quæque ea gratia quam accepimus digna sunt; & nos ipsi ex parte nostra conferamus, in eoq. æterni parentis, in nobis voluntas, ac beneplacitum compleatur. Certamine enim opus est, et eo magno et legitimo : ne talem & tantam gratiam, eius, quę in Christo est, dilectionis, in vanum accepisse videamur. Ad quam quidem rem consequendam, vel inprimis nobis superno ac cœlesti auxilio opus est; quod nos in omnem partem virtutis, & honesti, manu quasi deducat. Lubricam & præcipitem ingressi sumus viam : multum diuina gratia, ne huc vel illuc declinemus, quasi amusi, atque libra quadam, nobis opus est. Neque omninò aut præsidio, aut vlli iustitię, meritisq. nostris, in tali cursu rectè conficiendo, confidendum nobis est; vt in cœlum, sine omni deducamur errore : via enim præsens hæc, vita nostra est; & ideò superna manuductione opus habet. Si enim in vrbem aliquam, vbi antea nunquam fuimus, ingressuri, ducem & præmonstratorem vię quærimus : quantò magis in cœlum vsque peregrinatione suscepta, superna ope, & auxilio, indigebimus? quę & iter nobis demonstret : & pedes nostros, ne vnquam in mortem prolabantur firmet : & ad portas quasi ipsas æternę felicitatis, nos deducat. Multę enim sunt in hac via arduę calles, multa diuerticula; & ideo superno fulcimento, cui innitamur, cui adhæreamus, plurimum opus habemus. Et deducere quidem, atque iter monstrare diuinę opis est : dignos autem nos, vt manu eius regamur, atque gubernemur, exhibere; nostri est studij, nostri meriti. Si enim impuri & inquinati fuerimus : nequaquam sanctam eius dexteram prehendere poterimus. Opus igitur est ex hac parte omni studio virtutis : opus est o-

2. Corint: 6.

mni munditia & castitate vitę, vt Dei prehensione, & adiutorio, digni inueniamur. Sed & D. Chrysostomus exponens secundę ad Corinthios Epistolę illum locum: *Obsecramus ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, ait: *Charitas, inquit, Dei, constringit nos, hoc est, premit, impellit, vrget.* Ne ergò tempus & opportunitatem prodamus; sed ea gratia, par studium, & diligentiam adferamus; nec repellamus tantum donum. Non enim sola fides nos Deo reconciliat; sed eò amplius, vitam honestam præ nobis ferre oportet: idq. quod iustum, ac cum omni virtute coniunctum est, sequi. A peccatis enim liberatum, amicumq. Dei factum, iterum ijsdem flagitiis contaminari? hoc quidem est, in priores inimicitias relabi, ac in vacuum gratiam Dei, iuxta vitę verbum accipere. Non modo enim ea gratia quam accepimus, si impurè, si incontinenter viuemus, nihil iuuamur; sed longè maiorem etiam inde acquirimus damnationem: quòd post tantum cognitionis lumen, post tantum cœleste donum, scientes & prudentes, in eadem relabamur mala. Quandiu igitur ad calcem non peruenimus: quandiu in vinea DOmini operamur; quandiu vndecima non elabitur hora; opus promoueamus: vitam rectam, cum omniq. virtute coniunctam, exerceamus; vt æternis illis perfruamur bonis. Si enim nos tum, cùm adhuc omnibus malis onusti eramus, apprehendit, ab omniq. flagitiorum onere releuauit: quantò magis iam ab his omnibus liberatos, bonaq. nostra qualiacunque, prompte, & ex animo conferentes, non repudiabit? Nam si in eodem peccatorũ luto hærebimus: vel hæc ipsa, incredulitatem in nobis parient. Nam vt defectus fidei, vitę est causa pessimę; sic item animus, vitiis contaminatus, vbi in profundum malorum venerit, contemnit. Vbi autem omnia contempserit; ne credere quidem vult amplius: illudque Dauidicum semper occinit: *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Et. *Labia nostra à nobis sunt, & quis noster est Dominus?* Ad extremum autem: *Dicet insipiens in corde suo; non est Deus: omnis enim qui mala facit, ait Dominus, odit lucem, & non venit ad lucem.* Quandiu igitur largitatis & munificentiæ tempus est, nemo animum despondeat. Tunc autem demum desperationis tempus erit, vbi thalamus nuptialis claudetur: vbi illi, qui piè & sanctè vixerunt, Abrahę potientur sinu. Nunc autem tempus hoc nondum aduenit: nec dum enim theatrum solutum est, necdum stadium & cursus confectus: adhuc certamen feruet: nondum præmia certaminis sublata. Intendamus igitur vires, excitemus studium, cursu opus est, & eo vehementi: ipsa enim perfectio quæritur. Eam ergo vitam, quę sit optima, complectamur; rectę fidei, vitam honestam, & eam, quę cum Dei mandatis coniuncta sit, sociemus. Si enim quis fidem se habere dicit, viuit autem turpiter; hic, vel eam ipsam fidem, & doctrinam suam, quam dicit se habere, graui contumelia afficit, ac stultus puerq. meritò habetur. Neque enim conuenit virum, sem per circa elementa versari, neque sapientem in solis fundamentis iaciendis, omne tempus consumere; sed ad reliquas etiam ędificii partes, sese aliquando transferre oportet, ipsamque summitatem ac perfectionem, toti ędificio imponere. Si enim semper circa elementa versamur, si in solis fundamentis consistimus; sic quidem nihil vnquam proficiemus: sic plenum salutis ædificium construemus nunquam. Neque, si vt sapientes ædificatores, fundamentum ponemus, vt iterum in eo cum D. Paulo super ædificemus; ita ne sapientes quidem iudicabimur vnquàm. Si ergò CHristum amamus, vti quidem meritò amare debemus; virtutis ingrediamur iter: et si in aliquo delinquimus; ipsi ex nobis pœnam sumamus.

Psal. 93.

Psal. 11.

Psal. 13.

sumamus. Neque gehennam metuamus tantùm, quantum illud, ne Deum offendamus, nève ex amico, inimicum nobis faciamus. Hoc enim omni gehenna grauius est, quando ille iratus, suum benignum à nobis auertit vultum: in quo, quantum insit mali, paucis recognoscamus. Si quis, latronem, aut alium quempiam maleficum, ad supplicium duci videns, Rex præsertim ipse, misericordia & pietate permotus, in redemptionem illius perditi hominis; non vulgare aliquod precium, sed ex se natum vnigenitum filium, quem charissimum habeat, vt illius occidatur loco, tradat: neque solum eius causa occidi illum patiatur; sed etiam omne crimen ab ipso nocente, in filium innocentem transferat; quò illum, qui iam ad vltimum supplicium ducebatur, seruet, ac ab omni infamia vindicet. Deinde post hæc omnia, vbi ad summũ dignitatis gradum illum euexerit; post eam salutem; post eam gloriam, quę nulla oratione dignè explicari potest, aliqua contumelia, ab illo, in quem tot contulerit beneficia, ille ipse Rex afficiatur: an non plures mortes hic potius, siquidem aliquid mentis sanę haberet, eligeret, quam vt tam ingrati animi criminis obnoxius esse videatur? Atqui mutato nomine de nobis tabula narratur. Hoc igitur nobiscum & ipsi reputemus: summumq. dolorem ob ea flagitia quibus tam benignum, & clementem dominum, offendimus, corde & animo concipiamus. Neque ideo, quod tanta toties à nobis iniuria affectus, summa sua patientia, ac longanimitate, nos perfert, animis efferamur: imo hoc ipsum maximè nos moueat, atque terreat. Si enim quis, iuxta Domini præceptum, in dextram maxillam percussus, porrigat & sinistram; plus sua profecto patientia, & moderatione, inimicum percellit, quam si sexcentos illi referat pugnos: aut si maledictis quis proscissus, non modo vicem non reddat, sed etiam homini ini-

Mat. 5.

ni inimico bona precetur; plus certè hominis petulantis impudentiam confundit, quàm si multis probris illi vicem retulisset. Quod si in humanis, nostram insolentiam, patientia, & tollerantia aliena, maxime confundit; quantò magis Dei patientia, & longanimitas, nostram improbitatem, ac insolentiam percellere debet; quantoque magis metuendum est, si quotidie peccantes, nulla nos sequitur diuina vindicta, sed potius eius benignitas ac humanitas vbique fouet: ne, ea patientia, carbones congerantur in caput nostrum; nève in diem iræ & vltionis, omnis hæc, quę nulla oratione explicari potest, reponatur pœna. Hæc nobiscum recte expendentes, ante omnia peccata metuamus. In his enim est summa vltio: in his gehenna: in his infinita mala. Nec metuamus tantùm; sed omni etiam studio, & diligentia fugiamus, Deoq. assiduè, in omnibus placere, contendamus. In hoc enim situm est cœleste regnum: in hoc vita æterna: in hoc mille bona. Hac enim ratione, eam que solam ob causam, & regno cœlesti potiri, & bona futura consequi poterimus; quibus vtinam, gratia & misericordia eius, potiamur omnes. Etsi enim prouocat nos ipse, etsi vult saluos fieri omnes; tamen & nos ipsi supplices illi simus: reconciliemur Deo: neque ab illo resiliamus vnquàm; sed potius spe, & animo toto, ad eum erigamur. *Ne, inquit Paulus, in vanum gratiam accipiamus. Non enim, quia obsecrat,* ait Chrysostomus: *non, quia legatos supplices mittit; propterea negligentes esse debemus: sed propter illud ipsum, magis etiam contendamus; vt placeamus illi, & perpetuam mercem congeramus. Etsi enim salutis nostræ princeps causa gratuita est; tamen et ille eiusdem salutis auctor efficitur, qui multis præclarè gestis, multis sudoribus, eam sibi comparat, ac quasi manibus prehendit.* Si autem quis, vltra hæc, quę dicta sunt, hæc ita interpretari velit; se

2. Cor. 6.

lit; se non in vacuum gratiam Dei accepisse, hoc est, nulla ex parte se in ea spirituali gratia offendisse, nulloq. modo illa abusum esse; ne hic quidem planè à vero huius loci sensu aberrabit: cùm & illi, qui donum linguarum acceperant, aliquando eo se superbius efferentes, vehementer reprehensi sunt. Contingit enim sæpiùs donis spiritualibus, non ita vt par est vti. Nos igitur in charismatibus, iuxta præceptum Pauli, irreprehensibiles simus; vt nulla detur offensio cuiquam, vt non vituperetur ministerium nostrum: in laboribus multis, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate; dumq. supersumus, quę spiritus sunt operemur; omneq. hoc peregrinationis nostræ reliquum tempus, in timore & veritate, in virtute Dei, sanctè, & piè, transigamus: omnia nostra, in DEum omnium bonorum auctorem locupletissimum, referentes; omniaque præclarè gesta, ita vti æquum est; & vti decet, illi adscribentes.

2. Cor: 11.

NEQVE NIMIS DE GRATIA DEI PRÆSVMENDVM, NEque desperandum esse.

Caput VI.

SEXTO LOCO DOCETIS, oportere quidem Christianum hominem, in bonis operibus sese exercere; neque tamen in illis nimium confidendum esse. Dicit enim Dauid: *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine.* Cui respondentes illud dicimus: Fidem principalem quidem esse, ac fundamenti instar: opera autem veluti id, quod natura sua fidem consequi debet. Necessaria autem ad salutem eadem

Psal: 142.

adem opera esse dicimus, propter domini præceptum; mercedem, æternæq. vitę præmium, reportantibus omnibus iis, qui se ita, vti oportet, in illis exercuerint. Illa item verè bona opera esse iudicamus, quę à vera & recta fide seiuncta non sunt. Dicimus item, neminem debere in solis bonis operibus confidere; aut ex illis sese nimis, more Pharisaico, efferre: sed etsi omnia fecerimus, iuxta tamen præceptum Domini, seruos nos inutiles dicere debemus. Omnia siquidē nos iustitię illi, quę ex Deo est, primo, & principaliter accepta, referre oportet: cùm id, quod nos ipsi conferimus, paruum quid, aut planè, si cum diuina munificentia conferatur, nihil sit. Quod quidem pulchrè à sancto Chrysostomo in hunc explicatur modum: *Ne inquit, ociosos nos introducat in regnum cœleste dixit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Non igitur nos de bonis operibus superbè aut magnificè se efferre oportet; expleri autem illa maximè est necessarium: sine enim bonis operibus, saluari omninò impossibile est. Si enim Christo Domino (nos illis verbis monenti; Si hæc, inquit, scitis, beati eritis si feceritis ea) parebimus: magnam profectò vtilitatem inde percipiemus. Oportet enim post cœleste donum, ac benignissimi parentis munificentiam; nostra item qualiacunque sequi bona opera. Nam si solam infirmitatem nostram prætexemus, si ipsam bonitatem Dei iactamus; ea autem quę in nobis sunt prætermittimus; hac quidem ratione nullam ex ea opinione consequemur vtilitatem. Quomodo enim Deo nulla ex parte placato; eius, ad curandas peccatorum nostrorum cicatrices, opem & misericordiam implorabimus. Audiamus, quæso, diuum Chrysostomum, illa Psalmi verba interpretantem: De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam. *Hinc aut, duo discimus: Primum, non posse nos simpliciter quid-*

Luc: 17.

1. Petri 5.

Ioan: 13.

Psalmo 129.

ter quidquam à Deo impetrare ; nisi ipsa nostra , primò in medium attulerimus. Primo enim dicit , clamaui ; tum demum infert , & exaudisti me. Secundum autem perseuerantem orationem , lachrymisq́ plenam , ad flectendum cœlestem patrem , vt votis nostris annuat , magnam vim habere. Ne autem dicat quis , peccatorem se esse , ac sexcentis inquinatum sordibus ; & ideo nec posse , nec audere ad Deum accedere , ab eoq́ supplex veniam petere , eiusq́ nomen sanctissimum inuocare : eam excusationem consequenti aufert oratione : Si iniquitates , inquit , obseruaueris domine , domine quis sustinebit ? Ac si diceret : nemo. Non enim quisquam mortalium potest , non , si illi exacta totius vitæ gestorum ratio sit referenda , ante Deum consistere : non venia , & beneuolentia eius , dignus inueniri. Vbi enim misericordiam ab eius iustitia seiunxeris , vbi ipse iustus iudex iustam in manus ceperit causæ nostræ lancem , vt in ea pœnas peccatis nostris debitas reponat ; quis erit , qui se huic sententiæ credat ? qui eam sustinere possit ? & qui non potiùs certum contra se expectet decretum , certum interitum ? Hæc autem eò dicimus , non quo ignauiæ & socordiæ fenestras aperiamus ; sed eos consolantes , qui cadunt in desperationem. Quis enim gloriari potest mundum se cor habere ? Aut quis potest liberè profiteri , se absque peccato esse ? Nam quid de aliis dicam , si vel ipsum Paulum in medium adduxero , et eorum quæ fecit rationem , summo iure ab eo poposcero ; non profectò
Actor: 22. poterit sustinere , non tantæ rationi par esse. Quid enim poterit dicere ? Prophetas legit abundantiùs cæteris ; vt qui legis patrum diligens esset æmulator : signa videt quæ fiebant ; neque tamen prius credidit , quam illa ipsa horrenda visione , in terram deiectus , & prostratus est , vocéq́ mirabili cœlitus delata , perculsus. Quod priusquam fieret , tanquam torrens quidam agens & vertens miscebat et confundebat omnia. Quid coriphæum illum Apostolici col-

lici collegij Petrum , post innumerabilia quæ vidit miracula , post tam amicam & sollicitam ipsius Christi præmonitionem ; an non ob triplicem illam abnegationis lapsum arguet ? Nisi igitur magnus ille iudex misericordia & pi- Matt: 26.
etate sua potius , quàm exacta censura , nobiscum examen facere voluerit ; nemo certe erit , qui iudicium eius sustinere possit : nemo qui debitor non remaneat. Vnde Paulus dicebat : Nihil mihi conscius sum , neque tamen 1.Cor: 4.
in eo iustificatus sum. Et Propheta. Si iniquitates obser- Psalmo 129.
uaueris domine , domine quis sustinebit ? Neque frustra aut superfluè , bis idem repetit verbum , Domine ; sed ex summa quadam admiratione , & stupore , immensæ eius clementiæ , infinitæ maiestatis , vastiq́ pelagi bonitatis eius. Sciebat enim rectè , sciebat , quam in multis offendimus omnes ; & quod etiam ea , quæ nobis parua delicta videntur , apud illius iustum Tribunal , magnam mereantur pœnam. Quoniam , inquit , apud te propitiatio est , hoc est , non Psalmo 129.
in nostris rectè factis , sed in tua bonitate situm est ; vt tantam effugiamus damnationem : nisi enim tuæ benignæ pietatis participes facti fuerimus ; nostræ certe vires & merita , nunquam à tua futura in nos eripere poterunt. Quamuis enim nunc par sit misericordia & iustitia tua , ac vtroque ex æquo abundes ; tamen illa magis , quàm hac , vti soles. Hoc enim ipse profiteris : Ego sum , qui de- Isaiæ 43.
leo iniquitates , id est , hoc est meum proprium , hoc meæ bonitatis peculiare opus. Sis quantumuis iustus , abundes meritis ; nunquam tamen illa , nisi cum mea misericordia & humanitate coniungantur , erunt tanti ; vt te ab æterna damnatione vindicare possint. Et alio loco. Ego sufferо vos : verè enim apud Dominum misericordia , vera apud eum est propitiatio ; ideo in accipienda ratione est munificus , & liberalis. Propter nomen tuum inquit , sustinui te domine : quasi diceret : Propter nomen tuum plenum Psal. 129.
humanitatis & pietatis , expectaui salutem , & redempti-

 onem me-

onem meam: nam si ad mea respexissem; iam olim desperassem; iam olim omnem fiduciam abiecissem: nunc autem legi tuæ adhærens, & mandata tua implens, meliorem concipio spem. Tu enim dixisti: Esa: 55. *Quantum distat cœlum a terra, tantum consilia mea a consiliis vestris distincta sunt; & viæ meæ, à viis vestris remotæ. Et iterum.* Psalmo 102. *Secundum altitudinem cœli a terra, confirmauit dominus misericordiam suam, super timentes ipsum: hoc est, non eos tantum seruauit, qui se rectè gesserunt; sed peccatoribus etiam peperci, ac inter eorum quotidiana delicta, meam in eos diuinam curam, illorumq; gubernationem, magnificè ostendi. Et apud Ezechielem dicit:* Esech: 36. *Non propter vos ego facio; sed propter nomen meum, ne prophanetur inter gentes. Nos enim, inquit Propheta, non sumus digni, vt seruemur; neque nobis virtus nostra magnam [illegible] expectauimus salutem. Hæc q; vnica nobis, eaq; certissima, relicta est salutis & incolumitatis spes; & quasi sacra anchora: si pœnitebimus; Dei pietatem & humanitatem nos consecuturos. Si enim audieritis, inquit scriptura;* Isaiæ 1. *bona terræ comedetis, sanctaq promissa, hæreditate adire poteritis. Neque omnino desperandum est, neque vnquam animo concidendum; si sexcentæ sint minæ, si sexcenti terrores, qui nos in desperationem adducere velint; certissimamq mortem nobis ob oculos ponant: omnia enim summo illi Parenti, sunt facilia, & expedita; ac ea, quæ hominibus plerumq impossibilia esse videntur, ab eo facillimè explicantur. Apud eum enim est fons vitæ, et redemptionis, pelagus salutis, perpetuo scaturiens, inexhaustusq; benignitatis thesaurus. Vbi enim est misericordia; illic est etiam redemptio. Nec simpliciter redemptio; sed multa, & copiosa; sed ipsum immensum clementiæ pelagus. Etsi ergo simus à peccatis proditi; non tamen oportet animo concidere, nec desperare. In eo enim tribunali in quo*

in quo vera pietas & benignitas præsidet, non omnia exactè computantur; non omnia ad rationem reuocantur; iudice, propter magnam suam misericordiam, & ad parcendum facilitatem, multa prætermittente, multa condonante. Huiusmodi enim est Deus: nempe qui assiduè miseretur, semper condonat: misericors enim, & misericator est; & qui omnibus pœnitentibus, ac pro viribus suis in bonis operibus se exercentibus, præsentem confert salutem. Cum igitur talis & tantus sit, ac vbique diffusa est clementiæ eius magnitudo, apudq; eum vera est misericordia, copiosa redemptio; clarum est eum populum suum seruaturum, nec vnquam æterna damnatione punitu um. Conferamus igitur, cum omni studio ac prudentia, ea, quę nostra sunt; & ille vicissim perbenigne & munificè, sua in nos impendet, vt potè cuius est immensa misericordia, ineffabilis bonitas. Vera enim sapientia est, vita laudabilis, in oculisque Dei casta, & munda, seseque humilians & deijciens. Illi autem qui sine omni pœnitentia in peccatis perstant: qui terram ventremq. solum aspiciunt: qui in fœdo voluptatum volutantur cœno: qui cœlum aspiciunt nunquam: qui misericordiam Dei non quærunt, ægri sunt: cumque grauissimè infirmentur, ne hoc quidem persentiunt; sed omnino sanos se esse putant. Cùm melius sit, in quouis fœdissimo volutari luto; quàm cœno peccatorum inuolui: nam illi quidem facile lauari possunt; his autem, qui se peccatis in eum modum contaminant, nisi eam fœditatem, non hac sensibili aqua, sed multi laboris & temporis pœnitentia, multis lachrymis, multo sudore, & similibus spiritualibus expiationibus emundet; certissimum est propositum exitium. Quam quidem nos veram pœnitentiam, atque satisfactionem esse putamus; & non eam, vt dicitis, quę peccata pecunia redimat. Nam qui se tali quæstu contaminat, hic quidem diuinam iram grauissimè

uissimè prouocat ; sexcentas in se congerit calamitates, iustamque Dei vindictam effugiet nunquam. Peccata autem talis, quomodo remittet ? cum eius praua intentio, quæstum potius,quàm peccatoris salutem,sibi proponat ? Nam illę quidem sordes, quę corpus extra inquinant,facilè delentur ; hæ verò,quę intus animo concipiuntur,vix,& cum magno labore,eluuntur. *Ex corde enim prodeunt*, ait Dominus, *cogitationes praua, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ, & similia.* Quare & Propheta supplex Deum rogat : *Cor mundum crea in me Deus.* Et alius nos hortatur : *Munda a malicia cor tuum ò Hierusalem.* Quo ipso loco, quid nostrum, quid item Dei sit, nobis præclarè innuitur. Et alio loco : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Emundemur igitur,quantum vires & facultas nostra patitur, mensque nostra capit. Qua autem ratione, docet idem Dominus : *Lauamini, mundi estote : auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis ; & ne efficiamini similes sepulchris dealbatis, vt in oculis tantum hominum mundi & innoxij sitis : sed ita auferte, tanquam Deum arbitrum & inspectorem rerum omnium vestrarum habeatis. Quiescite peruersè agere, discite bene facere. Si fuerint peccata vestra vt coccinum ; quasi nix dealbabuntur.* Vides primum opus esse, vt ipsi lauemus nos ; & tunc demum à Deo dealbamur. Nemo autem,etsi in profundum peccatorum deuenerit,desperare debet : non, si in habitum & naturam ipsam vitia transierint ; nondum tamen plane animo concidendum est : eam enim ob causam eorum colorum exemplis vtitur, qui non sola superficietenus hærent ; sed penitus totam rem ingrediuntur : tamen in contrariam etiam constitutionem transire posse docet. Si fuerint, inquit, vt coccinum, quasi nix dealbabuntur : & si fuerint rubra quasi vermiculus; veluti lana alba efficientur. Non aliud

Matt: 15.

Psal: 50.

Ieremiæ 4.

Matt: 5.

Isaiæ 1.

Matt: 23.

Isaiæ 1.

aliud talibus exemplis docere ; quàm præclarum nobis benè sperandi argumentum adferre volens. Contendamus igitur quantum possumus omnes,mundi simus,bona opera complectamur : neque festucam alterius ; sed nostram trabem, ex oculis nostris ejicere curemus. Sic enim demum gratia & misericordia Dei futurorum bonorum participes dignè effici poterimus : spesq. nostra, nos non confundet. Magna enim bonorum operum, magna pœnitentię vis est. Siquidem ita fœde contaminatos, sic puros & nitentes, per hæc ipsa nos Deus efficit. Neque tamen dum bona opera laudamus, id agimus, vt ex his efferamur, aut totam fiduciam in illis reponamus ; multum enim in hac parte peccaremus : sed ita ea coli volumus, vt quę fidem natura sua conseqūtur ; vt quę ad salutem planè necessaria sunt, & ad quę iuxta cuiusque vires exercenda, omnes præcepto Dei obligantur. Si enim illi qui in nomine IEsu dæmonia eiecerunt, prophetarunt, quòd tamen vitam huic fidei respondentem non habuerunt, a Domino reijciuntur ; quantò magis si negligentes fuerimus, eadem illa vox nobis item metuenda erit : *Non noui vos.* Credamus igitur rectè ad laudem & gloriam eius : sed & viuamus honestè ; hocque idem ad eandem laudem & gloriam eius referamus ; cùm alterum sine altero nullo modo quicquam prodesse possit, obesse autem quàm plurimum. Si enim rectè de ipso sentientes, honestè iuxta eius præcepta non viuimus ; tum hac demum ratione duplici contumelia illum afficimus,quòd cùm eum dominum & magistrum esse recognoscamus, contemnamus tamen ; nec eius horrendum tribunal exhorrescamus. Nam si Græci, & hi, qui foris sunt, impurè viuunt ; hoc quidem mirum non est, neq. tanta animaduersione dignum : eos autem qui Christo nomina sua dederunt, qui tantis mysterijs consignati sunt, tantæq. gloriæ par-

Matt: 7.

ticipes facti, improbè & turpiter viuere; hoc verò omnium est indignissimum, hoc non ferendum, hoc nulla venia aut misericordia dignum. Sin verò vti quidam putant, summę illi, & quę omni mensura caret, misericordię Dei confidimus; solaque gratia Dei, ipsi stupidi & ingrati, saluari speramus; hoc quidem nullo vnquam pacto fiet; neque ea præsumptio nobis aliquid vtilitatis adferet. Vel nostra saltem comparemus, etiamsi nihil sit nostrum, quod plane perfectum sit: confert tamen aliquid, mentemque ac sententiam nostram, qualis sit, indicat; quòd grati, quòd Dei præceptis parentes sumus, quòd ea, quę recta, & honesta sunt, sequimur; ne veluti stupidi quidam, & sensus expertes, ignaui & ociosi, in paradisum transferamur. Quod certe nunquam, nisi prius nostros qualescunq. conatus, cum Dei gratia coniunxerimus, consequi poterimus. Vbi enim peccatis adhæremus; stulti & amentes meritò censemur: vt qui illis rebus adhæreamus, quę non modo nos iuuare nihil possunt; sed ne ipsum esse suum habent, nihilque penitus sunt, quæque omninò fugere & odisse debebamus; vt potè, quę & Deum nobis offensum reddunt, & nos ipsos longissimè ab eo remouent. Quotiescunq. nobis peccandum est, cogitemus primùm, menteque concipiamus, tremendum, & ineffabile illud Christi tribunal; vbi in alto & sublimi solio, ipse iustus iudex considebit; astabit autem illi vniuersa creatura, gloriam & maiestatem eius reuerita; ob eam, quę illi omnium dictorum & factorum reddenda erit, rationem.

Græcè sic.

Basilius in Psal. 33.

DE NVMERO ET NATVRA SACRAMENTORVM.

Caput VII.

Septimum

SEPTIMVM CAPVT CONfessionis vestræ illud docet, vnam sanctam Ecclesiam Catholicam vos sequi. Sacra item Ecclesię Sacramenta, cerimonias demum, & sacrificia, ritè, & legitimè administrare. Ad quod illud dicimus; præclarè nobis sanctos tradidisse Patres; vnam Sanctam Catholicam, & Apostolicam totius populi Christiani Ecclesiam esse: eorum hominum, qui ea omnia, quę legibus antiquis perscripta sunt, à sacrisq. Canonibus definita, ab ipso deniq. Spiritu Dei per Sanctos Patres sancita, & firmata, pie & sancte seruant & tuentur. In ea item ipsa Catholica & Orthodoxa Ecclesia septem diuina Sacramenta esse: baptismum scilicet, sacri vnguenti vnctionem, sacram communionem, ordinem, matrimonium, pœnitentiam, & extremæ vnctionis oleum. Nam cùm dona Spiritus sancti teste Isaia, septem sint; septem item Sacramenta, quæ ab eodem Spiritu sancto vim efficiendi habent, sint oportet. Non plura autem nec pauciora esse; vel ipsa plena rei partitio demonstrat. Omne enim Sacramentum, vel ad generationem & propagationem hominum refertur; & tales sunt illę, quę in Domino suscipiuntur nuptię: vel ad consequendam æternam salutem; & talis est sacerdotalis ordo, & ea, quę per ipsos sacerdotes, vel in ipsis sacerdotibus efficiuntur: quę vel omnibus inseruiunt, & communia sunt; & talis est baptismus, confirmatio, extrema vnctio, communio item sacra: vel quibusdam tantùm; talis autem est, in consecratis quidem Deo sacer ordo, ipsaq. consecratio, vti in laicis diximus esse nuptias: in his autem qui post baptismum delinquunt, pœnitentia, ac extrema sacro oleo perunctio: quę veluti medicinę quædam lapsis post peccatum sunt relictę; vt vel ipsam remissi-

onem peccatorum conferant, vel reliquias earum sordium,quę per pœnitentiam expurgatæ non sunt,emundant. Sacramenta autem hæc dicuntur; quod in sensibilibus signis & symbolis, spirituales & arcanos contineant effectus. Quę quidem omnia Sacramenta, sacra sanciuntur Scriptura, certamq. ac definitam materiam, & formam,efficientem item,aut potiùs dicam,instrumentalem habent caussam. Vti baptismi quidem, materia est aqua; forma autem, verba sacerdotis illa: Baptisetur seruus Dei, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: instrumentalis autem caussa, sacerdos est: nisi quid aliud præceps necessitas expoſcat;nam,& tum ab alio, quàm à sacerdote collatus baptismus, vim suam retinet. Similiter autem & in aliis omnibus,certam itidem materiam & formam, instrumentalemque caussam, similiaq. omnia inuenire licet. Baptismus igitur, nos per Spiritum sanctum regenerat. Nam cùm mundam illam & impassibilem generationem nostram, vitio primi parentis nostri, perdidimus, in iniquitatibusq. nostris concipiamur, iuxta magni Regis querelam, & in peccatis conceperit vnumquenque nostrum mater nostra; datum est lauacrum diuinum, ad eluendas eas maculas,quod eas emundet & expurget sordes, facer inquam baptismus. Sacrum porrò chrysma, siue confirmatio; primum illud sigillum imprimit, ipsamq. imaginem diuinam, in nobis renouat; roburque animę auget; quę omnia inobedientia primi nostri parentis, vel perdita,vel labefactata in nobis fuerunt.Quare ipsius Spiritus sancti nobis confert virtutem; eiusque bono odore nos prolixe perfundit: estque Christi nota atq. sigillum. Sacra verò communio, nos cum Christo iungit: per eamque veri corporis, & sanguinis eius, participes efficimur. Et vt per illam lethalem escam,omnes mortui sumus, ipsoque paradiso exuti; & ab omni diuina con-

Vniuersa hæc descriptio Sacramentorum ex libro Simonis Thessalonicēi de septem Ecclesiæ Sacramentis ex Capite primo. Psalmo 50.

uina consuetudine excluſi; ita per corporis & sanguinis Iesu Christi spirituale alimentum, vitę item æternę restituimur; & corruptionem quidem deponentes, cum ipso immortali Deo coniungimur, qui propter nos carne nostra mortalis fieri voluit. Sacer autem ordo, ea potestate & facultate nos donat; qua est ipse præditus, qui fecit & creauit nos. Cùm enim nihil earum rerum quę sunt, sine ipso esse possit, ea caussa in mundum venit, vt nos ad benè beateque viuendum deducat; eam ipsam vim & facultatem,quam propter nos susceperit,& in nostra exercuit natura, nobis item in sacerdotali reliquit ordine; per quem omnia nobis conficiuntur sacra, & sine quo nihil sacrum, nihil Deo dignum esse potest. Et quemadmodum a principio omnium rerum, quę sub aspectum cadunt, nos dominos & principes constituit; ita nunc longè excellentius per sacerdotium, ipsosq. Sacerdotes, principes nos & præsides esse voluit: cœli enim ipsius claues Apostolis, illisque omnibus, qui perpetua successione in eorum loca suffici debebant, credidit. Nuptię verò condescensionis cuiusdam & indulgentię diuinę, hic in hac mortali vita esse videntur, ob liberorum susceptionem; donec vniuersitas hæc cum sua corruptione consistat. Neque enim voluit Deus,vt more belluarum, ex fluxu & sordibus homo concipiatur; verùm cùm sponte in mortem prolapsus esset, permisit Deus,vt more reliquorum animantium, successionem suam propaget: vt vel hinc saltem cognoscat, in quem statum,per inobedictiam parentum suorum coniectus sit; donec resuscitet nos, ac priori immortalitati restituat, ille qui natura sua immortalis, propter nos mortuus est & resurrexit. Propterea & ipse benedixit nuptijs, vt non sine cœlesti benedictione, ortus nostri, initia & principia iaciantur. Pœnitentia verò correctionem,& restaurationem a lapsu efficit. Quandoquidem

post sacrum Baptisma; nulla iam alia curatio supereſt, quę sit pure gratuita, & ex dono, sine certaminibus, sine laboribus nostris, præter eam, quę sit per conuersionem, per lachrymas, eorumque delictorum, quibus Deum offendimus plenam detectionem, ac per ipsam peccatorum fugam. In quo solo remedio & curatione, remissionis peccatorum, nobis relictum est donum. Vnde & monachatus ipse eorum, qui ita vt dignum est, ea vocatione vtuntur, profluxit: qui nihil aliud est, quàm verę pœnitentię professio, pignus atque arrabo. Sacrum verò oleum, siue vltima vnctio, nobis diuinitus tradita, & ipsa est diuinum Sacramentum, atque cerimonia, diuinę nobis misericordię Typum repræsentans: quę in redemptionem & sanctificationem illis, qui à peccatis conuertuntur conferri solet; propterea q. & ipsa remissionem peccatorum præbet, & ex multis infirmitatibus nos subleuat, eosque, qui illa dignè vtuntur, sanctificat. Et hæc quidem omnia salutis nostrę remedia, ipse Iesus Christus Deus & dominus noster nobis tradidit, & sancti eius Apostoli. Nam cùm ex duplici natura constemus, anima, inquam, & corpore; dupliciter item hæc remedia nobis tradita sunt: vti reuera & ipse Iesus Christus, duplex quodammodo nostra causa fieri voluit, Deus, inquam, & homo; quatenus inuisibili quidem gratia Spiritus sancti, inuisibili modo spiritualiter, animas nostras sanctificet; rebus autem sensibilibus aqua inquam, oleo, pane & vino, & cæteris similibus, spiritu Dei sanctificatis, emundentur, & sanctificentur corpora omnium nostrum: vt sic omni ex parte nos saluet, ad eamque perfectionem, in qua nos olim creauerat, iterum restituat. Quo item modo aliquando à mortuis excitabit, vt vnusquisque recipiat, prout gessit in corpore suo. Et de Sacramentis quidem, quid vnũquodq. sit; quantumque ad salutem conferat, hactenus à nobis di-

bis dictum sit. Vnde autem singula principium acceperint; nunc paucis exponamus. Matrimonium igitur inprimis ab ipso Deo omnium rerum omnipotente auctore, ab initio constitutum, sanctumque est, tùm, cùm in paradiso Adamum cum Eua coniunxit. Post verò, vbi mundo salus apparuit, ab ipso Christo Iesu confirmatum; partim, dum primo miraculo, conuersę aquę in vinum, honestatur; partim dum Mosaica lex, quę dato libro repudij, vxorem dimittere permittebat, in ea parte clarè perficitur, illudque docetur, à principio sic non fuisse; sed propter duritiam cordis eorum, qui legem acceperant, id concessum esse. Et illis item verbis. Quos Deus coniunxit, hominem separare non debere. Sed & Apostolus. Honorabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum esse docuit magnumque Sacramentum inter Christum & Ecclesiam esse pronunciauit. Sic à principio quidem creationis Sacramentum hoc institutum est. In nouo autem, ita vti dictum est, testamento confirmatum. Sacer autem ordo, vt interim illud quod ante datam legem fuit, vmbratile sacerdotium, propter traditionis obscuritatem prætermittatur; ab ipso vniuersitatis Domino, in Moyse & Aarone clarissimè, vna cum ipso vero Dei cultu institutum fuit; ipsi legali cultui, per omnia respondens. Illi autem, qui in lege gratię hoc tali honore digni habiti sunt; primùm quidem ad eam rem ab ipso Dei filio, vti quidem ista testatur sacra scriptura, delecti sunt, qui in hunc modum suos compellat discipulos: *Non vos, ait, me elegistis, sed ego elegi vos de mundo.* Deinde verò in ipso Pentecostes die; descendente super illos Spiritu sancto, eosque Sacerdotes & Pontifices creante, perficiuntur atque consecrantur: qui ipsi postea eos omnes, qui eorum successores futuri erant, per manuum impositionem consecrarunt, tantique doni participes effecerunt.

Deuter: 24. Matt: 19.

Hebræ: 13. Ephes: 5.

Sacrum

Sacrum verò nouę legis Baptisma, vt alia illa veteris legis baptismata, quę vmbram tantum, futurorum bonorum, non rem ipsam habebant, prætermittamus; tam
Matt: 3. facto, quàm verbo nobis ab ipso Domino traditum est. Facto quidem & exemplo tùm, cùm in Iordane baptisari voluit: verbo autem, tùm cùm super omnes cœlos
Matt. 28. ascensurus, duodecim illos præstantissimos viros, in orbem vniuersum cum ea legatione misit: *Euntes, docete omnes gentes; baptisantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sacrę porrò vnctionis Sacramentum, etsi quidem verbis sacrę scripturę non explicetur; ab ipsis tamē Christi Dei discipulis nobis traditum esse certum est: sacer siquidem Dionysius, diuinorum mysteriorum princeps, hoc ita esse proculdubio à D. Paulo instructus, in sacris suis scriptis nobis tradidit. Quem virum, meritò primo loco post sanctos Apostolos, sacra veneratur Ecclesia. Sanctissimum autem inter omnia sacra arcana, communionis sacramentum; typicè quidem, & in figura, omnibus illis designabatur legalibus sacrificijs; verè autem, & re ipsa, à Domino ad mortem pro nobis ituro, ante illam ipsam vesperam, quo legitimum Pascha cum suis manducauit mystis, traditum est. Tum enim iuxta ritum à Moyse perscriptum, cœna facta, nouum nobis tradidit sacrificium; panem frangens, ac inter eos qui mensę assidebant; diuidens, propriamque carnem appellans, similiterq. calicem, plenum vino, aqua mixto & temperato, illudq. missum, verum & proprium sanguinē suum reipsa esse denuncians, illisq. porrigens; ac ita eos in sui memoriam facere perpetuis temporibus præcipiens: illud scientes, quòd quotiescunque hoc ipsum facturi essent; toties Domini & Magistri sui mortem annunciaturi erant. Sacrum verò pœnitentię sacramentum, typicè quidem, & in figura in illis omnibus sacrificijs, quę in lege Moyses pro peccato offer-

to offerri iusserat; adumbratum fuit; verè autem, & perfectè, ab ipso Domino tùm institutum, cum eam ipsam potestatem remittendi peccata suis tradidit discipulis dicens: *Quorum remiseritis peccata, remittentur illis; quorum retinueritis, retenta sunt.* Et præcipuè Petro excellenti quodam modo, promittens se illi daturum claues regni cœlestis, vt quæcunque ligauerit super terram, ligata sint & in cœlo; & quæcunque soluerit super terram, soluta essent & in cœlis: Cum enim Petrus interrogasset, septiesne an pluries, fratri peccanti delicta condonaret? respondit Dominus. Non septies, sed septuagies septies; imò toties, quoties peccauerit, condonandum illi esse. Extremam autem vnctionem, etsi consentaneum est, ab alijs quoque Apostolis profectam esse; manifestissimè tamen à sancto Iacobo, in eius catholica Epistola traditur: *Tristatur aliquis vestrum, oret; æquo animo est, psallat: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus: etsi in peccatis sit, remittentur ei.* Et hæc quidē ille sic ordinauit: indeq. vsq. ad nostra tempora hæc, ita, vti ab illo instituta sunt à nobis sanctè, & integrè seruantur. Hæc igitur sunt Ecclesię Dei Sacramenta; totq. numero, hocq. modo & ratione, quod dictum est, nobis tradita: quibus, qui dignè perficiuntur, participes fiunt diuinorū ac cœlestium donorū. Scire autē nos oportet, omnium eorum sacramentorū principem quasi, & omnia conficientē, sanctissimam & glorioſam mortem domini nostri Iesu Christi caussam esse; ex qua, & per quam, in omnes qui modo eius participes efficiūtur, vniuersa hæc dona, & gratię promanāt, atq. profluunt. Quo autem modo & ratione id fiat; alterius negocij & instituti potius est, quàm præsentis, quod longè alium scopum, & finem habet explicare.

Matt: 16. Ioan: 20. Matt: 18.

DE MINISTRIS ECCLESIÆ, ET EORVM HONORE.

Caput VIII.

OCTAVVM CAPVT CONfessionis vestræ testatur. Quamuis Ecclesia Dei sit congregatio fidelium atque sanctorum; nihilominùs sacramenta, etsi à prauis, & hypocritis administrẽtur ministris, ea non vitiari, neque quicquam illis, qui per ita sanctificantur, propter ministrorum prauitatem, iuxta Euangelicum dictum, decedere: *Super cathedram Moysi, sederunt Scribæ & Pharisæi etcæt.* Dicimus igitur & nos, etiam per improbos, & indignos ministros, sacramenta recte confici; ipsos tamen ministros, nihil illis iuuari; imò maximo inde damno affici. Eos tamen, qui per manus eorum, ita sacramenta accipiunt; eandem nihilominùs vtilitatem percipere, ac eodem planè modo sanctificari. Dei enim gratia est, quę etiam per indignos ministros operatur, & quę ipsa perficit sacramẽta omnia. Quare & eos ipsos ministros, qualescunque illi sint, colendos esse docemus; ne prætextu hypocritarũ fuit enim & Iudas inter Apostolos, eos, qui probi & honesti sunt, contemnamus. Exponens enim D. Chrysostomus Epistolam ad Thimot: sic inquit: *Qui honorat, inquit, sacerdotem; Deum quoque honorat: qui vero sacerdotem spernit; ad id sensim prolabitur, vt in Deum ipsum aliquando contumeliosius cuadat. Qui vos in quit, suscipit, me suscepit: Et qui vos spernit, mẽ spernit. Et sacerdotes ait scriptura, eius, in honore habete.* Hinc Iudæi Deum spernere didicerunt, quia Moysen contempserunt, quia lapidibus illum impetebant. Nam qui piè sacerdoti

Matt: 23.

Eccle: 7.

sacerdoti afficitur; longè maiore pietate Deum reuerebitur. Etsi enim malus fuerit sacerdos quispiam, attendit Deus, quòd sui gratia illum etiam, qui dignus honore non est, obsequiis foues; ipseq. tibi præmia exsoluet. Si enim qui Prophetam in nomine Prophetę susci- Matt: 10.
pit, mercedem Prophetę accipiet; profectò & qui cedit, & obtemperat sacerdoti, eumq. propter dominum honorat; & ipse à Domino benedicetur, mercedeq. sua non destituetur. *Super cathedram, inquit, Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi: Omnia ergò quæcunq. dixerint vobis facere, facite; secundum autem opera eorum ne faciatis.* An ignoras quid sit sacerdos? *Angelus vti-* Malach: 2.
que Domini est, non ex se ipso loquitur: si despicis, non illum despicis; sed Deum qui illum ordinauit. Sed vnde, inquies, constat, Deum fuisse illius ordinationis authorem? Nisi enim tu hanc habeas fidem & opinionem, spes tua inanis facta est: Nam si nihil per illum operatur Deus; neque lauacrum habes, neque mysteriorum particeps es, neque benedictionibus frueris. Non ergo Christianus es. Quid ergò? Deus omnes ordinat æquè dignos & indignos. Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipse operatur, salutem populi moliens, non illorum intuens merita. Nam si per Asinę os, si per Balaam sceleratum hominem, populi causa lo- Numeri 22. & 24.
quutus est; multò magis loquitur per sacerdotem plebis suę gratia. Quid enim non agit Deus salutis nostrę causa? quid non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus est, & per Prophetas, quibus dicturus est. *Non noui vos: discedite a me, qui operamini iniquitatem:* si igitur, vel hi etiam Dæmones in Matt: 7.
nomine eius eiecerunt: non magis per Sacerdotes diuino ministerio famulantes operabitur? Namq. si præpositorum vitas discutere pergimus; ipsi quoque doctores nostros ordinare debemus: peruersoque ordine naturali,

naturali, quę supra sunt, infra constituentur,vt superiùs
1. Corin: 4. pedes, inferius verò sit caput. Audi quid Paulus dicat:
Mihi autem pro minimo est, vt a vobis iudicer, aut ab humano die. Et iterum. *Tu, quid iudicas fratrem tuum?*
Romano: 14. Si fratrem iudicare non expedit; quanto minùs magistrum? Nam siquidem hoc statuit Deus, bene facis,peccasq. ni facias: sin verò contraria præcepit; noli præsumere: neque ea coneris,quę super te sunt: neque limi-
Nume: 16. tes tibi positos transilias. Insurrexerunt aduersùs Aaron, post vituli formatam effigiem, Chore,Dathã,& Abiron. Quid ergo? nonne illi periére? Quilibet quę ad se pertinent, solicite curet. Nam siquidem fidei dogma peruertat,etiam si angelus sit; ob audire noli: sin vero recta docet; noli vitę, sed verbis intendere. Habes Paulum, verbis te, operibusq. ad id, quod recte & honeste est,te informantem. Non distribuit pauperibus, inquies; non benè dispẽsat Ecclesię res. Vnde id tibi constat? Noli illũ damnare,antequam discas: reatum caue; plurima quippe ex simplici suspicione iudicantur. Imitare Deum tuum,audi ipsum dicentem: *Descendens videbo, si secundum clamorem suum consumantur, an non; vt recte sciam.* Quod etsi didicisti, & examinasti, & vidisti; expecta iudicium: noli præripere Christi iudicis ordinem: illius est munus ista discutere,non tuum: tu seruus vltimus, non dominus es: ouis ipse es,pastorem noli curiosè discutere; ne eius quoque criminis reus tenearis, quod illum accusare præsumis. Et quomodo, inquies, id mihi dicit, quod ipse non facit? Non tibi ipse dicit. Nam si illi obtemperas; mercede priuaris: Christus hæc admonet. Plus aliquid dicam. Ne Paulo quidem obedire oportet, si quid dixerit proprium, si quid humanum; sed Apostolo Christum in se loquentem circumferenti. Non igitur mutuo iudicemus nos: sua quisque recte discutiat, vitamq. diiudicet suam. At debet ille,inquies,

quies, melior esse, quàm ego. Cur, te obsecro? Quia sacerdos est. Et quid non habet ille amplius, quam tu? non labores? non pericula? non angores? non ærumnas? Furatur, inquies, & sacrilegus est. Vnde hoc nosti o homo? cur teipsum per præcipitia impellis? sunt verba ista plena arrogantię: nempe si quis dixerit, ille purpuram habet: quamuis id scias,aures obstrue. Quid ergo hoc in loco periculum minimè necessarium suscipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Christus: Dico autem vobis, quòd omne verbum oci- Matt. 12.
osum, quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur te ipsùm quouis arbitraris esse meliorem? cur non ingemiscis magis, ac pectus tundis, atque in humum respicis, imitando Publicanum? Etsi enim melior sis; hac fœda existimatio- Lucæ 18.
ne tua,cuncta perdidisti. Melior es; tace,vt persistas esse melior: quòdsi loquaris, omnia exinanisti. Tuam igitur & non alienam examina vitam. Tu de sacerdote dicis: Non sum,sicut iste sacrilegus; & non omnia prorsus amittes? Ista necessariò dicere, ac plurimis verbis prosequi cogor, non sacerdotũ tantùm gratia, sed vestri: nam vereor ne hac elatione,virtus exhauriatur vestra; in iudiciumq. decidatis. Audi denique quid dicat admonens Paulus: *Opus autem suum probet vnusquis-* Gal. 6.
que; & tunc in semetipso tantum habebit gloriam,et non in altero. Nam, dic oro, si saucius proficiscaris ad medicum; num omissa cura vulneris tui, studiosè medicum percunctaris,vulnus ille habeat,nec ne? Nunquid enim si sacerdos malus sit; inde solatium capiet subditus? nihil minus. Cæterum, dabit ille quidem scelerum suorum debitas pœnas; dabis etiam & tu tuorum criminum pœnas. Cuius ergo rei gratia, inquies, præsidet? cur præpositus est? Ne, quæso, doctores nostros maledictis impetamus, vti ne nosmet potiùs lædamus. No-

 stra, vt

ſtrâ, vt dixi, omnia diſcutiamus,& neminẽ penitùs maledicemus. Reuereamur diem illam, qua illuminati ab illis ſumus. Patrem qui habet, etſi mille patiatur incommoda; omnia patris reuerentia conteget. *Noli enim, inquit, gloriari in ignominia patris tui; neque enim tibi tam gloria, quam probrum eſt. Etſi ſenſum amiſerit, veniam habe.* Longè hæc magis in patre ſpirituali dicenda ſunt: Reuerere illum quòd tibi diebus ſingulis diuina miniſtrat: ſcripturas relegi facit tui gratia: ex ornat domum: propter te vigilat: propter te vota perſoluit: pro te Deum precaturus adſtat: tui cauſsa preces exſoluit. At malus ille eſt: & hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non eſt, ipſe tibi magna iſta & diuina largitur? Abſit. Fides enim tua ad omnia valet; neque tibi iuſtus quiſpiam proderit; niſi ipſe fidelis ſis: neque nocebit malus; ſi fueris ipſe fidelis. Per vaccas in arca operatus eſt Deus, cùm populum ſaluare vellet. Num enim ſacerdotis vita, num virtus tantum conferre potuiſſent? Non poſſunt, quę Deus ipſe largitur, velut ſacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinę ſunt gratię: Symbolum iſte tantummodo implet. Intuere quantum inter Ieſum & Ioannem intereſt: Et audi dicentem Ioannem: *Ego opus habeo a te baptizari, & tu venis ad me.* Sed tamen, cùm tantum intereſſet, deſcendit Spiritus, quem non habebat Ioannes, neque Ioannes ipſum deſcendere fecit. Cur ergò iſtud fit? Vt ſcias ſacerdotem ſymbolum implere tantummodo; Deum autem omnia operari, Deum omnia perficere. Sacra ipſa oblatio, ſiue illam Petrus, ſiue Paulus, ſiue cuiuſuis meriti Sacerdos offerat; eadem eſt, quam dedit Chriſtus ipſe diſcipulis ſuis; quamque Sacerdotes modò quoque conficiunt. Nihil habet iſta, quam illa, minus. Cur id? Quia non hanc ſanctificant homines, ſed Chriſtus; qui illam ante ſacrauerat. Qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Chriſtum eſſe, qui nunc etiam adeſt, atque operatur. Hæc igitur ſcientes (neque enim abſque certa ratione hæc omnia dicta ſunt, ſed vt ſententiam veſtram ſenſumque corrigamus, cautioremq. in poſterum faciamus) omni ſtudio & diligentia conſeruate. Nam ſi ſemper audimus, & nunquam audita perficimus; nihil ex his, quę dicuntur, emolumenti percipimus. Attendamus ergo nobis ipſis quæſo diligenter; & quę dicta ſunt, magno ſtudio implere curemus. Deleamus ea, quę praua a nobis dicuntur, ex cordibus noſtris; ea autem quę recta ſunt, in conſcientijs noſtris imprimamus, horum perpetuò memores. Ea quę vera & honeſta ſunt, iuxta ſanctorum Patrum, tam ſcriptam, quàm non ſcriptam traditionem, perficiamus, ac iugiter ſanctę Trinitati gloriam referamus; quam decet laus & gloria in ſempiterna ſecula ſeculorum. Amen.

Totum hoc Caput ex D. Chryſoſtomi 2. Epiſtola ad Timotheum, Cap. 1. Homil. 2. eſt deſumptum.

DE BAPTISMO PARVVLORVM.

Caput IX.

NONVM CAPVT CONfeſſionis veſtrę docet, infantes baptiſandos eſſe, neque tempus maturioris ætatis expectandum; quod & nos eodem modo, ne diuturna dilatio, aliquid adferat periculi, facere ſolemus. Hæc autem non alia ratione à nobis fiunt, quàm ea quę ſuperiùs capite ſecundo defenſionis noſtrę declarata eſt: Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non ingredietur in regnum cœlorum. Non tantùm autem baptiſamus infantes, ſed etiam cœnę dominicę, ita vti dictum eſt, partici- *Ioan. 3.*

participes facimus. Docet enim magnus Basilius, eos, qui ex Spiritu sancto regenerati sunt, spirituali etiam alimento opus habere. Et ipse Dominus grauiter interminatus est: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem ipsius, non ingrediemini in regnum Dei. Necessarium igitur omnibus ad salutem vtrumque Sacramentum esse putamus, Baptismum, inquam, & sacram communionem.

Ioan: 6.

DE COENA DOMINI, VERITATE Q; CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI.

Caput X.

DECIMVM CAPVT DE cœna domini decernit; non quidem prolixiore illo & fusiore tractationis modo; sed hoc ipso, vt ita dicã, claro & compendioso: multa enim in hac parte de vobis referuntur; quę nobis nullo pacto probari possunt. Ecclesię igitur sanctę illud iudicium est. In sacra cœna, post consecrationem & benedictionem, panem in illud ipsum corpus Iesu Christi, vinum autem in illum sanguinem, virtute Spiritus sancti transire, ac immutari; pane fermentato existente, vt verus sit panis, & non azymo. *Dominus enim ea nocte qua tradebatur, accipiens panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & comedite*; hoc est non azyma, aut figura corporis mei: sed, *Hoc est ipsum corpus meum, & sanguis meus.* Neque verò aut tunc, cùm illis porrigebatur ea caro, quam ipse Dominus gerebat, in cibum dabatur Apostolis; aut sanguis in potum; aut nunc in diuina mysteriorum

1. Cor: 11.

riorum administratione; tanquam corpus illud sursum translatum de cœlo iterum descendat, (blasphemum enim hoc est:) sed & tunc, & nunc, transformatis & transmutatis, gratia & inuocatione Spiritus sancti, qui omne hoc perficit & consumat Sacramentum, speciebus, per diuinas & sacras preces, dominicaque verba; ipso quidem pane, in verum corpus Domini, vino autem in verum sanguinem transeunte, & immutato. *Panis enim quem ego dabo vobis*, dicit Dominus, *Caro mea est*, eos qui credunt sanctificans, atque sanctos efficiens. Vt quemadmodum ipse Dominus partem recipiens nostrę mortalis massę, Theanthropos, hoc est, dominicus homo factus est, nostrique corporis & sanguinis particeps; sic & nos, corporis, & sanguinis eius participes facti, positione quadam, & eius gratia, dij quodammodo efficimur. Non igitur amplius, aut figura, aut azyma est ille panis dominici corporis, qui a Sacerdote consecratur, sanctęq. tractatur; sed illud ipsum verum corpus Christi, sub speciebus fermentati panis contentum; ipso domino, vt iam superiùs magis in parte à nobis explicatũ est clarissimè, atque apertissimè; multis in locis, id ita esse affirmante. Quod idem, vt & illud, quod de processione Spiritus sancti à nobis superiùs dictum est; & alia item quædam his similia, à nobis prolixius in magis proprio loco explicabuntur tum, cùm scilicet ad illam orationem vestram respondebitur, quę dicit: Vos in omnibus cum Latinis consentire: differẽtiam autem inter vos, & illos, tantùm de quibusdam abusibus esse.

Ioan: 6.

ANNOTATIONES.

Pane fermentato existente, vt sit verus panis etc. *Putant moderni Græci, Azyma panem non esse; & ideo nullo modo Sacramentum corporis & sanguinis domini, in illo confici posse: vel si sit; non tamen in eo Christum Dominum Sacramentum hoc instituisse:*

indéq; Latinos per exprobrationem Azymitas appellant, vt & ipsi vicissim dicti sunt fermentary. Primum igitur illud planè falsum est, Azymos panem non esse; cùm ipsa sacra scriptura sæpiùs panem appellet: Exodi 12. Et azymos panes cum lactè: & subitaneos panes azymos. Et 29. Tolle panes azymos. Numer: 6 Canistrum panes azymos. Et 29. Tolle panes azymos. Numer: 6 Canistrum quoque panum azymorum. Iosuę 5. Et azymos panes. Iudic: 6. Tolle carnes & azymos panes. Luca 24 Et cognouerunt eum in fractione panis, quod diebus azymorum factum fuit. etcęt. Posterius autem illud; Christum Dominum in extrema cœna azymis non esse vsum, sed fermentato pane, inde demonstrare volunt; quod non in die Pascha, sed potius ante eum ipsum diem, cœnam hanc, Dominus cum discipulis suis manducarit: vbi quatuor Lucæ Scripturæ confirmare nituntur. Primum Math: 26. Marci 14. Luc: 22. Vbi in consilio Iudæorum, illud decernitur, ne in die festo propter tumultum populi, Christus Dominus comprehendatur: atqui ex ipso die, quo comprehensus est, cœnam hanc peregit. Ergo hoc tempus, dies festus Paschæ iuxta id quod decretum erat non fuit. Secundò Ioannis 13. vbi dicit Euangelista: Ante diem festum Paschæ, sciens Iesus, quia venit hora eius etcet. Tertio Ioan: 18 Ipsi autem non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, sed comederent Pascha. Quarto ex eiusdem Ioannis: Iudæi autem quia parasceue erat etcet. Hinc igitur colligunt Christum Dominum non in die Pascha, sed potius ante eum diem suum celebrasse Pascha; & ideò azymis non esse vsum, sed potius fermentato pane. Sed & hoc totum falsum est. Scribunt enim vniuersi tres Euangelistæ: Prima autem die azymorum, accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, vbi vis paremus tibi comedere Pascha? addit Lucas 22. capite quando necesse erat immolari Pascha. Sequitur primo die azymorum accesserunt ad eum discipuli, vt parem illi Pascha; necesse fuit tum vel fuisse Iudæos azymis, à quibus dies ille primus azymorum dicebatur. Et si eodem die necesse fuit immolari Pascha, vt duo dicunt Euangelistæ; certè tum Pascha fuisse, nullo modo negari potest. Quod cum aliquando contra Græcos propositum fuisset, illi, tam euidentibus testimonijs respondere non potuerunt; tanta res est contentiosa & pertinax, vt tres reliquos Euangelistas eruperint potius dicere mallent, ab ipso Ioanne correctos esse; quam vt id, quod verum erat, fatererentur. Cùm igitur tres Euangelistæ, ita vti dictum est, clarissimis & disertissimis verbis testentur, primum illum diem azymorum extitisse, &

titisse, & necesse tum fuisse celebrari Pascha: ipse profectò trium Euangelistarum in vna re consensus docet, aliquid aliud in illis Euangelij verbis subesse, quæ Græci adferunt, præter id quod sonare videntur. Et in illo quidem loco non est magna difficultas, vbi docent in consilio Scribarum conclusum fuisse; ne Christus Dominus in die festo caperetur. Neque enim illud docet Euangelista, hoc penitùs definitum, & conclusum fuisse; sed tantum in consilio propositum. Tunc congregati sunt, inquit, principes Sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas; & consilium fecerunt, vt Iesum dolo tenerent & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo etc. Sed detur sanè illos ita tùm constituisse, atque decreuisse; cùm tamen res arbitrij eorum non fuerit, sed illius potius qui oblatus est, quia ipse voluit, & quando voluit. Et quemadmodum non tùm occisus est, quando illi concupierunt, nec eo modo, quo illi voluerunt; ita etiam ne tunc quidem comprehensus erat, cùm illi statuerunt; sed tunc cùm ipse voluit, vt quidam nostri seculi doctissimus vir annotauit: vt vel eo ipso demonstraretur, non istorum arbitrio, rem totam gestam esse; sed æterni patris ordinatione, ipsiusq; filij charitate, qui animam, quam nemo ab illo auferre potuit, ipse, quando, & quomodo voluit, pro nobis posuit. Parasceue autem illud, propter quod Iudæi non ingressi sunt prætorium, neque passi sunt pendere corpora ad vesperum crucifixorum, quale fuerit, ipse explicat Euangelista; non simpliciter primæ diei azymorum, quæ erat 14 Luna, aut ipsius Paschæ, sed magnæ diei Sabbati. Sic enim scipsum interpretatur Euangelista: Iudæi ergo quoniam Parasceue erat, vt non remanerent in cruce corpora Sabbato; erat enim magnus ille dies Sabbati, rogauerunt Pilatum etc. Vbi non dicit, magnus dies Paschæ, sed magnus dies Sabbati. Qui quidem dies, in totis illis octo diebus Paschæ, atque azymorum, celeberrimus propter concursum duarum solemnitatum, Sabbati, inquam, & Paschæ habebatur; & quem Iudæi maiore etiam solemnitate aliquando celebrabant, quàm ipsum primum diem azymorum: & quem eundem per excellentiam Pascha nonnunquam appellare solebant. Quomodo item & ille locus Ioannis intelligi potest, cùm dicit: Ante diem festum Paschæ: vt intelligatur ea dies, quam posteà magnum diem Sabbati appellat; cùm præsertim dicit, non ante diem Paschæ, sed ante diem festum Paschæ: illum enim solum ex octo illis diebus, ita vti dictum est, propter magnam solemnitatem,

per excellentiã, diem festum Paschæ appellabant: quod clarè similis locus eiusdem Ioan: cap. 12. indicat. Iesus autem ante sex dies Paschæ venit Bethaniam. Quanquam etiam ita locus ille intelligi potest, quomodo communiter intelligitur; vt ante diem festum Paschæ intelligatur: hoc est, priusquam vespera ipsa adueniret, à qua Iudæi diem festum Paschæ ex lege Domini inchoare solebant. Cuius totius rei, nullum locupletiorem autorem habere possunt; quàm ipsum Græciæ principem Chrysostomum, cuius ista verba sunt in cap. 26. super Matthæum: Vnde, inquit, liquidò patet, cupiditate interficiendi Christum præuaricatos fuisse, ac alia die, Pascha comedisse. Non enim Christus tempus Paschæ transgressus est; sed illi audacissimi homines, & mille transgredientes legis præcepta. Quibus ita explicatis, clarum est ipso primo die azymorum, quando necesse fuit immolare Pascha, Christum Dominum, iuxta trium Euangelistarum testimonium, suum item celebrare Pascha; nouumq; & incruentum agnum æterno patri eodem vespere obtulisse; et ideò azymus & non fermento vsum esse. Verum, siue Christus Dominus in ipso die Paschæ mãducauerit Pascha, siue ante diem festum Paschæ, vt isti volunt; hoc tamen negare non possunt, Christum manducasse Pascha, ipsumq; agnum Paschalem, qui sæpiùs Pascha dicitur. Sic enim dicunt ipsi discipuli: Vbi vis paremus tibi Pascha? sic ipse Dominus: Magister apud te vult manducare Pascha. & desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum. Quod sanctum est, Pascha iuxta legem Dei. Exodi 12. Deuter: 16. absque azymis non comedebatur: Ergo & Christus Dominus, cùm manducaret Pascha, azymis secundum legem Dei vescebatur. Hæc ita fuisse princeps ille Græcorum docet Chrysostomus, cuius illa verba supra Matthæum sunt. Dominus demonstrauit, quòd à principio circumcisionis suę, vsque ad diem Paschę extremum non erat contrarius diuinę legi. Non indoctas igitur fabulas, sed veritatem ipsam, Christi q; institutionem, ac exemplum, sacra Romana Ecclesia secuta, cuius fides nunquam deficere debuit; in azymo pane sacrum hoc conficit Sacramentum: quam rem vt potè à diuina sapientia profectam, pulcherrimè dictam, ac verissimè sunt consecutæ conuenientiæ; partim, vt dignetur corpus illud, & sanguinem sine vlla peccati aut virilis seminis commixtione conceptum, tale q; à Domino susceptum esse; partim, vt & illi instruantur, qui ad eam mensam accedunt, vt & ipsi cum omni puritate mentis & corporis, purgati ab omni

ab omni vetustate & corruptione peccati; non in fermento veteri, neque in fermento maliciæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis, eam carnem manducent, & eum bibant sanguinem: partim etiam, vt ostendatur cibum hunc vitæ & peregrinationis, non patriæ esse, qualis ille panis azymus fuit. Neque illud obstat, in quo frigidè exaggerando, nimius est Simeon Thessalomensis, ne Iudaisare videamur. Nam si ipse Dominus primus auctor & institutor huius Sacramenti, nihil metuebat; ne in hac parte Iudaisare videretur, cùm in azymo pane, ita vti demonstratum est, hoc instituebat Sacramentum; certè multò minus nobis metuendum est, cùm in hac parte dominum & magistrum nostrum sequamur. Quod si omnes ritus veteris legis nobis sunt fugiendi, eam ob causam, ne Iudaisare videamur; tùm imprimis ipsum sacrum Pascha nobis repudiandum erat, quo ritu & cerimonia nihil magis est Iudaicum. Sed quemadmodum in Paschatis celebratione, ideò nõ Iudaisamus, quia longe alio fine & intentione Pascha nostrum celebramus, quàm ipsi Iudæi celebrabant; sic item in ipso panis azymi vsu, nequaquam Iudæos sequimur, cùm id alio fine & scopo, quàm ipsi Iudæi facere solebant, facimus. Quanquam autem his tantis rationibus nitatur Latina Ecclesia, ea tamen moderatione in hac parte vtitur, vt contrarium vsum non damnet; modo in amore & charitate atque obedientia, à Græcis, ex eorum recepto ritu, obseruetur. Quinimò, & ipsum satis conuenienti ratione, institutum esse docet; ad significandum scilicet, quòd verbum patris indutum est carne, quam in suam quodammodo conuertit naturam; sicut fermentum mixtum farinæ, eam immutat in suam naturam. Et quod maximum est, ipsa eadem Latina Ecclesia, ad detestationem Nazaræorum, qui legalia, Euangelio miscebant, tantisper, dum res tulit, & dum scandalum remotum est, eodem ritu aliquo tempore vsa est. Ad extremumq; decreuit, tam in azymo pane, quàm in fermentato triticeo pane, corpus Christi verè confici; sacerdotesq; in altero illorum ipsum domini corpus conficere debere, vnumquemq; scilicet, iuxta suæ Ecclesiæ, siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem. Ipsi autem culicem semper colant, camelum autem deglutiunt, nouasq; causas dissidiorum semper quærunt. Sed de fermento hactenus: qui plura hac de re cognoscere velit; legat ex Græcis quidem Simonem Thessalonicẽ de Sacramentis 2. cap. Ex Latinis autem Innocentium lib. 3 cap. 4. de Sacrificio Missæ. Leonem nonum in Epistola ad Impe-

 ratorem

nitorem Constantinopolitanum. D. Anselmum in Sepanto de ea re libello. D. Thomam, Parte 3. Q. 3. A 4. Apulensem in suo defensorio, Parte 2. Tharceremarum in appantu, super decreto vnionis Græcorum. Ante omnes autem præcipue Gennadij Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani caput secundum defensionis 5. capit: sanctæ oecumenicæ Synodi Florentinæ, quod, vel totum caput hoc loco adscriberemus, nisi metueremus, ne scriptum hoc vltra modum excresceret.

Ea caro quam ipse Dnūs etc. *Modum, quo corpus Christi sub specie bus sit panis; & sanguis, sub speciebus vini contineatur, explicat. Quod scilicet, non per loci mutationem, vt omnes illi, qui vbiquistæ appellantur, errone e sentiunt; sed per ipsam transmutationem, atque transubstantiationem, modo soli Deo, eiusq. sanctissimo Spiritui cognito. Nemo enim nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis; neque ea quæ sunt Dei, nisi spiritus Dei.*

Gratia & inuocatione Spiritus sancti. etc. *Pro quo impetrando, pulcherrimæ illæ postulationes à vetustissimis Liturgiarum scriptoribus compositæ sunt. A D. Iacobo quidem et Clemente illa.* Rogamus igitur, vt mittas Spiritum sanctum tuum, super hoc sacrificium, qui efficiat hunc panem corpus Christi tui; & quod in hoc calice est, sanguinem Christi tui. *Et iterum à D. Iacobo illa:* Rogamus, inquit, vt Spiritus sanctus aduenies, sancta, bona, atq. glorioſa eius præsentia sanctificet; & faciat hunc quidem panem corpus sancti Christi tui, & calicem hunc pretiosum sanguinem Christi tui. *A Basilio verò:* Rogamus, inquit, vt veniat Spiritus sanctus tuus super nos, & super hæc proposita munera, & benedicat ea, sanctificet, & faciat hunc quidem panem, ipsum pretiosum corpus, & vinum pretiosum sanguinem domini, & Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui effusus est pro mundi vita. *A Chrysostomo verò in eum modum:* Emitte, ait, spiritum tuum; & fac hunc panem pretiosum corpus Christi tui: quod verò in hoc calice est, pretiosum sanguinem Christi tui; transmutans ea Spiritu tuo sancto.

Sacris ad Deum precibus. etc. *Arbitrantur plerique ex Græcis, non solis vverbis domini pretiosum corpus & sanguinem Iesu Christi confici; sed alys item sacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, adhibitionibus, confessionibus, postulationibus. Ex quibus qui ita sentiunt, vt forma quidem & natura ipsius consecrationis, in*

tionis, in vverbis Domini constituta sit; reliquæ autem preces & postulationes, ornatus cuiusdam & decoris causſa, tum ipsius sanctorum Iesu Christi vverborum planioris interpretationis & enarrationis adhibeantur: vt illud in tot precationibus, per Sepantam patris, & Filij, & Spiritus sancti inuocationem, desinatur; totam simul sanctam Trinitatem, ad tanti mysterij omnipotentem prædicationem, simul, et quasi in eodem instanti conuenire: ipsi præclare de hac tota re iudicant. Tum si easdem illas orationes, ad nostrum patris, quàm donorum sanctificationem, ac in mysticum IESV CHRISTI corpus conuersionem, ita referri arbitrantur; vt etsi omnes illæ aliæ preces & postulationes absint, quas tamen à principio paucas fuisse certum est, si modo ipsa IEsu CHristi vverba, non simpliciter, nec historice referantur, sed cum deuotione, & intentione Sacerdotis, tanquam potentis regis edictum & mandatum ex persona ipsius regis, à præcone, eius sacerdote proferantur; plenam & perfectam consecrationem fieri: vt item si cæteræ omnes orationes & postulationes adsint, vverba autem illa Domini desint; nullo modo tantùm confici mysterium. Et hoc ipsum verissime docent. Illa enim omnia, quæ antecedunt, & sequuntur; quasi appantus quidam, & expositio eorum verborum sunt: quæ si in vno instanti posset cum vverbis Christi proferri; nihil esset conuenientius. Sed, cùm propter humanam imbecillitatem simul pronunciari non possunt; alia quidem antecedant, alia consequantur oportet: non tam sua quidem natura, cùm vnum hoc solum sit indiuisum opus, vna actio; quàm ipsa necessitate, & nostra infirmitate ita postulante. Qui in quam ex Græcis, aut Latinis, ita sentiunt; illi profectò præclarè & verissimè de tota sacræ Liturgiæ œconomia statuunt. Nam & in Baptismo similiter illa sola dominica vverba, etsi cætera absint: Ego te baptiso in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: vel, Baptisetur seruus Christi etc. regenerant & sanctificant, nouamq. faciunt creaturam: cætera tamen rectè & conuenienter, vel ad mysterij explicationem, vel ad ministrorum sanctificationem, vel ad maiorem dignitatem & ornamentum referuntur. In qua quidem sententia D. esse Iacobum, Clementem, Basilium, Chrysostomum, & omnes alios, rectè de tota natura huius Sacramenti iudicantes, clarissimè eorum docent Liturgiæ; atque adeò ipsum Nicolaum Cabasilam, cuius hac de re libet hoc loco adscribere iudicium. Cùm venerandam illam cœnam narrauit, & quomodo ipsam ante

ipsam ante passionem dedit sanctis suis discipulis: & quod accepit calicem: & quod accepit panem: & actis gratijs sanctificauit: & quòd dixit eis, per quę significauit mysterium: & cùm ea ipsa verba dixit; deinde procedit, & orat, & supplicat, diuinas illas voces ipsius vnigeniti seruatoris nostri, etiam in donis propositis applicans; vt suscepto eius sanctissimo & omnipotente Spiritu, conuertatur quidem panis, in ipsum pretiosum & sanctum eius corpus. Hæc quùm orauit, & dixit; vniuersum sacrificium peractũ, & perfectum est: & dona sunt sanctificata, & hostia integra, & perfecta effecta est: & magna hostia & victima, quę pro mundo mactata est, supra sacram mensam sita cernitur: panis enim non amplius figura dominici corporis, neque donum ferens imaginem veri doni, neque ferens aliquam descriptionem ipsius seruatoris passionum, tanquam in tabula; sed ipsum verum donum, ipsum sanctissimum corpus Domini; quod omnia illa verè susceperit, probra, contumelias, vibices; quod crucifixum, quod interfectum, quod sub Pontio Pilato pulchrum testimonium confessum est; quod colaphis appetitum, contumelijs affectum, sputa passum est, & fel gustauit: similiter & vinum ipse sanguis, qui exijt occiso corpore, hoc corpus & sanguis, qui ex Spiritu sancto constitutus est; natus ex Maria virgine: qui sepultus est: qui resurrexit tertio die: qui ascendit in cœlos, & sedet ad dexteram patris. *Hæc Cabasila. Si qui autem sunt, qui ita sentiunt, vt non ipsis verbis domini; sed orationibus & postulationibus quibusdam, hoc tale mysterium confici existimet; vel saltem verba illa præpotentibus, Christi Dei optimi maximi, orationes & postulationes coponi, ac aliquid verum & potestatis addere; diuinam omnipotentes verba Dei demanant potestatis, plusq; humanæ deuotionis, quàm diuinæ virtuti tribuant, hominemq; Deo anteponant; non tantum vehementer errant; sed etiam grauis impietatis, & blasphemiæ, sese obligant. In qua sententia Marcum illum Ephesinum fuisse videtur, pertinaciæ, & ambitionis, Nouæ Græciæ, vitiorum vindex, paris causæ simulq; patronus. Verùm hac de re, qui plura cognoscere velit; legat Nicolaum Cabasilam cap. 27. 28 & 29. in Liturgiæ expositione. Legat item eundem Ephesinum, in separato de ea re opusculo. Legat amplissimum Bessarionem in lib. de Sacramento Eucharistiæ; quibus scilicet verbis corpus Christi conficitur, verissimè & diuulgatissimè rem omnem totam explicantem.*

De officio

DE OFFICIO CONFITENTIS, ET EIVS, QVI AVDIENDÆ Confessioni præest.

Caput XI.

VNDECIMVM CAPVT, REmissionem peccatorum, ei qui confitetur, ab eo qui sit œconomus, & administer eorũ mysteriorum; conferri debere enunciat: illud tamen excipit, vt omnia peccata recensèantur, aut per singulas species enumerentur; non esse necessarium. Scriptum enim est: *Peccata quis intelligit?* Psal. 18. Cui capiti respondentes dicimus. Primum quidem hunc ipsum talem œconomum & dispensatorem, non alium, quàm spiritualem medicum, omni spirituali doctrina, ad eam rem perfectè instructum, & informatum, esse debere. Deinde, eum qui confitetur, tùm demum perfectam peccatorum suorum consequi curationem; si peccata omnia, omnesque eorum partes, quantùm animus illi sufficit, & quantùm meminisse potest, cum contrito & humiliato corde recensuerit, atque confessus fuerit, feceritque ea omnia, quę maximè illis peccatis, quę admisit, aduersantur: scilicet, vt arrogantiam; humilitate corrigat: turpis lucri studium; eius, quod iniustè quæsiuit, restitutione, ac proprię substantię amplius in pauperes erogatione; in alijsque eodem modo, iuxta canones nobis perscriptos, ac à sanctis Patribus traditos. Quę quidem omnia gratis, & propter Deum, non autem propter aliquam lucri & quæstus spem, & expectationem, administrari debent. Cùm hac re, nihil sit fœdius; hacque satisfactione, nihil Deo magis ingratum, & odiosum esse possit. Illorum

enim spiritualium, qui lucri causſa cauponantur potiùs, quàm administrant diuina Sacramenta, ex ipsaque sacra doctrina diteſcunt; aliena item in se recipiunt peccata, aliaque eius generis faciunt; reprehensibile est ministerium: ideoque nunquam tales diuinum effugient iudicium, æternumque exitium consequentur. Nosque eos homines, qui in his deprehenduntur, grauiter spiritualibus animaduersionibus castigamus, ac publico decreto, ab omni spirituali dignitate remouemus. Neque enim pecunia, aut muneribus, spiritualia licere debent, neque his talibus satisfactionibus peccata redimi; sed eius, qui confeſtus est, ita vt diximus, contrito & humiliato corde, contrariorumque studiorum exercitio, ac perfecta ab omni malo fuga & abstinentia. Quę autem vel per obliuionem, vel animi pudorem confiteri prætermiserint; precamur pium & misericordem Deum, vt & hæc ipsa simul cum cæteris illis condonare velit: confidimusque eos talium etiam à Deo veniam consecuturos. Quę quidem omnia, hisque similia, magnus ille spiritu Basilius docet: Omne, inquit, delictum apud eum qui præsidet referre oportet; malicia namque silentio tecta, occultus ac sub cute latens, morbus est.

Remedia autem, & curationes, iuxta medicorum artem & exemplum, sunt illis, qui curantur, adhibenda; vt non tam ægris medicus infensus sit, quam eum morbis ipsis pugnet, prauisque affectibus occurrat, ac veluti ex aduerso pugnet; asperioremque & duriorem, si ita opus sit, animę morbis nonnunquam adhibeat viuendi rationem: vt vanę quidem glorię studium; per intensionem eorum exercitiorum, quę humilitatem pariunt, curet: somni & quietis immoderationem; diuturnis in oratione vigilijs: corporis segnitiem; laboris sedulitate: gulam, & ingluuiem; inedia; & similia, eodem modo. Illius autem, qui curatur, munus erit; in meliorem partem

Hæc ex Asce tectasitij ad verbum.

vsui, sua

partem omnia interpretari, neque correctiones, atque iniunctas pœnas, tyrannidem esse putare; sed potius, tanquam salutare remedium, ab ardenti salutis suę studio profectum, magna pietate amplecti. Turpe enim est eos, qui corpore infirmantur, tantùm medicis fidei habere; vt siue incidant illi, siue vrant, siue amarissima quæque remedia propinent; eos tamen pro benefactoribus suis reputent: nos autem, erga animarum nostrarum medicos, vbi per laboriosam curandi rationem salutem nostram studiose procurant; non saltem eodem modo affectos esse. Illi autem qui obiurgat, diligenter prouidendum erit, ne eodem modo cum pijs, & ex animo pœnitentibus agat; & cum illis, qui nihil curant, planeq. indifferentes sunt; etiam si nonnunquam in eadem vtrique incidant peccata. Pius enim & timoratus homo, cùm Deum timeat, certat ac luctatur, vt Deo placeat, eiusque voluntati obtemperat; in ipsoque conatu, ob aliquam nonnunquam non prouisam circumstantiam, casu, ac contra suam voluntatem offendit, atque labitur. Ille autem qui contemnit ac indifferens est, cùm nullam neque fui, neque Dei habeat rationem, nullum que inter turpe & honestum discrimen ponat; in primis, & maximis delinquit rebus, duosque lethalissimos patitur morbos: aut enim Deum contemnit, aut illum esse penitus negat: quas duas potissimas in animis nostris causſas, & radices omnis peccati esse, testis est scriptura. Nunc quidem *dixit impius, vt peccet in semetipso: Non est timor Dei ante oculos illius.* Nunc verò, *dixit insipiens in corde suo; non est Deus.* Itaque vel Deum negligit, atque ideo peccat; vel illum penitus esse negat: & hac ratione in studijs suis corrumpitur, etsi nonnunquam ore Deum confiteri videatur. *Deum*, inquit scriptura, *verbis se nosse confitentur, factis autem negant.* Quod cùm ita sit, increpationum quoque, atq.

Hæc ex eôdem Ciarum. lium Lasky cap. 82.

Psalmo 13.

Ibidem.

Titum 1.

mulctarum, non eundem esse debere modum, omnes existimare debent. Amplius autem scire oportet, eam gratiam, quam gratis ipsi accepimus, gratis quoque impendendam esse: neque inde vllam mercedem ad quęstum & voluptatem nostram, instituendam esse. Sic enim præcipit Dominus: *Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite: gratis accepistis, gratis date.* Et D. Paulus. *Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione auaritię, Deus testis est: nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab alijs; cùm posemus vobis oneri esse, vt Christi Apostoli: sed facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos. Ita desiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis, non solum Euangelium Dei, sed etiam animas nostras; quoniam charissimi nobis facti estis.*

Matth: 10.

1. Thess: 2:

DE MVLCTIS, ATQVE SATISFACTIONIBVS, QVAS D. BASILIVS τὰ ἐπιτιμία, alij autem Græci ἐπιτροπείας, appellare solent.

Caput XII.

DVODECIMVM CAPVT Confessionis vestrę docet: eos, qui post baptismum in peccata prolabuntur, remissionem peccatorum tum consequi, vbi conuersionem, & pœnitentiam suam, ad Deum contrito corde, & sana fide, testati fuerint. Nos verò in hac quoque parte vobis respondentes, illud dicimus; hæc quidem à vobis vere dici. Ipse enim præcepit Dominus, dimittere peccata, non septies, sed septuagesies septies; certò, & definito vtens numero, ad incertum, & indefinitum designandum. Et alio loco. *Quod ad me venet, non eijciam foras.* Quod autem omnes planè Canonicas satisfactiones, peccatorumque expiationes penitùs reijcitis; de eo ita statuimus. Si quidem satisfactiones istę, tanquam quædam curationes, & remedia morborum, à spiritualibus viris adhibentur, nulla habita ratione quæstus, aut priuatę vtilitatis; contra superbos, auaros, gulosos, intemperatos, inuidos, iracundos, ignauos, ac contra alios omnes, qui se variis contaminarunt flagitijs: tum hæc ipsa remedia esse, plurimumque valere, ac magnam vtilitatem adferre dicimus: vti quidem ante nos sancti, & Deo pleni patres, eos, qui conuerruntur, quique resipiscunt, Canonicè expiari præcipiunt. Si autem satisfactiones istæ ad lucrum, & quæstum eorum, qui eas iniungunt referuntur tantum; nec rectum salutaremque finem respiciunt, neque ad eam rationem, quam singulis peccatis curandis sancti deffinierunt ac perscripserunt patres: tùm & nos tales satisfactiones reijcimus; maleque & frustra eas adhiberi putamus, planeq. cum illis pugnamus. Neque tamen quemquam absoluimus, nisi primo iustas pœnas & castigationes, illi pro peccatis admissis iniungamus: idque plurimas ob causas.

Matth. 18.

Primùm, vt per spontè & voluntate susceptas afflictiones, ab eis pœnis, quę illis ipsis inuitis aliquando subeundę essent, liberentur. Nulla enim res est, quę Deum magis nobis placatum & propicium reddat; quàm spontè & liberè suscepta disciplina, atq. correctio. Vnde & Gregorius dicit: *Lachrymarum, misericordiam & pietatem mercedem esse.*

Deinde, vt hæc ipsa voluntate susceptа afflictio, fontem & radicem omnis mali, ardentem scilicet voluptatis cupiditatem, ex carne nostra euellat, ac planè extirpet.

Ioan: 6.

HAS SUPERIORES PAGINAS NON VIDIT

pet. Contrarijs enim morbis, contraria remedia adhibenda esse nouimus.

Tertiò, vt ipsa correctio, sit velut frænum, & retinaculum quoddam, & quasi animę compes; ne iterum in eadem, vel deteriora prolabatur mala.

Quartò, vt labori & duriori vitę, per hæc exercitia assuescamus. Laboriosa enim res est virtus; & ideo studio, & multo laboris exercitio, opus est,

Vltimò, quo nobis & alijs omnibus persuadeamus, nos peccatum, verè, & ex animo odisse. Hæc tamen omnia tùm prætermittimus, vbi debitũ mortis, animę exitum vrget; summum, & primum remissionis peccatorum statuentes, verum, & constans, pœnitentis non relabendi in peccatum propositum, ab eoque auersionem perfectam. Remittimus autem, potestate eius, qui dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittentur eis. etc.* Luc. 5. Vbi simul & pœnam illis benignè à clementissimo parente condonari piè credimus. Cuius rei, tanquam pignus quoddam, & certam Arram; sacrę & diuinę Eucharistię donum eis tribuimus. Et pœnitere quidem verè, & ex animo, in voluntate situm est peccatoris: implere autem, vel non implere, impositam satisfactionem, in ipso Dei situm est iudicio. Et ideo nonnunquã Regia planè sola sua immensa humanitate, & munificentia, remissionem nobis confert peccatorum. Quod quidem latroni illi in cruce pendenti, ac solam sui memoriam in paradiso fieri, petenti, contigisse legimus. Si tamen amplius pateat quis esurientes, potet sitientes, ac reliqua misericordię opera, quę aliquando ipse iudex in medium proferet, & quę sacrum explicat Euangelium exercuerit; hic non solum remissionẽ consequitur peccatorum, sed etiam ab omni pœna liberabitur. Ex omnibus enim virtutibus, maximè necessaria est Eleemosyna. Qui enim vel docuerit saltem, (docent sancti Patres,)

tres,) alterum proximi misereri; hic ipse centuplum ex ea sua præstanti cohortatione, & doctrina, his ipsis, quos docet, in egentes largè conferentibus, referet fructum; paremque fere cum illis qui conferunt, ipse recipiet mercedem. Nam vel sermones & cogitationes omnes nostras, ad vtilitatem proximi referre dignum est. Vt enim obsonium sine sale; ita sermo sine veritate: &, vt opera sine fide, principium & inchoatio sunt, absque fine; sic virtus sine eleemosyna mortua est. Vt enim nullum animal, vno solo pede graditur: neque vlla auis, vna sola penna volat: neque vlla nauis, vno tantum latere, aut transtro nauigat: neque vlla domus, vno solo pariete clauditur; ita neque ex his, qui ad certam salutem vocati sunt, saluari quisquam poterit; qui eleemosynam cum reliquis virtutibus quas exercet, non coniunxerit. Ipsa enim sola prætermissa, damnat sua absentia; impensa autem, saluat, sua ad alias virtutes adiectione. Vt enim, si quis Deum amicum habet, facilè & cæteros omnes sanctos amicos sibi comparare poterit; sic omnis ille, qui in eleemosynis erogandis munificus est; facilè alias item virtutes propter eius necessarium, cum illis nexum & cohærentiam, acquiret: quanquam non contrà. Neque verò quispiam hoc loco in excusationem adferat eos, qui in montibus atque speluncis viuentes perfecti sunt; tanquam sine omni eleemosyna Deo placeant: si quidem & isti omnibus rebus inter pauperes distributis primum; sic demum illos, qui in vita superfunt, in medijs tumultibus reliquerũt. Age verò, vel ex ipso communi sensu atque ratione, vtilitatem facilitatemque, eleemosynę, possessionumque abdicationis, quæstum denique ipsum, perpendamus. Dic enim mihi, si cui mensario mille auri libras deberes, nec soluendo esses; hic autem misertus tui, eam tibi proponat conditionem; si hoc solum quod reliquum domi tuę haberes,

haberes, illi dederis, cætera se tibi statim benigne condonaturum: tu autem in depósito tuo, solos vt ita dicam, tres teruncios habeas; an non & hos illi cum omni alacritate præferres? Si item in hostili terra captiuus esses, siqúe tibi ferro & compedibus vndique vincto, perpetua seruiendi in vltima miseria necessitas incumberet, ac deinde post proclamaretur, te liberum futurum, si modo ea, quę tibi superfluunt, egentibus distribuas; an non illa etiam, quę tibi essent multum necessaria, libenter impenderes? Adhæc, si venalis hæc mundi habitabilis pars esset, tantoque precio æstimaretur, quanti constant omnia tua bona; num non vniuersa tua libenter conuasares? modò huius habitabilis terrę dominus efficiaris; extremoque damno iudicares te affectum, si fortè ab eo mercatu, tantoque lucro excideres. Iam verò, si quis tibi decrepita iam ætate, in vltima paupertate morituro, subitò, absque omni tuo labore, iuuenem te facturum optimè sanum, immortalem etiam, ac ditissimum polliceretur, si vnam solam aliquam ex tuis possessionibus, conseruis tuis largiaris; an non illud totum statim, in illos largissimè profunderes? Si autem omnium hominum pauperrimus esses; Rexque aliquis Regem te paullopost immortalem factorum polliceretur, si vnum solum præceptum eius diligenter seruaueris; an non omni studio in eam rem incumberes, vt illud præceptum omni ex parte, nulla in re diminutum conserues? Si quis item, ex mundi huius principibus, sexcenta in tuum vsum tua conferret bona; vnum autem solum ex his bonis, quę tibi contulerit, à te fortè iterum repetat, idque non sua, sed tua causa, ob tuique amoris erga te probationem; nonne quod petit, statim libens restitueres? Quid si pro tuis plurimis excessibus, iudex quispiam, præsentem mortis turpissimę, atque extremę infamię sententiam, hodie in te

Ad Romanos

sit la-

turus; post autem centesimam partem bonorum tuorum, Senatui, atque populo, ad redemptionem vitę, & honoris tui, te conferre iubeat: an non libenter vel dimidia parte bonorum tuorum te priuares, ac redimeres? Age, si quis in vno oculi momento, tibi omnem beatorum quietem demonstret: omnes item pœnas eorum qui damnati sunt, & ab his quidem liberationem, illorum autem vsum & fruitionem, tibi polliceatur; petat autem eo nomine à te, nescio quid exiguum: num non omnia tua libenter illi dares? Atqui hæc omnia, sine omni controuersia, solam nobis postle præstare eleemosynam, ne mireris: qui enim amat pauperes, & miseretur eorum caussa Dei; hic, & omnium debitorum suorum remissionem consequetur, & a dura diaboli seruitute liberabitur: & vniuersum quasi perexiguo precio sibi comparabit mundum: & plane renouabitur iuuentus eius, immortalisque permanebit. Obtinebit item regnum cœleste: & tanquam seruus bonus, & fidelis, omnia bona domini sui hæreditabit: illaque perbeata inuitatione, *Venite benedicti Patris mei, possidete regnum vobis paratum ab origine mundi*, digne reuera ditabitur: ab omnique liberatus pœna, omnium bonorum sempiterna fruitione potietur. Quare mea quidem sententia, non committendũ est nobis, vt præsens hæc vita de manibus nostris elabatur: sed quam diu superstites sumus; quotidie de mensa nostra, de panibus nostris, de omni accessione rerum nostrarum, de vestimentis, & redditibus nostris, aliquid indigentibus impartiendum est. Qui enim misereretur pauperum; hic fœneratur domino; quin imò magis omni ex parte thesaurisat, atque conuehit in horreum cœleste. Thesauros colligis corporis? collige & animę: prouide non solùm alijs, sed etiam tibi: habe rationem non tantum præsentis temporis, sed etiam futuri. Ideo bos agricola,

Matth. 25.

Proverb. 19.

diutius à nobis fouetur ; quod non sibi tantum, sed & nobis laboret : porcus statim mactatur ; quòd sibi tantum, ventrique suo seruiat : Apis vtilis & fructuosa, quia aliorum mellificat caussa : Scarabæus inutilis ; quia seipsum laute curat. Quin in hoc potiùs Dei gratiam recognoscas, illique immortales gratias agas ; quòd te dare potiùs, quam ab alijs petere dignatus est : quòd locupletem, & fixas sedes habentem potiùs ; quàm vagum, & mendicum : liberum & gaudentem ; quàm seruum, & mœrentem : sanum, ac alijs mutuantem ; quàm ægrum & debitorem, benigna sua misericordia esse voluerit. Cogita quanti te redimere iustum esset, ne tristissimam simul & iustissimam sententiam iudicis audi-

Matth: 25. as : *Discede a me serue nequam, & ignaue.* Et illam : *Auferte ab illo talentum.* Et illam: *Vinctis pedibus eius, & manibus.* Et illam: *Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem ; non noui vos :*

Matth: 7. Quanta item pecunia illud comparet libenter quis, vt illam vocem audiat ? *Venite benedicti Patris mei.* Et illam: *Serue bone & fidelis ; super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam : intra in gaudium Domini tui.*

Matth: 25. *Recumbe cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cœlorum.* Hæc igitur & talia reétè apud se quisquam reputans ; propter liberalem & munificam largitatem, in hac quidem vita exaltabitur : in futura autem, æternam gloriam & salutem à Deo immortali consequetur. Eleemosynam autem illam esse existimamus, non si vnius tantum aut semel misereris ; sed omnium, sed semper, sed omni modo. Et huius quidem tanquam cognati, illius verò tanquam amici, alterius vt vicini, alterius veluti tibi ante cogniti : huius autem vt hominis solùm ; vel hoc enim, hominem esse, magnam misericordiæ vim habet. Et alium quidem sola propensione animi, alium benignis & humanis moribus, alium oratione, alium re ipsa, iuues, atque exhi-

que exhilares. Et hunc quidem cibo reficias ; illum potu : hunc vestias ; alium domo excipias : humanitate alium, honore alium præueni ; alijsque modis omnibus, quibus poteris, singulis, cum quibus viuis, benè facere non desinas : Ducem in omnes liberalitatis & munificentiæ partes Iesum Christum imitatus ; qui, quem tandem modum te beneficijs afficiendi prætermisit ? Aut quid facere tui caussa potuit, quod non fecerit munificentissimè ? vt sic & regno eius cœlesti dignus efficiaris. Sic igitur quis in eleemosynę distributione se gerens : de omnibusque benemerendi, eleemosynam occasionem accipiens, ac tanquam medicinā & regulam sanandorum peccati vulnerum, adhibens spiritualiter, Deoque dignè, non autem quæstus & vtilitatis caussa ; facilè suorum lapsuum remissionem consequetur, ac veram eorum curationem reperiet. Non solùm autem pietatis studia, ac reliqua Deo chara opera viuos iuuant ; sed & illis, qui in peccatorum suorum confessione ex hac vita excesserunt, plurimum vtilitatis adferunt. Quamuis enim magna sit diuina seueritas ; longe tamen maior est eius pietas : & horrendę quidem sunt comminationes ; inperuestigabilis tamen eius humanitas : plena trepidationis contra sontes decreta ; ineffabile tamen misericordię pelagus. Vnde diuinę scientię Princeps Dionysius Areopagita docet : *Preces, inquit, nostræ, supremi numinis misericordia & benignitate opus habēt ; vt Deus misericors, quicquid per humanam fragilitatem peccatum est, illi qui mortuus est, condonare velit : ipsumq; collocet in luce & regione viuentium, in sinu Abrahę, Isaac & Iacob : non animaduertente, neque imputante bonitate diuinæ humanitatis, eas, quæ illis ex humana infirmitate adhæserunt maculas : Quandoquidem nemo, vt sacra testatur scriptura, mundus est a sordibus.* Sed & Gregorius in Epitaphio Cæsarij fratris, viuorum pia

opera mortuis prodesse, eodem modo docet: *Auditum est inquit memorabile præconium: ac luctus matris, ob præclarum, sanctumq promissum, exhauritur; quo omnes filij facultates, eius nomine, in pauperes & funerale munus daturum se recepit; ita, vt ijs nihil sit relictum, qui eiusmodi bona spe, atque expectatione, decessissent.* Et paullò superius. *Atque hæc a nobis, & alia quidem persolumus, alia verò, persoluturi sumus; annuersarios honores & commemorationes offerentes: hoc autem est, iusta, quæ pro illis, qui ex vita excesserunt, à viuis suscipi ac obiri solent.* Sed & D. Chrysostomus ad Philippenses scribens inquit: *Gentiles quidem simul, ea quæ mortuorum sunt, vna cum illis exurunt; quanto magis te fidelem & Christianum decet, simul cum mortuo, ea, quæ eius fuerant, per manus pauperum in cœlum transmittere? non vt hæc simul cum corporibus illorum, in cineres redigantur; sed vt magis illorum augeatur præmium & gloria: vt, si peccator fuit; hac ratione peccata eius expientur: si autem iustus, vt augmentum quoddam fiat præmij, atque mercedis.* Et alio loco. *Cogitemus ea, quibus eos, qui ex hac vita decedunt, iuuemus: ferumus illis conuenientem opem; eleemosynam dico, atque sacras oblationes. Hæc enim illos multum iuuant, multum reficiunt. Qui autem hæc facit, non solùm illis prodest, sed etiam suæ plurimùm commodat animæ:* Et item. *Vis, inquit, negligas, quamdiu in hac vita es superstes, ea omnia, quæ ad animam tuam spectant, rectè disponere, vel ipso fine vitæ tuæ. Manda tuis, post mortem tuam, transmittere tua post te, opemq tibi bonis operibus ferre, eleemosynis, inquam, atque sacrificijs: His enim redemptorem tuum placare, tibiq reconciliare poteris. Accepta siquidem hæc illi sunt, & grata. Scribe in testamento, vltimaq rerum tuarum legatione, cum filijs & cognatis tuis Christum hæredem: contineat eadem pagina, iudeis tui nomen,*

nomen, quæ liberorum. Neque item obliuiscaris pauperum, pro quibus ego apud te spondeor, & certus sum promissor. Neque tamen cum hæc dicimus, illud spectamus; vt aliquam vel occasionem, vel excusationem, atque prætextum demus cuiquam, cùm in hac vita est, eleemosynis Deum non placandi; hoc enim absurdum est: verùm & viuos & morituros egentium recordari, eorumque rationem habere, vti dictum est, pium & salutare ducimus; precesque iustorum multum efficaces esse docemus. Nam & Gregorius magnus Pontifex Romanus, qui ad altare Dei ministranti cœlitus diuinum astitisse angelum legimus; sanctis suis precibus, Traiani Imperatoris animam seruasse dicitur. Et sanctæ Teclæ prima martyr, suam Phalconelam, aliaque multa his similia, in sacris Ecclesiasticis historijs, facilè quisque reperiet. Quibus de rebus, qui plura cognoscere velit; leget librum D. Damasceni, de his qui in Christi fide dormierunt; indeq. facilè discet opera pietatis, ac sacras Liturgias, quę pro mortuis instituuntur, magnam vim habere, illisque plurimum prodesse.

ANNOTATIONES.

Auditum est inquit. etc. *Scribit pro his bonis, ab aula & auaro fisco, iam quasi direptis, ad Sophronium præfectum Gregorius; vbi his laudibus ornat hunc eundem fratrem suum.* Erat quondam non obscuri nominis tuus quoque Cæsarius, immò, nisi me fraternus amor fallit, perquam ampli & splendidi: eruditionis laude illustris: singulari morum probitate cõmendabilis: amicorum etiam copia clarus; quorum primum te, tuamque nobilitatem esse, tum ipse credebat, tum nobis persuadebat.

DE SACRA LITVRGIA, HOC EST, DE INCRVENTO QVOD IN MISSA FIT SACRIFICIO: CVIVS OPVS, FINIS, VNIuersaq; œconomia, plenissimè explicantur.

Caput XIII.

TERTIODECIMO LOCO docetis, vsum diuinorum mysteriorum, non solùm eò comparatum esse, vt sint Symbola quædam & characteres, atq. notæ, quibus populus Christianus, ab his, qui foris sunt, distinguatur; sed multò etiam magis, vt signa sint & testimonia amoris & beneuolentiæ erga nos diuinę. Nos verò eam totam rem sic explicamus, hocq. nostrum est in ea parte iudicium. Dominum nostrum Iesum Christum vniuersa salutis nostrę in hoc mundo œconomia completa, priusquam ad patrem suum, vnde venerat reuerteretur; in memoriam & commendationem suę magnificè erga nos misericordię, eiusque, quam nostri caussa susceperat, humilitatis, sacram Hierurgiam, & quę in ea continentur sacra mysteria nobis reliquisse: primumque, vt dicitur, sacrum Hierarcham D. Iacobum, qui frater Domini vocabatur ordinasse. Si igitur, inquit, magnus ille in diuinis Dionysius, ipsorum sanctorum preces, vel in hac etiam vita, an non (id est multo magis) post mortem in fidelibus iuuandis efficaces sunt; quanto longè maiorem ipsa sacra mysteria, sacraque sacrificia nobis adferunt vtilitatem. Quanta enim ex omni sacrificio, quod Deo piè & purè offertur, promanet vtilitas; quantumq. tremenda hæc arcana, atque sacrificia, ad placandum Deum peccatis nostris offensum valeant; Deus ipse, primus an-

mus ante omnes, iam ab ipso mundi initio, multis modis, diuinæque operationis suę argumentis demonstrauit. Iustus siquidem ille Noe, post vniuersale illud diluuium, vt in postremum omne tempus infirmitati, & fragilitati humanę, iratum reconciliaret, ac placatum redderet Deum, vt pulchre magnus eam rem explicat Cyrillus) vbi primùm de arca egressus est; sacrificium obtulit Deo: maiestatē illius precatus; ne iterum vna sententia, in totum fœtiat humanum genus, qua denuò exitiali diluuio vniuersi absorberentur mortales. Cuius voto placatus, & annuens benignissimus Deus, respondit: *Nequaquam vltra maledicam terræ, propter opera hominum.* Sensus enim, & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescentia sua. Si igitur sacrificium Noe, nihil aliud, quàm vmbram, & figuram quandam, in se continens, tantum momenti ad placandum vniuerso generi humano Deum habuit; quanto magis vnigenitus Dei filius, pro nobis sacrificium & oblationem offerens, reconciliabit nos æterno suo parenti, tùm, cùm integra & plena spe, ac fiducia, ad eius sacra accedimus mysteria? Nā eos, qui sine fide hæc sacra tractant, indeq. vel remissionem peccatorum, vel salutarem aliquam vtilitatem referre se posse, arbitrantur; multum errare vel ipsi putamus: cùm quicquid ex fide non est, peccatum sit. Illos verò, qui ita affecti sunt, vt ipsum quidem opus, & effectum, sacrę sanctorum mysteriorum celebrationis esse putent, donorum scilicet in diuinum corpus & sanguinem mutationem: finem autem, eorum, qui rectè & firmiter credunt, per ea sanctificationem, ac peccatorum remissionem, regnique cœlestis acquisitionem hæreditariam, hisque similia, credunt; hos quidem beatos & felices esse prædicamus. Vt autem res ipsa, & opus, finisque tanti mysterij, hic, & talis est; ita reliqua omnia, quę fiunt, in eadem sacra Hierurgia,

Hierurgia,præparationem & consummationem quandam tanti operis esse putamus: vt potè preces, psalmodias, sacrarum literarum lectionem, & omnia illa, quę vel ante donorum sanctificationem, & post sanctificationem, sacrosanctę dicuntur, & fiunt. Quamuis enim omnia ea, quę sancta, & salutaria sunt; gratis,& spontè sua nobis conferat benignissimus Deus: nihilque nos ipsi ad eam rem planè de nostro conferamus: eáque omnia, quę in his mysterijs accipimus; mera sint Dei dona, & gratię: vt tamen ad ea recipienda & conseruanda, apti & idonei simus; à nobis necessariò postulat: neque alio modo, nobis eam sanctificationem impartit; nisi prius sanctè & ritè ad ea recipienda nos disposuerimus. Ita ille baptisat, ita vngit, ita conuiuio excipit, sacræque mensę participes facit. Hoc autem significauit in parabola seminis: Exiuit, inquit, qui seminat semen bonum, non vt terram aret, aut agrum vertat; sed vt aratam, & subactam conseminet. Tota enim aratio, & subactio; totus ad recipiendum diuinę gratię semen apparatus, in nobis positus est, à nobisque proficisci debet. Cùm igitur maximè necessarium fuit, ad percipienda hæc mysteria,rectè instructos & præparatos nos accedere; oportebat certè talem item apparatum & accessum, in tota diuini sacrificij œconomia, atque structura, inesse: vti quidem & inest. Hocque illud est, quod sibi volunt, & quò referuntur hæc ipsę tam multiplices & varię cerimoniæ sacrę inquam preces, psalmi, & quicquid aliud in hoc mysterio sacrosanctè fit, aut dicitur. Sanctificant enim nos hæc omnia, atque disponunt: partim quidem, vt hæc cœlestia dona rectè percipiamus; partim, vt eam sanctificationem, quę hæc consequitur, conseruemus, perpetuoque apud nos retineamus. Dupliciter autem hæc omnia nos sanctificant, atque disponunt. Vno quidem modo, quo

do, quo ab ipsis precibus iuuamur, & psalmis & lectionibus: nam & orationis fructus est, mentem ad Deum alleuare, remissionemque peccatorum impetrare. Et sacra psalmodia similiter, Deum nobis reddit propitium; & quod illinc dependet, momentum siue auxilium attrahit: *Immola, inquit, Deo, sacrificium laudis; eripiam te, & glorificabis me.* Sacrę verò scripturę lectio, diuinam annunciat bonitatem, humanitatemque; iustum deinde & æquum eius iudicium, & eius metum in animos nostros immittit, & dilectionem in eum accendit; & ita ad eius seruanda mandata,multam promptitudinem, & animi alacritatem adfert. His autem omnibus, & Sacerdotis & populi, dici non potest, quantò pulchrior, quantò diuinior efficitur animus; & ad susceptionem, & ad conseruationem tantorum donorum, multo aptior, in vtrisque redditur: qui quidem est proprius sacri sacrificij finis. Priuatim autem & peculiariter Sacerdotem, vt non indignè ad sacrificium peragendum accedat, præparant: quod quidem, vt dictum est, mysterij celebrandi proprium est opus. Et proinde hoc ipsum in multis precum locis situm est, hocque ipse Sacerdos precatur, ne indignus videatur, propositis donis; sed vt puris, mundisque manibus, lingua, & animo, tanto mysterio deseruiat. Et hic quidem primus modus est, per quem ad ea peragenda mysteria, qui ex ipsa vi, & efficientia eorum verborum, quę dicuntur, vel canuntur proficiscitur, adiuuamur. Alius autem modus est, quo, & per hæc ipsa, & præterea per omnia alia, quę in sacro perficiuntur sacrificio, sanctificamur. Qua parte, scilicet his omnibus, videmus Christum figuratum,eaque omnia, quę ille nostra causa sponte, vel gessit, vel pertulit. Singulis enim sacrę Hierurgię partibus, siue sacris lectionibus, siue psalmodijs, siue omnibus alijs, quę toto tempore sacrificij admini-

miniſtrantur, nihil aliud fit; quàm vniuerſa ſaluatoris noſtri, redemptionis noſtrę cauſſa, ſuſcepta œconomia, repræſentatur: ita, vt quę in tota ea ſalutis noſtrę adminiſtratione prima fuerunt; primis item ſacrę operationis partibus deſignentur: quę verò ſecundo loco facta ſunt; per ea, quę item ſecundo loco repræſentantur: vltima verò illis, quę poſtremo loco exercentur; ita vt illis omnibus, qui hæc diligentiùs examinare vellent, liceat omnes ſalutis ſuę partes, in tota ſacra Hierurgia, tanquam oculis ſubiectas intueri. Ipſa enim ſacrorum donorum conſecratio, ipſum ſacrificium; mortem Domini annunciat: eius item præpotentem à mortuis reſurrectionem, ac in cœlos glorioſam aſcenſionem: quoniam præcioſa hæc dona, in ipſum dominicum corpus, & ſanguinem, mutantur; quòd hæc omnia ſuſcepit; quod crucifixum eſt, reſurrexit, & ad cœlos aſcendit. Ea autem quę ante ſacrificium dicuntur, & fiunt; deſignant illa omnia, quę ante mortem fuerunt: aduentum ſcilicet in carnem eius, oſtenſionem, & perfectam manifeſtationem. Ea verò quę confecta conſecratione, & oblatione peraguntur; ſancta & vera patris æterni, vt ipſe inquit Dominus, promiſſa, repræſentant: Spiritus, inquam, ſancti in Apoſtolos deſcenſum: gentium ad Deum Apoſtolica prædicatione conuerſionē, & communionem: ita vt nihil aliud ſit vniuerſa ſacra Myſtagogia, niſi vna quædam perfecta imago, vnius quaſi corporis politię, ac omnium rerum geſtarum Chriſti ſaluatoris noſtri: omneſque eius partes, ab initio vſque ad finem, mirabili ad inuicem contextu, & ordine, oculis, & aſpectibus humanis, ſubijciens. Illi ſiquidem Pſalmi, qui quaſi in veſtibulo, atque ingreſſu myſterij canuntur: & ante hos, ea, quę in donorum propoſitione fiunt, & dicuntur; prima tempora œconomię ſignificant. Ea verò, quę poſt conſequuntur, ſacrę ſcilicet

Luc. 24. act. 1.

ſcripturę

ſcripturę lectio, ea cauſſa recitantur; vt per hæc, & ad ſtudium, cultumque virtutis prouocemur, atque inungamur: & vt Deum nobis propicium reddamus: vtq. ea, quę Chriſti œconomiam ſignificant audiamus. Et partim quidem hymnis hæc ipſa Deum perſonant, & ad virtutem nos cohortantur, eoſque qui canunt, ſanctificant: partim autem, talia ab Eccleſia ita electa & diſpoſita ſunt, vt ſufficiant ad ſignificandam Chriſti peregrinationem & politiam. Fiunt igitur ea omnia, quę in ſacra Liturgia peraguntur, vt quidem ipſa forma, & figura ordinis, & totius ſacrę Hierurgię declarat, atque continet, inſtituti vſus gratia. Significant autem etiam aliquid ex operibus vel actionibus, vel paſſionibus Chriſti; quemadmodum prima introductio Euangelij ad altare: oblatio item precioſorum donorum. Fit enim vtrumque primùm, vſus ipſius, & neceſſitatis cauſſa. Nam & Euangelium, ideo primum adfertur; vt legatur: dona deinde; vt ſacrificium exactè perficiatur: vtrumque tamen, ſignificat ſeruatoris oſtenſionem atque apparitionem: primum quidem illud, incipientis manifeſtari obſcuram, & imperfectam: hoc verò poſtremū vltimam illam & perfectiſſimam. Vt autem hæc, quę dicta ſunt, principium & medium, ſalutis noſtrę declarant; ita finem & conſummationem operis vniuerſi, illa omnia, quę in ipſa donorum oblatione perficiuntur, deſignant. Vti quidem primus ex omnibus D. Iacobus, ille, qui frater domini dicebatur, ab ipſo Chriſto Domino inſtructus nobis, tradidit: vt quidem & plurimi ſanctorum Patrum Canones teſtantur: & Eccleſiaſticę hiſtorię docent: & veritas ipſa, vſuſque apud nos perpetuus, confirmat. Poſt verò magnus Baſilius eodem modo, quod & ipſa forma eius Liturgię, quam nobis perſcripſit, docet; & diuinę preces, quas item nobis tradidit, abundè repræſentant. Sed & Chryſoſtomus: In

hanc seruatoris œconomiam omnia docet referri: vt nobis ipsorum contemplatio ante oculos posita, animas quoque sanctificet, & ita ad capienda sacra dona, reddat idoneas. Et quemadmodum tum, cum semel in ara crucis, ea ipsa hostia, oblata est, orbem erexit vniuersum; sic & nunc considerata, mentes nostras efficit diuinas. Quanquam quod magis est, ne tum quidem, cùm in cruce pendebat, aliquid vtilitatis attulisset; nisi considerata, & credita fuisset: cuius item caussa, & prædicata est, & vt crederetur, ipse Deus, innumerabilia machinatus est. Neque enim alia ratione posset, quod suum est facere, aut aliquem seruare; si eos, quos curare & seruare debuit, quod fuerit, latuisset. Sed tùm quidem, cùm nostrę salutis caussa susceptra fuit, Apostolica prædicatione publicata; reuerentiam erga Christum, fidem, & dilectionem, in animis gratorum hominum efficiebat: nunc autem ab his, qui iam crediderunt, in his ipsis diuinis mysterijs studiose conspecta; beatas has affectiones, non quidem denuò inserit, verum iam insertas, conseruat, & renouat, & auget: & in fide quidem firmiores; in pietate autem & charitate, ardentiores, & seruentiores nos facit. Nam si ea, quę in nobis non fuerint, vt sint, effecit; hæc eadem multò faciliùs, seruare, custodire, atque renouare poterit. Quibus autem virtutibus ornatum, ad ea sacra mysteria accedere sit necesse: & sine quibus ea aspicere sit impium ac nefarium, illa sunt; religio, fides, ardentque in Deum charitas. Eamque ob caussam oportebat contemplationem,quę nobis posset hæc inferre, in sacrificij constitutione significari; vt non mente tolùm, sed etiam quodammodo oculis ipsis videremus: summè, inquam, diuitis Christi paupertatem; eius,qui sua maiestate complet omnia, in aliena terra hospitia & peregrinationes: eius, qui est benedictus; contumelias, & oppro-

opprobria,impassibilis passionem: & quantum ipse odio habitus: quantum nos dilexerit: tantusque cum esset, quantum seipsum humiliauerit: & quid passus,quidue agens,hanc tantam præstantem,& admirandam in conspectu nostro præparauerit mensam: vt ita salutis nouitatem admirantes, multitudineque misericordiarum eius, stupore perculsi, reuereamur eum, qui sic nostri misertus est, qui tantam nobis attulit salutem: illi nos, animasque nostras credamus: illi vitam nostram commendemus: igne item ardentis dilectionis, corda nostra erga illum accendamus. Vbi enim tales fuerimus; tùm demum poterimus, & secure, & familiariter, in tantorum mysteriorum igne versari. Neque enim sufficit ad hoc, vt tunc tales simus, ea, quę Christi sunt aliquando didicisse, & ea scire; sed necesse est etiam tunc mentis oculos illic figere, & ea actu contemplari, omni alia cogitatione tali tempore ex animo reiecta: si modo velimus,ad eam sanctificationē, quę ex his donis prouenit,vti iam diximus,animum nostrum aptum, & accommodatum, reddere. Non enim ipsis solis verbis oportet veram pietatem metiri; sed magis rebus, & operibus ipsis. Sub aspectum enim, vt ita dicam, hoc ipsum sacrificium, omnia deducit, ipsamque contemplationem, animis nostris infert: vt sic euidentius nobis per oculos impressa imaginatio, penitus non det locum obliuioni eius mensę; sicque pleni diuinis cogitationibus, participes efficiamur sacrorum mysteriorum; sanctificationem sanctificationi addentes, & à gloria in gloriam subleuati. Et hic quidem est sensus, hæc mens, quasi in compendio oculis nostris subiecta,totius Christiani sacrificij. Habent tamen deinceps singulę partes, peculiares suas contemplationes, & rationes: vt ipsarum precum harmonia: ipsum opus sacrum: ipsa viuorum & mortuorum sanctificatio. Ante autem o-

omnia per totam mysterij celebrationem, apparet saluatoris nostri susceptę carnis œconomia. Cur enim non statim in altari proponuntur sacra? Quia offerebantur quidem Deo sacrificia ab antiquis; partim ratione carentium animalium cedes, partim vasa aurea, & argentea: corpus autem Christi, etiam vtraque habere videtur. Nam & ipsum, in honorem, & gloriam Dei Patris, mactatum est; dedicatum autem ab initio Deo. Et donum erat ipsi; quia primogenitus. Dona enim hæc Deo offeruntur, tanquam primitię vitę: & quod mutatur panis in ipsum corpus CHristi; vnde & abscinditur & separatur, ab his, quę sunt eiusdem generis: & sectio quædam tantum, & non totus offertur panis: (Passionemq. & mortem Domini in eo imprimit.) Et quamdiu quidem panis hic in propositione situs est; panis solum purus & simplex est, ad ministerium Dei tantum dicatus. Post verò panis ille verus, qui de cœlo descendit efficitur; verbique ipsa veritate, verè & realiter immutatur. Et hæc quidem, in eum sensum recuperatę salutis nostrę accepta, talia sunt. Si verò rationabiliter, atque ad mores & vitam relatè, hæc referre atque interpretari voluerimus; mille linguis opus esset: neque tamen rem totam pro sua dignitate explicare possemus. Iussit enim ipse Dominus, vt hæc in memoriã eius peragantur, ne ingrati & immemores simus. Illa enim est, vel in humanis prima, & summa beneficij, ab eo, qui illud accipit, benefactori, recompensatio; si illius sit memor, earumque rerum, per quas beneficio affectus est. Huius autem conseruandę memorię, homines multas rationes excogitarunt; sepulchra, inquam, statuas, columnas, dies festos & celebres, publica demũ certamina. Quarum rerum omniũ finis est vnus; ne præstantes viri, eorumq. erga nos merita, vlla vetustate, quę rerum omnium edax est, consumerentur. Vt

tur. Vt autem in illis statuis, quas præstantibus viris, pro rebus præclarè gestis erigimus victorias, quarum beneficio seruati sumus, vel inscribere, vel depingere solemus; ita in his ipsis diuinitus nobis traditis, & relictis donis; mortem illam sacram, cuius beneficio seruati sumus, in cuius virtute omnes inimicos nostros deiecimus, effingimus, planèque imprimimus. Neque verò rudem aliquam, & mortuam formam, & imaginem in eis inscriptam habemus, quod in cæteris fit; sed illud ipsum viuum corpus, & sanguinem, victoris & seruatoris nostri IEsũ CHristi, sacris ad DEum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confessionibus, postulationibus confectum atq. consecratum. Petimus autem ab illo primum pacem, & salutem, animabus nostris. Magna enim vtilitas est diuinę pacis: vel potiùs; magna huius virtutis in omnes partes necessitas. Cuius enim animus multis perturbationibus, tanquam fluctibus iactatur, atque fluctuat; illum possibile non est, quietè cum Deo coniungi, ac conuenire posse. Quemadmodum enim pax, multa, vnum quodammodo reddit; ita perturbatio, vnum, multa efficit. Non pacem autem in hoc loco tantum petimus; sed etiam salutem animabus nostris: sic enim ipse Christus præcepit; primum quærere regnum Dei, vt sic omnia adijciantur nobis. *Matth. 6.* Regnũ autem Dei nihil aliud est; quàm certa quædam salus animarum nostrarum. Sed vt Christi ipsius veri capitis; ita & Ecclesię corporis eius, in his mysterijs forma quædam, & repræsentatio conspicitur; non tanquam in signis tantum, sed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus: et *Ioan: 15.* sicut dicit Dominus; tanquam in vite palmites insunt. Non enim est hic solũ nominis communio, vel analogię similitudo est; sed res eadem. Et enim corporis Christi & sanguinis mysteria, quę participantur, in humanũ cor

pus non

sareę Archiepiscopus, cuius gloria omnem terrarum orbem peruasit; mystico nobis in scriptis tradito sacrificio, ita tradendum in sacro mysterio, ex aqua & vino sacrum poculum ediderunt, vt quidem in sacra peragitur Liturgia.

Inueniuntur tamen & significationes quædam, per monumenta Ecclesiastica sparsim, & ipsum D. Marcum Euangelistam, suę item Ecclesię, sacrę & mysticę oblationis hierurgicas, cerimonias similiter, composuisse. Siue autem eam ob caussam, quod vtriusque Apostoli volumina fuerint deprauata (quemadmodum posterioribus temporibus, ipsius Clementis constitutiones, itidem,) siue ob prolixiorem rerum sacrarum expositionem, medica quadam ratione, a sancto patre nostro magno Basilio breuius, & concisius ordinata sunt: deinde ab ipso D. Chrysostomo; certò non constat. Hoc vnum certò scimus, quod à maioribus nostris, duo Tomi nobis relicti leguntur, hactenusque exstant, ex quibus sacram celebramus Liturgiam, ipsius inquam magni Basilij, atque sancti Patris nostri Ioannis Chrysostomi, Vno Spiritu sancto, vterque conscriptus, vniusque, & eiusdem traditionis: præter id, quòd sancti Basilij superat, & plenior est verbis: diuus autem Chrysostomus, compendiosius, & concisius loquitur. Ex his igitur sacris libris, ad hanc vsque diem mysticum offerimus sacrificium: ita, vt magnę quidem quadragesimę, sacri Paschatis, Dominicis diebus, & quibusdam alijs, magni Basilij Liturgiam legamus; atque ex illa sacrum oblationis mysterium perficimus: in alijs autem diebus, Diuum sequamur Chrysostomum. Cum igitur hæc, quę apud nos est Dei Ecclesia, princeps sit aliarum Ecclesiarum; in omnique cognitione, & gratia Dei familiam ducat, ac incontaminata quadam sinceritate, glorietur splendore Apostolicarum & Patriarum traditionum, ac non ita pridem primas partes orthodoxę veritatis retulerit, ac

lerit, ac in caput sit constituta; æquum est vniuersam Christianorum rempub. atque Ecclesiam, sic, & non alio modo, diuina mysteria, sacramque Liturgiam, sanctè celebrare, vt & ipsa celebrat. Quòd si necessitas aliquo in loco postulet, vt vetusta consuetudine Liturgia peragatur: nimirum, vel secundum D. Iacobi institutum, vel D. Marci fortasse, his, quę pietatis & compendij sunt conseruatis: in laudem Dei præpotentis, libera ab omni rerum mundi huius impedimentis, consideratione & discretione adhibita; sacra nobis peragenda est Liturgia. Ita vt primò & principaliter sanctificationem, ex ea diuinorum donorum communione, consequamur: vt in ipsam substantiam animę nostrę, per ipsum corpus nostrum transeat. Hoc enim significans B. Paulus ait: *Qui adhærent, inquit, domino; vnus est spiritus*, vt pote, quòd in anima primò & præcipuè, hæc vnio, & coniunctio, consistat. Ibi enim propriè homo, ibi sanctificatio, quę vel ex virtutibus humano etiam studio partis proficiscitur, consistit: inde etiam ipsum peccatum: ibi itidem ea curatione, quę ex donis promanat, homo curatur: corpori enim omnia ex anima aduenient. Et quemadmodum à malis cogitationibus, quę ex corde exeunt, inquinatur; ita etiam inde est ei sanctificatio, siue ea quę à virtute, siue quę à sacramentis, sed longe excellentius, longe melius, longe perfectius, prouenit. Duobus enim modis diuina hæc Hierurgia, & sacrum hoc mysterium nos sanctificat. Vno quidem modo ipsa mediatione, eò, quòd offeruntur dona, siue ipso oblationis actu; eos, qui offerũt sanctificant, & eos, pro quibus offerũtur, Deumq. illis propitium reddunt. Alio autem modo, sacra ipsa participatione & communione; quia nobis verus cibus & potus, vt dicit Dominus, fiunt. Ex quibus quidem modis, primus ille communis est viuis atque defunctis, etenim pro vtrisque offertur sacrificium.

1. Cor: 6.

Matth: 15.

Ioan: 6.

ficium. Secundus autem modus solis viuentibus proprius est, cum mortui amplius, nec comedere nec bibere omnino possint. Quid igitur dicet aliquis? Propterea ne, nec sanctificantur hac sanctificatione, quę prouenit ex participatione, & deteriori sunt in hac parte conditione mortui, ipsis viuentibus? Minimè. Nam & his siquidem Christus sè communicat, eo modo quo ipse nouit: qui item vt vobis clarius innoteſcat, vt & cætera alia multa ad hanc rem pertinentia; ex ipsa interprætatione sacrę Liturgię, & hoc & alia multa discere poteritis.

ANNOTATIONES.

Tertiodecimo loco docetis. etc. *Sumptum est hoc totum ferè Caput ex Nicolai Cabasilæ, viri imprimis pij, & longè doctissimi, libro, de diuino altaris sacrificio; ex quo eodem in locis quibusdam corrigi & illustrari potest.*

Sacram Hierurgiam. etc. *Non vno, nec eodem nomine, hoc loco Græci, vt & tota vetustas sacrificium altaris ornant, atque explicant. Nunc enim communissimo, eoq; vsitatissimo* λειτουργίας *nomine vtuntur, quam Strabo* δημοσίαν ὑπηρεσίαν, *hoc est, publicum muneris ministerium, & functionem interpretatur: quomodo Isocrates dicere solebat: Magistratuum functiones* λειτουργίας. *non* ἐργασίας, *hoc est, ministeria; non quæstus faciendi, artes esse. In re sacra, primus hoc vocabulo vsus est Diuinus Lucas* [illegible] *complet: sunt dies ministerij eius, hoc est, sacrificij, quod in vice sua obibat Zacharias. Et in Actis.* λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων, *quod Erasmus interpretatur, cum illi sacrificauerant Domino & ieiunarant: quo demceps vocabulo, omnes alij consequentes scriptores, in hoc mysterio sunt vsi. Nunc* [illegible] *hoc est sacram operationem vocant, quo nomine D. Ignatius Apostolicis temporibus proximus vti solet. Nunc* [illegible] *quasi summi mysterij nomine vtuntur: quo nomine Gregorius NAzianzenus delectatur. Nunc* τελετὴν, *id est, summæ cerimoniæ, quomodo Synesius* τελετὴν ἀνατέτακται, *hoc est, arcanum mysterium, hoc sacrum appellauit. Inde Lucianus eam ob causam seruatorem nostrum cruci affixum esse dixit, quod nouam in Palestina* τελετὴν, *hoc est ritum & sacrificium constitu-*

constituerit. Hinc Christum τελεταρχὸν *primum tanti mysterij conditorem, magnus Dionysius appellare: ipsum autem sacrificium* [illegible] τὴν τελετῶν *quasi cerimoniam cerimoniarum, absolutissimumq; ritum, & sacramentum nominare solet. Vocant item* προσφορὰν, *hoc est, oblationem: quo nomine, & si ipsa dona aliquando & munera, quæ vel ad conficiendum hoc sacrificium, vel ad ministrorum victum conferri solebant, appellantur, quæ propriè à veteribus* καθοσίωσις *dicebantur; sæpius tamen ipsam rem sacram designant, quomodo ipsum concilium Nicænum vtitur. Neq.* inquit regula, neque consuetudo tradidit; vt hi qui offerendi sacrificium non habent potestatem; his, qui offerunt, corpus Christi, porrigant: *vbi verbo* προσφέρειν, *Patres illius concilij vtuntur. Sic ipsi Apostoli, Canone 3. & 7.* ἁγίαν προσφορὰν *appellare solent. Sic Ignatius: Non licet sine Episcopo, neque baptisare, neque* προσφέρειν, *id est offerre. Vocant item hoc idem mysterium nunc quidem simpliciter* θυσίαν, *quomodo ipsi Apostoli Canone 3. quomodo Ignatius* ἄνευ θυσίας προσκομίζειν ἢ ἀνευ ἱερέως ἐπιτελεῖν, *id est, neque sacrificium immolare, neque cœnam celebrare; sacrificium simul & communionem complexus, quod vtrumque Latini Missæ nomine appellare solent. Quomodo item & D. Lucas nomine* δοχῆς *vsus est. Nunc verò cum additione, quomodo Nazianzenus* [illegible] *hoc est ineuentum sacrificium. Iustinus* προσφερόμενον θυσίαν *id est, quod offertur, sacrificium appellat:* ἱερὸν *item,* νοητὴν φρικώδη μυστήριον, *quomodo sæpius Chrysostomus,* ἀγάπην, *id est, dilectionem, quomodo Tertullianus, & alij plurimi* σύναξιν, εὐχαριστίαν, *collectionem atque gratiarum actionem vt passim omnes appellant. Iustinianus* προσκομιδὴν *oblationem in nouellis nominat, sed & hæc hactenus.*

Illi siquidem Psalmi qui quasi. etc. *Frustratim hæc ex Cabasila proijciuntur, potius quam continuantur, proinde libet totum locum Cabasilæ apponere:* Quę autem post Psalmos, sacrarum literarum lectiones, & alia id quod sequitur. Nam etsi dicatur alius esse vsus lectionum & psalmodiarum; ea enim adsumpta esse, vt scilicet ad virtutem nos vngant, & vt Deum propitium reddant; nihil tamen prohibet, quò minus & hoc, & illud possint, & eadem, & fideles ad virtutem inducant, & Christi œconomiam & dispensationem in carne significent. Quemadmodum enim vestes, indumenti quidem vsum implent, & corpus tegunt: eò autem, quòd tales vel tales sunt, nonnunquam & artificium, & vi-

tam, & dignitatem eorum, qui induti sunt significant; ita etiam se habet in his. Quia enim diuinę scripturę, & verba diuinitùs inspirata, & hymnos Dei comprehendunt; & ad virtutem adhortantur, eos, qui legunt & canunt, sanctificant. Quia autem talia electa sunt, & ita sunt ordinata, & aliam habent potestatem, & sufficiunt ad significandam Christi peregrinationem, & eius institutionem. Neque enim ea solùm quę coluntur, & leguntur; sed ea etiam, quę in celebrando peraguntur, eodem modo se habent. Fit enim vnum quodque, præsentis vsus gratia: significat autem etiam aliquid ex operibus, vel actionibus, vel passionibus Christi.

Cur enim non statim in altari proponuntur. etcœt.

Duo sunt intrà ἅγιον βῆμα id est, sanctum tabernaculum in orientali Ecclesia, Altaria: vnum maius in medio τοῦ ναοῦ, quod variis nominibus appellant: Sacrum mensam, Sancta sanctorum, Cathedram, Locum Dei, Requiem, Propiciatorium, magni sacrificij officinam, Christi monumentum, & eius gloriæ tabernaculum; totq; item vocabulis ab antiquissimis Patribus insignitur: ex quibus colligere licet, quàm magnificè illi senserunt de eo sacrificio, quod in hoc peragitur altari; longè secus, quàm nostri propham ipsi rerum diuinarum inquinatores. Est & aliud minus altare, in quo Sacerdos sacra præparat; quod prothesis dicitur, quasi propositio, quòd panis consecrandus in eo primum ponitur.

Quia offerebantur quidem primo Deo sacrificia. *Integer locus & sententia Cabasilæ hæc est:* Initium autem ducamus ab eorum, quæ in propositione fiunt & dicuntur, contemplatione, & ipsa eorum allatione, donorumq. oblatione. Cur enim non statim ad altare ducuntur & sacrificantur; sed primum tanquam dona Deo dedicantur? Quia offerebantur quidem Deo sacrificia ab antiquis, ratione carentium animalium cœdes, & sanguis. Offerebantur autem etiam dona; quemadmodùm vasa aurea, vel argentea. Corpus autem Christi etiam vtraque habere videtur. Etenim sacrificium quidem posterius exstitit; quando pro gloria patris est interfectus: dedicatus autem erat, & oblatus Deo, ab initio: & donum erat ipsi precio sum, & tanquam adsumptum; vt nostri generis primitię, & propter legem, quòd erat primogenitus. Ea de causa, ea, quę nunc offeruntur, per quę corpus illud significatur, non statim ad altare ducuntur, & sacrificantur; sed hoc quidem fit postea: prius autem Deo dedicantur; & dona precio sa Deo, & fiunt, & vocantur. Ita fecit Christus. Quando enim panem, & vinum, manibus acceptum, ostendit Deo & patri; tanquam dona, ea Deo offerens, & dedicans, ostendit. Et vnde nam hoc constabit? Ex eo, quòd Ecclesia hoc facit, & ea dona vocat. Non enim id faceret, nisi Christum hoc fecisse sciret. Audiuit enim ipsum iubentem: Hoc facite; & non dissimiliter eum est imitata.

Iussit enim ipse dominus, vt hæc in memoriam eius peragantur. etcœt. *Rem totam sic explicat Cabasila.* Sed quanam de causa hæc iussit? & ad aliquid respiciens, hanc recordationem à nobis exegit? Ne ingrati & immemores essemus. Est enim benefactoribus ab ijs, qui beneficio affecti sunt, quædam gratię relatio; eorum meminisse, & eorum, per quę beneficio affecti sunt. Huius autem conseruandę memorię, homines multas rationes excogitarunt; sepulchra, statuas, columnas, dies festos & celebres, certamina; quorum omnium vnum est institutum, non sinere, vt viri præclari & præstanti virtute, obliuioni mandentur. Tale est etiam, quod dicit seruator: Alij quidem alia, obliuionis quærunt remedia; vt recordentur eorum, qui ipsos beneficio affecerunt; vos autem in meam recordationę hoc facite: & quemadmodum ciuitates fortium virorum, per quos victoriam assecutę sunt, vel qui eis salutem attulerunt, aut res earum rectè gesserunt, columnis inscribunt; ita etiam in his donis, nos mortem Domini adscribimus, in qua, vniuersa sita fuit, aduersus malignum, victoria. Et per statuas quidem, ciuitates solum habent figuram corporis benefactorum: nos autem ab hac oblatione non habemus figuram corporis; sed ipsum corpus eius, qui se gessit fortissimè. Hoc ipsum etiam antiquis constituit, vt in figura facerent, id, quod nunc est in rerum veritate. Id enim erat Pascha, & agni occisio. In memoriam reuocat cœdis illius ouis & sanguinis; qui seruauit Hebræis in Aegypto primogenita. Et hæc quidem est ratio recordationis.

Sed & Christi ipsius veri capitis. etc. *Tractat hæc in hunc modum Cabasila.* Significatur autem Ecclesia in mysterijs, non tanquam in signis, sed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus; & sicut dixit Dominus, tanquam in vite palmites. Non enim est hic solùm nominis communio, vel analogię similitudo; sed res eadem. Etenim corpus Christi & sanguis, mysteria, sed

tia, sed Ecclesię hæc sunt cibus, & verus potus: & eorum particeps effecta, non ea mutat in corpus humanum, veluti aliquem alium cibum; sed ipsa in illa mutatur, vincentibus ijs, quę sunt præstantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens consuetudinem, fit ignis; non autem dat igni, vt sit ferrum: & quemadmodum ferrum inflammatum, non ferrum, sed ignem apertè videmus, ferri proprietatibus omnino ab igne deletis; ita etiam Christi Ecclesiam, si quis videre potuerit, eo ipso, quod ei vnita est, & est eius carnis particeps; nihil aliud videbit, quàm ipsum corpus Domini. Propter hanc rationem: Vos estis corpus Christi, inquit Paulus, & membra ex parte. Non enim Christi in nos curam & prouidentiam, institutionemque & admonitionem, & nostram in eum subiectionem significare volens, illum quidem caput, nos autem membra appellauit, sicut & nos cognatorum vel amicorum membra vocamus, hyperbole vtentes; sed illud ipsum significans, quod dicebat, fideles scilicet iam per hunc sanguinem viuentes in Christo vitam, & verè ab illo capite dependentes, & hoc corpore indutos. Propterea non est à ratione alienum, hic Ecclesiam per mysteria significari.

Sicque ipsa oblatio perficitur inuisibile sacrificium. etcœt. *Clarius hæc idem Cabasila in hunc modum tractat:* De ipso autem sacrificio, operęprecium est illud quærere. Quia enim non figura sacrificij, neque sanguinis imago; sed verè est mactatio & sacrificium. Quæramus, quid est, quod sacrificatur: panis, an corpus domini: videlicet, quando dona sacrificantur, prius, quàm sunt sanctificata, an postea? Et si panis quidem est, quod sacrificatur; primum quidem quodnam fuerit panis sacrificium. Deinde, non est hoc nobis mysterium, videre panem mactatum: sed agnum Dei, qui sua morte tollit peccata mundi. Sin autem ipsum Dominicum corpus sacrificatur; hoc certè ne fieri quidem potest. Non enim amplius occidi vel percuti potest; cùm iam ab interitu, & corruptione alienum & immortale effectum sit. Quod si fieri posset, vt adhuc aliquid tale pateretur; oportet esse & qui crucifigerent, & omnia alia conuenire, quę illud sacrificium effecerunt. Siquidem non figura mactationis, sed vera mactatio esse ponitur. Deinde, quomodo Christus semel est mortuus & suscitatus, non amplius moritur: & semel passus est in consummatione seculi: & semel dicitur oblatus, vt multorum peccata auferret? Si enim in vnaquaque mysterij celebratione ipse sacrificatur; quotidie moritur. Quid ad hæc ergo dicendum est? Sacrificium, neque antequam panis sanctificetur, neq. postquam est sanctificatus, peragitur; sed eo ipso tempore, quo sanctificatur. Sic enim necesse est omnia, quę de eo creduntur, conseruari, & nihil omnino excidere. Quænam autem ea sunt? Sacrificium hoc, non esse imaginem, & figuram sacrificij; sed verum sacrificium: non esse panem, id, quod sacrificatur; sed ipsum Christi corpus: & præterea vnum esse agni sacrificium, & quod semel factum est. Et primum videamus, an non figura, sed re ipsa sacrificium sit mysterij celebratio. Quòd enim est ouis sacrificium, quę ab eo, quod non est omnino occisum, in occisum fit mutatio; hoc etiam hic fit: panis enim, qui est insacrificatus, mutatur tunc in id, quod est sacrificatum. Mutatur enim à pane non mactato, in ipsum corpus Christi, quod verè mactatum est. Vnde, quemadmodum in oue mutatio, verè sacrificium operatur: ita iam hìc propter hanc mutationem, id, quod peragitur, verum est sacrificium. Mutatur enim non in figuram; sed in rem mactationis, in ipsum corpus Christi, quod sacrificatum est. Sed, si panis quidem manens fuisset sacrificatus; panis esset, qui mactationem suscepit: & fuisset mactatio tunc panis sacrificium. Quoniam autem vtraq. mutata sunt; & in sacrificatum, & panis: & factus est pro insacrificato quidem sacrificatus, pro pane autem corpus Christi; propterea mactatio illa, non in pane, se tanquam in subiecto considerata, corpore Christi; non panis, sed agni Dei sacrificium, & est, & dicitur. Clarum est autem, quod his positis, nihil necesse est, multas fieri oblationes corporis Domini. Quia enim fit hoc sacrificium, agno non tunc occiso, sed pane mutato in agnum occisum; clarum est, quòd fit quidem mutatio, sed non tunc fit occisio: & sic id, quod mutatur quidem, multa, & mutatio sæpè: id autem, in quod mutatur; nihil prohibet vnum & idem esse, sicut vnum corpus, ita etiam occisionem corporis vnam. Et hæc quidem de his.

Princeps sit aliarum Ecclesiarum. etc. *Qui fuerunt ab antiquo principes Apostolorum, & quasi columnæ, quæ item princeps Ecclesiæ; ex Paulo, Actisque Apostolorum, clarum est. Clarum item ex Concilij Nicæni, quod isti se in omnibus sequi dicunt, Canone 6 & 7. & 39 in cuius Synodi patrum Catalogo, & subscriptionibus, ne nomen quidem Byzantini Episcopi reperitur. Clam item sunt Co-*

ſtantinopolitanorum Patriarcharum ad Damaſum, Leonem 1. Gregorium item 1. & cæteros Pontifices iſtius primatus cauſſa, ne quidquam facta poſtulata. Clam illorum verè Apoſtolica reſponſa. Verùm noua nobilitas ſemper in recenſendis titulis, & ſtemmatibus, multum eſt odioſa; quantóq; minus illis abundat, tanto illa magis iactat, & oſtentat. Illudq; maximè in Graecis nunc apparet ambitionis tale vicium eſſe, quòd vltimum ſapientem deſerat: nam ad illos olim iam omnia planè deſeruerunt: faſtus tamen quidam, & ambitio, in illis adhuc apparet. Non habere autem illos vllam legitimam cauſſam, cur ſibi hunc vendicent primatum; vel Canon, quem pro ea ambitione in Conſtantinopolitano Concilio ipſi tulerunt, abundè indicat, qui talis eſt: Conſtantinopolitanę ciuitatis, Epiſcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum, propterea, quòd ſit noua Roma. *Si ergo ideò primatum obtinere debet, quia noua Roma eſt; cur igitur veteri ſe anteferunt? Verùm nos hac de re non plum dicemus; ſed potiùs Patriarcham Patriarchæ opponemus, totumq; tractatum Gennadij Scholarij Patriarchæ Conſtantinopolitani de iſto principatu, quo maiorem fidem res habeat, vt & iſtorum & aliorum oculis confodiantur, huic loco apponemus.*

GENNADII SCHOLARII PATRIARchę Conſtantinopolitani defenſio de Primatu Papę.

SECTIO 1. *Hoc nunc quintum & vltimum decreti caput, accedit, vt ſuam reſponſionem accipiat, quemadmodum & præcedentia. Ergo quia laborem explicandi, quæ mihi de quatuor primis capitibus viderentur, non defugi, nequaquam dicet hoc aut ſilentio inuoluere, aut debita reſponſione fraudare. Aequum eſt igitur omni adhibito ſtudio, & de hoc capite quæ dici poſſunt afferre, ne & ipſum debita ſibi careat portione; immo & aliis adiungatur ſacrorum patrum, & doctorum, diuinis & theologicis teſtimoniis communitum, vt cumulatè, quod poſcitur: ſanus, præſtemus. Quænam verò hoc eſt; Eccleſiæ caput, Papæ primatus, quemadmodum ſacræ Synodi decretum apertè clamat.* Præterea decernimus Apoſtolicam ſedem & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem primatum obtinere, eundemque eſſe beati Petri principis Apoſtolorum ſucceſſorem, & ipſius Chriſti in terris vicarium patrem, & magiſtrum omnium Chriſtianorum. *Hoc profectò, neſcio quomodo quis inficiari poſſit; cùm apertiſſimè Chriſtus, & omnes doctores, manifeſtius quàm ſi vel tonitruum perſonaret, hoc ipſum vociferentur. Chriſtus ergo ante ſuæ paſſionis tempus, ad Philippi Cæſaream pergens, interrogauit diſcipulos ſuos dicens:* Quem me dicunt homines eſſe filium hominis? *animaduerte exquiſitum theologici ſermonis ſenſum: nam quando de communibus hominum ſententijs percontatur, Apoſtoli occupant reſponſione dicentes per ſingulos:* Quidam Ioannem Baptiſtam, alij dicunt Heliam, alij Hieremiam, alij vnum ex Prophetis. *Quando verò de illorum ſententia explicanda interrogat; et quam exiſtimationem de eo haberent, cum diceret:* Vos autem quem me eſſe dicitis? *tunc nemo Apoſtolorum locutus eſt, quia ipſi aliorum præſides erant; Petrus autem ijs, & toti orbi terrarum præſidebat: & ij quidem tanquam præſides aliorum, aliorum ſententiam explicabant. At cùm Petrus Apoſtolorum præſes eſſet, pro illis affert reſponſionem; ille enim primatum, velut eiuſdem ſcholæ ſocij, detulerunt: vnde & audacter Chriſto reſpondet: Magiſter interrogas, quem te dicimus eſſe?* tu es Chriſtus filius Dei viui. *Conſidens magnificam Petri confeſſionem, ideo & ſaluator ad eum:* Beatus es Simon Bariona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, non humana ſapientia hoc te docuit, neque ab hominibus didiciſti; ſed Pater meus, qui in cœlis eſt, hanc tibi admirabilem theologiam reuelauit, pater igitur meus te docuit. Ego autem tibi dico, quod tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portę inferi non præualebunt aduerſus eam. *Neque hic ſubſtitit, immo progrediens dicit:* & dabo tibi claues regni cœlorum: & quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis; & quæcunq. ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis. *Quis ergo ſe Chriſtianum profeſſus hęc abnegabit? niſi fortè Chriſtianiſmum exuere velit.*

Matth: 16.

Sed quid huic obijciunt: qui id oppugnant? ad omnes hoc dixit Chriſtus, vbi dicit: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittentur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt. *Et alibi.* Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici. *Et rurſus:* Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturę. *Et alibi:* Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt

SEctio 2. Ioann: 20. Luc: 10. Mar: 16. Matth: 16.

ligata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis. *Hæc & nos confitemur, dicimusq;, quod in commune hos constituit magistros orbis terrarum, & omnibus gratiam tribuit peccata dimittendi; quoniam vsque ad orbis terminos ipsos destinauit. Necesse enim erat eos habere potestatem baptisandi, docendi, prædicandi, & omnibus gentibus dicendi, quæ opus esset. Cæterum erat vtile, vel potiùs necessarium, hos caput habere; vt inter eos esset ordo, & caput: ne sine capite aberrarent; vnde confusio magis oriretur, quàm vnio: ex quo dissolutio & ordinis perturbatio esset consecuta: quia vbi non est ordo, ibi dissolutio; nam ordinis perturbatio dissolutionis principium.* Gregorius cognomento theologus, *id confirmat: nam mundanos principatus videmus perturbari, dissolui, atque abolevi, quando inter se iuncti non sunt: quoniam si duo de primatu regna decertent; vtrumq; extinguitur: hoc*

Luc: 11. *& saluator dixit:* Omne, inquit, regnum in seipsum diuisum, desolabitur, *igitur in commune ad omnes hoc Christus dixit; (nemo negabit hoc:) sed seorsum Petro:* Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, *& reliqua, ne oriretur inter eos diuisio, vt diximus, ac perturbatio. Si ergo ea vera sunt, quod mundanæ potestates, quando disiunctæ sunt, intereunt, & dilabuntur; quomodo Christus debuit Ecclesiam suam omittere sine capite? vt confusio sequeretur, & ex confusione destrueretur. Sed vti supra o-*

ostendimus, sicut: & vti explicauimus, qui ordinem constituit, voluit & ordine suam societatem, videlicet Ecclesiasticam, gubernari: & vt ipse in terris erat caput, Dominus, & magister eorum, & pater, & pastor; sic cùm decreuisset ad paternum [illegible] ascendere, Petrum præfectum ipsis constituit patrem, & magistrum: & vt vno verbo dicam, suum vicarium ac successorem. Ostendit autem, & alibi ante suam passionem, se principatum, primatum, &

Luc: 22. *Petro tradidisse, vbi dicit:* Petre, sapius expetiit Satha[illegible] vos, vt cribraret sicut triticum; ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. *Audis hoc, ego rogaui pro te, & illud: Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos? quid tibi videtur, scilicet confirmare fratres? nisi eum esse illorum principem, et eos confirmare. Et alibi idem ostendit*

Matth: 16. *dicens:* Simon vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle & aperiens os eius, inuenies statherem, illum sumens da pro me, & te: *ex eo cognouerunt discipuli, Petrum*

Petrum ipsis principem præfecisse. Hæc Christus ipse, antequam pateretur, enunciauit, vt dictum est. Post resurrectionem autem (vt Ioannis verba ipse videatur, qui scripsit Euangelium) Petrus intuens in iucundissimum Domini vultum, inquit: Domine, quid Ioan: 21.
placet tibi, vt ego faciam? *Iesus interrogauit hunc ter,* Petre amas me, *& in vnaquaque interrogatione, pastorem illis designauit, dicens:* pasce oues meas: pasce agnos meos. *Qui terna interro-* Marc. cap. 3.
gatione contristatus, ait vberibus flens, Domine tu scis omnia: tu scis quia amo te. *cuius dominus triplici interrogatione, voluit tripli[illegible] [illegible]. Petrum terræ constituit ipsum pastorem, et magistrum: id[illegible] multis alijs [illegible] nationibus & testibus; præcipuè verò Ioannes Damascenus, in vita Barlaam, & Ioasaph, Indorum, testatur in eo:* Aufugit hostis diabolus, eo Petri pœnitentiam, pudore suffusus: at ille rursus princeps electus erat, veluti terræ magister. *Id & sapiens Leo imperator in exapostilarijs dicit:* Partim quidem post diuinam resurrectionem, ter, Petre amas me, interrogans Dominus, suarum ouium constituit pastorem: partim verò Simoni oueis tradidit ad pascendum; vt charitatem mutuam rependeret, requirens ab eo curam pascendi: & ideo dixit: Petre si amas me, pasce agnos meos. Petrus verò intelligens, quod magnum est primatus, & multæ virtutis egens; videnſque Ioannem, quem valde Christus diligebat, qui sequebatur, ait: Hic autem quid? quasi vero dicens, me domine & magister designas caput discipulorum; hunc autem à te dilectum, quid iubes esse? qui & petit ab eo sedere à dextris suis; & ante- Matth: 20.
quam peteret, curauit à matre id fieri, vt vel à dextris, vel à sinistris collocaret ipsum, in gloria saluatoris. *Ex quibus apertè colligitur hic cathedræ primatus. Quòd si de cœlesti cathedra, doctores hoc intellexerunt; tamen & hoc pacto possumus interpretari. Sed [illegible] [illegible] exponenda, quod de omnibus dixit discipulis, eumque soluentes & quæcunque ligauerint: [illegible] Dominus, velut eum increpans:* Petre si eum volo manere, donec rursus veniam, quid ad te? tu sequere me. *Nam sequere, nihil aliud ostendit; nisi sequere me, hoc baculo pastoli: ac veluti quando ego vobiscum eram, custodiebam vos, cum pater essem vester, caput, & magister; sic & tu sis pro me, & sequere me, in hoc principatu, [illegible], & confirma fratres tuos, te enim oportet [illegible] pro me. Ideóq; manet vsque ad hanc diem, & manebit Petrus Chri-*

stum sequendo, per successores suos, vt in orationis progressu declarabitur. Ex his saluator suam mentem ostendit, vt dictum est, antequam pateretur, & post resurrectionem.

SECTIO. 3. *Cæterum sancti patres, & acta œcumenicorum conciliorum, manifestissimè idem comprobant. Quid igitur iure aduersus hæc potestis afferre? nisi forte id, quod a multis audio prædicari; quod hi vitam Petri non viuunt: nam ille pauper; hi verò sunt diuites: & aliud vitæ genus nunc Papa ducit; quàm Petrus: quomodo est ergo successor eius? Duo animaduerto hîc reprehendi, quæ omitti non possunt. Primum quod ille pauper erat, hic diues. Secundum, aliud genus vitæ viuebat ille, aliud hic. Ad primum quidem illis forsan respondendum est: scilicet, quod opes, & ea, quæ possidet, non ipse sibi comparauit, neque per vim ab aliquo extorsit; sed ante multas ætates & annos; non tantum ante schisma, & diuisionem Ecclesiarum, sed paullò post Christi assumptionem in cœlum, & ante sanctam magnam et primam synodum, magnus Constantinus Imperator inuictus, Siluestro, sanctissimo, summoq; pontifici, largitus est: quemadmodum in edicto continetur, & in sacris Canonum libris inuenitur. At & nos id ad verbum apponemus, ne aliud videamur afferre, quàm propria eius verba sonant.*

Decretum inuicti imperatoris, & Magni Constantini ad beatissimum Siluestrum, Romanum Papam.

Æquum esse iudicauimus, vnà cum omnibus satrapis nostris, & vniuerso senatu, optimatibus, & cuncto populo imperio Romanæ gloriæ subiacenti; vt sicut sanctus Petrus, vicarius ex persona filij Dei, est constitutus in terris; ita & Episcopi successores principis Apostolorum, a nobis eorum principatus potestatem, quàm regiam gloriæ nostræ habet, obtineant. Hoc & à nobis, & a nostro culmine decretum est imperio. Et volumus ipsum principem Apostolorum, & sanctos ipsius, ex eius persona, primos apud Deum esse patres & defensores. Et sicut nostra Imperialis potestas in terris colitur & honoratur; ita eius sanctam Romanam Ecclesiam, vehementer honorari decernimus: & amplius, quàm nostrum imperium, terrenum q; thronum, sedem sacratissimam beati Petri, gloriosè exaltari. Sancimus etiam, vt principatum teneat, tam super quatuor sedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam; quàm etiam super omnes in vniuerso orbe terrarum ecclesias Dei. Et pontifex, qui per tempora ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ exstiterit, celsior, & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat: & eius iudi-

cius iudicio, quæ ad cultum Dei, vel fidem Christianorum, vel stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. Æquum est enim, vt ibi diuina lex obtineat apicem & primatum; vbi sanctus legislator Christus Iesus saluator noster, mihi beato Petro, iussit cathedram tenere: & vbi crucis patibulum passus est, & beatæ mortis calicem bibit; vestigijs inhærendo, sui nostrique magistri: & ibi gentes capita inclinare, propter confessionem nominis Christi; vbi eorum magister beatus Paulus protensa ceruice, propter Christum, coronam martyrij suscepit: & vt vsque ad mundi consummationem ibi quærant magistrum; vbi sanctorum suorum reliquiæ conquiescunt: & ibi proni, & in terram procidentes, cœlestis regis Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi ministerijs inseruiamus; vbi seruemus illi superbo regi. Damus igitur ipsis sanctis Apostolis, id est Petro, & Paulo, & post hos beato Siluestro, & omnibus successoribus eius, qui vsque ad consummationem mundi ascensuri sunt ad sedem beati Petri, ab hoc die, palatium imperij nostri Lateranense; quod omnibus mundi palatijs præfertur, & supereminet: deinde diadema siue coronam capitis nostri, simulque & lorum, nec non & superbumentum, quod imperiale assolet circundare collum; verum etiam chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, seu etiam dignitatem imperialem præsidentium equitum: conferentes ei etiam imperialia sceptra, simulq; cuncta signa, & banda, & reliqua ornamenta imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ. Viris etiam diuersi ordinis, reuerendiss. Clericis sanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientibus, illud culmen singularis potentiæ, & præcellentiæ, habere sancimus; cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est, patricios, & consules effici; nec non & cæteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut imperialis est decorata militia; ita clerum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, adornari decernimus. Et quemadmodum imperialis potentia, diuersis officijs cubiculariorum, nec non & hostiariorum, atque omnium excubitorum; ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et vt amplissimè pontificale decus præfulgeat, decernimus; vt clerici eiusdem Romanæ Ecclesiæ linteaminibus, id est, candidissimo colore decoratos equos equitent: & sicut noster senatus calceamentis vtitur, siue sandalijs, albo ex linteamine; ita & cœlestia sicut terrena, ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus, & concedimus beato Siluestro, Episcopo Papæ Ro-

Papæ Romanæ vrbis, & successoribus eius, beatis Episcopis, ad honorem & gloriam Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, & magnæ Apostolicæ Ecclesiæ: vt si quis senator proprio consilio clericare voluerit, & in religiosorum numero clericorum connumerari, in magna & Apostolica Ecclesia; nullus ex omnibus præsumat impedire. Præterea decernimus, vt ipse religiosissimus pater Siluester magnus Episcopus, & eius successores omnes Episcopi, ferant diadema, siue coronam, quam ex capite nostro ipsi tradidimus ex auro purissimo, & preciosis margaritis, vt ipsi ad ornatum capitis vtantur ad laudem Dei, & honorem sanctorum Apostolorum. Ipse verò beatus Papa Siluester, sub corona, siue papalithria, quam habebat, ad gloriam Dei & sancti Petri, noluit ferre coronam ex auro & margaritis; & ideo quia ipse noluit ex auro coronam, nos splendidiss. lorum, quod significat sanctam resurrectionem, capiti sancto eius, nostris manibus imposuimus: & tenentes frænum equi ipsius, pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus: statuentes eodem loro, omnes eius successores singulariter vti in processionibus, ad imitationem imperij nostri. Vnde, vt pontificalis apex non vilescat, sed magis quàm terreni imperij dignitas, gloria, & potentia decoretur; cece tam palatium nostrum, vt prædiximus, quàm Romanam vrbem, & omnes Italiæ, siue occidentalium regionum prouincias, loca, ciuitates, cafas, beatissimo pontifici & patri nostro, & vniuersali Papæ Siluestro, tradidimus, atque reliquimus ipsi, & successoribus eius potestatem, & robur firmum imperialis iussionis. Et per hoc diuinum iussum, & pragmaticum constitutum, sanctis patribus Romanæ Ecclesiæ, in perpetuum decernimus permanenda. Vnde congruum perspeximus, nostrum imperium, & regni potestatem, ad orientales transferri regiones; & in Byzantiæ prouinciæ optimo loco, nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic imperium constitui: quoniam vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput, ab imperatore cœlesti constitutum est, iustum non est, vt illic imperator terrenus habeat potestatem. Huius verò imperialis decreti paginam, propriis manibus roborantes, super venerandas reliquias sancti Apostoli, & principis Petri posuimus; & ibi iumuimus, hæc omnia inconcussa seruare, & successores nostros Imperatores, in archiuis nostris hæc custodire, tradidimus patri nostro, sancto, & vniuersali Episcopo, & Papæ, & per eum omnibus successoribus eius Episcopis, domino & saluatore nostro Iesu Christo annuentes, iubemus omnia, quæ supra scripta sunt, firmiter in secula obseruari.

SECTio 4.

Vides, quo pacto inuictus imperator, magnus dico Constantinus is fuit, qui largitus est, quæ nunc ab Ecclesia possidentur: quodq; neque per vim accepit, neque alicui extorsit; & quòd cuncta ad honorem & gloriam cœlestis regis terrenus consecrauit; quodq; omni reuerentia & pietate adhibita liberalissimè Ecclesiæ donauit. Ea accepit Siluester duas potissimum ob causas: vnam quidem propter fidei feruorem, & imperatoris propositum, ne eius animi pietatem scandalizaret, si munus reiecisset: alteram, vt Ecclesiæ reuerentiam apud omnes excitaret, quæ egestate premebatur, & persecutionem patiebatur, & contemnebatur, ab impijs tyrannis & imperatoribus, qui Constantinum præcesserunt. Adhæc, vt terrena potestate frueretur; quoniam complures habebat aduersarios, & tunc, & in præsentia habet spirituales et mundanos. Qui mentem habet, intelligat: nam in egestate constituta, denuo fuisset exagitata, vt sub Constantino euenit; & seuior consecuta esset persecutio, quàm tunc sub quibusdam, qui palam quidem Christianismũ profitebantur, clam vero Graecam religionem amplectebantur: negantes penitus Christi in carne præsentiam, sæpiusq; tentantes eam imminuere, et ad nihilum redigere. Tertiam quoq; responsionem meritò adiungemus: quòd primi admirabiles summi pontifices, multò antè prouiderunt, & omnium primus beatus Siluester; scilicet, quod in extremis diebus, apud homines fides imminuenda foret, nec eundem feruorem & reuerentiam habituri, quam iam inde à principio obtinebat inops et egens Christi Ecclesia: quodq; habentes præualituri forent, non habentes autem pro nihilo futuros: propterea decreuerunt, vt aliquid haberet ad sumptus faciendos Ecclesia, ne ab vllo contemneretur. Quicunque enim Romanam Ecclesiam conspexerint, vt ipse conspexi, qualemq; reuerentiam terræ reges & principes eò se conferentes ipsi exhibent; ij profectò mecum testabuntur, me vera dicere: nam si inops esset; in nullo prorsus honore haberetur apud eos, qui inani gloria tantũ promouentur, & per vim coli volunt. Quid ergo? ideo non est Ecclesia? & hac de causa non debemus obedientiam, & honorem ei præstare, quòd opulenta est, & potestatem magnam habet? absit tanta absurditas: nam & Christum met imitabimur, qui mendicus natus est, & mendicitatem exercuit, & inopiam prædicauit: postea docuit se

Matth 28. Matth: 13.

cuit se esse terræ regem sempiternum. Et rursus, data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Et iterum, quando veniet filius hominis in potestate sua: num dices hæc vcu non esse? minimè, profectò minimè. Ita quæ Ecclesiæ contigit, vt sponsa eius Christo, scilicet inopem esse genitam ex infructuosa Iudæorum synagoga; paulatim verò effectam diuitem, ex aqua videlicet & spiritu; nunc autem opulentam, magnamq; potentiam consecutam. Ad secundum, quòd summi pontifices in præsentia, Petri vitam non viuunt, respondendum: quamquam asperum alicui dictu videlitur, si præsidem, fratres, Romanæ sedis incusatis; cur non & incusatis orientis pontifices, qui veterum pontificum & Apostolorum vitam non viuunt? hoc est, Alexandrinum, qui non viuit sicuti Marcus: Antiochenum, sicut Ignacius, cognomine Deifer: Hierosolymitanum, sicut Iacobus, qui fuit Domini frater: Constantinopolitanum, sicut Andreas protocletus: sed Romanum tantum reprehendere vultis? Quanam id de causa? quia Latinus et barbam nidit, atque quarta feria & panisceue oleum ac pisces comedit. Hæc igitur sunt, quæ carpere scitis: auaritiam, ebrietatem, insciti am, nescitis carpere. Si peccatores, vt vos arbitramini, sunt Romani pontifices; quid ad vos? non nostrum est disquirere, & damnare nostros principes, propheta aperte clamante: Principi populi tui non maledices, sed nec insurgere aduersus pastorem ouibus licet: audimus enim dicentem Dominum: Super cathedram Moysis, sederunt scribę & pharisæi: omnia quæcunque dixerint vobis facere, facite: secundam verò opera eorum nolite facere. quoniam potenant & dicunt Domino respondere; non tenemur pontificibus obedire, quamuis in Moysis cathedra sedeant, quia sunt peccatores: at id non dixerunt: sedebant enim, quòd in cathedra Moysis sedere; ostendit eos potestatem Moysis habere, quanquam essent peccatores, & Moysis vitam non viuerent, quòd prophetæ & sancti non erant, sicuti Moyses. Ita & hi beati Petri sedem regunt, potestatemq; illius habent: ac veluti principatum gerentes, & domini, iubent; nos verò subijcimur. Sin autem vitam Petri non viuunt; in vocationis die, rationem verbo reddent: at nos pro illis non reddemus: quod enim eis nos debemus; agimus: & obedientiam pro viribus exhibemus: beatum Gregorium audire dicentem: Oues, pastores nolite pascere, neque vltra fines vestros insurgere: satis est vobis si bene pascamini.

Sed vt

Sed vt penitus os vobis obstruam, ostendere vobis ex testimonio sanctorum doctorum Ecclesiæ incipiamus: quòd Romana Ecclesia alias antecellat, & monarchiam obtineat, tanquam inter cæteras potior, atque excelsior: inquit Anacletus: Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso domino & saluatore nostro, primatum obtinuit, sicut beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram, ædificabo Ecclesiam meam, quam beatissimi Apostoli, Petrus, & Paulus, suo martyrio consecrarunt. D. Marcellus ita scribit: Rogamus vos, vt non aliud doceatis & sentiatis; quam quod à beato Petro, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis: ipse enim est caput totius Ecclesię; cui ait Dominus: tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: eius enim sedes, primitùs apud vos fuit: quæ postea iubente Domino Romam translata est; cui adminiculante gratia diuina hodierna præsidemus die. Item Leo Papa ait: Cum beatissimus Petrus Apostolus à Domino acceperit principatum, & Romana Ecclesia in eius remaneat institutis; nefas est credere, quòd sanctus Episcopus, discipulus illius, Marcum, qui Alexandrinam primus gubernauit Ecclesiam, alijs regulis & traditionibus sua decreta firmauerit: cùm fine dubio de eodem fonte gratię, vnus spiritus discipuli fuerit & magistri: nec aliud ordinatus tradere potuit, quàm quod ab ordinatore susceperit. Præterea, hoc decreto Constantini confirmatur, quod in Canonicis constitutionibus legitur, in quo præter alia multa & hoc habetur: Decernentes sancimus, vt sacrosancta Romana Ecclesia principatum teneat, tàm super quatuor sedes Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam; quàm etiam super omnes in vniuerso orbe terrarum Ecclesias Dei: ex quo colligere possumus, eum Romanam Ecclesiam veluti principem omnibus præponere; cui non solùm Antiochiæ Ecclesia, verùm etiam Constantinopolitana, & reliquæ, commendantur. Gregorius Dialogus ita dicit: Constantinopolitana Ecclesia sedi Apostolicę subiecta est. Item ex Synodo Constantinopolitana: Constantinopolitanę, inquit, ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem, post Romanum Episcopum. Ad hæc Anacletus dicit: Romana sedes primatu, Dei gratia exornatur; quę à Domino, non ab alio eum cepit: & sicut cardine ostium regitur; sic huius Apostolicę sanctę sedis auctoritate omnes Ecclesię Domino di-

SECTio 5.

sponente

sponente reguntur. *Item Callistus dicit:* Non decet à capite membra discedere: sed iuxta scripturę testimonium, omnia membra caput sequantur: nulli verò dubium est, quod Apostolica sedes, mater sit omnium Ecclesiarum; à cuius regulis, nullatenus nos conuenit deuiare. *Item Gregorius apertè dicit:* Nulli fas est, vel velle, vel posse transgredi Apostolicę sedis præcepta, nec nostrę dispositionis mynisterium. Sit ergo ruinę suę dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat; sed exors fiat à sancto mysterio. *Item Cyprianus sanctissimus dicit:* Quicunque Petri cathedram, in qua Ecclesia fundatur, dereliquerit; in ea vlterius esse non audeat. *Item Nicolaus summus Pontifex ita scribit:* Romanam Ecclesiam solus Christus fundauit, & supra petram fidei mox nascentis erexit; qui beato Petro, æternę vitę clauigero, terreni simul & cœlestis imperij iura commisit. Non ergo quælibet terrena sapientia; sed illud verbum, quo constitutum est cœlum & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit Ecclesiam. Illius certè priuilegio fungitur, cuius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium est, quia quisquis cuilibet Ecclesię ius suum detrahit, iniustitiam facit: qui autem Romanę Ecclesię priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum, auferre conatur; hic procul dubio in hæresim labitur: & cum ille vocetur iniustus, hic est dicendus hæreticus; fidem quippe violat, qui aduersus eam agit, quę est mater fidei. *Item Pelagius addit:* Turpissimum esse schisma, quodque homines eodem modo, ab alienigenis potestatibus conterentur, & canonicę scripturę auctoritas, & antiquorum canonum veritas, docet. Qui igitur ab Ecclesiastica fide sentitur; in schismate ipsum esse nemo ambigit: quodque aduersus Romanam & œcumenicam Ecclesiam conatur mensam erigere: & vt schismaticum est Romanam Ecclesiam pro capite non habere; sic & hæreticum iura eius auferre: apertum est enim, quòd quicunque ab vnitate fidei, vel societate Petri Apostoli quolibet modo semetipsos separauerint; tales nec vinculis peccatorum absolui, nec ianuam possunt regni cœlestis ingredi. *Et hæc quidem occidentales patres doctores sine tergiuersatione sic vti videt, & aperte pronunciant. Secundum hos orientales doctores, in testes adducemus; eosq; inter se consentire manifestissimè comprobabimus.*

Et pri-

Et primus Damasci præclarũ lumen accedat: hic enim in oratione, in Domini transfiguratione, à se conscripta, cuius principium est. Eia festum diem celebremus, ô Deo cara societas, *post alia multa; sic de proposita quæstione disserit.* Vt homo quidem interrogationem proponit: vt verò Deus, latenter ostendit; qui proximè secuturus est: quem sua præcognitione prædestinauit dignum Ecclesię præsidem, hunc tanquam Deus inspirat, & per eum loquitur. Qualis autem est interrogatio? quem me dicitis esse? at Petrus ardenti incensus zelo, & sancto actus spiritu, respondit: Tu es Christus filius Dei viui. ô beatum os: ô labia felicissima. & paullò post; hæc est fides recta, & inconcussa; super quam, vt super petram, Ecclesia est firmata, ex qua dignè cognomen accepisti: hanc portæ inferi, hæreticorum ora, dæmonum machinamenta incursionibus vexabunt; at non præualebunt: armis oppugnabunt, at non vastabunt: tela infantium sunt, & erunt eorum vulnera: languescent illorum linguę, & in ipsos conuertentur; sibi ipsi perniciem struit, qui se opponit veritati: hanc ipse suo redemit sanguine; tibi verò vt fidissimo seruo, in manus tradit: hanc inconcussam & mergi nesciam, tuis precibus serua; quia nunquam subuertetur, nunquam vastabitur, secura fiducia Christus dixit, à quo cœlum firmatum est, terra fundata, & manet inconcussa; nam verbo cœli firmati sunt. Et paullò post, Christum deprecare, qui te regni claũigerum prædicauit: qui peccata ligare, & soluere est elargitus. Et post alia quædam rursus dicit. Sed cur Petrum, Ioannem, & Iacobum assumptit? Petrum, vt verè ostenderet testimonium à patre testificatum: verbaque à se dicta comprobaret, quemadmodum pater cœlestis ei reuelauit: & vt eum, qui princeps futurus erat, & totius Ecclesię clauum susceperturus. *Animaduertis quod Petri vt præsidi, & totius Ecclesiæ principatum detinenti clauum tradidit? profectò surdo aspidi, & aureis obstruenti sunt similes; qui neque audire volunt, nec videre. Nimirum inquiunt: at Petro tantum hoc datum est, sed non eius successoribus. Hoc, vt à fatuis prolatum verbum, omnisq; sensus expertibus, silentio præterire oportebat; quoniam nulla plane indiget responsione. Sed in gratiam eorum, qui volunt eos strenue propellere; id ipsum vt omnis insciiæ refertum refellamus: aliquin, si id concesserimus, catholicam fidem subuertemus, & Christum falsum prædicasse dicemus, & alia infinita absurda, inde se-*

SECTio 6.

 quentur:

quentur: si Christi fides vsque ad Petrum & cæteros Apostolos perduxerit; postea vero non: si Petro tantum & Apostolis tradita est, at non eius successoribus. O stultitiam nimis apertam, & mentem perversam: quomodo Synodi sunt constitutæ in Ecclesiæ subsidium? quomodo canones synodales instituti sunt; si potestatem non habuerunt? quomodo magnus Constantinus obedientiam Siluestro exhibuit in omnibus, tanquam Petro? vt antea ex eius decreto scriptum est: quomodo Romanorum Imperator Alexandro Papæ, inclinata ceruice, collum suum pedi submisit, cùm diceret: super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. At ille restiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. At ille respondit: non tibi, sed Petro obedientiam exhibeo: & pontifex, & mihi & Petro? Quomodo igitur non erubescetis, hæc pronunciando? quomodo hæretici à summo pontifice fuissent expulsi, à sacris, & concilijs; si vsque ad Apostolos Ecclesia voluisset, postea vero non? quomodo hæc non dixerunt, qui per temporum vices, hostes & inimici Ecclesiæ Dei exstiterunt? hæretici nimirum. Illi enim ab œcumenica Ecclesia pulsi, & exagitati, hoc dicere non audebunt: vos verò hæc afferentes, illorum defensionem suscipere videmini. Oportet igitur, Arium, Macedonium, Nestorium, Dioscorum, Seuerum, cæterosq; impij illius cœtus hæreticos, resurgere; gratiasq; vobis reddere, & obnoxios esse: quia, quod illis ne in mentem vnquam venit; vos eorum susceptæ defensione affertis. Sed quod multæ & infinitæ absurditates hinc oriuntur, & cæcis est manifestum, ideoque satis de his.

SECTIO 7. Afferemus etiam alia testimonia, & sententias sanctorum Doctorum Ecclesiæ, apertè comprobantium propositam à nobis quæstionem; quòd Pontifex Romanus, totius Ecclesiæ caput est, & magister: & ipsi tantum datum est iudicare, & de fide inquirere, & ordinare totum orbem terrarum, atq; hæreticos finibus pellere, & orthodoxos restituere. Ac primùm vobis sententiam latam contra sacrum Chrysostomum in hoc testem adducemus, qua iniustè damnatus est ab ijs, qui Constantinopolitanas res gerebant, & exsilio mulctatus. Cuius rei Innocentius Papa certior factus, Imperatorem cum vxore, cæteris q. sacerdotibus et pastoribus, excommunicationi subiecit; ea conditione, nisi Chrysostomum in suam sedem reuocaret. Nam de Chrysostomo lata sententia, & in gratiam Eudoxiæ damnato; in Cucusum Armeniæ oppidum, acerbo exsilio ablegarunt: quam rem is, ad Innocentium

nocentium sanctissimum Romanum pontificem detulit: non enim habebant alio, quò confugerent orientales pontifices; nisi ad Romanũ pontificem, cum iniurijs afficerentur: dictum Domini ad Petrum in memoriam reuocantes: Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos: Quamobrem D. Innocentius sacri Ioannis acceptis literis, Constantinopolim scribit, vt Ioannem in suam sedem restituant. Quibus dicto non parentibus, ac Ioanne vita functo; iterum ad Arcadium, & Eudoxiam Imperatores, itemq; scribit, huius exempli.

Vox sanguinis Ioannis fratris mei, ad Deum clamat, aduersum te ô Imperator; vt olim iusti Abel, contra fratricidam Cain: sed omni ratione vindicabitur. Neque id commisisti tantum, verùmetiam pacis tempore, persecutionem magnam in Ecclesiam Dei, & sanctos eius instituisti: magnum terræ Doctorem, è sua sede indemnatum pellendo. Christum etiam vnà cum eo infectatus: neque verò vicem eius doleo; quia is hæreditatem accepit cum sanctis Apostolis in D. N. Saluatoris nostri Iesu Christi regno: quanquam non ferendo est factum; sed animo angor, primùm reputans salutem animarum vestrarum: postea ob eos, qui illo destituuntur, & esuriunt sacæ sapientissimæ doctrinæ præceptis, ac monitis imbui: neque solùm Constantinopolitana ciuitas detrimentum sensit eius melliflue linguæ; sed et omnis occidentalis plaga est viduata, eo amisso diuino viro, vnius mulierculæ suasu, quæ hanc voluit excitari tempestatem. Verumtamen huius mundi vltionem ea non effugiet, & æternam postea paucis diebus interiectis, sentiet decedendo: quamuis enim B. Ioannes hanc vitam reliquerit, fidem tuendo, & fluctuantes confirmando; in sempiterna tamen secula, inexhaustam gloriam, atq; immortalem, est consecutus. Ad hæc, noua Dalida Eudoxia sensim erroris nouacula te abradens, aduersus semet maledictionem comparauit, ex ore multorum vinciendo onus peccatorum graue, atque intolerandum: hoc præterea adiuncto proximè perpetuitis facinoribus. Ideo ego peccator, & minimus, vt cui sedes est credita magni Petri Apostoli; interdico tibi, & illi, participatione intemeratorum mysteriorum Christi Dei nostri. Præterea, qualemcunque episcopum, vel clericum in ordinibus constitutum, sanctæ Dei Ecclesiæ, qui ausus fuerit auxilium præbere, & communicare vobiscum; ex eo tempore legeritis præsens vinculum, deponi iubeo. Quod si vos, vt potestatem habentes, alicui vim inferetis, & transgressi fueritis canones vobis traditos à Saluatore per sanctos Apostolos; Scitote,

Epistola Innocentij Papæ.

scitote, quòd non ad paruum vobis imputabitur peccatum, in tremenda die iudicij, quando non poterit vlla dignitas mundana prodesse, et quæ latent, in omnium conspectum aspiciendæ effundentur. Arsacium verò, quem vos in sedem Episcopalem pro magno Ioanne induxistis, post mortem etiam deponimus, cum omnibus eiusdem sectæ Episcopis, atque socijs: indignus enim est, tanquam adulter Episcopatus: nam omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur, nec nomen illius in sacris voluminibus inscribatur. Theophili depositioni addimus excommunicationem, anathematisationem, & plenam à christianismo separationem.

Animaduertis ex hoc loco auctoritatem illius diuinæ sedis, quòd non solùm viuentem deposuit Arsacium, verùm etiam defunctum. Arsacium dicit, quem in sedem Ioannis induxistis, & defunctum deponimus: quod idem est, ac si diceret, nolumus eum pontificem in libro inscribi, in futuro iudicio: nam in eo facile iuuenis Ioannem aureum Constantinopolitanum pontificem esse, nunc & in futurum; Arsacium nullo pacto. At Theophili Alexandrini depositionem (eò quod in synodo Thessalonicæ coacta, in Eudoxiæ gratiam egerit, vt damnaretur, et in exsilium pelleretur Chrysostomus non fuit contentus diuinus hic summus pontifex; quamquam synodalis erat ea depositio, eorum, ij legati. Adierit excommunicationem (malim) & plenam à christianismo separationem: horum admodum idem: eum, qui semel baptisatus est in nomine sanctæ Trinitatis, & in Christianorum albo inscriptus; hic de libro delet, et exuit Christianismum: Hæc liquidò ostendit potestatem, quam habet ea diuina sedes. Si ergo vt vos creditis, Petro tantùm tradita est, non eius successoribus; quonam pacto Theophilus, Arsacius, Arcadius, Eudoxia, & cæteri, à Romano pontifice depositi, & damnati, non respondebunt: tuas reprehensiones non æstimamus; quòd Petro tantùm, non tibi datum est id? vt id quidem non potuerunt, nec dicere ausi sunt: imo veniam eorum ab eo petierunt. Sed hoc planè sufficit, vt arbitror, ad comprobandum Petri, & reliquorum Apostolorum successores, eandem potestatem obtinere, neque minorem horum successores.

SECTio 8. *Nunc ad alias probationes & indubitata testimonia accedimus, quòd is, & non alius, caput est plenitudinis Ecclesiæ, & Epistola Imperatoris Iustiniani, ad Epiphanium Constantinopolis Patriarcham, in sancta synodo Truli, ab ipso coacta: cuius principium:*

Impera-

Imperator Iustinianus Augustus. Cùm rectæ, & inculpata religio, quam profitetur, & prædicat sancta Dei catholica & Apostolica Ecclesia, nullo modo innouationem admittat: nos doctrinam sanctorum Apostolorum, & eorum, qui post illos in sanctis Dei Ecclesijs versati sunt, sequentes; æquum esse existimauimus, notam, & testatam omnibus spem, quæ in nobis est relinquere, & cætera eiusdem Epistolæ, in qua apertè perspicitur fides, & confessio ipsius, erga catholicam Ecclesiam.

Postea in sequenti alia Epistola, cuius principium, idem Imperator Epiphanio sanctissimo, & beatissimo Archiepiscopo huius regiæ vrbis, & œcumenico Patriarchæ, hæc scribit.

Cùm tuam sanctitatem scire velimus omnia, quæ ad Ecclesiasticum statum pertinent; necessarium esse duximus, hac Epistola eidem significare, et per eam eidem aperire, quæ innouata sunt, quæ et eandem scire confidimus. Nam cùm hîc quosdam alienos à sancta catholica, & Apostolica Ecclesia, inuenerimus, sectantes errorem impiorum Nestorij, & Eutychetis, & eorum blasphemijs vti; diuinum promulgauimus edictum, quòd & tua sanctitas nouit, quo hæreticorum insaniam confutauimus: cùm nihil penitus immutauerimus, vel mutemus, vel transgrediamur Ecclesiastici status, qui hucusq; deo fauente perdurat, vt tuæ notum est beatitudini: sed per omnia seruamus statum vnionis sanctissimarum Ecclesiarum, quæ cum sanctissimo Papa, & Patriarcha veteris Romæ transacta est; ad quem his consentanea conscripsimus: nunquam enim feremus, quin omnia, ad statum Ecclesiasticum pertinentia, ad illius beatitudinem, vti ad caput sanctissimorum Dei sacerdotum, deferantur. Et quia quoties in his partibus hæretici exorti sunt, sententia & iudicio illius venerandæ sedis, sunt repressi; licet & nobis dicere sic, & concludere: quòd omnes, qui volunt & habent ipsum pro capite, sancti sunt, & veri Dei sacerdotes, & serui fidelis, qui vero nolunt, neque habent eum pro capite; non sunt Dei sacerdotes. Ita enim sacra illa synodus decreuit, cùm dicit, vt capiti omnium sanctissimorum sacerdotum Dei.

Quod verò iudicium omne Ecclesiæ Dei in eo situm sit, audi: quòd quoties in his partibus, orientalibus scilicet, hæretici exorti sunt, iudicio & sententia eius sunt repressi: quare qui eum non sequuntur, schismatici sunt, & in hæresim delabuntur. Ideo cuncta quæ agunt adulterina sunt, & inutilia. Huius rei testis est sancta Synodus

Carthaginẽ, ex Epistola, quam sanctæ Synodus Carthaginensis, & magnus Cyprianus, ad Iubaianum dedit, cuius est primordium: Cùm in vnum conueniſſemus dilecti fratres, inquit, cùm sit vnum baptisma, vnus Spiritus sanctus, vna Ecclesia, vnimè fundata super Petrum Apostolum, tam inde a principio, vt Christus Dominus noster dixit; propterea omnia, quæ ab ipsis scilicet schismaticis, & hæreticis agantur; falsa, stulta, inania, & adulterina sunt. Audis quòd adulterina & inania vocat; quæ præter iussionem eius sunt gesta? sic cùm ab omni parte fides exagitaretur, inde præsidium parabatur. Anastasius sancti Maximi discipulus inquit: Cùm fides concordissimè ab omnibus exagitaretur, nisi speciali gratia opem tulerit, qui semper succurrit, semine religionis apud veterem Romam nobis relicto, ad confirmandam promissionem mentiri nesciam, quę facta est principi Apostolorum: *Quænam est promissio, quæ facta est principi, si nosti? illud est:* ego oraui pro te vt non deficiat fides tua: *& illud;* confirma fratres tuos. *& illud;* portę inferi non præualebunt aduersus eam. *Ex disputatione sancti Maximi, cum Theodosio, quodam Cæsareæ Episcopo. Theodosius.* Excipe vocem, neque scruteris illius sensum. *Maximus.* nouas profecto; & ab Ecclesia alienas de vocibus inducitis leges: si secundùm vos nõ opus est scripturarum & patrum voces scrutari; totam scripturam abijcimus, veterem, & nouam. Audiui enim Dauid dicentem: beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirent eum. & iterum: mirabilia testimonia tua; ideo scrutata est ea anima mea. & dominus in Euangelijs: Scrutamini, inquit, scripturas. Certior ergo fiat de minus intus, quia non feram excipere vocem sine sensu, qui in ea latet, ne fiam manifestè Iudæus. *Theodosius:* Si quid dixerint patres, dico, & id scriptura facio; duas naturas, duas voluntates, duas operationes: ingredere nobiscum adiungere, & vnio fiet. *Maximus:* domine, non audeo hac de re à vobis capere assensionem, cùm sim simplex monachus: sed quoniam pupugit vos Deus, vt exciperetis sanctorum patrum voces, vt Canon docet, Romam de hac re scribite, vel Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, quę ibi est: & post alia, neque vitabit Imperator, vel Patriarcha; imitari Dei humilitatem, inter seseque concorditer constituere, synodali petitione, ad Romanum Pontificem transmissa: & omnino, si reperiatur ratio Ecclesiastica, quę id concedat ob rectam fidei confessionem, conuenite super hoc inter vos.

Vides tu,

Psal: 118.

Psal: 129.

Ioan: 5.

Vides tu, qui non vis Petri successores eandem cum Petro potestatem habere; quomodo non alius ex Patriarchis potest de fide disquirere, & ordinare tantum, nisi Romanus Papa? quo pacto hæc audetis dicere, & impudenter blasphemare? nam hæc de vobis solum audire exhorresco; nedum aſerere scilicet, quod Christi fides vsque ad Petrum permansit; post Petrum, & vsque ad hanc diem, non permansit: vos verò qua ratione id dicatis, quòd totum est blasphemia, mirum est: quoniam si hoc concesserimus; tota fides dilabitur, & perit. O tuam patientiam Christe Rex! quomodo tuam fidem & Ecclesiam tuam permisisti? Petro tantum, at non eius successoribus? quomodo hucusque administrata est? quomodo sumus baptisati? quomodo synodi constitutæ? quomodo hæretici electi? quomodo Ecclesia illustrata est, capite sublato? quomodo Ecclesia hucusque perdurauit? (dicam forsitan audatius) nisi omnino caput habuisset, & protectorem, & vnum pastorem, & regem, secundùm Euangelicam vocem; vnum ouile eius, & vnus pastor: multis enim annis res non SECTIO 9.

Ioan: 16.

eget: vbi pastores vni non subijciuntur, dijstruunt magis, quàm construunt: & subuertunt propè potius, quàm dirigunt. Quomodo saluator ait; ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad seculi consummationem. *non enim vsque ad seculi consummationem, in hac vita Petrus mansurus erat: quare per hoc verbum manere, hîc in præsenti seculo, declaratur Christum manere, vnà cum successoribus Petri, cæterisq; Apostolis. Legite & scitote, & attente audite; quòd qui hoc dicunt, catholicam fidem & œcumenicas synodos euertunt, omniaq; quæ sancti tradiderunt & docuerunt, inania, & stulta efficiunt. Legite acta synodalia, & percipite ex ijs Ecclesiæ caput, ac Petri monarchiam; quoniam & in eius successoribus manet. An nescitis, Ephesinam synodum, latronis more, à Dioscoro Patriarcha Alexandrino conuocatam, & à Iuuenali Hierosolymitano, & ab alijs eiusdem sectæ Episcopis, contra venam fidem Flauiani Constantinopolitani Patriarchæ, sanctissimum Leonem Papam, illum diuinum solum eam disiecisse, & anathemati supposuisse? Epistolamq; misisse ad Chalcedonẽ sanctum Synodum perferendam; qua accepta illam sanctam Synodum orthodoxæ fidei columnam eam vocasse? & secundum eam de proposita quæstione iudicasse: Episcoposq; acclamasse:* æterna Leonis memoria: vt Leo credit, ita nos credimus: vt Leo docet, ita nos prædicamus. *Ac dum synodus celebraretur, Eutychianistas monachos à Marciano*

Imperatore petisse, vt synodus dissiceretur, et symbolum Nicænum sustineret: nihilq; præterea quæreretur; ab eisq; sanctam synodum postulasse, vt Epistolæ sanctissimi Leonis subscriberent, ac non obtemperantes, vt hæreticos condemnasse? Vides & audis, quòd œcumenica sancta synodus sexcentorum triginta patrum, nil egit aliud, quam quod sanctissimus Leo Papa docuit solus? quodque hæretici dissipare synodum conati, synodus postulauit, vt vel Leonis Epistolæ subscriberent, vel anathemate ferirentur; cui non parentes anathematisati sunt. Quomodo igitur vsque ad Petrum mansit, postea non? nam Leo quingentos propè annos à Petro vixit. Quomodo Athanasius ad Iulium, Chrysostomus ad Innocentium, Ignatius tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & cæteri orientis sacerdotes eiecti, ac suis sedulis pulsi, vel ipsi venientes confugerunt, vel literas dantes, significauerunt, vnde literis acceptis suas sedes receperunt; nisi y summum pontificem ac Petri successorem agnouissent, vt qui potent eis esse præsidio? quomodo reges & principes inspectis Papæ literis tacuissent, ac illis permisissent suas recipere sedes, quibus expulsi sunt; si Petri tantùm potestas fuisset, at non eius successorum? Satis igitur, vt arbitror, ostensum est: quod non solùm ad Petrum tantum, verùm etiam ad eius successores eadem potestas extenditur, vsque ad huius seculi consummationem.

SEctio 10. *Ostendetur præterea, quod sine illius assensu, non potest œcumenica synodus, vel omnino vocari synodus, vel auctoritatem habere; quod in multis quidem alijs licet intueri: vt in præcedentibus exposuimus, & in sequentibus exponemus. Præcipuè verò in vita sancti Stephani iunioris, de quo Metaphrastes diligenter scribit vigesima tertia die Nouembris, vbi D. Stephanus ait hæreticos accusatus, quòd eorum se non subijceret synodo, quam antea condiderunt contra venerandas & sanctas imagines, cùm eum subscribere decreto cogerent ab ipsis promulgato: legite mihi, inquit, vestrum decretum: cæperantque dicere, decretum sanctę & œcumenicę sextę synodi. Ne progrediaris vlterius, facer Stephanus magna voce clamauit. Quomodo sanctam vocare audetis vestram synodum, quę sancta prophanauit? ipsa enim in suis actis constituit, non vocare Apostolos & martyres sanctos. Sed quo pergis? ad ædem Apostolorum, ad templum D. Georgij martyris. Vnde venis? ab*

nis? ab æde quadraginta martyrum. Propterea, dicit diuinus vir, quomodo vestram synagogam sanctam vocare audetis; cum ea sancta violarit; neque vult sanctos vocare sanctos? O magnam insciam! Apostolos Dei & saluatoris nostri Iesu Christi non vultis vocare sanctos? & vestrum satellitium aduersus Ecclesiam coactum vocatis sanctum! quo pacto œcumenica appellabitur vllo quam, in qua Romanus præses non præfuit? sine cuius assensu non possumus res Ecclesiasticas ordinare? *Intelligis œcumenicam synodum non posse vocari, nisi Romanus Pontifex eam constituat: ac sine eo impossibile esse res Ecclesiasticas ordinari? quomodo ergo vos hæc non percipitis? quoniam peritos videre, atque audire non vultis. Et ideo, quia semel cor vestrum falsa credulitate imbutum est; non potestis audire veritatem, vel cernere. Maximus præterea ab hæreticis exagitatus, veterem Romam se contulit, vbi Martinum sanctissimum Papam nactus est; quem die decimatertiæ Martij & nostra Ecclesia pro sancto colit: quanam de causa? quia illum Ecclesiæ caput esse agnoscebat, eò confugit: ex eo loco Epistolam conscribit ad Marinum Cypri presbyterum; cuius principium,* Diuina lege secundum Deum locupletatus pater venerande. *subdit paullò post,* ex synodalibus actis Martini sanctissimi Papę nostri. *de quo nunquam scripsisset, vt de sanctissimo Papa, nisi dominum totius Ecclesiæ cognouisset: eáq; de causa rogauit, vt synodum suorum Episcoporum cogeret, & impij dogmatis auctores anathematisaret, qui vnam tantùm voluntatem in Christo esse conuiciabantur: hoc in synaxario apud sanctum Maximum scriptum est; legat quilibet die decimatertia Augusti. Si ergo vt vos arbitramini, is non est, qui possit ordinare, inaugurare, confirmare, dirigere, administrare Ecclesiam Dei, vt gubernator dirigit nauim; quomodo hæc gesta sunt? & alia multa his similia; quæ propter sermonis prolixitatem omittimus: nam si de ijs voluerimus dicere, in illis exponendis tempus nobis deerit. Quomodo, cùm ipsos excommunicationi subiecisset, qui ab eo anathematisati sunt, non contradixerunt, quanquam essent Episcopi, Patriarchæ, Archiepiscopi; sed tanquam patri obtemperantes paruerunt? nunc verò, & qui neque ante pedes posita cernunt, contradicunt: quos ego Ecclesiæ aduersarios, hostes, & inimicos esse iudico: & conspiratores aduersus Apostolicos & Synodales canones, qui rectè docuerunt nos Ecclesiæ subiici oportere. Nam statim à principio cxxxiij. Iustiniani nouella:* Sancimus, inquit,

secũdum sanctorum decreta, sanctissimum veteris Romę Papam, primum esse omnium sacerdotum. Constantinopolitanum verò secundum locum obtinere post Apostolicam sedem. *Præterea quintus Canon Sardicensis synodi, eodem modo eadem scribit: etiam Anastasius sancti Maximi discipulus; post historiam sancti Maximi, post quædam alia, inquit:* Ad hæc & Martini Papę sanctissimi, & capitis Apostolici & martyris, totius Ecclesię occidentalis principis. *Item magnus Gregorius Theologus, in Epitaphio in magnum Basilium, inquit, quod eius ætatis Papa duos Episcopos misit, Luciferum, & Eusebium, ad Ecclesiam Cæsareæ Cappadociæ pacificandam. quomodo in orientem missset ad Ecclesias componendas; nisi princeps & gubernator fuisset totius orbis terrarum? Præterea Anatolius Constantinopolitanus Patriarcha à Dioscoro hæretico est electus. Sanctissimus verò Leo Papa, in Epistola ad Marcianum Imperatorem post alia multa ait:* Electionem Anatolij Patriarchę, nulla habita quæstione, omisimus; eò, quòd orthodoxę fidei se adiunxit. *Ecce ex hoc deprehenditur: quod si Anatolius Dioscori hæresim secutus esset, ab eo utique fuisset iudicatus: nec valetis contradicere: nam is erat Constantinopolitanus Patriarcha: & si huius iudex; ergo & cæterorum, Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani: itaque omnium iudex. Agapetus Papa præterea ipsemet Constantinopolim est profectus, vbi Anthimum Trapezuntium, qui erat Constantinopolitanus Patriarcha, sed hæreticus, sede deiecit; in locumq; eius sanctissimum Menam suffecit. Vnde hoc? nisi quod in omnes obtinet imperium: & quia iam inde abinitio ad Apostolo Petro à Deo tributum est, & successoribus eius. Paulus præterea de Romani Pontificis assensu, in sedem Patriarchalem electus est, secundum Zonaram. Ecce ostensum est Romanum Pontificem de Anthimo Constantinopolitano iudicasse. Leo sanctissimus Dioscorum Alexandrinum, & Iuuenalem Hierosolymitanum condemnauit; &, vt de hæreticis, iudicium tulit. Felix sanctissimus Petrum Antiochenum deposuit, & anathematizari iussit. Quamobrem, cùm Romanus sit summus Pontifex, in omnes patriarchales sedes obtinet principatum; quomodo ergo tunc, nunc verò non? nemo dicere hoc audebit. Sed tunc, & nunc, & vsque ad seculi consummationem habebit imperium. Et vt planè intelligatis nos vera dicere, & quam habeat potestatem ea diuina sedes, ad verbum Felicis Epistolam adiungemus, quæ sic habet.*

Tuæ hu-

Tuæ humanitati ea significari oportet, quæ rerum ordo postulat, SECTIO II.
quod & significari par est, in vtilitatem serenitatis imperij tui: ac veluti adesse rogo, vt meas preces admittas apud amicas & regias aureis tuas, tanquam Christianissimus Imperator: nullo q; pacto, pietas tua, existimet nos alium magis beneuolentia, quàm te prosequi: eo tamen excepto, qui te cupit cum Deo pacem habere. Quoniam tu fideli corde permotus, de temporalis sedis potestate non ambigis, atque æternæ vitæ retributionem, ex superna voluntate pendere arbitraris: à mea paruitate susscipere digneris venerabilem & diuinam beatissimi Petri principis Apostolorum confessionem: cui cum regni claues credite sunt, Christianissimo imperio tuo præpanbit in cœlis cum angelis mansionem: qui, cùm primus incommutabilem & inculpatum in Dominum nostrum Iesum Christum fidem declamasset, ab ipso saluatore beatificatus est. Nam cùm dixisset ad Dominum. Tu es Christus filius Dei viui; responsum ab eo tulit, beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est; & super hanc confessionem tuam ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: vt ex ea tolleret, vnde suum cognomen accepit, quod est Christus Iesus & Deus, omnipotentis filius. Petrus primogenitus diaboli filius, cùm indignè se in Antiochenam sanctam Dei Ecclesiam insinuauerit, & pontificiam sedem Ignatij martyris coinquinauerit, qui Petri dextra pontificatum accepit, & Eustat hij confessoris & præsidis ccc xviij sanctorum patrum, qui apud Niceam coacti sunt, ausus est dicere; non oportere Christum vocare filium Dei secundum diuinam saluatoris sanctionem, diuinarum q; scripturarum traditionem, & patrum expositionem: sed vnum ex trinitate passionem pro nobis sustinuisse, secundum diuinitatis essentiam; veluti Arius, Apollinaris & Eunomius tradiderunt. His verbis adnixus salutiferam humanitatem conuellere, secundum quam Christus passionem sustinuit. Fertur etiam & vnus ex nostris, tanquam de semine Abraam progenitus, multiplicitatem Deorum inuexisse: nam sensus verborum tres DEos inducit, mortuum vnum, duosque viuos: abolet autem & consubstantialem, sanctas q; synodos reddit irritas; Nicænam, Constantinopolitanam, & Chalcedonensem. Quin & Mariæ virginitatem, non recipere reperietur. Si enim verbum ex ea incarnatum, non susscepit humanitatem; quid virgine opus est? cur Gabriel dixit ad illam, quod ex te nascetur sanctum, vocabi-

Glorioſiſſimo & ſereniſſimo filio Zenoni Auguſto, Fœlix Epiſcopus in Domino ſalutem:

tur filius

tur filius Dei: & dabit ei Dominus sedem Dauid patris eius. Præter hæc impia, & contumelioſa facinora, cùm adulterare triſagium conatus ſit addendo, crucifixus propter nos, in infinitas alſ ſardetates rem adduxit. Ac quamuis ſæpius à nobis, & à tua in Chriſto fraternitate ſit monitus, & orientalibus, & ab Acacio Archiepiſcopo veſtræ regiæ vrbis, & Chriſti amicæ; conuertere ſe nunquam voluit. Propterea nunc ſancta Dei Eccleſia, ex materno affectu, non ceßat, tanquam ad præcipuum eius filium verba faciens dicere: O Chriſti amice Imperator, cultus noſtri vinculum, quo vinciuntur fideles; depoſui ne patiaris: Chriſti domini, & vnigeniti filij tui cognomen; ne permittas vellari: ſanctiſſimam hymnodiam, qua et vrbem veſtram ſeruauit periclitantem, tanquam ab angelis traditam, inuiolatam conſerua: Petrum Arianæ ſuperſtitionis ſectatorem, ab Antiochena Eccleſia detrudi. Quemolrem Petrus meam fi-
Ioan: 29. *de abrogata ſcindit mundi conſenſum? quanam de cauſſa Petrus ſcindit tunicam meam deſuper contextam? Deus Pater principi Apoſtolorum præcepit, quomodo vocari ſuum filium oporteret: vnigenitus in Petri confeſſione fundauit me: Spiritus ſanctus quotidie*
ad Corin: 1. 2. *teſtatur mihi, dicens: ne quid audeas ſcire, niſi Ieſum Chriſtum, eumq; crucifixum. Inimici, inobedientes, doloſi, extra vineam poſiti, vnigenitum Dei filium mactantes & lapidantes, & ligno crucis affigentes, eius veſtem non diuiſerunt; & Petrus veſtem meam diſcindet? portæ inferi non præualebunt aduerſus me; & Petrus conatur meum parietem demoliri? Ego religioſiſſime Imperator te regno pulſum reduxi: impiorum, & meis dogmatibus non parentes, pro tuo funere tradidi, & potentiæ tibi viam reſecaui: inimicos, vnà cum eorum impio dogmate, deieci: antiquum tibi imperium, à Deo impetraui, qui in cœlis regnat, à quo imperium accepiſti. Reſpice ad tuum prædeceſſorem Imperatorem Marcianum, eiuſq; fidem libens amplectere: hæreticam Petri tympanidem radicitus quamprimum euelle: Valentini, Eutycheti q; deſectionem ab aure dejice, & ab Eccleſiaſtica adminiſtratione, ſimul q; & a ſacerdotali dignitate præcipitari decerne. Reputa tecum, o Maxime legitime fili, & inuicte Imperator, quam certa vltione Chalcedonenſis ſynodus ſit vindicata, & quæ pœna de tuo hoſte ſumpta: libera populos ab hæretica Petri doctrina: hac tecum legatione fungitur ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia; & ab ea, ob iam expoſitas cauſſas, depoſitum, in poſterum in communionem ne recipiatis: veſtriſq; deinde literis,*

teris, vt paries inter eum & Antiochenam Eccleſiam, interceda t, efficite: in locum verò illius, virum ſufficite, qui operibus ſacerdotium exornet, acer q; ſit cuſtos Chalcedonenſis ſanctæ ſynodi. Sanciq; decretorum. Omnipotens Deus imperium veſtrum ſemper in pace cuſtodiat.

SECTio. 12

Vides poteſtatem, quam obtinet ea diuina ſedes? audis, quo pacto indeat non ſolium Petri perſonam, verùm etiam ipſius Ieſu Chriſti? cùm dicit, Petrus pallei meæ tunicam ſcindit. Inſpicite igitur & videte ſedulo totam Epiſtolam, & agnoſcite auctoritatem Romanæ Eccleſiæ: adiungamini illi & vos, nec veritati aduerſemini: quamuis enim ex perſona Eccleſiæ loquatur; is eſt tamen qui Eccleſiam dirigit, & gubernat. Audimus etiam præter hæc, orientalium doctorum teſtimonia. Cyrillum beatus Alexandriæ Archiepiſcopus in theſauris ita ſcribit. Quòd oportet nos tanquam membra caput ſequi, id eſt, Romanum pontificem & Apoſtolicam ſedem; à qua debemus petere quid credere, & ſentire debemus, ac tenere: quia ipſius tantùm eſt confutare, dirigere, redarguere, confirmare, ordinare, ſoluere, & ligare. Audis tu qui Cyrilli contubernales? noſtri officij eſſe, vt membra corpus, ita & nos Apoſtolicam ſedem ſequi: quod q; ad eam ſolum pertinet dirigere, & gubernare catholicam Dei Eccleſiam. Sic ergo ita ſcribit; vt ſentit, ſcribit: ſic ſentiebat; ita & agebat: ſic obedientiam & reuerentiam tunc Romano pontifici exhibebat; quis contra dicit? nihil inſectus fortaſſe, vel ſultus. Hæc igitur mecum reputanti, ſæpe male vehementer videre, ſeu deflere poteſt, ac vocem earum audire, quæ fonte oculos comprimunt aduerſus lucem, nec veritatem ſe tenent audire. Quis eſt, qui neget confeſſionem ſidei hanc vere ab Eccleſia deſumptam, ſeu fidei ſymbolum? in quo aperte confitemur, vnam ſanctam, catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam, in omnes terræ partes diffuſam? hanc nemo vnquam deſeret vnam, niſi ceteræ omnes tanquam membra coagmentatæ, ſecundùm beatum Paulum, cum, vnde caput, ſequuntur: quæ omnia ſimul iuncta, vnum conficiunt corpus. &, Ad Coloſſ. 12.
vt ſecundùm eundem Apoſtolum, non poteſt pes vel manus, vel aliud corporis membrum capiti dicere, non opus habeo te; ita nec cæteræ Eccleſiæ, Romanæ poſſunt Eccleſiæ dicere; non indigemus te. Omnes ab illa auctoritatem capiunt, & omnes ab illa confirmantur: teſtabuntur id omnes doctorum ſcripturæ. Illa namq;, vt caput omnia

membra recognoscens, & de omnibus æque sollicita; vt quod in suprema situm sit parte, moueret, si membrum aliquod languear; curamque illius gerat, & ad sanitatem perducit, vt dictum est. Inquit enim,
Ad Corin: 12. & apertè clamat, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scãdalizatur, & ego non vror? Si verò membrum aliquod abscindatur, marcescat, & male olet, sed caput, quod alioqui nec laboribus, nec cruciatibus cedit) minimè ledit. Oportet autem, qui symbolum confitentur, & vnam Ecclesiam prædicant, nosse, qualenam ea sit, vna sancta, & Apostolica Ecclesia: ea est, aut occidentalis, aut orientalis; quod idem est, ac si dicas, Latina, vel Græca: alia namq; præter has non reperietur: aliæ enim præter has superstitiones sunt, falsæ synagogæ, & hæresibus refertæ. Enumera diligenter, & vide, quod, si Græcorum arbitraris Ecclesiam esse hanc, quam symbolum designat, in nihilum Petri confessionem concludis: aduersus quam portas inferi non præualituras professus est Christus: nam omnis Græcorum Ecclesia, imo vero totus oriens, à MAhometh absorptus est. Nonne videmus omnes Patriarchas, atq; Episcopos, ac sacerdotes, in potestatem venisse Mahomethis? & ab eo petere sacerdotij facultatem? & pedibus eius aduoluuntur, & pro eo etiam inuiti deprecantur? In quo loco collocatis; Portæ inferi, idest hæreticorum ore aduersùs Christi Ecclesiam non prævalebunt? eo loco, vbi non solum ore hæreticorum dominantur illi; sed etiam impij, & alienigenæ, imperium tenent? eo loco, vbi nec sacrificare tutò possis, nec nola, vel tintinabulum, nec crucis signum apparet? eo loco, vbi nemo liberè potest dulce Christi nomen proferre? si verò protulerit, in duas partes discinditur? eo loco, vbi si sacerdotes sacrificantes inuenti fuerint; Christi hostes ingrediuntur atq; salsamant? proterunt altaria, & profanant, & sancta proijciunt, & plagas sacerdotibus infligunt, & protendunt, & deridunt Christianorum religionem? nequaquam. Sed ibi oportet esse, vbi Christi signum refulget, & Ecclesiæ exornantur, nola, imagines, & altaria omnia, magno cum cultu conspiciuntur & adornantur; & sacerdotibus eminus reuerenter assurgunt populi: ibi, vbi palam Christi fides prædicatur: ibi, vbi terræ reges, & principes venientes, ad sacra loca inspicienda, et Apostolorum capita adoranda, vnà cum illis, et præsidem eorum pontificem adorant, & eius pedibus aduoluuntur: ibi, vbi festi dies, psalmodiæ, preces sine metu celebrantur: vbi nemo reformidat sibi quempiam aduersari: ibi, vbi summus pontifex, doctores, et

flores, & prædicatores, in omnem terram dimittit, ad prædicandum & annunciandum verbum Dei; Christi imitatores, imo saluatoris nostri vices in terris gerens: nam sicut is Apostolis dixit: ecce Marc. 16.
mitto vos, euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturę. ita & hic in vniuersam orbem magistros mittit, magna cum cura: qui non solùm ad Christianos proficiscuntur; sed etiam ad omnes gentes, vel ex sancti Francisci ordine, vel Dominici, vel ex alia regula. Ergo ibi Ecclesiam confitebimur, vbi non est hæresis, nec iniquitas, neque infidelitas: imo verò firma fides, & inconcussa. At non ita apud orientales, vbi abundat iniquitas & infidelitas. Nec meus sermo est hic; sed Theodorus Studites prodeat, & dicat hoc testimonium, quòd nemo poterit inficiari in decimaquinta Catheches; quam legitis quidem, at non intelligitis, quia non vultis: videtur enim doctor hic aduersus oppugnatores imaginum pugnare, quando dicit: Audio autem, quòd Romę, principis Apostolorum Petri claues proponuntur ad adorandum, atque in honore haberi; quanquam non claues sentibiles dominus ei tradidit, sed intellectuales, ad ligandum & soluendum: at illi argenteas populo proponunt ad adorandũ: tanta igitur apud eos est fides. et ibi solida Petra fidei secundum Dei verbum fundata: hic verò vt videtur, abundat infidelitas ac improbitas: Vides quod & beatus hic, ibi confitetur solidam esse fidem: nec in Petro tantùm, sed & in eius successoribus. Hæc quidem cum audiatis, & videatis, nec possitis contra respicere, velut aduersus refulgens & coruscans lumen veritatis, ad ea confugitis, quæ nefas est dicere; scilicet peccatorem esse Romanum pontificem, & carnalibus voluptatibus inseruientem: & ideo nolle vos honorem & reuerentiam debitam exhibere.

Ac tametsi his, in præcedentibus respondemus, exactius rursus SECTio. 13.
vobis dicimus; quòd apertè mendaces estis: nam non quia peccator est, refugitis ei obedire; sed quia Latinus est, & barbam tondet. Si enim illum vitaretis propter peccatum; vos metipsos vitaretis, quia estis peccatores. Quomodo ergo nostis eum iudicare; vestros verò non iudicatis? omnes ne orientis sacerdotes sancti sunt? vos hoc non potestis demonstrare: non ergo illum tanquam peccatorem deuitatis, quia nec vos sine peccato estis; sed quia Latinus, & ab opinionibus vestris euariat. Vos namque Latinos, tanquam à fide alienos, exi-

enos, existimatis, & ab eis refugere, tanquam à facie serpentum simpliciores edoctis: id q. liquidò patet. Ac si quis ex Latinis videatur sanctus, vos hunc salutare non vultis: imo vero maledictis ingeritis. Græcos quamùis flagitiosissimos & stultissimos, si solùm aduersos Latinos dicant; omnium sanctissimos arbitramini: inter alios quidem multos, quendam, qui vocatur Palamas, & Ephesi Marcum, hominem nec satis mentis compotem, sed tumidum, sapientiæ ostentatorem, nulla virtute, vel sanctitate splendentes: quia loquuntur solùm, & scribunt contra Latinos; extollitis & celebratis: eorum q. imagines exornatis: festumq. agentes diem colitis, ac veluti sanctos adoratis. Latinos verò, quamùis iampridem Ecclesia pro sanctis colendos duxerit; vos inceßanter blaspbematis: ita & de Summo pontifice facitis: nam illum omninò Christianum esse non existimatis, quia Latinus: idenim sal domitus strideris maledictis incessentes; & eorum, qui rerum potiuntur, metum reueriti, ad aliud, quasi amnei vmbram, confugitis; cum peccatorem appellantes, ac cæteris conuicia effundentes. Cauete ne id audiatis: Qui vestrum
Ioan: 8. est sine peccato, primus lapidem tollat; *id est, qui peccatum non commisit, incipiat iudicare de peccato: &* non iudicate, vt non iu-
Matth. 8. dicemini. *ne captetis occasionem fratres, in peccatis: non est officij vestri, de peccatis principum vestrorum inquirere; doctoribus omnibus apertè clamantibus, & Ioanne lingua aurea, in multis quidem orationibus, & in oratione, cuius est titulus,* quòd oportet colere suos magistros spirituales, non maledicere illis. *principium orationis.* Nulla res ad loquendi licentiam magis allicit: *paulò post inquit:* Si qui patri vel matri maledicunt, parentibus secundum carnem; ex lege morte moriuntur: quali nam dignus erit pœna, qui virum spiritualem magis, quàm multi parentes necessarium, audet maledictis incessere? non reformidans, ne terra dehiscens ipsum de medio tollat; vel fulmen cœlo demissum, maledi-
Num: 12. cam linguam adurat. Audistis, quid Mosis sorori contigerit, cùm fratrem suum accusasset, & principem; quomodo impura facta est, & in lepram incidit, maximamque infamiam subijt? fratreq. de ea sollicito, Deumque deprecante; veniam non impetrauit? & paullò post, & Deum placare non potuit; sed magnam pœnam perpessa est: vt intelligamus, quàm magnum crimen sit principes redarguere; & de aliorum vita iudicare. *Et post pauca:* Si in carnalibus parentibus ita; quantò magis in spiritualibus parentibus hanc ser-

hanc seruare legem oportet: & vnumquenque in vita laborare & sollicitum esse, ne in illa die audiamus: Hypocrita, cur festucam vides in oculo fratris tui, trabem verò in oculo tuo non vides? *& statim postea.* cùm principes à subditis coluntur, id ipsis Regū 1. 20. obijcitur, vt Heli dixit Deus: Cepi te ex domo patris tui. Si ve- Reg: 1. cap. 8. ro contumelia afficiantur, vt in Samuele; non te abiecerunt, inquit, sed me. Qui sacerdotem honorat, Deū honorat: qui didicit sacerdotem contemnere, in via progressus, & aduersus Deum erit contumeliosus: qui vos recipit, inquit, me recipit: & honorifica, Matth: 10 inquit, sacerdotes tuos. Inde Iudæi didicerunt Deum contemne- Eccles: 7. re; quia Moysen contempserunt, eumque lapidibus impetiuerunt. Ac si quis sacerdotibus debitam exhibuerit reuerentiam, multò Exod: 17. magis id erga Deum egerit: & quamùis improbus sit sacerdos, videns Deus quod eius causa etiam indignum honoras; ipse retributionem reddet tibi. *Et rursus post pauca:* An nescitis quod sacerdos nuncius Dei est? non enim ex se dicit, quę dicit. Si contemnis sacerdotem, non eum contemnis, sed Deum, qui ipsum elegit: & vnde dignos sortitur (inquit) Deum ipsum legit? Ergo si hac es in opinione, spes tua inanis est reddita: si enim per eum dominus nihil operatur, neque bonorum habes, neque mysteriorum es particeps; & benedictionibus non frueris; non igitur Christianus es. Quid ergo inquit, omnes eligit Deus? per omnes ipse operatur, quamquam indigni sint, quia populos saluatur: nam si per asinam, & Balaam scelestum hominem operatus est; Num: 22. multò magis per sacerdotem: Si per Iudam operatus est, & per falsos prophetas prophetantes, quibus dicit, nescio vos discedite à me, qui operamini iniquitates; multò magis per sacerdotes operabitur: nam si nos principū vitam scrutari oporteret; oporteret & nos magistrum eligere: & quę supra sunt, infra fient; supra pedes, infra caput: si fratrem tuum tibi iudicare non concedit; multò magis neque tuum doctorem. *& post pauca.* Tu ouis es, ne sis anxie curiosus aduersus pastorem; ne de his, quę tu arguis, illum plectaris. Et quo pacto me admones ipse non faciens? non ipse tibi dicit, si ei credis, mercedem non accipies; Christus hæc docet, ne iudicemus nos mutuò, sed sua vnusquisque. *Et paullò post,* ne maledicamus rogo magistris. Si quis patrem habuerit multis criminibus obnoxium; nonne ea obtegit? ne exultes, inquit, in dedecore patris tui: multò magis de spiritualibus patribus hoc dicendum; exhibe reuerentiam; quia quotidie mini-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНЛАЙН

ſtrat tibi: curat, vt propter te legantur ſcripturę: ſacram domum exornat propter te: vigilat propter te: orat pro te: Deo preces offert pro te, cultus eius erga Deum omnis propter te: hoc reuerere, hæc tecum cogita, & omni præſtita obſeruantia ad eum accedito. *Et paullò poſt:* audi quid dicat de principibus Iudæorum Deus. Super cathedram Moyſis ſederunt ſcribę & phariſæi: quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite; ſecundum verò opera illorum, nolite facere: quænam deterrior eorum vita reperietur? eos tamen nec dignitate deiecit, neque vt à ſubditis deſpicerentur curauit; & rectè: ſi enim hanc ſibi arrogarint ſubditi poteſtatem; omnes ſtatim abrogabuntur, & de tribunali deijcientur: propterea & Paulus, cùm in pontificem Iudæorum contumelias effudiſſet, ac dixiſſet: Percuciat te Deus paries dealbate: & tu ſedens iudicas me? ſed monitus à quibuſdam vt reticeret, dicentibus: Deo pontifici maledicis? offendere volens, quantò honore, & reuerentia, principes proſequi tenemur, inquit: Neſciebam eum eſſe Dei pontificem. Ideo & alibi dicit: Obedite præpolitis veſtris, & ſubiacete illis: ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri: ideo & huius cultus fructu potiri eos æquum eſt. *Et poſt pauca:* Cogita quid dicat Deus de Iudæis, ſuper cathedram Moyſis ſederunt ſcribę & phariſæi, quæcunque dixerint vobis facere, facite. At nunc non poſſumus dicere, ſuper cathedram Moyſis ſederunt, ſed ſuper Chriſti: propterea inquit Paulus: pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. *Audiſti ab hoc doctore, quo pacto colendi ſunt ſacerdotes. Si ergo de ſacerdotibus hoc dicit; multò magis de principibus ſacerdotum, & patriarchis, & doctoribus Eccleſiæ; qui à vobis in præſentia non ſolùm non celantur, verùm etiam impudentiſſimè laceruntur. Quas poenas qui ſolutur? ipſe? magnas vt arbitror: imo verò non ſecundum meam ſententiam, ſed ſecundum aureæ linguæ, & admirandum Ioannem, cum dicit;* qui ſacerdotes iniuria afficit, Chriſtum iniuria afficit: qui verò Chriſtum iniuria afficit; quid reſponderit illa tremenda die? *Sic itaque concludit Chryſoſtomus. Si ergo ita ſunt vobis, quæ ex meditatis eius orationibus expoſuimus, præſertim quo honore principes ſunt colendi, quia ſuper cathedra Moſi & Dei ſedent. Subiecti igitur eſtote illis, vt & nos ſubiecimur: non vt ſanctis ex virtute; ſed vt principibus: ſiquidem neque nos vt ſanctum ex virtute Romanum pontificem*

Act: apo. 23

ad Hebræ: 13.

Ad Cor: 2. 3.

pontificem colimus; ſed ex primatu & ſacerdotio: nam ſi ſanctus eſt; me ſanctum non facit, ſi peccator fuero: ſi verò peccator eſt; mihi non obeſt, ſi iuſtus fuero. An exiſtimatis, quia Papa eſt, eum hæredem fore regni cælorum? minime gentium; ſed ob eius virtutes, ſi quas habet: nam Papæ multi, hæredes erunt ſempiternæ damnationis: non quòd Latini ſunt, & ſummi pontifices Romani; ſed propter peccata eorum. Multi etiam Conſtantinopolitani Patriarchæ Græci videlicet, & Alexandrini, & Antiochiæ, & Hieroſolymorum hæredes erunt perennis ignis: non quia Græci ſint, vel Patriarchæ; ſed propter eorum ſcelera: & contra: non eſt enim acceptio perſonarum apud Deum, vt terrenæ huius vitæ principes proximus, & futuræ conſpiciantur hæredes; verùm omnino qui probi ſunt. An non audatis ſapientiam dicentem: Tunc ſtabit iuſtus in magna conſtantia, aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt: & verò videntes, ſuſpirabunt & dicent: hic eſt is, quem aliquando habuimus in derisum, & in ſimilitudinem improperij ſtulti: nunc verò computatus eſt in filium Dei, & inter ſanctos ſors eius eſt. *Ergo aberrauimus à via veritatis? quare non debemus de cauſſis vitæ iudicare, vel nimis eſſe curioſi? nam vniuſcuiuſq; opus in eo publico conuentu manifeſtabitur. Igitur fratres reſipiſcite: & pro ſalute veſtra certate; hoc pro certo ſcientes, quòd qui Romano pontifici non ſubijcitur, Chriſto non ſubijcitur; qui Petro dixit.* Tu es Petrus etc. *ac nunquam ſalutem conſequetur. Nam cùm dicitis vos illi ſubijci nolle, quia peccator eſt; id ſtultorum eſt hominum, & omnis prorſus ſenſus expertium. Cur iudicas Eccleſiæ Pontificem, quem neſcis qualinam ſit:* nemo enim, dicit ſcriptura, nouit facta aliena, *quo pacto vos iudicatis, quem omnino, vt peccatorem non noſtis? Omnes quæſo, qui cathedram Petri adepti ſunt, improbi ſunt, & peccatores? num data opera cæteri Eccleſiæ Pontifices, atq; Proceres, Papam eligunt peccatorem? nonne erubeſcatis Eccleſiæ electionem proſequi contumelijs? an neſcitis, quòd & Conſtantinopolitanum creabant Patriarcham, qui præcipuè erat honore perſpicuus & virtute? nam et apud hoſtem virtus eſt honorabilis: ita & hic eum, qui ſupra cæteros honore & virtute antecellit; conſtituunt ſuum ſacerdotem, & regem. Si verò peccator eſt, quid ad nos? is pro ſe nationem reddet, quemadmodum & nos noſtri: nemo namque pro alio iudicabitur.*

Sapient: 5.

At tu vol-

SECTio.14 *At tu vltra modum Papam deificas: nos verò scimus eum hominem esse, & peccato, & probris posse demergi; propterea in ijs, quæ ad fidem pertinent, nolumus ei inhærere. Sed à nobis iam antea dictum est, hoc nihil esse; quoniam necesse est nos aliquem sequi pastorem: ille namque vt homo peccat quotidie. Si enim vna tantum hora esset vita nostra, nec ita sine sordibus esse possemus. Sed de propriis peccatis, vnusquisque pro sese rationem reddaturus est, vt sæpè iam diximus. Satis est nobis, si bene pascamur, secundùm magnum theologiæ doctorem Gregorium. At seditionis & contentionis studiosus inquit: peccatorem caput esse non probo. Ad quos respondendum, quòd benè cogitata vestra percipimus, quæ postea inferius retegemus, etsi vos ob ignauiam obumbrare conamini. Nunc autem ijs respondebimus, quæ palam dicitis; quia ex animi vitio hoc dicitis: non enim vobis cognitum est eum esse peccatorem: neque vobis eius vitæ ratio satis est comperta; sed impudenter calumniamini & conuiciamini illi, qui Petri successor est, & Iesu Christi figurum in terris gerit: nam qui eum peccatorem appellant, ijs quæ Iudæi asserebant, similia afferunt: quoniam illi à natiuitate cæcum cernentes videre, inuidia torti, eum interrogant, dicentes:* quis aperuit oculos tuos? *respondit,* homo, qui vocatur Christus: is mihi dixit,

Ioannis 6. lauare in Siloam: & lotus recepi lucem. *At illi iratè accensi dicunt:* da gloriam Deo, quia hic homo peccator est. *quibus ille, qui nuper cæcus fuerat, respondit:* si peccator est, nescio; vnum scio, quòd cæcus cum essem, modò video: in hoc enim mirabile est; quòd peccator cùm esset, aperuit oculos meos, qui cæcus eram: à seculo non est auditum; quia quis oculos aperuerit cæci nati: nisi esset hic à Deo; non poterat facere quicquam. *Possimus igitur hæc ad successorem Dei traducere, qui est sanctus Papa. Si peccator est; quomodo maledixit vobis? & Græcos excommunicauit Nicolaus primus, temporibus Photij: & excommunicationi illi non defuit ira vnum; sed fuit captiua, vt in excommunicatione dixit, in omnes gentes, tanquam Iudæi: scriptum est enim,* peccatores non audit Deus. *Si peccator est; quomodo fuit exaudiens? at hic quidem sic. Innocentius ante hunc, Eudoxiam ob Chrysostomi exsilium, excommunicauit, & intremuit eius sepulchrum, donec reuocato eo excommunicationem remisit: et statim constitit illius tremor sepulchri. Sed quod euenit nostra memoria, nunc sub Nicolao V. Pontifice Maximo; cùm legati à Constantino Imperatore, qui vocaba-*

vocabatur Dragases, ad eum missi, adhuc supersint: quibus lætus dedit, plenas timoris & horroris: vbi apertè, cum execratione prophetisat excidium, & internecionem extremam infelicium Græcorum: in quibus post alia multa (cùm conuicia & probra rescisset, quæ à Græcis quotidie impudentissimè iactabantur) mirè & hoc dicit: Omnes gentes decretum, quod sancitum est, receperunt: Græci verò neque receperunt, neque spes est eos vnquam esse recepturos; quę super concordia & vnione decreta sunt: procrastinationes enim procrastinationibus ab eis semper prætexuntur: excusationes & responsiones in singulis. Neque verò Græci arbitrentur Romanum Pontificem ita esse mente destitutum, omnemque occidentalem Ecclesiam; vt non intelligat, quę in singulis dilationibus respondendo nugantur: optimè cuncta nouimus: sed toleramus in Iesum respicientes sempiternum sacerdotem, & dominum; qui sterilem illam ficum, vsque ad annum tertium iussit asseruari, agricola iam ad excindendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. *O magnam calamitatem! anno MCCCCLI. hanc conscripsit Epistolam, & MCCCCLIII. capta est Constantinopolis: num potestis dicere hæc vera non esse? minime gentium: cùm id sit manifestum, & res ipsa apertè loquatur:* tres inquit annos expectabimus, si vos fortè à schismate & separatione conuerteritis; & vos verè decreto adiunxeritis, secundum saluatoris de ficu præceptum. Si verò non, excindemini, ne terram ociosam & inutilem reddatis. *Hoc miraculorum miraculum maximum: quòd (vt in Epistola ipsa scribit Nicolaus Papa) Græcorum gens illa magna & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum domina, ob diuinam vltionem, ita in barbarorum seruitutem abducta sit. Hæc enarranti mihi, subit lamentari & deplorare excidium gentis nostræ, quamquam vos non intuemini.*

In primis ergo (vt inde initium sumam) in memoriam reuocate SECTio.15 *fratres, & patres; qualisnam, & quanta, exstiterit nostra natio: fuit enim quondam sapiens, clara, generosa, prudens, fortis, & quæ omnem ternam suo subiecerit imperio: præterea virtutis studio, & sanctitate, omnes gentes est supergressa, ieiunijs, vigiliis, orationibus, eleemosynis, & (vt vno verbo dicam) veluti spongia hausit omnem virtutem: Deo semper accepta. At in præsentia (prob dolor) omnia interciderunt: Constantinopolis capta est; cuius ei se-*

lum recordatione, cogor prorumpere in verba cum clamore & eiulatu, & vltimum effundere spiritum: qua vrbe expugnata, aræ sunt prophanatæ: templum conculcatum: magna sanguinis effusio secuta: pollutæ moniales: virgines corruptæ: caput infantibus abscissum: impiorum manibus principes occiderunt: monachi sacri, sacerdotes, præpositi, viri, fœminæ, connubia sunt diuulsa: sacra vasa confracta: imagines ornatissimæ, conculcatæ sunt, ac sputis conspurcatæ. O me miserum atque infelicem; quis poterit vnquam tantam cladem deplorare? & verbis acerbum casum exprimere? heu, vbi regius apparatus & comitatus? vbi ordo palatij & disciplina? vbi tot principum examen? vbi scholæ sapientiæ? veh mihi misero! vbi Patriarchalis administratio? vbi ornatus Ecclesiæ? vbi tantus, & talis sacrorum monachorum, ac non sacrorum ordo, chorus & numerus? vbi monachorum et monialium ordines? Ecce, nonne cuncta sunt à Mahomethe absorpta? nec tantum in ipsa vrbium Regina ea mala obuenere, verùm etiam in subiectis regionibus plura ac deteriora; perq; singulos dies hæc apertis oculis intuemur & intelligimus. Quamobrem ergo hæc? vel vos mihi dicite per dominum. Si dixeritis vt dicere consueistis, ob nostra delicta hæc euenisse; non ita se res habet ego dicam: quoniam non magis nos, quàm cæteræ Christianorum gentes, nostris criminibus Deum irritamus: sunt enim & aliæ nationes magis sceleribus & peccatis obnoxiæ: quomodo non affliguntur, vt nostra infelicissima & miseranda natio? veh mihi misero: alius ex alio subinde fio, cùm ad hæc animum conuerto, & cor meum conturbatur, & spiritus meus æstuat: quia Iudæorum gens, quæ duo crimina commisit, secundum Prophetam, dedit pœnas: duo enim mala fecit, inquit, primogenitus meus, filius Israel: me dereliquit fontem aquę viuę, & effodit sibi cisternam dissipatam. *Et Ecclesia,* me in ligno crucifixerunt, Barrabam verò postulauerunt & liberarunt. *Primum igitur, cùm Idolatriæ superstitioni & ignorantiæ addictus est in Medum & Babylonem. Secundo, cùm crucifixissent dominum nostrum & Deum, profecti sunt captiui in omnes gentes. Nostra verò natio (prob infortunium, prob dolor) neque Idolis seruiuit vnquam, neque Dei filium crucifixit: qua de causa tam acerbè vexatur? Sed non solùm eadem, verùm etiam multo pejora, quam impij Iudæi perpetiuntur: ij namque in seruitutem abducti, omnium gentium facti sunt serui; vt omnibus inuisi & Dei hostes; hi verò non solùm gentium facti sunt serui,*

Hierem: 2.

serui, sed & Iudeis ipsis, qui sunt serui omnium gentium. O miram calamitatem! Nonne reliquum est plorare & lamentari, ac disquirere causam, & credere; propter quæ patimur hæc? Ego verò aliam non possum inuenire (neque enim virtute, nostra natio cæteris gentibus peior est; imo verò melior: nam dictum est, vereque dictum; nationem nostram omnes nationes virtute, & moribus antecellere) nisi schisma, & quod se subtraxerit ab obedientia, & subiectione Romanæ Ecclesiæ. Eam, & solam, discerno esse causam interitus nostræ gentis: quia postquam ab ea diuisi sumus; maledictionem accepimus, et patimur, quæ nos patimur: nec ideo pœnitet nos; sed deteriores euadimus, & maledictis impetimus ipsam Ecclesiam; dicenda & tacenda aduersus eam impudenter euomimus. Quamobrem fratres mei per Christum; desperationem omittamus: accedamus verè Christianorum vnioni: agnoscamus peccata nostra, ne peiores Iudeis euadamus; neue falsa suasione, malitia & præsumptione aures obstruamus, vt nec audiamus, nec intelligamus. Audiamus Christum clamantem Apostolis: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui verò me spernit, spernit eum, qui misit me: *Verè ergo licet dicere: qui Papam audit, dominum audit; qui verò Papam non audit, dominum non audit: qui verò dominum non audit, audit captiuos et gladijs comminutos. Vidi et rectè memini, cùm interfuerim disputationibus cuiusdam monachi Barlaam, quæ habitæ sunt Constantinopoli, cum quodam legato Apostolico, de primatu Papæ; vbi cum ladens legatus dicit: Ego* quidem possum cunctas obiectiones vestras diluere (non enim Christi Ecclesia, & præses illius summus Pontifex misit hominem, qui nesciat vestris dubitationibus respondere) sed vos semper in nugacibus verborum argutijs versamini. Quare mihi libet dicere tibi breue ac verum verbum; quod & alijs Græcis, mihi iniunctum est dicere: hæc dicit Papa: Si volueritis & audieritis me; bona terræ comedetis, secundum Prophetam. Si verò nolueritis, neque audieritis me; gladius vos deuorabit. Num Pontificis os locutum est hæc? num habes huic quid contradicas? lege & expende, an euenerit sicut ipse dixit. Si ergo euenit; debetis, imo verò potius necesse est illum audire: secundùm verò opera illius non facere, si mala fuerint. *Ita & nobis præcepit Dominus: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, omnia ergo quæcunque dixerint vobis facere, facite, secundùm verò opera illorum nolite face-*

Luc: 10.

Isaias 1.

lite facere. Quando ergo & hic, super cathedra Petri sedet; debemus ipsum tanquam Petrum audire, & imitari sermones eius; opera verò non imitari, si prava sint. Ita vos sancti docent: ita leges & canones clamant; vt antea demonstrauimus, & paullò post etiam demonstrabimus. Nunc detegere volumus, quod vos intus aduersus Papam, ac latinos iniuste continetis: dicitur enim, quòd propter peccatum illum vitatis: at hoc verum non est: sed causas quæritis fratres parum veras: maledixit enim vobis, & vos inuenit excommunicatio; deletiq; funditus estis: sed alius est morbus, ex quo ægrotat intus anima vestra, vt antea exposuimus; non audentes palam dicere, ne forte cum his hæreticis petores vocemini, & suis cogniti apud omnes; magnique vultus mandere sub dentibus. Sed aliud quid est, quod labijs premitis? quidam tamen adeò stolidi sunt, qui apertè latinos hæreticos esse dicunt; & Papam præter cæteros omnes: ideoq; vitandum: refugitis, neque Papæ memoriam audire; neque qui vnionem ex vestris sacerdotibus amplectuntur, videre sustinetis: neque, qui cum ipsis communicant, omninò pro Christianis habetis: & si fortè contingit, vt in aliquod incurratis, quod vos Papæ commonefaciat; panem oblationis non accipitis, sed furijs agitamini, ac dentibus aduersus ipsos sacerdotes sæuissimè infrenditis, & Iudæis deteriores esse putatis. Hæc igitur proferre reformidantes, vt inani quorundam declinetis, ad apertum integumentum strenuè confugitis, & aduersus veritatem pugnatis, de ipsa vanum (vt fertur) decertantes.

SECTIO. 16 *Sed vos in præcedentibus, quos antea edidimus, quatuor libris, multa de eis eadem tractauimus; veritatem pro viribus apertè prædicantes, Latinosq; in dogmatibus orthodoxos esse sequidè ostendimus; et falsis eorum probris calumnijs egregiè demonstrauimus. Et in hoc quinto, profectò non pauca attulimus: scilicet Pontificem esse Petri successorem, & vicarium saluatoris nostri IESV Christi comprobando: eumq; solum obtinere potestatem, omnem Ecclesiam absolutè dirigendi, & gubernandi, ligandi & soluendi, redarguendi, benedicendi, maledicendi, corrigendi, ac medendi; solumq; illum habere facultatem de fide & sacerdotio examinandi. Nam statim magnus Theodorus Studites, in Epistola ad Paschalem Papam, hæc inquit:* Audi apostolicum caput, ✠ Deo electe, pastor ouium Christi, clauiger regni cœlorum, petra fidei, per quam ædificata est catholica Ecclesia:

clesia: nam tu es Petrus, Petri sedem exornans & gubernans. *Et post quædam:* Huc ades: ab occidente exsurge, & ne repellas in finem: tibi namque dixit Christus Deus noster: Et tu quandoq. conuersus, confirma fratres tuos. *Audi quomodo appellat pontificem magnus hic Pater; Petrum, et clauigerum vitæ æternæ, et pastorem, & apostolicum caput? rogatq;, vt Constantinopoli subsidium ferat, propter eorum hæreses, qui imagines oppugnabant. Vnde nam hoc? non ob aliud aliquid, nisi quia is habebat potestatem cæteras Ecclesias confirmandi; tanquam qui omnibus hæresibus superior esset, longéq; positus esset ab omni procella hæreticorum. Huius rei ipsemet testis est in epistola ad Paschalem, dicens:* Vos igitur verè illimis fons, ac fincerus iam inde à principio veræ fidei: vos ab omni hæreticorum procella longè positi: fecurus totius Ecclesiæ portus: vos à Deo electa ciuitas, ad salutis refugium. *Intelligis quo pacto securum portum appellat totius Ecclesiæ Romanum pontificem? ad quem, vt nauigia ab vndis in medio maris agitata, in portum perfugiunt, ne foris relicta, à fluctibus atq. æstu mergantur; sic & omnes nostræ Ecclesiæ, ab hæreticis, tanquam à fluctibus vexatæ, ad Romanum pontificem, veluti ad portum salutis confugiunt: vbi tranquillitatem et pacem omnem manifestantur: nam eo loci, fides clauis Christus apud Petrum Apostolum deposuit; vt Ecclesiam totam pasceret, atque gubernaret: nec apud illum tantùm, sed etiam apud eius successores, ipsi dicens:* & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. *Quæ quidem non soli Petro contigerunt, sed & eius successoribus. Nam Siluester magnus Papa Romanus, post baptismum Constantini, Arij hæresim abdicauit: et in eadem vrbe, Liberius, ac Iulius, Athanasium confirmarunt, & Alexandriam remiserunt; cùm ab Arianis persecutionem pateretur. Damasus Papa, Eunomij hæresim Constantinopolitani Patriarchæ funditus sustulit. Diuus Celestinus, impij Nestorij & Constantinopolitani Patriarchæ hæresim per Cyrillum Theegorum deleuit. Leo sanctissimus, sacrilegam Eutychis, et Dioscori, hæresim damnauit. Martinus & Agathon, Monothelitarum scelestam hæresim, verbo & operibus sustulerunt. Gregorius magnus Dialogus, impietatem eorum, qui imagines oppugnabant, anathemati subiecit: deinde post inobedientiam, & schisma, Nicolaus primus, ipsemet Constantinopolim profectus est Photij tempore, vt tolleret schisma: quem cùm non recepissent, excommunicationi ab eo supposuti sunt. Post hunc summi Pontifices, per temporum vices, non*

 destite-

destiterunt scribere & hortari Græcos ad Ecclesiæ conuersionem, et obedientiam; quousque coacta est synodus apud Lugdunum, quam Græci octauam vocant: cuius auctor exstitit, Gregorius Papa decimus, & vnio est subsecuta. Sed iterum defecerunt, & iterum Legatos Ecclesiæ receperunt. Cogitur synodus Constantinopolitana, cum Papæ Legatis, Ioannis Becci temporibus Constantinopolitani Patriarchæ; & vnionem amplexi sunt, ad breue tempus, obedientiam ostendentes, & pacem: sed postea rursus ad suum et primum vomitum reuerterunt. Sed nec rursus defatigati sunt Ecclesiæ catholicæ præsides; eos ad obedientiam & pacem excitare: at illi cùm semel obsurduissent, non paruerunt. Protracta est igitur res vsque ad nos, aspeximusq; nostris oculis; quòd multi ante nos Patriarchæ & reges videre exoptarunt, nec viderunt. Nos verò vidimus beatiss: Eugenium IIII. Romanæ Ecclesiæ Pontificem summum, quanto studio in hoc sanctum opus incubuerit, testes nobis, & suffragatores, vt hoc magnum vulnus sanaretur: celebratq; est synodus ingens atque admirabilis Ferrariæ et Florentiæ cum ingenijs laudatissimis virtutibus; magna doctorum & sapientum virorum frequentia, et theologiæ scientia, ac virtute illustrium. Tandem decretum sanctum est, omni sapientia & veritate conspicuum; quod vbique est promulgatum, & ab omnibus gentibus receptum. Græci verò, & ex ijs qui peioris sunt conditionis, vulgares quidam homines, & indocti huic contradicant: at si quis nationis partis eius decreto contradicit; id non à doctrina proficiscitur, sed ab animi pruuitate, falsa & stulta præsumptione, & gloria inani, quam ex vulgi imperitia aucupantur: quod quidem decretum & nos, in manus sumentes, perlegimus omni studio; idq; toto ex animo verum esse credimus, adamauimus atque amplexati sumus: vnde sumministratus est nobis materia respondendi quinque articulis, qui in eo continentur; quorum extremus hic est, de Papæ primatu; quem nemo mentis compos potest pernegare.

SECTio. 17 *At non rectè sentit inquiunt; quia præter communes patrum et doctorum sententias ea perscripsit. Si ergo illa diuina sedes non rectè sentit, mentitur Christus cùm dicit:* Cœlum & terra transibunt; verba autem mea nunquam transibunt. *Is enim Ecclesiæ filius est, se cum ea fore, & portas inferi non præualituras aduersus eam. Ideo ne Christum mendacem efficiamus, quod si vel cogitetur solum, est blas-*

est blasphemia) in errantem Dei Ecclesiam esse dicimus: quam rem testificabitur rursus ipse Theodorus Studites, ad Michaelem Imperatorem scribens, ex persona omnium præpositorum hoc pacto: Cùm nos in vnum conueniissemus, venerabilis imperij vestri iussu, minimi Episcopi & Præpositi: *post pauca dicit:* nos diluimus omnes dubitationes vestras. Si vero aliquid dubitare, vel non credere videtur vestra diuina magnificentia, eius rei explicatio à Pontifice piè est postulanda: magna & à Deo firmata manus vestra, vt publicę cupida vtilitatis, iubeat à veteri Roma capere declarationem; vt à principio à patribus nostris est traditum: ea ô Christi imitator, Imperator, inter omnes Ecclesias Dei, summum & supremum obtinet locum, cuius Petrus tenuit primam sedem, ad quem dicit Dominus: Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portę inferi non præualebunt aduersum eam. *& iterum idem in alia Epistola ad Nauentium; cuius principium est:* nõ implebitur auris mea à vocibus auditionis, *inquit:* Testor nunc coram Deo & hominibus, diuisi sunt à corpore Christi, & à suprema sede, apud quam Christus deposuit claues fidei: aduersus quam portę inferi à seculo non præualuerunt, nec præualebunt vsq. ad consummationem eius; hæreticorum videlicet effrænata ora, secundum promissionem veracis Domini. *Audis, quo pacto ea est caput Ecclesiæ Christi; cuius Petrus est primus præses: & quod nunquam præualuerunt, neque præualebunt vsque ad consummationem seculi, hæreticorum effrænata ora, secundum promissionem veracis saluatoris? Si ergo nunquam præualuerunt hæretici aduersus Christi Ecclesiam; quomodo audetis dicere eam errare? quæ inermis à doctoribus prædicatur. Id etiam ostenditur in tertia sancta synodo; in qua allatis ab Apostolica sede literis, Arcadius Episcopus cum surrexisset, ad synodum dixit:* Iubeat vestra beatitudo Reuerendiss: Patres allatas ad vos literas sancti & cum adoratione vocati Cœlestini Papę Apostolicę sedis Episcopi, legi? ex quibus percipere poterit vestra beatitudo, quanto studio prosequitur omnes Ecclesias: *eadem, & horum similia, Proiectus Episcopus protulit. Et paullò post Cyrillus Alexandriæ dixit:* literę acceptę à sanctissimo Apostolicę sedis Episcopo Romano Cœlestino, cum decenti honore legantur. *Audis Arcadium & Proiectum, quòd omnium Ecclesiarum curam gerat Romanus Pontifex? ob quidnam aliud, nisi quia caput est omnium. Quod verò Cyrillus dicit,*

dicit, cum decenti honore legi quę scripta sunt à Cœlestino, *comprobauerunt patres aperiendo capita sua, & reuerenter audiendo quæ dicta sunt. In quarta verò sancta synodo, vt in titulo diuinæ scripturæ apparet, talia dicta sunt.* Vt beatissimus Episcopus Romanę vrbis, cuius sacerdotium super omneis antiquitas esse voluit; potestatem & facultatem habet de fide, & sacerdotibus determinandi. *Ergo quia de fide et sacerdotibus determinandi facultatem habet; meritò caput & magistra omnium Christi Ecclesiarum in decreto scribitur, & à nobis colitur & adornatur: atque omnis obedientia & obseruantia ei à nobis exhibetur, & exhibebitur; donec in hac vita permanebimus; recordati illius, qui dicit:* obedite præpositis vestris, & subditi estote; ipsi enim vigilant pro animabus vestris, vt rationem reddituri: *& meminisse eius nunquam cessabimus in sacris missarum precibus, secundùm sanctorum nostrorum traditiones: ne impiorum erroribus obsecundantes; à firmitate orthodoxæ fidei excidamus: pro comperto habentes, quòd qui ipsi non subiicitur, nunquam saluabitur: similiter, et qui eius non meminit neque sacerdos est, neque sacerdotis meretur habere potestatem: vt xiij. Canon primæ & secundæ synodi apertè testatur: habes enim ad verbum sic:* Hæreticarum zizaniarum semina, in Christi Ecclesiam spargens aduersarius, & videns has gladio spiritus radicitus euelli, alia via aggressus est; assumpta secum schismaticorum insania, Christi corpus diuidere. *Sed & has insidias sancta Synodus anticipans, vndecumque decreuit in posterum;* vt si quis presbyter, vel diaconus tanquam ob aliquod delictum suum despiciens Episcopum, ante synodalem cognitionem, & causæ disquisitionem, ab eius communione deficere ausus fuerit: & nominis eius in sacris missarum precibus secundum Ecclesiæ traditionem non meminerit; hunc depositioni subiici, & sacerdotali omni honore priuari: qui enim in presbyteri ordine est constitutus, & metropolitanorum præuenit iudicium, & ante iudicium (quantum in se est) condemnat suum patrem & Episcopum; hic neque presbyteri dignus est honore, nec nomine: & qui hos sequuntur, si qui fuerint ex constitutis in sacris ordinibus; & ipsi suis dignitatibus excidant. Monachi verò vel laici expellantur penitus ab Ecclesia, donec relicta cum schismaticis coniunctione ad suum Episcopum reuertantur. *Nonne ex hoc loco deprehendis, quòd sacerdotes sacerdotio abdicat: neque sacerdotis nomen vult obtinere;*

tinere; qui mentionem non faciunt primatus eorum, eorum (sc. fautores: & si qui sacris sunt ordinibus insigniti, prophanos habet hos: qui in sacris non sunt, cuiuscunque sint conditionis, excommunicat. Respiscite tandem fratres per Deum, respiscite: nec amplius tam apertè veritati obsistatis, nec aduersus pastores animarum vestrum decertetis: durum est enim, imo verò fatui, & dementis, nudis pedibus aduersus stimulum calcitrare. Nam quemadmodum oua lapidibus; sic & capita vestra, Ecclesiæ confringuntur: lapis namque Matt: 21.
& petra scandali est Ecclesiæ: & Christus ipse, illi se similem facit.
Beatus Paulus ita scribit: bibebant enim de spirituali, consequen- Cor: 1. Ca: 10.
te eos petra; petra autem erat Christus: hic est lapis de monte
virginali absciſsus: *Christus verò ad Petrum:* Tu es Petrus: & su- Cor: 1. Ca: 10.
per hanc petram, ædificabo Ecclesiam, *& reliqua, vt sæpius dictum est. Ecce igitur ostensum est, quòd petra & lapis Christi est* Daniel: 11.
Ecclesia: qui igitur in eam impingit; lux in eo non est: sed qui seruat præcepta eius, non impingit, vera luce quæ in ipsis est illuminante, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: lux Ioan: 1.
enim veritas est & cognitio; ac illuminantur ab ea, qui volunt, & manent in ea. Sed qui nolunt obtempenare; insipientiæ tenebræ eorum oculos obtegunt & impingunt, & conteruntur, ac tandem exterminantur: & responsum ferent, quod præcepit dominus: quòd Ioan: 10.
oues meæ, meam vocem audiunt: quæ verò meæ non sunt, vocem meam non audiunt: & lupus rapit & dispergit eas. Ita eueniet, & nationalibus ouibus, quæ vocem pastoris non audiunt; impingent enim, & labentur in hæreses, absurditates, & schismata.

Quòd verò non possit decipi, vel erurre, vel confringi, vel perire SEctio. 18.
Ecclesia; imo verò id eueniret ijs, qui eam oppugnant; ostensum est antea multis egregijs argumentationibus: nunc efficatius quodammodo per sacrum Chrysostomum, aureæ tubæ diuinum Ioannem audiamus ex oratione in Pentecosten: cuius principium: Cœlum hodie nobis facta est terra. *Dicit enim ibi post alia multa sic:* Magno studio incumbit Deus in Ecclesiam, non parietibus fulctam, sed gratia custoditam: propter Ecclesiam constitutum est Cœlum, terra firmata est, & mare effusum, & aer repletus, paradisus est plantatus, lex tradita, missi prophetę, miracula facta sunt, mare diuidebatur & resarciebatur, petrę scindebantur, & rursus iungebantur, manna de cœlo descendebat, & ex tempore mensa disponebatur,

batur, propter Ecclesiam Prophetę, propter Ecclesiam Apostoli. At cur tam multa? propter Ecclesiam vnigenitus Dei filius, filius hominis factus est, vt Paulus ait: qui proprio filio non pepercit, vt Ecclesię parceret, filij sui sanguinem effudit propter Ecclesiam: hic sanguis irrigat illam: per eum non possunt illius plantæ tabescere, neque folia decidere: non est obnoxia temporum necessarijs vicibus, neque tempori inseruit: æstate quidem foliis vernat; hyeme verò non nudatur: non enim temporum necessitates, sed gratia spiritus eam colit: propterea non euellitur, neque mirum est eam non euelli. Quot iam inde à principio aduersus Ecclesiam bellum gesserunt, cùm erat planta recens, arma aduersus eam sunt expedita: at nunc Dei gratia, & sancti spiritus robore; & Imperator est pius, & milites, & omnis terra fide est repleta: at in origine eius, in exordio, reges impij, milites irreligiosi: ob iussa Principum, arę ardebant: vndique fumus, & nidor: aer inquinabatur: dæmones bacchabantur: diabolus saltabat: pater filium abdicabat; filius patrem non colebat: natura scindebatur & religio: vbi igitur, qui ausi sunt aduersus Ecclesiam in acie stare? Cùm erat planta recens, non tamen iniuriam passa est: cùm cœlum attingit, speras illam posse debellare? Quando vndecim erant Apostoli, à nemine superati sunt: imo vero vndecim, tot millia Ecclesiarum sunt expiscati: nunc cùm terra, & mare, culta & inhabitabilis regio & vrbs, & omnes fines religione referti sunt; tunc speras ei dominari? at tu non potes: Christus dixit, quod portę inferi non prævalebunt aduersus eam: facilius est cœlum deleri, & terram exterminari, quàm Ecclesiam extingui. Quis hęc dicit? ipse Christus: Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Et rectè: nam Dei verbũ ipso cœlo est potentius, quia cœlum est opus verbi: dixit Deus, fiat cœlum, & verbum fuit opus: excurrebat natura nemine impediente, quòniã ipse Dominus est naturę, & eam immutandi: ego eam substruxi, qui cœlũ constituo; sed pro cœlo sanguinem non effudi: pro cœlo cruci nõ sui affixus: pro cœlo, cœleste corpus non assumpsi. Sed quid dico de cœlo? angelorum corpus non assumpsi; vt intelligas me ecclesiam magis æstimare, quàm cœlum, & terram, & omnem creaturã: & ideo cœlum & terra transibunt, verba autem mea, nunquam transibunt: facilius est cœlum aboleri, & terram extingui, quàm mea verba intercidere. Qualia sint verba eius in medium deducamus; videamus, an intercíderint: non reuoco ego in dubiũ; sed hę

reticis os

reticis os obstruo. Qualia sunt verba? cœlum & terra transibunt; verba autem mea nunquam transibunt. quale verbum? Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam. Super hanc petram dixit, non in Petro: non enim super hominem, sed super fidem Petri Ecclesiam suam fundauit. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius Dei viui, petram vocauit Ecclesiam vndas excipientem, sed non concussam. Ecclesia namque suscipit tentationes; at non superatur. Quid ergo est super petram: id est super confessionem Petri; non super opes. Non lapides iacis? non ligna? non spicula? nequaquam dicit: non enim est sensibilis structura: hæc qualiacumque sint, tempore dilabuntur: confessionem verò, neque dæmones possunt superare: testantur martyres, qui latus perfossi, fidem non amiserunt: ô rem admirabilem! murus foditur, & thesaurus non diripitur: caro absumitur, & fides non consumitur: ea est martyrum vis: super petram ædificabo Ecclesiam meam, & portę inferi non prævalebunt aduersus eam. Attendite sedulò; eos vocat portas inferi, qui mortem pariunt: quid igitur? in infernum intrabit, si in discrimen venerit? vtique: nam vt portę vrbis sunt ingressus in vrbem; sic portę inferni, ingressus ad mortem. Cur, inquit, tentationes non prohibes? nequaquam: vt ostendam vires meas, si nemo eam oppugnarit, possunt respondere: nam si fuisset oppugnata, fuisset vtiq. & expugnata: propterea eam permitto oppugnari; ne propugnatorum solitudini, victorię titulus inscribatur: & portę inferi non dixit, non aggredientur eam. Quid ergo? oppugnabitur quidem; sed non superabitur: fluctuat Ecclesia; sed non mergitur, sed non petit profundum: excipit tela; sed non admittit vulnera: excipit machinas, sed turris non quassatur. Sed quid dico Ecclesiam? vnum verbum piscator locutus est. Et turris stetit inconcussa. Quot tyranni conati sunt hoc verbum abolere, nec potuerunt? super petram enim fundata est. Cogita quot tyranni, quot reges diademate redimiti, enses acuti, ferarum dentes, mortes imminentes, fartagines, fornaces, & pharetram suam exhausit diabolus, & Ecclesię non obfuit. Qua nam de caussa? quia portę inferi non prævalebunt aduersus eam: ipsa res testimonium perhibet: testatur euentus experientia. Quot bellum gesserunt? num euicerunt? sed qui bellum gesserunt, silentio transiguntur, & oblitioni mandantur: Ecclesia verò floret. Vbi Claudius? vbi Augustus?

gustus? vbi Tiberius? nuda sunt nomina; eorũ meminit nemo: nam postquam Ecclesiam oppugnarunt, memoria eorum deleta est: & Ecclesia super solem refulget. *Audisti verba doctoris aurei animo & corpore? audisti à Deo afflatum & theologum patrem hunc? scilicet quod Ecclesiæ oppugnatores abolentur, & obliuioni mandantur: Ecclesia verò floret. Et contorquent quidem tela pugnatores; at ipsi vulnerantur. Cur nam hæc? quia Christus ipsam firmauit: Christus ipsam suo redemit sanguine; per quem cœlum firmatum est, terra fundata:* Domini enim verbo, dicit Dauid, cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. *igitur verbo quo firmauit cœlum, firmauit Ecclesiam suam dicens:* super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. *Quam petram? solidam fidei confessionem Petri piscatoris; quæ firmata manet inconcussa, & immota, & inexpugnabilis; quemadmodum & cœlum stat, & permanet vi verbi. Ideo in cœlo, & in terra, Ecclesia Dei bononobilis, & sancta est. Imò verò secundum aureorum verborum & sermonum patrem hunc, cœlo & angelis & omni creatura præstantior est. Ideo & subjecit Christus dicens,* cœlum & terra transibit, verba autem mea nunquam transibunt. *id est, facilius est cœlum, & terram, & omnia concuti, quàm Ecclesiam meam: incursiones hæretici facient, at non præualebunt: in petram impingent capita sua, & dispergentur; quia super petram fundata Ecclesia est: propterea Ecclesia tanquam petra manet inconcussa, secundũ filiũ Christus dixit. Nam qui à principio suæ prædicationis eam oppugnauerunt; delati sunt, & memoria eorum cum sonitu perijt: Ecclesia verò vernat, & refulget super solem. Vbi reges qui in eam desæuierunt? vbi Principes? vbi hæretici? vbi Arius & Eunomius? vbi Nestorius & Dioscorus? vbi Seuerus & Eutyches? vbi qui præcesserunt, & qui postea sul secuti sunt omnes? nonne perierunt? nonne extincti sunt? sed Ecclesia tunc, & nunc, & semper est, vsque ad seculi consummationem & finem.*

Bapi: 4. Ori.

SECTIO. 19 *Tot igitur & egregijs rebus expositis ex mellifluis sacri doctoris sermonibus: æquum est, quòd illi dum oraret, euenit cum omni reuerentia commemorare. Sic enim inuenimus scriptum in eius vita, quam Metaphrastes enarrat, cuius initium:* Et omnium qui secundum Deum in hac vita versati sunt: *post multa ait:* Cùm is noctu in oratione perstaret, se obtulit quædam diuina res, & sublimior; quàm vt

quàm vt oculis cerni posset: & quemadmodum rem in medium proponere, lingua vix audeat; ita & audire nouum videatur; itaque nouum quiddam, & horrore plenum audisse. Cæterum animaduertendum, quòd huic narrationi, æque mista sunt timor & lætitia: duo quidam viri alba amicti veste, aspectu horrifico visi sunt ei de cœlo descendere; huicque præclaro viro, dum oraret in conspectum venisse: quorum alter volumen, alter claues manibus continere videbatur. Cumque Ioannes hanc nouam speciem miraretur, timore esse correptum: hos verò manibus apprehensum erexisse, & metum absterrisse, bonoque animo eum esse iussisse. Percontanti quinam essent ij viri tanta præditi gloria, qui accedere ad se dignati essent; ne timeas, eos dixisse: nos venimus à Christo missi. Alterum postea manu protensa volumen tradidisse, dicentem: sume librum, nam ego sum Ioannes, cui sapientia Dei, pectus tradidit, in quod & recumbere voluit: quę quidem te & per nos ad scripturas pernoscendas, idoneum reddet: & te, qua manu ducet ad eius cognitionem. Alterum verò, manu extensa: sume, dixisse, has claues: meque Petrum esse scito, cui Deus claues in manus tradidit: quem nunc per me, crede, te eadem gratia, qua me participem facere: quare quæcunque ligaueris, vel solueris super terram, erunt ea ligata, vel soluta, & in cœlis. *Nonne deprehendis ex his, alterum vnà cum munere scriptums facilè interpretandi, & harum intelligentiam à datore sapientiæ adiunxisse? alterum verò vnà cum facultate soluendi, et ligandi, & intelligendi, iniunxisse, & piè in Iesum Christum Dei filium per eum credendi? Credite in posterum, quòd sine obedientia erga Petrum, saluari non potestis. Et iure quidem: nam is est porta salutis: qui per eum in cognitionem fidei non ingreditur, id est, vt eum agnoscat esse Christi Vicarium; non poterit vnquam salutem consequi: nam vt Christus inquit.* Ego sum ostium: qui non intrat per ostium, sed aliundè ascensum parat; fur est & latro. *Ita & Petrus eius successor dicit: qui non credit per me filium inuisibilis Dei & Patris in carne genitum, qui passus est & resurrexit, & cætera dispensationis mysteria; hic hæreticus est: & saluari nullo vnquam tempore poterit. Hæc igitur & talia tenentes, quorum refertæ sunt omnes doctorum scripturæ; Ecclesiæ subijcimur: in eaq; permanemus: & in obedientia eius persistere in omnia secula deprecamur; vt propitium Deum nanciscamur in tremenda die retributionis: fiat, fiat.* Ioan: 10.

HAS OBRA FOI DIGITALIZADA POR ARQUIVO DA IGREJA

SEctio. 20. *Iam quoad eius fieri potuit, præstitimus, quod polliciti sumus; allata ad quinque articulos responsione, qui in decreto Florentinæ Synodi continentur. Conscripsimus verò hæc à communibus patribus, ac doctoribus, desumpta materia, quos Ecclesia sanctos esse decernit, illorum vestigijs insistendo; & qui hæc literis theologicis mandauerunt, & tradiderunt, vt veraces suscipiendo: quibus Ephesius Marcus non valens in synodo contradicere, & sui incertus, certamen detrectauit. Perfecimus autem hoc opus multo labore ac studio: propterea omnes, qui hæc perlegerint, oro, ne dolosè, & cum præsumptione aut proprio affectu inducti, percurrant; sed sinceræ dispositione adhibita, suam conscientiam iudicem dictis præficiant. Arbitror enim eum, qui hac conditione ad legendum accesserit; à mundi creatore uberem, magnamq; gratiam habiturum ei, qui hæc edidit, & elaborauit, cùm hanc commentationem ex multis locis collegerim, & coagmentarim. Exantlauimus verò hunc laborem, vt dominus scit, qui occulta cognoscit: non gloriam aucupando temporariam, neque opū comparandarum gratia; sed pura, et pia mente, pro virili, veritati patrocinari exoptantes: quæ quidem res, qui apertè sanctis contendere nolunt, liquidò est demonstrata. Et ea præterea de causa hoc opus aggressi sumus; vt qui horum studiorum sunt ignari, et tamen de hoc dogmate ambigunt, nequaquam amplius excusationem afferre possint; sententias, & dicta sanctorum planè ignorare. Ideo æquum mihi visum est, volumen hoc rerum contexere: et resipiscere aliquando volentibus, veluti sumptuosum quoddam conuiuium apponere. Ecclesia verò, Sponsa immaculata, nullas sordes, vel rugas admittens, Sole lucidior, denuò apparebit, vt fuit, & est, & erit. Quamquam dissumpantur, qui contra sentiunt: nam semper exstitit extra errorē: neque diuersas opiniones prædicauit; sed easdem illas, quas à diuino ore saluatoris accepit. Rogo vos iterum ô charissimi; vt hæc cum charitate legatis, & spiritu pietatis: ac si vestra et nostra ipsa fuerint; ijs assentiamini: si verò contra; confutetis, et veritate editis, nationes affenatis: vt et nos ijs perpensis, sententiam nostram cum charitate dicamus; retractantes nostra, vel delentes. Spero igitur Deo fisus, qui pacis est pater, vos his rationibus subactos veritati cessuros: animi candorem & obedientiam Deo præstando, mutuoq; accipiendo paracleti gratiam & prudentiam. Nam eo concedente, nulla mutatio vel imminutio fiet, & pacis fructus consequetur: neque orthodoxa veritas imminuetur; absit: malo enim millies mori, quàm suadere vos, vt tantillum*

Cantic: 4.

tillum quidem à vera fide declinetis. Resipiscite rogo fratres, resipiscite: quandiu vos in hac falsi suadione perdetis? quandiu, si non vtroque, altero tamen pede claudetis altius? Excitemini segnes: qui humi repitis; exsurgatis: ne dum vos malum somnum sternitis; facile inimicus disseminet discordiæ zizaniam. Tollatur paries, qui diuisit Deum: simus vnum corpus sub eodem capite. Est autem caput, ipse Christus: quem vt magistrum, ac vitæ datorem, piè, et pura conscientia sequendo, cognoscemus Deum & patrem eius: à quo ab æterno non tempore, sine defluxu, & sine passione est genitus: sanctificatum q, & vnigenitum eius Spiritum, à patre, tanquam à productore, ab æterno, & à principio productum, & procedentem, & per eum emanantem, & scaturientem essentialiter & subsistenter, & prodeuntem, & editum, vnam increatam potentiam, & sine fine regnum, immortalem vitam, & beatitudinem: quam, vtinam omnes consequamur, ne de via declinantes, in montes, solitudines, & foueas delabamur: & in loca, quæ non aspicit lux, vultus domini nostri, & saluatoris nostri Iesu Christi; cui gloria & victoria in secula seculorum. Amen. Hucusq; Gennadius.

Ex interpretatione Sacrę Liturgię. etc. *Multi sunt & apud Græcos, & apud Latinos, qui sacram Liturgiam interpretati sunt, eiusq; mysteria exposuerunt. Ex Græcis quidem Dionysius Areopagita de Ecclesiastica Hierarchia cap. Maximus Monachus de Ecclesiastica mystagogia: Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus in libro de rerum contemplatione: Simeon Thessalonicēsis, in libro de septem Sacramentis: Ex omnibus autem doctissimè et prolixissimè Nicolaus Cabasila, in libro de diuino altaris sacrificio. Ex Latinis, Rubertus Abbas de diuinis officijs: Isydorus, Innocentius, Odon, Camaracensis, Stephanus Aduensis Episcopus, Walafredus, Strabo, de exordijs, & incrementis rerum Ecclesiasticarum; Bernon Augiensis Abbas, Magister Florus in sua Exegesi, & alij infimi, qui soli rectè conuincere possunt nostri seculi errores, qui missam, rem nouam, & recenter compositam, esse impudicè affirmare non erubescunt.*

De Sacris

DE SACRIS ORDINATIONIBVS, QVAS GRÆCI χειροτονίας vocant.

Caput XIIII.

QVATVORDECIMVS ARticulus docet Euangelium non ab alijs publicè legendum & prædicandum esse, sacraque mysteria dispensanda; quàm ab his, qui ritè ad hoc ministerij genus ordinati sunt. quod quidem ita debere esse & nos ipsi agnoscimus. Sancta etenim Catholica Ecclesia, eos solum, qui legitimè sunt vocati, sacro item charactere canonicè insigniti, atque iuxta Ecclesiasticam traditionem ordinati, ab omniq́ue Hæreseos suspitione alieni; & populum docere, & sacram Liturgiam administrare vult, atque permittit. Plurimumque illos errare docet, qui existimant nihil interesse; vtrum hæc sacra & diuina mysteria ab his exerceantur, qui ex laicis ad eam rem ordinatis deligantur tantum; an ab his, qui ex sacerdotibus ritè & canonicè consecratis & ordinatis, huic muneri præficiantur. Ordinationes autem apud nos non alio modo fiunt, quàm eo, quem sacri nobis perscripserunt Canones. Et de Episcoporum quidem ordinatione primus Apostolorum Canon hæc docet: *Episcopus ordinetur à duobus vel tribus Episcopis. Presbyter verò ab vno Episcopo. Diaconus item, & alij eodem modo.* Quod item ex Actis Apostolicis discimus. *Erant, inquit; in Ecclesia quæ est Antiochiæ, Prophetæ & Apostoli, Barnabas, Simeon, Lucius, Manahem, & Saulus: ministrantibus autem illis Domino, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam, & Saulum, in opus ministerij, ad*

rij, ad quod elegi eos. Ieiunantes autem ipsi, & orantes, impositis illis manibus, dimiserunt eos: Vbi quinque leguntur præsentes viri: tresq́ue, duos reliquos Saulum & Barnabam segregatos in ministerij munus ordinatle. Non licere autem secularibus principibus de Episcopis aut sententiam ferre; aut illis veteri deprauato more, qui à sanctis concilijs abrogatus est, manus imponere 31. Canon Apostolicus docet. *Si quis Episcopus secularibus potestatibus vsus, Ecclesiam per ipsas obtineat; deponatur, & à communione separetur, & omnes qui illi communicauerint.* Et quanquam 28. Apostolico Canone præcipitur, neminem duplici pœna ob idem crimen puniri debere: tamen vel propter delicti magnitudinem, vel propter peccati, publicam deformitatem, duplex hoc loco irrogatur pœna: omnisq́ue hæc electio, tanquam impia, & sacrilega abrogatur: puniuntur què omnes illi, qui in hac parte, vel alios coegerunt, vimq́ue aliquam intulerunt, vel autores facti, quacunque ratione fuerint; prophaniq́ue meritò & sunt, & esse decernuntur. Oportet enim cum, qui ad Episcopatus honorem prouehi debet, vt quidem sancti Patres in sancta Nicœna statuerunt synodo, Canone quarto, ab alijs Episcopis deligi. *Episcopum, inquit, conuenit maximè quidem ab omnibus, qui sunt in prouincia Episcopis, ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem; tribus tamen omninò in id ipsum conuenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus; tunc ordinatio celebretur. Summa autem & vltima potestas, atque confirmatio earum rerum omnium, quæ in tota fiunt prouincia, Metropolitano tribuatur:* quę omnia ex eodem quarto Canone, eiusdem primę vniuersalis synodi Nicœnę decerpuntur. Sed & Laodicensis synodi 12. Canone, hoc idem his verbis explicat: *Epi-*

ſcopos non oportere, præter iudicium Metropolitanorum & finitimorum Epiſcoporũ, conſtitui & ad Eccleſiæ principatum eligi; niſi eos, quos multò ante nota, probabilisq; vita commendauit: deniq. examinatos et in ratione fidei, hoc eſt, num rectam et ſanam doctrinam ſequantur, an ſecus, & in ipſius ſanæ doctrinæ politia. Quibus item ſimilia docet 13. eiuſdem ſynodi Canon. Illud adijciens, *neque vulgo aut popularibus hominibus electionem illorum, qui ad ſacerdotalem dignitatem ſunt euehendi, committendam eſſe.* In quorum canonum expoſitione, illud ſcriptum legimus: *Non tantum, inquit, vulgus arcetur ab Epiſcoporum electione; ſed etiam de ipſis ſacerdotibus ſententiam ferre non permittitur: præſentiq; canone illud innuitur, quòd non Epiſcopi tantum antiquitùs; ſed & reliqui ſacerdotes à populo eligebantur: quod poſtea omnino ne fieret, prohibitum fuit, tanquam res inutilis ac planè peſtifera.* Sed & 19. Canon Antiochenę ſynodi, multa ſimilia habet: tum de Metropolitano, tum de eo, vt omnes Epiſcopi eius prouincię ab eo conuocentur, præſenteſque adſint. *Epiſcopus, inquit, ne ordinetur abſque præſentia Metropolitani prouinciæ. Par enim eſt, Metropolitano ſuos collegas atque conſeruos adeſſe. Ideò debent per Epiſtolam Metropolitani conuocari. Et ſi quidem præſentes adfuerint omnes; longè melius eſſe: ſi autem difficile fuerit conuenire omnes; tamen vel maiorem eorum partem, omnino ex omni prouincia præſentem adeſſe oportet; vel ſaltem per literas in eandem ſententiam conuenire: et ſic vel conuentu plurium facto, vel ſaltem plurium ſuffragijs collectis, Epiſcopum conſtitui debere. Si quid autem ſecus præter præſcriptum modum factum fuerit; nullius valoris ordinationem eſſe. Vbi verò omnia, ita vti dictum eſt, adhibita fuerint; contradicere tamen quispiam per priuatam contentionem velit; plurium tamen conſenſus valere debet.* Docet quidem eiuſdem

eiuſdem Zonarę interpretatio: antiquitùs ipſarum vrbium populos, Epiſcopos deligere ſolitos. Cum autem contentiones inde exorirentur maximę, ipſis deinceps prouincię Epiſcopis, ea tota deligendi & conſtituendi poteſtas Epiſcopi, conceſſa & concredita fuit. Non ſolùm autem Epiſcopi, eo modo, quo diximus, alios Epiſcopos & Sacerdotes ſacrorum canonum inſtituto eligebant atque conſecrabant, & non Laici ſed & ipſa Chirotonia nihil aliud ſacris Canonibus deſignatur, quàm eius, qui tunc conſecrandi munus exercet, in alio conſecrando diuinarum precum ſacra adminiſtratio, ac Spiritus Sancti omnia perficientis initiatoria inuocatio, propter extenſionem manus pontificis, tum cum illi quę initiat atque conſecrat, benedicit. Quanquam ipſę quoque ſententię atque ſuffragia, quibus Epiſcopi vel Presbyteri eligebantur, nomine Chirotonię antiquitùs appellari ſolebant. Nam cum penes ciuitatum populos, Pontificum deligendorum poteſtas fuiſſet; colligebatur tum in vnum multitudo; & hunc quidem alij poſtulabant, atque eligebant; alij alium. Vt igitur plurium vinceret ſententia; manus in altum illi qui ſuffragia ferebant ſubleuaſſe dicuntur; vt inde numerus cuiuſque ſententię dinumerari, ac facilè perſpici poſſit. Atque ita ille qui plurium referebat ſententias, cæteris anteferebatur; indeque à manus extenſione nomen Chirotonię originem ſumpſit. Quo item nomine in eodem ſenſu, magni illi veritatis duces ſancti, inquam, qui ſynodis præerant Patres, nonnunquam vſi eſſe inueniuntur, ipſas ſententias & ſuffragia nomine Chirotonię appellantes. Quomodo ſancta Laodicenſis ſynodus Canone 5. loquitur. *Non oportere Chirotonias in præſentia multorum fieri,* Chirotonię nomine ipſam per ſuffragia electionem intelligentes: nam conſecrationem Pontificis, publicè multis præſentibus potius fieri oportebat. Ele-

Similè planè eiusdem vocis [illegible] etymologi[illegible] interpretes in ſe[illegible] Concilio Ephe[illegible]gys, quibus Athenienſes ſuos eligebant Magiſtratus, quam tacitè, vt et rei ipſius immutationem et cætera multa, ad Eccleſiaſtica ſanctiones translatam fuiſſe ex ſententia dicam eſt.

ctioni autem vbi sententię ferebantur; propterea,quod nonnũquam quærelę quædam & accusationes contra candidatos proponebantur; nulli præter eos, ad quos sententię dicendę ius pertinebat, interesse, ac ea quę dicebantur, audire licuit. Et consecrationem quidem atque ordinationem, à duobus vel tribus Episcopis fieri debere, primę synodi, quartus Canon iubet: ipsam autem per suffragia electionem à pluribus etiam. *Tres, inquit, omnino in eundem locum congregatos ordinare oportet; absentibus quoque suffragium ferentibus, scriptisq; assentientibus, electionem fieri.* Post diligens autem & exactum examen, multaq. tam rectę fidei, quàm morum grauitatis, & vitę integritatis, testimonia, demum dignos ordinari debere: indignos autem ab eo honore ac dignitate arceri; cùm ex multis sacris canonibus, Apostolicisque institutionibus clarum est, tùm ex insigni illo magni quondam Theologi Gregorij Nazianzeni, quem pro se instituerat Apologetico; longè euidentiùs constat: ex his inquam, vbi eos qui tanto honore sunt indigni,improbi ac planè prophani,veluti transitu quodam notat: eos autem qui & quales digni esse debeant, mire celebrat, suisque coloribus pingit, hæcque inter cætera cum magna adfert libertate. *Quotus quisque est,qui si ad amussim eam,regulamq; sese exigat,quam Paulus de Episcopis & Presbyteris fixit; nempe vt sobrij & prudentes sint,non temulenti, non percussores; sed docendi periti; irreprehensibiles, atque huiusce modi, vt nullæ eos improborum calumniæ attingere queant; non sese a normæ rectitudine permultum alienos comperiet.* Et rursum. *Primùm, inquit,ipsum purgari oportet, tum alios purgare: primò ipsum institui; tum alios instituere: primùm lucem ipsum effici, Deoq; appropinquare; tum demum alios ad Deum adducere: primò sanctificari; tum demum alios sanctificare.* Deinde illos appellans, qui citò &

citò & negligenter, nec secundum id quod sancti canones præcipiunt, ordinantur; hæc in medium adfert: *Quis est ille, qui veritatis Antistitem & propugnatorem vnius dieculæ spacio, velut simulachrum ex argilla fingit? illum, inquam, qui cum angelorum classe atque ordine futurus est: qui cum archangelis Deum celebrabit: qui ad supernum altare sacrificia transmittit,simulq; cum Christo sacrificio fungitur.* Et iterum. *Qui nihil,inquit, dignum sacerdotio secum adferunt, discipuli simul magistriq; pietatis desiguantur, alios antè purgant; quàm ipsi purgati fuerunt: heri extra sacra; hodie sacrorum arbitri & Antistites; veteres vitio,pietate rudes & recentes. Quorum dignitas & vocatio,gratiæ potius & fauoris humani; quam Spiritus sancti institutionis opus esse videtur.* Eos proculdubio,qui improbi,& indigni, in eos honores euehũtur, notans & proscindens; simul autem quales oporteat esse illos in veritate qui serui idonei & ministri, Iesu Christi futuri sunt, docens atque subijciens. Amplius autem & eos magnoperè fugiendos & auersandos esse; qui aliqua se hæresi contaminarunt 44. Canon Apostolicus diligenter admonet. *Episcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum baptismum, vel sacrificium admisert, deponi iubemus. Quæ enim est conuentio Christi cum Belial? vel quæ pars fideli cum eo qui infidelis est?* 2. Cor: 6.

NEQVE PRECES NEQVE OBLATIONES, NEQVE DIES FESTOS, NEQVE ALIA DONARIA; corrupta vita, & moribus ministrorum, vitiari.

Caput XV.

DE QVINTODECIMO AVtem Capite, quod Ecclesię ministros innoxios, & irreprehensibiles esse debere docet: vitamque honestam & inculpabilem sequi: preces item, atque ea quę offeruntur, diesq. festos & reliqua, quę quasi ad cauponandam gratiam comparata sunt: pecuniam item ex alienis peccatis corradendam, remq. faciendam, aut aliquid aliud nihil omninò ad salutē conferre tradit, illud dicimus, sicque de tota hac re statuimus. Quemadmodum illi, qui ita Deo ministrant, proficiunt nihil; nisi irreprehensibiles, atque sine crimine, quantùm homini licet, sint: puri item & innoxij: per omneq. tempus, tanquàm sub iugo disciplinę quodam viuāt, in omni moderatione & sanctitate vitę degentes, sumque munus exercentes; ita preces ipsas, sacrificia, oblationes festos item dies, quę iusta beneplacitum Dei, eiusq. amore fiunt; ad laudem præterea illius, memoriamq. eorum, qui illi à seculo placuerunt, referuntur: ad excitationem & imitationem virtutis, ac præclare ab illis gestorum, rectè & conuenienter fieri, magnamque vtilitatem animabus nostris adferre, affirmamus. *Multum enim*, inquit scriptura, *valet deprecatio iusti: multa, quę proficit in illis, qui fideles Deiq. gratia digni sunt.* Vt quidem D. Chrysostomus exponens Epistolam ad Hebręos, inquit: *Iusti, inquit, homines, vna sæpius precis latione, omnia apud Deum lucrantur:* & ad Philippenses item: *Procuremus inquit, aliquid auxilij illis, qui ex hac vita decesserunt: modici quidem, opem tamen illis feramus. Quomodo autem & qua ratione? Ipsi inquam pro illis exorantes, alijsq. vt hoc idem quant, persuadentes: pauperibus item assiduè*

Iacobi. 6.

assiduè pro illis aliquid impartientes; habet enim ea res nō exiguam quandam consolationem. Audi siquidem quid Deus dicat: Protegam ciuitatem istam propter me, et propter Dauid seruum meum. Si memoria duntaxat iusti tantùm valuit; quando et opera pro talu sunt, quid non poterunt? Non frustra ab Apostolis sancitum est, vt in celebratione venerandorum mysteriorum, memoria fiat eorum, qui hinc decesserunt. Nouerant enim illis hinc multum emolumenti fieri, multum vtilitatis: stante siquidem vniuerso populo, manusque ad cœlos extendente, cœtu item sacerdotali, mundoque posito sacrificio; quomodo Deum non placabimus pro istis orantes? Nam ita vult Deus, vt nos inuicē iuuemus. Sanctis autem meritos honores à nobis deberi, eosq. omninò recipiendos & venerandos esse, tum templis eorum, vt offeratur, iustum esse; ille qui Deus θεάνθρωπος existens, nostra caussa homo factus est, nobis præcepit: *Qui inquit vos accipit, me accipit.* Vnde Chrysostomus præclarè: *Quemadmodum* inquit *illis, qui in acie stant, atq. depugnant, ab his qui pace fruuntur, in bellumq. ipsi non proficiscuntur, stipendia debentur; pro his enim militant illi; idem inquit nos de sanctis Dei cogitare iustum est. Quomodo enim non absurdum erit, his quidem, qui terreno regi militant, stipendia et commeatus liberalissimè persolui: illis autem qui cœlestis regis milites sunt; quiq. longè molestiores, potentioresq. hostes in se sustinent, pro nobisq. Deum exorant; et ad quos in omni tempore nostro necessario, cum precibus nostris quotidie, res necessarias petituri, confugimus; cuius inquam fuerit ingratitudinis? nihil item ex facultatibus nostris, neque in eos ipsos, neque in eorum templa, eosque homines, qui tantorum virorum se seruitiis dediderunt, conferre? nullamque partem liberalitatis et munificentiæ nostræ, illis declarare? neque eos eleemosynis nostris alere?* Orare item quotidie, Deumque deprecari, populo Christiano, & vtile & necessarium esse:

ùm esse : ab eoque officio, nullum excipi, Saluator ipse, dum communem omnibus formulam orandi præscribit, docet : *Quando* inquit *oraueritis, dicite : Pater noster : etcæt.* Et : *Hoc* inquit *genus dæmoniorum non eiicitur nisi oratione, et ieiunio :* & alijs multis similibus. Et Paulus ad Timotheum : *Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, et omnibus, qui in sublimitate sunt ; vt quietam et tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate. Hoc enim bonum & acceptum est coram saluatore nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Sacerdotes demum, vt honorentur, dignum & iustum esse, docet amplius D. Chrysostomus, *tanquam communis, inquit, pater est totius vniuersi sacerdos. Ab omnibus igitur æquum est illum honorari, eiusq; curam haberi. Sacrificia enim Deo pro toto offert vniuerso. Preces eodem modo ad Deum fundit, pro regibus, atque illis omnibus, qui in sublimitate positi sunt ; vt horum salus et incolumitas nostræ tranquillitatis & securitatis sit causa. Ad nostrum siquidem vtilitatem Deus ipsos etiã magistratus ordinauit. Absurdum igitur & iniustum est, illos quidem pro nobis bella gerere ; nos autem pro illis Deum, neque per nos ipsos, neque per sacerdotes item nostros exorare.* Et rursum dicit idẽ D. Chrysostomus : *An, inquit, ignoratis scriptum esse, sanctum Iob pro filijs cõiuuantibus, quotidie sacrificia obtulisse ? atque hac ratione peccata eorum expiasse, quod fortè peruersi cogitarent in cordibus suis ?* Et alio loco. *Scitote, inquit, tanquam Christi discipuli ; quòd orantes : pro publica pace & tranquillitate vniuersi mundi, pro omni item felici successu, id facimus : regnumq; eius quærimus, ipsamq; ianuam pulsamus, vt propter viscera misericordiæ suæ, nobis illum Deus aperiat, ad eamq; ex qua olim excidimus felicitatem, nos reducat.* Et rursum. *Est quidem*

Matth: 6.

Matth: 17.

1. Tim: 2.

quidem res vtilis atque salutaris sanctorum precibus nos commendare ; sed ita, si item nos ipsi inoperæ simus ; si item et ipsi oremus : nam alia ratione, si ignaui, si otiosi ipsi simus ; nullam inde referemus vtilitatem. Neque enim obscurum est, quid Hieremiæ pro ignauo & flagitioso populo orare volenti, responsum est. Ter hic in causa populi ad Dominum supplex accesserat : ter item audiuit. Ne o- Ierem: 7. 11. 14
res ; non enim exaudiam te. Si, inquit, steterit pro illis Noe, Iacob, & Daniel, non liberabo illos ; siquidem multùm iam eorum preualuit malicia. Quid igitur, dicet aliquis, necesse est alios pro me exorare, si ipse Deo gratus & charus sum ? nequaquam hoc dicas ô homo. Multis enim precibus, multis deprecationibus opus habemus. Audi enim ipsum Dominum dicentem. *Deprecabitur,* Leuit: 4.
inquit, pro vobis sacerdos, & remittentur vobis peccata vestra. Et alia his similia quàm plurima. Quę, si quis diligentius perquirit, plenam & confertam talibus reperiet totam sacram scripturam. Similiter autem & illa omnia, quę Deo votis redduntur, sunt illi acceptissima. *Vo-* Psal: 85.
uete, inquit Dauid, & reddite : quomodo Anna Samue- 1. Reg: 1.
lem Deo vouit, & reddidit, & alia sexcenta his similia. Sic item & festos dies celebramus, honorantes sanctos, tanquam Dei amicos, iuxta magnum Dauidem. *Mihi,* Psal: 138
inquit, nimis honoruti sunt amici tui Deus ; nimis confortatus est principatus eorum. Nisi enim sacras preces, Liturgias, dies festos, & his similia non cauponantes, sed Deum piè timentes peragimus ; quę quidem omnia fidei sunt consequentia, præclaraque opera ; gens quædam absque Deo esse putabimur, quę Deum non timeat, & quę à fide viua, quę in omnibus principem locum tenet, ac quasi familiam ducit, sit alieniſſima. Sublatis enim rebus illis, quę rem aliquam necessariò natura sua consequuntur, fructusq. eius quodammodo sunt, quantum in nobis est ; illud ipsum, quod principale est, auferi opor-

ri oportet. Necesse item est illum, qui verbo præest, & doctrinę, iuxta magnũ Basilium, cum omni circumspectione & examine, Dei voluntate, tanquam certissimo scopo sibi proposita, omnia agere & dicere; vt vel illis ipsis, qui eum sequuntur, illiq́ue crediderunt, vitam suam probet, suæq́ue ab his integritatis referat testimonium: iuxta illud Pauli: *Vos inquit, testes estis, & Deus, quàm sanctè, & iustè, & sine querela, vobis, qui credidistis, affuimus, vt et ipsi rectè scitis.* Porrò, si contigerit in dignos ministros nos habere; Dei tamẽ vis & gratia est, quę omnia operatur, vt quidem vniuersus testatur Theologorum chorus. 2. Thess. 2.

ANNOTATIONES.

Quemadmodum illi qui Deo ita ministrant. etc. *Idem sensus est Nicolai Cabasilæ, ex quo hæc desumpta esse videntur. Cuius verba ex Cap. 34 hoc loco apponere libuit.* Sacerdos autem postquàm omnibus ea, quę par est orauerit, etiam pro se orat, vt à donis sanctificetur. Quanam sanctificatione? vt accipiat remissionem peccatorum. Hoc enim est donorum principale officium. Et vnde nam potest hoc sciri? Ex ijs quę dominus dixit, Apostolis panem ostendens. Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Et in calice similiter. Memento, inquit, Domine etiam meę indignitatis, & condona mihi omne delictum voluntarium & inuolutarium. Et ne propter mea peccata prohibueris gratiam sancti Spiritus à donis propositis. Remissionem peccatorum dat sanctus Spiritus ijs, qui sunt donorũ participes. Hæc, inquit, gratia, in me ne prohibeatur existere propter mea peccata. Dupliciter enim dicitur gratia operari in pretiosis donis. Vno quidem modo, per quem ipsa sanctificantur. Alio, per quem gratia nos per ipsa sanctificat. Primo ergo modo, in donis gratiam operari, nullum potest humanum malum vetare. Sed quemadmodum eorum sanctificatio, non est humanę virtutis opus: ita nec fieri potest, vt eam hominũ vitium prohibeat. Secundus autem nostro etiam studio & diligentia indiget. Nos enim gratia per dona sanctificat, si nos ad sanctificationem aptos nem aptos & accommodatos ceperit. Sin autem in nos imparatos inciderit, nec vllam vtilitatem attulerit, & plurimum etiam detrimentum damnumq́ue dederit: hanc gratiam, siue est solùm remissio peccatorum, siue cum illa etiam aliud donum datur; ijs, qui cum pura conscientia sacram hanc Cœnam sumunt, orat sacerdos, ne à donis prohibeatur, vt quę possit prohiberi per humanum vitium. Hanc facit orationem etiam paullò post cum vniuersa communiter multitudine.

OMNI MAGISTRATVI A DEO CONSTITVTO PARENDVM esse.

Caput XVI.

SEXTODECIMO LOCO docetis, non licere populo Christiano alijs præesse, atq. imperare: pœnas item secundum leges sontibus irrogare: atque omninò alijs Reipub. negocijs sese immiscere. Nos autem illud dicimus: obedire, subiectosq. esse oportere nos, omni potestati, atq. magistratui: non modò bonis & rectis tantùm; sed discolis etiam: & ea omnia, quę ab illis legibus sancita sunt, sanctè & incontaminata seruanda. Aliter autem Deo, magis quàm hominibus obtemperandum esse. *Qui (dicit alio loco scriptura) resistit omni potestati, iudicium accipiet.* Et rursum. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Quo modo item eorum contumelia, qui illis non parẽt, quos ipse Dominus misit, non in his solùm consistit; sed in illum ipsum ampliùs fertur, qui eos misit: maiusq́ue iudicium isti, quàm illi, qui in Sodoma & Gomorra perierunt, reportabunt. Dicit enim Dominus: *Qui accipit vos; me accipit. Et qui vnum ex his, quem ego mitto, recipit, me* Rom. 13. Matth. 10. Ioann. 13.

Luce 10. Matth: 10. *pit, me recipit. Qui vos audit, me audit: & quicunq. vos non receperit, neq. audierit sermones vestros; exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen amen dico vobis, tolerabiliùs erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die iudicij, quàm illi ciuitati.* Et Apostolus. *Qui, inquit, vos spernit; non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiritum sanctum suum in nobis.* Oportet igitur nos non ciuilibus tantùm magistratibus obedire; sed Apostolis etiam ipsis, atq. doctoribus, sacræque scripturę Spiritu sancto plenis interpretibus parere: neque illis per minas & terrores aliquos obsistere, aut aliquo pacto aduersari. In ea autem parte, qua eos, qui sua omnia vendiderunt, damnatis; mundumque, & ea, quę in mundo sunt, salutis suę caussa relinquerunt: in eo item, quòd Euangelium non de temporalibus, sed de æternis tantũ rebus omnia præcipere dicitis; & quòd solam perpetuam cordis iusticiam illud prædicet: ac ita omninò totum intelligendum & interpretandum esse putatis. Hoc quidem nulla ex parte recipimus: sed Dei Ecclesię doctorum interpretationẽ sequuti dicimus, illud Euangelicum dictum clarè seipsum explicare: *Vade, inquit, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis: et tum veni & sequere me.* Quod nos neque allegorice, neque per vllam figuram, sed simpliciter, & ad sensum, vitamque & mores relatè dictum putamus. Hic enim ipse, qui eam quæstionem proposuerat, existimabat eum modum & rationem vitę æternę consequẽdę sibi Dominum demonstraturum atque subiecturum; per quem sempiternum in vsu & possessione bonorum suorum victurus esset. Vbi autem longè aliud Christus Dominus, quam ille vellet, respondisset, ipsamque bonorum omnium abrenunciationem, vitę æternę comparandę auctorem & administram esse dixit; tum demum veluti & sua interro-

Matth: 19.

1. Thess: 4.

interrogatione, & Domini responsione damnata, aufugit: & vide quid interrogans dicat: *Hæc omnia seruaui à iuuentute mea.* Dominus verò id quod caput continet caussæ subijcit: ipsam inquam paupertatem: *Vade, inquit, & vende omnia:* nam si quid tibi reliquum feceris, illius seruus facilè euades. *Et da, inquit, pauperibus, & sequere me:* hoc autem est, in reliquis item omnibus, sis meus discipulus semper, & vbiq. me sequaris: non vt hodie meus sis discipulus, meisque præceptis adhæreas, cras autem me relinquas, ad tuaq. redeas; sed constans, & idem, repudiatis omnibus in cursu vitę, & imitationis meę persiste. Hoc ipsum enim esse vere & ex animo regnum cœleste quærere, eiusque desiderio duci; docet magnum illud orbis Christiani sydus Chrysostomus. *Præpeditur enim, inquit, quasi maiori quodam affectu ille, qui vult perfectus esse, auaritia atque diuitiarum studio: si vero, ea, quæ habet vitæ æternæ caussa vendiderit, ac in pauperes erogarit, non aberrabit, sed vita æterna, iuxta Domini promissa, perpetuis potietur temporibus.*

DE CONSVMMATIONE MVNDI.

Caput XVII.

DECIMVM SEPTIMVM Caput Confessionis vestrę docet; in fine & consumatione seculi, ipsum Christum Dominum venturum, viuosque simul & mortuos iudicaturum: & pijs quidem & honestis viris, vitam sempiternam, gaudiumq. perpetuum; prauis autem & impijs hominibus, supplicium æ-

cium eternum redditurum: eamq. ipsam puram & putam veritatem esse vobis libenter assentimur. Quicunque autem, vel ipsorum præmiorum, vel pœnarum finẽ aliquem futurum esse dicunt; vel Iudaicas opiniones, aut potiùs fabulas denuò inducunt, dicentes: Ante vltimam mortuorum resurrectionem sanctos & pios homines in hoc mundo regnaturos: hi planè delirant; indeque meritò ipsos auersamur, ac veluti fabularum & nouitatum autores condemnamus.

DE GRATIA, ET LIBERO ARBITRIO.

Caput XVIII.

DECIMVMOCTAVVM CAput à vobis propositum, liberi arbitrij rationem explicat: de quo ita sentimus. De his quidem, quæ in nobis sunt; rectè à vobis dicitur: de illa verò parte, vbi doctis, sine auxilio dei saluari posse neminẽ, ita statuimus. Non ignorare & nos Dei gratia & auxilio primò & præcipuè in omni re nos opus habere, secundum quod a Christo dictum est: *Sine me nihil potestis facere.* Ioan: 15. Sed simul item sanctorum doctorum, ac diuinæ scripturę interpretum dicta & interpretationem, qui nunquam a verò sacrę scripturę sensu & scopo aberrarunt: vt potè illi, qui à Spiritu sancto edocti, lucem perspicuitatis sacrę addiderunt scripturę, nosque in omnibus piè & sanctè erudierunt, in omni re sequimur. Docet igitur D. Chrysostomus, gratiam, etiamsi gratia sit; volentes tamen solos saluare. Quomodo idem exponens Epistolam ad Hebræos, in quodam morali, dicit. *Oportet, inquit,* Homil: 12. in Cap: 7.

quit, in omnibus nos custodire, atque magnam cautelam adhibere, ne aliquando obdormiamus. Ecce enim dicit Psaltes. Non dormitat, neque dormiet, qui custodit Israel. Et ibidem. Ne des in commotionem pedem tuum. Non dixit, ne commouearis; sed, ne des in commotionem pedem tuum. Igitur in nobis & non in alio situm est, dare pedem nostrum in commotionem; vel omninò firmum, ne commoueatur tenere. Si enim voluerimus firmiter stare, & si constanter gressum fixerimus, non commouebimur. Quid igitur? nihilne ad Deum referemus? imò omnia ad eum referenda sunt. Non tamen ita, vt non simul liberi arbitrij sua integritas conseruetur. Si ergo in Deo omnia inquit; cur igitur multarum rerum item causam & principium nos esse dicit? Non aliam certè ob rem; quàm ne liberum nostrum in aliqua parte laedatur arbitrium. Ex nobis igitur res nostræ dependent, & ex illo. Nam et nos primum ea, quæ recta & honesta sunt, velle oportet, tum & ille ea, quæ sua sunt, benignè & munificè confert. Sequitur autem ille, non antecedit nostras voluntates; ne in aliquo labefactetur nostrum arbitrium. Verùm vbi nos id quod rectum & honestum est elegerimus; tum & ipse plurimùm nos iuuat, præsensq; fert auxilium. Quid igitur ad illud Pauli dicemus. Neque volentis, neq. currentis esse, sed miserentis Dei. *Primum, inquit Chrysostomus, non ex suo sensu, sed ex eo, quod ante proposuerat, loquitur: & concludit Paulus, quasi ex certis præmissis. Cùm enim dixisset, scriptum esse: Miserebor, cui misertus sum; et misericordiam præstabo, cui miserebor: tanquam id, quod ex ea scriptura videbatur sequi, subijcit. Non volentis igitur, neque currentis, sed miserentis est DEI. Quod si sic explicetur; quid amplius desideremus, non video.* Deinde illud ad eandem rem cum eodem Chrysostomo dicere possumus. *Cuius id, quod maius est, existit; eius totum esse dicitur. Cum igitur nostrum sit velle & eligere,* Psal: 120. Rom: 9.

gere, Dei autem complere, & ad perfectionem deducere; quia illius est, quod maius est; meritò vsu cõmuni dicendi totum suum esse dixit, sic enim & nos facere solemus. Verbi gratia. Ædificium aliquod præclarè exstructum videntes, dicimus hoc totum opus huius vel illius artificis esse; & si non totum eius est, sed & operarum, & eius qui materiam præbet Domini; & aliorum plurimorum: quia tamen plura ab illo conferuntur; meritò totum illius esse dicatur. Sic etiam & hoc similiter. Sed & in multitudine eodem modo, vbi plurimi sunt, omnes esse dicuntur; vbi autem pauci, nullus. Sic igitur & Diuus Paulus dixit. Neque volentis neque currentis esse, sed miserentis Dei. Duo autem hoc loco non parui momenti perficit, & corrigit. Vnum quidem, ne vnquam ex bonis operibus nimis efferamur: siue, inquit, curris, siue contendis, non putes illud quod rectè factum est, tuum esse. Nisi enim supernum auxilium adfuerit, frustra laborabis. Quod tamen eò, quò tendis, peruenias, clarum est; quòd currendo & volendo, id assequaris. Non sic igitur dixit, nos frustra currere; sed ita demum, si totum nostrum esse putamus; si non maiorem partem rerum nostrarum ad Deum referamus. Neque enim Deus ipse totum suum esse voluit; ne videatur nos frustra, & sine legitimo certamine coronare: neque item nostrum; ne in superbiam incidamus. Si enim minimam partem habentes, tamen alta sapimus; quid si totius operis nostri domini essemus, quid non faceremus? Ad quam animi insolentiã & arrogantiam extirpandam; & hæc, et multa alia similia Deus fecit, et dixit. Verùm iterum dicet quis. Quid hæc? quorsum, inquit, hoc? Ergo, si quid forte cum honestate coniunctum fecerimus, superbiemus? ac ad ipsum cœlum animis efferemur? Iterũ igitur Chrysostomus ad Philippenses inquit: *Dum aliquid rectum facimus, tum lætemur. Deus enim, inquit, est, qui operatur in nobis. Tanto igitur studiosius attenda-*

In Græco qui dem est ... sed tamen legendũ ... ...

Sermo: 8. in Cap: 2.

mus nobis: neque nimis efferamur; si quidem hæc talia Deus operatur in nobis. Si igitur ipse operatur, oportet, vt & nos voluntatem exhibeamus simul applaudentem, complectentem, & minimè effusam. Si verò voluntatem in nobis ipse operatur; quomodo nos ad id quod bonum & honestum est, adhortaris? Etenim si vt velimus ipse facit; frustra nobis dicit, obedite; non enim obedimus: frustra dicit, in timore ac tremore operaris salutem; si totum Dei est. Non ad hoc igitur dixit, Deum esse operantem in nobis, & vt velimus, & vt operemur; sed vt solicitudinem nostram releuet, & metum refrænet. Audi, inquit, si volueris, tunc operabitur, vt magis velis, et promptitudinem ipse nobis dabit, et operandi efficaciam. Quando enim voluerimus; voluntatem ipsam nostram postea magis adauget. Vt potè, volo quidpiam boni operari: bonum istud, ipse operatur, & per seipsum etiam voluntatem. Quemadmodum enim, cùm ipsa bona opera, dona Dei dicit; non dejcit nos a nostro libero arbitrio; sed illud in nobis integrum conseruat: ita quando dicit, operatur in nobis, & velle & perficere, non aufert à nobis arbitrij libertatem; sed ostendit quod ipsum virtutis exercitium, magnum nobis calcar, magnam promptitudinem ad rectè faciendi voluntatem adfert. Vt enim ex opere nascitur opus; ita ex ocio trahitur ocium. Dedisti eleemosynam: incitaris magis ad dandum: non dedisti; pigrescis magis: temperanter transegisti vnum diem, habes profectum in alterum: ignaue te gessisti; auxisti segnitiem. Impius enim, inquit, cùm Prouer. 18. *in profundum malorum venerit, contemnit: sic et iustus, vbi in arcem iustitiæ conscenderit, tum magis ac magis porro contendit, et assumit. Vt enim ille desertione quadam, ignauior efficitur; ita iste considerata bonorum multitudine, diligentior redditur; veritus ne totum perdat. Pro bona, inquit, voluntate, hoc est, propter dilectionem, propter placiti ipsius comitatem, vt quæ ipsi placent fiant, et iuxta*

voluntatem ipsius omnia exequantur. Vides Deum omni ex parte operari. Vult enim nos iuxta voluntatem suam viuere. Si autẽ vult, ad hoc certè nobis ipse cooperatur; hocq; ipse omnino perficit: vult enim vt rectè viuamus. Vides, quomodo non aufert arbitrij libertatem; omnia inquit, facite sine murmurationibus, et disceptationibus. Diabolus enim, vbi nequit nos ab eo quod rectum et honestum est abducere; alia via conatur mercedẽ nostram exinanire: aut enim vanam gloriam, aut arrogantiam nobis persuadet: aut si nihil horum, murmurationem: vel si neque hanc, tum disceptationem, atque censurum morum atque dogmatum, num rectè scilicet an secus se habeant. Quibus omnibus grauis est diuinitùs proposita pœna, graue exitium. Nam & mores veteres nos sequi oportet, & sacræ scripturę interpretibus parere & subijci necessarium est. In quo enim spiritu locutus est Paulus, in eodem Petrus & reliqui: in eodem item sancti Antistites & sancti Hierarchę nostri, Basilius magnus, Gregorius Theologus, Ioannes Chrysostomus, ac vniuersus ille sanctorum Patrum chorus; prælucentes tanquam clarissima quædam lumina mundi, verbumque vitę elucidantes, & ea, quę sacra & diuina sunt nobis annunciantes, hæcque nobis omnia summa fide & integritate enarrantes. Rursum igitur idem D. Chrysostomus, ad Timotheum hunc in modum dicit: *Si igitur quis emundauerit se ipsum; erit vas in honorem et sanctificationem. Vides, inquit, vt non naturæ, carnalisq; necessitate sit, aurum aut fictile vas effici; sed nostræ tantum modò voluntatis, idq; dum hic sumus in hac vita. Ibi enim neque fictile vas, aurum fieri potest, neque hoc item in illud commutari; at verò dum hic sumus, magna huius immutationis, et commigrationis facultas volenti datur. Vas erat fictile Paulus; et euasit in aureum. Iudas vas fuit aureum; sed in fictile conuersus fuit. Et alio loco exponens illud Pauli ad Ephesios: Gratia Dei saluati sumus, ait: ne beneficiorum magnitudo te extollat, vide quomodo te reprimat. Gratia, inquit, Dei saluati estis per fidem. Deinde, ne rursus libera voluntatis facultas lædatur; posuit et ea quæ nostra sunt, quæ tamẽ ipsa ex nobis non esse docuit, non, inquit, ex nobis, addit statim. Nam neque fides, inquit, ex nobis; nisi enim ipse nos vocasset, quomodo credere possemus. Dei igitur donum est, neque ipsa tamẽ fides ad salutem sufficit; sed ne vacuos ociososq; nos saluet, requirit eam, quæ per dilectionem operetur. Sed et hoc ipsum Dei donum est, ne quis glorietur. Et rursum cum dicit: Nemmem ex operibus iustificari; hoc ideo facit, vt hoc pacto gratia et bengnitas Dei illustrius appareat. Ac si diceret: operu habentes nõ est auersatus; sed ab operibus destitutos gratia saluauit. Verùm ne quis iterum dum audit; non ex operibus, sed ex fide nos iustificari, inanis et ociosus reddatur; vide quid subiungat: Ipsius enim factura sumus, creati in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit Deus vt ambulemus in eis.* Constanti enim & perseueranti virtute in hoc certamine opus est; sine qua, nihil ex his rebus quę dictę sunt, nos quicquam iuuare potest. Seruare enim nos ea omnia oportet, quę nobis Christus Dominus præcipit: ac ne minimum quidem ex illis transgredi: vt hac ratione, nostra fides excellenti virtute sese commendet, ac quasi in lucem conspiciendam proferat.

Homilia 6. in 2. Tim: Ca: 2.

Sermone 4. in Cap: 2.

DEVM NON ESSE AVTOREM MALORVM.

Caput XIX.

DECIMONONO IGITVR LOCO docetis; caussam peccati penes nos, malamque voluntatem nostram, atq. electionem esse; deum autem nullo modo vllius mali caussam existere. Quod

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНЛАЙН

quidem à vobis præclarè, verissimèque dicitur. Exponens enim D. Chrysostomus Epistolam ad Timotheum dicit: *Scias*, inquit, *Deum omnia gubernatione sua moderari, omnibus rebus prouidere: et alia quidem ipsum per se efficere, alia verò fieri permittere, nihilq; mali velle fieri. Bona autem omnia ex voluntate nostra, et illius adiutorio, proueniunt, nihilq; ipsum latere; omnia autem mala, a nostra proficisci voluntate. Premuntur iusti; vt coronentur: peccatores verò; vt pœnas persoluant. Neque tamen aut omnes improbi hîc plectuntur; ne resurrectioni plerique non credant: neque omnes item iusti calamitatibus diuexantur; ne quis improbitatem vtilem, et laudabilem esse putet. Quæ omnia, si rectè nobiscum expendemus; nihil profectò erit, quod nos in hac vita valde perturbare possit. Si item sacras scripturas assiduè audiemus; inueniemus profectò ea omnia, quæ nos ad salutem mirificè instruere possunt.* Et paullò post progressus, inquit, *in nobis situm est, ex ipsis rebus aduersis, lucrari, iacturamq; perferre. Non hoc facit tristium euentuum natura, sed nostra voluntas. Multa pertulit Iob: grutè sustimuit omnia, iustificatus est: multò minora alius; sed blasphemauit, sed indignè tulit, maledixit, in Deumq; commotus est, ideo iudicatus et damnatus est. Forti igitur et magno animo opus est, et nihil graue nobis, durumq; esse videbitur: sicut et contra, si ille infirmus fuerit; nihil erit, quod non grauissimum esse videatur.* Tum enim demùm diabolus aliquid proficit; vbi mentem nostram Deo adhærentem non inuenit; vbi immoderatum, & intemperantem animum cernit. Cùm enim homo mandatorum Dei non recordatur, neque iustificationes eius seruat; tum demum illum captiuum prehendit, cum eoque, tanquam insidiosissimus Pirata, in aduersos exitij scopulos profugit. Nam & Adam, si apud se recenti memoria tenuisset præceptum illud; *ex omni ligno comedes*: si item seruasset

In morali Homiliæ 8. in 2. Timot: Cap: 3

In Morali Homiliæ 9 in 2. Timoth: Ca: 4

Iob 1.

Genes: 2.

uasset iustificationem illam, quę dicit: *quacunque die comederis, morte morieris*; nunquam in ea mala, in quę postea detrusus est, coniectus fuisset. Nemo igitur Deum accuset: nemo in eum caussam malorum suorum referat Non enim in illis, qui vocant, caussa incredulitatis consistit; sed in his, qui vocantibus non parent, atq. resiliunt. Atqui dicet quis; melius fuit longè inuitum etiam pertrahi. Apage verò cum ista tua oratione. Nemo enim ad honores, nemo ad coronas, nemo ad conuiuia, & panegyres ac solennitates, quenquam nolentem vi cogit; nemo inuitum, & quasi cathenis vinctum trahit: hoc enim non honorantis est, sed contumelia afficientis potius. In gehennam mittit ille inuitos: in regnum porrò cœleste volentes, atque currentes inuitat. Cur igitur non omnes, id, quod melius est sequuntur? propter eam, quę cuique inest, infirmitatem. Cur igitur eam non extirpat? An non vniuersam hanc naturā, tanquam librum quēdam, immensam humanitatem, simul & potentiam eius enarrantem, expandit? an non tot seruos suos Prophetas misit? an non toties nos vocauit? an non infinitis & inusitatis signis & portentis sua confirmauit? an non gehennam, æternumq. exitium comminatus est? an non regnum cœleste toties promisit? an non quotidie solem suum oriri facit super bonos & malos? imbres item suos mittit super iustos & iniustos? Vellem dices potiùs necessitate bonus esse, & ab ipsis præmiis, quæ hanc libertatem consequuntur, excidere; quàm integra voluntate improbus existens, tam acerbę damnationis sententię, subiici, atque puniri. Atqui pugnat, cum rerum natura, necessitatem fieri virtutem. Verùm si ignoras ea, quę sunt facienda; age, prode ignorantiam tuam, & tunc tibi dicentur ea, quę dici oportet: aut si benè nosti, quę recta sunt, et ea quę nocitura esse videantur; cur non abstines? cur in vetita ruis? Non possū inquis?

Math: 5.

inquis? Atqui cæteri, eiusdem sortis & conditionis homines,longè maiora possunt: tēq. suo exemplo conuincunt: abundèq. os istud tuum impudens obstruunt.Tu fortasse, cùm vxorem habeas, temperare tibi ab aliena non potes; alius autem etiam sine vxore incorruptam seruat continentiam.Quam igitur tuę incontinentię adferes defensionem? Non sum, inquies, eiusdem naturę, non eiusdem complexionis. Ea scilicet caussa, quòd nolis, nam te non posse,dicere non debes; cùm tibi facilè demonstrabitur,omnes ad virtutem idoneos nasci. Nam quod simpliciter quis non potest; illud etiam omni necessitate incumbente, nunquam poterit. Quod cùm non facit; præter voluntatem suam non facere iudicatur: quale hoc est; volare, aut in cœlum subleuari, graui hoc pondere corporis depressum,possibile non est. Quid igitur, si Rex facere præcipiat hæc? Quid si non facienti mortem proponat; dicens se eos, qui non volaturi sint, obtruncaturum, vel igni traditurum, vel aliquid simile passuros? facietnè iussum quispiam? parebitne? nequaquam. Non enim potest: non patitur natura. Quid,si idem rex iubeat,vt temperatè & continenter viuant? nonné statim plurimi huic imperio parebūt? negabis fortasse,propter eos,qui tale mandatum transgredientur. Quid si eosdem vinctos in carcerem coniciat,ibique concludat; poteruntnè ęstum illum cupiditatis suę perferre, nihilque inconueniens perpeti? optimè profectò. Non igitur dicas, hunc quidem natura esse bonum,illum malum. Non enim,si ita à natura quis constitutus esset, vllo vnquam tempore, vt clarè videmus immutari posset. Voluntatis igitur nostrę,non naturę, totum vitium est.

De sacris

DE SACRIS TRADITIONIBVS, ET PRÆSERTIM Monachatu.

Caput XX.

VIGESIMVM CAPVT DOcet,vos quidem bona opera non repudiare, omnemque pietatem,& religionem sequi; dies tamen festos,sacrificia, stata item ieiunia, fraternitates,monachorum denique vniuersam politiam, & alia his similia,inutilia esse censere. Quod quidem nec rectè, nec sanctis patribus consentaneè fit, atque dicitur. Si enim omnia opera bona, vt dicitis complectimini; cùm hæc ipsa eius generis sint, vel in primis hæc colere,eorumque studiosi esse debebatis. Nam primò de Ascetica vita, quæ eadē Monastica est,illud Magnus Basilius docet: *Ascetica* inquit *vita, vnum solum scopum et finem habet; salutem animæ: omniaque ea, quæ ad eam salutem aliquo modo conferre possunt, vitæque suæ institutum,atque regulam, tanquam Dei mandata,cum omni timore et cautione seruare: cùm ne ipsorum quidem præceptorum Dei alius scopus sit; quàm eos seruare,qui illis obediunt.* Oportet igitur, quemadmodum illos, qui loturi in balneum ingrediuntur,omni veste nudari; sic & eos,qui vitam monasticam ingrediuntur, ab omnibus vitę huius impedimentis denudatos,intra philosophicę vitę metas se continere. In qua quidem rerum omnium repudiatione, illud summum est; vt prauas cupiditates primùm deponamus: deinde illud, quod vi & natura sua primum illud sequitur; vt omnia reliqua vitę impedimēta à nobis reiiciamus. Et cùm hoc genus vitę delegerimus, quod

in amabili

in amabili quadam societate consistit; illud inprimis curare, vt sit omnium cor vnum, & anima vna; voluntas item & studia, iuxtà D. Pauli præceptum, eadem: Vnũ existere corpus, ex pluribus membris compactũ: omnẽ item perfectionem fraternę vnitatis & concordiæ complecti: nihil proprium habentes, sed omnia in commune possidentes. Neque verò solum hoc tale genus hominum accusandum non est; sed etiam summis laudibus & commendatione efferendum: maximè illi, quos diuinus amor ad veram illam pulchritudinem cœlestem cõtemplandam erexit, ac planè vulnerauit, ipsumq. sponsum Christum dominum sectari, illiq́ue adhærere docuit. In quibus alij aliam, pulchri & honesti, in Ecclesia Dei speciem, sunt complexi, & occinunt. Et alii quidem virginitatis personant hymnos: alij eorum, qui ieiuniis, & humiliationibus domarunt corpora sua, celebrant Encomia: alij eorum animi magnitudinem, qui sua omnia propter Christum vendiderunt, admirantes; illorum laudes longè latèque persequuntur. Non tam illud, quomodo vnoquoque eorum, quę dicta sunt, recte quis defungi possit, verbo docentes; quàm vel solam laudem prædictorum, ad omnem virtutis profectum & incrementa, plurimum valere existimantes. Detrahere autem, aut conuiciis lacessere, hoc tale genus hominum, quomodo pium & christianum sit? Vt enim ad aliquod opus vocati atque conducti, siquidem ille, qui eos vocauit, hoc propositum, & hunc finem habet, vt metant, ad hoc ipsum se totos præparant: si item vt ædificent, ad ædificandum se totos componunt ac cohortantur: sic illi, qui in nomine Iesu Christi collecti sunt, in primis finem & scopum illius, qui eos collegit, cognoscere, ac ita demum ad eum finem sese componere, ac præcingere omni conatu debent; ne suo frustrentur fine; sed vt potiùs, eum amorem, qui ex mutuo complacendi

studio

studio emanat, consequantur, & ne improbitatis & negligentię iudicium subeant. Debentq́ue illius Apostolici meminisse dicti, qui inquit: *Obsecrò vos, ego vinctus in Domino; vt dignè ambuletis vocatione vestra, in qua vocati estis.* Ephes. 4. Clariùs autem ipsè Dominus omnia nobis in diuinis suis promissionibus explicat: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & habitationem apud ipsum faciemus.* Ioannis 14. Vt igitur ex eo habitat in singulis nobis, si præcepta eius seruamus; ita multò magis, vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine eius, in medio illorum se adfuturum pollicetur: si itidem omnem vitam, & mores suos, ad mãdata eius composuerint. Nam, si indignè vocatione sua ambulauerint, neq. ad voluntatem Dei seruandam conspirarint: & si in nomine domini in idem congregati esse videantur; illud tamen audient. *Quid me vocatis, domine, domine, et non facitis, quæ ego præcipio vobis.* Luce 6. Qui igitur diuinę glorię particeps effici vult, & tanquam in claro speculo, formam Christi in mente & animo suo contemplari; debet insatiabili amore, & eo, qui expleri non potest studio, ex toto corde, & ex omnibus viribus suis, nocte, atque die, auxilium eius, ad id ipsum rectè & constanter comprehendendum quærere. Quo perfectè nemo frui poterit, nisi prius ita, vti dictum est, ab omni se mundana voluptate, ab omnibusq. aduersę potestatis cupiditatibus abiunxerit, quę cum luce diuina pugnant, omniq́ue operi bono inimica & aduersaria sunt. Proinde, si cognoscere velis, cuius caussa à Deo benignissimo opifice conditi, ac in deliciarum paradiso collocati, ad extremum in numerum iumentorum insipientium coniecti, similesq́ue illis facti, ab incontaminataq. illa gloria exclusi sumus; hanc ipsam cognosce. Quòd vbi primùm per inobedientiam serui carnis, per prauos affectus, facti su-

Basilius in Oratione de libero arbitrio.

cti sumus ; ibi nos statim ipsos à beata exclusimus vita,
regione viuentium : ac in captiuitate, & dura seruitute
Psal: 136. constituti; adhucque iuxta Babylonis flumina sedemus,
quòd hactenus in Ægypto detineamur, nondumq. ter-
ram promissionis hæreditate adiuimus, melle et lacte
manantem : nondum aspersum est cor nostrum cœlestis
agni sanguine ; adhuc enim laqueus inferni, atque ha-
mus malicię in illo infixus hæret : nondum recepimus
lætitiam salutaris Christi ; adhuc enim stimulus mortis
pungit nos : nondum induimus nouum hominem, qui
Ephes: 4. secundum Deum creatus est in sanctitate & iustitia ; si-
quidem nedum deposuimus veterem hominem, qui
Ibidem. corrumpitur secundùm cupiditatem fraudis : nondum
1. Cor: 15. circumferimus imaginem hominis cœlestis, conformes
Rom: 8. glorię illius facti ; ampliùs enim imaginem terreni geri
Ioan: 4. mus : nondum veri adoratores adoramus Deum in spi-
Rom: 6. ritu & veritate ; adhuc enim regnat peccatum in mor-
Rom. 1. tali corpore nostro : nondum vidimus gloriam incor-
ruptibilis Dei ; adhuc enim in hac tenebrarũ valle deti-
Rom: 13. nemur : nondum induimus arma lucis ; quia nedum de
Rom: 12. posuimus arma & opera tenebrarum : nondum refor-
mati sumus nouitate mentis ; adhuc enim cõformamur
Gala: 6. seculo huic in mentis nostrę vanitate : nondum cicatri-
ces eius in corpore nostro gestamus, facti in mysterio
1. Pet: 2. crucis ; adhuc enim in carnalibus passionibus atque cu-
Rom: 8. piditatibus viuimus : nondum hæredes Dei, cohæredes
autem Christi facti sumus ; adhuc enim spiritum seruitu
Ibidem. tis, non autem filiationis Dei gestamus : neq. enim hac
2. Cor: 6. tenus templum Dei, tabernaculum Spiritus sancti effe
cti sumus ; ampliùs enim Idolorum templa, vasaq. spiri-
tuum nequitię, propter eum, quę nobis inest ad mala
procliuitatem, sumus. Profectò enim nondum sinceri-
tatem illam, & puritatem morum, mentisque splendo-
rem nobis acquisiuimus : nondum spirituali, & absque
omni

omni dolo, lacte, mentisque nostrę incremento, & per-
fectione digni sumus : nondum nobis illuxit dies, nec
lucifer exortus est, in cordibus nostris ; nondum nos oc-
cupauit sol iustitię, neq. splendor radiorum eius : non- Genes: 1.
dum similitudinem Dei nostri recepimus, neq. consor-
tes eius diuinę naturę facti sumus : nondum germana 2. Pet: 1.
magni Regis purpura, neque genuina imago Dei facti
sumus : nondum eius diuino amore vulnerati : nondum 1. Cor: 11.
spiritali charitate sponsi nostri Iesu Christi perculsi : nõ-
dum inuisibilis, & mysticę communionis participes fa-
cti sumus. Et vt in summa omnia complectar : nondum
genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, popu- 1. Pet: 2.
lus acquisitionis, effecti sumus ; siquidem ampliùs ser-
pentes, amplius genimina viperarum, sumus. Quomo- Matth: 23.
do enim non serpentes illi, qui in terra perpetuò repũt,
& ea tantum quę terrena sunt sapiunt, neque conuersa
tionem suam in cœlo habent : quomodo item non ge- Philipp: 3.
nimina viperarum ; qui non obedientię Dei, sed potius
fœdi serpẽtis rebellioni adhæremus ? Quibus igitur ver-
bis compellabo? quibus lachrymis, quo gemitu flectam
illum? qui solus potest eum, qui in me crudelem domi-
num fixit, pellere errorem ? Aut quomodo eas, quę in
me regnant, prauas cupiditates excludam, vt particeps
efficiar glorię Christi ; vt sanctus & mundus filius Dei
sim ; vt in eam requiem, in quam me præcessit caput
meum Christus, ingrediar ? Torrentes lachrymarũ pro-
fundam : lauabo per singulas noctes lectum meum; do Psal: 6.
nec in tribulatione & cordis mei anxietate exaudiar, mi-
sericordiamq. consequar : donec cum Maria optimam Luce 10.
me partem elegisse sentiam : donec cœlesti pane, qui
mundo dat vitam, dignus efficiar. Verùm dicet quis : Ioan: 6.
Itanè plurimi Christianorum, si non omnia Dei mandata
compleuerint, frustra se in alijs exercebunt ? Quo loco,
bonum erit B. Petri meminisse ; qui post tot res præcla

Ex Asceticis S. Basilij.

rè gestas, cùm toties se beatum à Domino audiuisset, ex leui voluntatis diuinę detrectatione, illud audit: *Nisi lauero te, non habebis partem mecum,* vt interim taceam, neque ex ignauia, neque ex contemptu; sed potiùs ex summa erga Dominum reuerentia, atq. pietate, id eum fecisse. Atqui ampliùs dicet quis, scriptum esse: *Quisquis inuocauerit nomen Domini, saluus erit:* & ita vel ipsam nominis diuini inuocationem, ad saluãdos eos qui inuocant, sufficere. Verùm, audiat ille vicissim Apostolum dicentem: *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* si verò credis; audi ipsum dominum: *Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem patris mei.* Quod si vel hoc ipsum, facere voluntatem patris, nihil iuuat; inutileque habet operis studium; nisi debitè & suo modo fiat. Hoc autem est, nisi diuini amoris & æternę felicitatis consequendę caussa suscipiatur. Sic enim ipse dominus decreuit: *Faciunt, inquit, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.* Vnde & Apostolus institutus dicit: *Si,* inquit, *bona mea profundam in escas pauperum: si corpus meum tradidero, ita vt in igne ardeam, charitatem autem non habeam; nihil sum.* Quid de nobis dicemus, qui vitam mollem, & omni voluptate diffluentem, illi, quę ex lege & voluntate Dei est, longè anteponimus? Qua tandem ratione, aut ęternę vitę felicitatem, aut sanctorũ contubernium & societatem, aut cum angelis gaudia in conspectu iusti iudicis Christi nobis pollicebimur? Stultę profectò, & insanę mentis est, hæc cogitatio. Quomodo enim in pari honore in regno cœlesti cum beato Iob considebit ille, qui ne minimam quidem partem eius fidei habuerit; ac ne exiguam quidem afflictionem, moderatè, & cum gratiarum actione portauerit? Quomodo cum Dauide; qui in condonandis iniurijs, sufferendisque inimicis nul-

Ioan. 13.

Ioel: 2. Rom: 10.

Rom: 10.

Matth: 7.

1. Cor: 13.

cis, nullam vnquam animi magnitudinem prætulerit? Quomodo cum Daniele; qui non assidua continentia, & deprecatione sedula Deum quæsierit? Quomodo item cum alijs sanctis, qui ne vestigium quidem vllum eorum virtutis, in vita moribusque suis, demonstrauit? Quis Agonethetes adeò est iniquus, iudicijque expers, qui paribus præmijs, & coronis dignetur victorem; & illum, qui ne in aciem quidem descendere voluerit? Quis Dux & Imperator in æquam prædę partem vocabit eos; qui ne in pugna quidem conspecti sunt, cum illis, qui egregia potiti sunt victoria? Bonus quidem & clemens dominus; sed idem iustus simul. Ne igitur vna tantum parte Deum illum esse agnoscamus, sola scilicet misericordia illius, neque eius immensam humanitatem, & benignitatem, occasionem ignauię & inertię faciamus. Ideò enim de cœlo tonat, ideò fulmina iacit; vt nemo eius bonitatem contemnat: idem ille, qui solem suum exoriri facit; idem cœcitate improbos ferit: ille, qui pluuijs terram rigat; idem igne, sulphure, spiritu, procellaque agit, vertitque omnia Vt enim illa sunt mansuetudinis, & benignitatis eius; ita hæc seueritatis signa: vt aut propter illa diligamus, aut propter ista metuamus eum: ne illud & nos audiamus. *Nunquid diuitias bonitatis et patientiæ, et longanimitatis eius contemnis? ignoras, quoniam benignitas eius ad pœnitentiam te adducit; secundùm autem duritiam tuam, et impœnitens cor, thesaurisas tibi iram in die iræ.* Cùm igitur absq. exercitio illorum operum quę Deus præcepit, neque spes sit vlla salutis; nihil profecto eorum, quę præcepta sunt, contemnere tutum sit. Magnę enim est præsumptionis; de ipso legislatore, eiusq. legibus, nos iudiciũ, sententiamque ferre velle. Agè igitur, Euangelica dogmata, omni ex parte, cum vera fide complectamur omnes; commu nem denique curam & cõsilium eò conferamus; ne nos

καὶ δυλείφιαρ κατ᾽ αὐτοῦ τὸν. *Vel idem mentis cœcitatem iuste vindicat.*

Rom: 2.

Ex asceticis Basilij.

vlla pars diuinę voluntatis effugiat. Si enim christianum, Deique hominem, perfectum esse oportet; debet certè is, omnes partes mandatorum Dei complere, in
Ephes: 4. mensuram ætatis plenitudinis Christi. Nam vt mihi præ
1. Cor: 9. dicandi necessitas incumbit, & vę mihi erit, nisi Euangelisauero; ita & vobis idem studium, idemq. periculum inest, si aut circa necessariorum inuestigationē socordes fueritis, aut si remissi & soluti, in custodia earum rerum, quę nobis traditę sunt, ipsorumque operum studio, extiterimus. Ideo enim dicit dominus. *Sermo quem*
Ioannis 12. *locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Et seruus*
Lucæ: 12. *nesciens, & digna plagis faciens, vapulabit paucis: seruus autem sciens, & non faciens, nec se totum ad voluntatem domini componens, vapulabit multis.* Sit igitur doctrinę dispensatio, ex parte quidem mea, sine reprehensione; ex parte autem vestra, fructuosa; scientes vniuersę sacrę scripturę partes, atque mandata aliquando ad tribunal Iesu Christi, ante oculos nostros poni debere.
Psal: 49. *Arguam te*, inquit scriptura, *et constituam in conspectu tuo peccata tua.* Hoc pacto namq., cum omni vigilantia & sobrietate his, quę dicuntur, diligentiùs inuigilabimus, & diuina dogmata, ad opus sedulò producere festinabimus; ignorantes, qua die, & qua hora dominus
Matth: 24. noster sit venturus. Ea enim quę nobis cum Deo inter
Basilius definitione. 22. cedit coniunctio, non in ea, quę secundum carnem est cognatione consistit; sed solo prompto studio exercendę volũtatis eius perficitur. *Qui ex Deo est*, inquit
Ad Rom: Ca: scriptura, *verba Dei audit.* Et iterum. *Qui spiritu Dei*
Ioannis 8. *aguntur, hi filij Dei sunt.* Quem locum exponens Diuus
8. Homil. 14. Chrysostomus, inquit: *Vt ne lauacri domo consisi, vitam subsequentem negligerent, aut. Quamuis Baptisma acceperis, nisi spiritu postea ducaris; dignitatem datam perdidisti, & adoptionis prærogatiuam prodidisti. Propterea non dixit, quicunque spiritum acceperunt; sed, quicunque spiritu*

spiritu ducuntur; hoc est, quicunque omnem vitam ita viuunt, hi sunt filij Dei. Et Ioannes. *Vos amici mei estis;* *Ioannis 15.*
si feceritis quæ præcipio vobis. Impossibile autem esse quenquam regno cœlesti potiri; qui non maiorem ea, quę legis est Euangelij iustitiam, prę se tulerit, ipse Dominus clarè docet. *Nisi*, inquit, *abundauerit iustitia* *Matth: 5.*
vestra plusquam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Et Paulus; *Omnia*, inquit, *da-* *Philipp: 3.*
mnum esse putaui, præ excellentia cognitionis Iesu Christi Domini nostri, cuius causa omnia in damno collocaui, ac veluti stercora arbitratus sum; vt Christum lucrifaciam, et inueniar in illo; non habens in me iustitiam meam, quæ ex lege est, sed eam quæ ex fide Iesu Christi, quæ ex Deo est, iustitia in fide. Omne enim quod ex fide non est, peccatum est. *Rom: 14.*
Oportet igitur nos spiritu Dei regi; oportet rectè fidei adhærere; vt digni futura salute efficiamur. Sed & illud item non ignorandum est, ac vtique confitendum, omnium eorum quę in nobis bona sunt, ipsiusque tolerantię earum passionum, quę pro Christo suscipiuntur; Deum ipsum fontem & autorem esse. Dicit enim Ioannes. *Non potest homo accipere quicquam, nisi* *Ioannis 3.*
illi datum fuerit de cœlo. Quid habes homo quod non ac- *1. Cor 4.*
cepisti? Gratia enim Dei saluati sumus per fidem, non ex *Ephes: 2.*
nobis; Dei enim donum est; non ex operibus nostris, ne quis glorietur: et hoc, inquit, *a Deo.* Nobis enim datum est *Philipp: 1.*
pro Christo, non modo credere in illum, sed etiam pro illo pati, idem certamen habentibus. Neque item multum de se præsumendum est, ob ea præclarè gesta, quę facit quis: neq. omnino alij contemnendi; cùm ad eos, qui in se confidebant, & alios, tanquam ipsi iusti aspernabantur, illa dicta sit parabola. *Duo homines ascende-* *Lucæ 18.*
bant in templum, vt orarent. etc. Sibi enim & non Deo sua tribuere bona omnia; nihil aliud est, quàm Deum negare, cum ipsoque ex aduerso pugnare. Propter illos igitur,

igitur, qui sibi ipsis confidunt, & non omnia in Deum omnium bonorum auctorem referunt, sed & alios fortasse, prę se contemnunt; ea parabola docet: quòd, quātumuis admiranda quadam iustitia, & quę proximum Deo hominem efficiat, præpolleat quis; si tamen cum superbia, & aliorum despicientia, ea ipsa iustitia sit coniuncta; in eam meram vanitatem hominem detrudere, ipsique Apostatę angelo, qui quondam Deo par esse voluit; similem reddere. *Nemo profectò sibi confidat; nemo*, ait Basilius, *putet se suis cogitationibus et consilijs in Euangelij perfectione Deo placere posse; sed omnia nostra in Deum referamus, illig soli confidamus. Fiduciā*, inquit Paulus, *habemus ad Deum per Christum. Neque* 2. Cor: 3. *enim sufficientes sumus ex nobis ipsis, vel cogitare aliquid bonum, tanquam ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est, qui sufficientes nos fecit esse ministros noui testamenti sui.* Et alibi. *Habemus*, inquit, *thesaurum hunc* 2. Cor: 4. *in vasis fictilibus, vt sit abundantia virtutis ex Deo, & non ex nobis.* Amplius autem ipse docuit. *Si diligitis me,* Ioannis 14. *mandata mea seruate.* Quàndiu enim vniuersa mãdata domini non seruamus: quàndiu vitam nostram ita non comparamus, vt illud testimonium eius referre possimus, *vos non estis ex hoc mundo;* tandiu eum non di- Ioannis 15. ligimus, Spiritumq. eius sanctum, frustra nos accepturos ab eo expectamus. Non solùm autem præcepta eius opere complere iustum est; sed & in alijs quoq. virtutibus atque traditionibus nos exercere oportet, festos dies non contemnentes, memores Canonis 53. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, in festis diebus carnem et vinum non sumat abhorrens, et non propter excreitationem; deponatur: vt qui habeat mustam conscientiam propriam; et sit multis offensionis causa.* De ieiunio item Canone 69. sic præcipitur. *Si quis sacram Quadragesimam non ieiunet, aut feriam quartam, aut Pascaeue;*

pascaeue; excommunicetur. Et reliqua. Sed & ipse Dominus per Moysen ieiunium sanxit, vt quidem multis in locis scriptum legimus: & peculiariter, dum in hūc modum legem fert: *Anima quæ peræiunium afflicta et humiliata non fuerit, peribit.* Satagamus igitur per ieiuniū & orationem mercatum salutis exercere. *Ieiunātes autem; non ieiunemus ad lites et contentiones: non percutiamus hominem humilem & aduenam: dissoluamus omnia vincula impietatis, ac violentorum contractuum conscindamus Chirographa: esurientibus panem, et escam frangamus: egenis et vagis domos nostras, iuxta Prophetę præceptum, aperiamus. Ieiunantes corpore, ieiunemus et mente, in omnibus nos ab omni malo abstinentes; tum erumpet quasi manè lux nostra,* ita vti scriptum est; *tum inuocabimus, et Dominus exaudiet: tum clamabit et dicet: Bono animo sis: Ecce adsum.* Isaiæ 58.

DE CVLTV ET VENERATIONE SANCTORVM.

Caput XXI.

VIGESIMVM PRIMVM CAput, & idem vltimum considerationis vestrę, de veneratione & cultu sanctorum institutum est. Memorias scilicet sanctorum vtiliter celebrari, easque ad id solum, vt fides nostra solidetur & confirmetur conferre; dum cogitamus eos gratiam & auxilium, fide, diuinitùs consecutos esse. Nos autem dicimus inuocationem quidem verè & propriè soli Deo conuenire, illiq. primo & proprijssimè deberi; eam autem quę sanctorum est, inuocationem, non propriè dici; sed ex acci-

denti, vt ita dicam, quodammodo, & ex gratia, & priuilegio quodam. Neque enim aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit eorum quenquam, qui illum inuocant; sed gratia & donum, quod habent, iuxta illud promissum: *Ego, inquit, vobiscum sum, vsque ad consummationem seculi.* Et de ea quidem inuocatione, quę ipsi Deo debetur, Paulus ad Romanos scribit. *Quomodo*, inquit, *inuocabunt in quem non crediderunt?* Deum, inquam, sine omni dubio intelligens. Quod autem & nos soli Deo pro priè inuocationem tribuimus; patet ex ipsa sacra arcanorum celebratione, vbi sic Deum compellamus: *Dignare nos domine, liberè et cum bona venia audere te cœlestem Deum Patrem inuocare, dicentes: Pater noster qui es in cœlis.* Et rursum. *Domine Deus virtutum sis nobiscum; alium enim præter te, in anxietatibus et tribulationibus nostris adiutorem, nō habemus.* Et iterum. *Alium, inquit, præter te Deum non agnoscimus.* Mediatores autem facimus omnes sanctos. In primis autem & excellenter ante alios omnes, ipsam Dei genitricem virginem Mariam matrem Dei. Secundùm hanc autem, atque secundùm angelorum atque aliorum sanctorum choros, templis, donarijs, supplicationibus, sacris imaginibus, eorum; non proprio dei cultu, sed relatè & consideratione quadam ad ipsa exemplaria, honorem facimus, illisque aduoluimur. Scimus enim cum honorem, qui [illegible] dicitur, soli deo deferri; neque alium extra illum Deum agnoscimus, neque adoramus deos alienos, neq. in sanctis, eorumque imaginibus veneramur nimij sumus; sed intra modum; metuentes scilicet, ne eum honorem qui dei proprius est, illis deferamus: quod absit. Res enim est impia, & a Christi Ecclesia, eiusque alumnis alienissima, verè, & non ad aliud relatè, sacras imagines adorare; quarum omnis honor, ad prima eorum exemplaria, inquit D. Basilius, referri debet. Cœterum, & alios san-

Matth: 28.

Rom: 10.

λατρευτικῶς δὲ

lios sanctos omnes mediatores nobis, & aduocatos cõstituimus; nec in præsenti tantùm hac vita, sed etiam in futura. Nam & hæc mediatio quædam est, cùm angeli alijque sancti, atq. adeò non minus ipsa mundi domina, pro nobis exorat. Neque tamen simpliciter pro omnibus, neq. pro aliquo qui in lethali peccato mortuus est, illi deprecantur. Nequaquam enim hoc dicendum est. Iam enim vna sententia hos tales à sua excluſit misericordia deus, ac tale quid contra illos pronunciauit. *Si steterit Noe, aut Iob, aut Daniel, filios eorum et filias non liberabunt;* sed pro illis solis exorant, pro quibus preces suas gratas & acceptas deo esse arbitrantur; pro his scilicet, qui in medio pœnitentię cursu ex hac vita sunt rapti: nondum tamen peccatorum suorum sordes, plane emundare potuerunt; idque profecto stante adhuc iudicio, necdumque lata sententia. Nam vbi semel solutum fuerit theatrum: vbi quisque ad sibi designatum locũ pœnę abductus fuerit; ibi iam mediatio nulla est, neque omnino vnquam fiet. Hæc enim mediatio nunc, dum in hac vita sumus, in Ecclesia suscipitur, atq. prædicatur: dum nunc quidem sanctos, nunc ipsam dominam, & matrem dei, nunc angelos, mentesque beatas, compellamus, ac illorum sacris precibus nos commendamus. Et dominam quidem nostram hoc modo: *Sanctissima*, inquit, *domina nostra, Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus.* Sanctos verò angelos. *Omnes cœlestes virtutes, sanctorumque angelorum, & archangelorum chori; orate pro nobis.* Sed & Prophetam illum, atq. præcursorem, Baptistamque domini: glorioſos item Apostolos, Prophetas, martyres, sanctosque pastores, ac doctores; sanctarum item mulierum cœtus, omnesque sanctos oramus, vt intercedant pro nobis peccatoribus; quò gratia Dei ipsius insuperabili, item diuina, ac incomprehensibili virtute sanctę Crucis, propicius nobis

Ezechielis 14

peccatoribus fiat. Nobis, inquam, eum solum verum Deum colentibus, illiq́ue soli confitentibus, in veraq́. pœnitentia perseuerantibus. Rogamus item, vt oculos animę nostrę illuminet; ne aliquando onere peccatorum depressi, obdormiamus in morte, inimicusq́ue noster prævaleat aduersus nos. Precibus igitur & interpellationibus eorum omnium, quos supra memorauimus, petimus clementissimum Deum; vt ipse susceptor & liberator noster esse velit: nosq́ue à laqueis inimicorum nostrorum benigna sua misericordia liberare dignetur.

ANNOTATIONES.

Neque enim aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit quenquam etc. *Non hoc dicunt, quod sancti omnino non audiant, quodq; preces nostras non cognoscant; pugnat enim hoc cum his sanctorum compellationibus, quas paullò post ipsi subiungunt.*

Sanctissima Domina nostra Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus. Et Sanctorum Angelorum & Archãgelorum chori, orate pro nobis, etc. *Quales item multæ persimiles veterum Græcorum Patrum voces vbiq; exaudiuntur.* Sancti Dei vos lachrymis & fletu doloris pleno rogo. *Origenis.* O Basili cœlitùs aspice carnis stimulum, aut tuis fistas intercessionibus etc. *Nazianzeni.* O communes generis humani custodes, optimi curarum socij, precum ac votorum inuicem suffragatores, legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores Ecclesiarum. *Basily. Quis enim aut non audientem, aut non sentientem hoc modo compellat? Sed illud potius dicunt, quod neque ipsi sancti verbis suis, sed diuino deos preces nostras cognoscant, neque nobis de suo tribuant quidquam; sed Deus ipse sanctorum precibus, promissionibusq́, quas illis fecit, flexus ac persuasus, donat largiturq́; omnia. Percipiunt autem, & exaudiunt nostras preces sancti, vel in ipso Dei verbo, quod eam*

Sap: 7. *ob causam*, candor lucis æternę, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius; *Vel in ipso diuino lumine: iuxta illud:*

Isaiæ 60. Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunę illuminabit te; sed erit tibi dominus in lucem sempiternã, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet vltra sol tuus, & luna tua

tua non minuetur; quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam etc. *Et Apocal:* 21. Et ciuitas non eget sole, neque luna, vt luceat in ea; nam claritas Dei illuminauit eã, & lucerna eius est agnus: *Vel etiam ministerio Angelorũ, iuxta illud Tobiæ:* Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos; ego obtuli orationem tuam Domino. *Et illud Apocal:* 8. Et alius angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data sunt ei incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorũ, de manu angeli coram Deo. *Verùm hæc alterius, & prolixioris sunt considerationis.*

σχετικῶς οὐ λατρευτικῶς προσκυνουμένας. Non proprio Dei cultu; sed relatè ad exemplar. &c. *Non caruit merida hic locus: itaque sensum & sententiam secuti sumus.*

οὐκ ἐπιτελοῦντες μιᾶς ἁγιοπλίου χερσίν Neque in venerandis imaginibus nimis sumus; sed intra modum. &c. *Græcè sic scriptum erat, quod certe nullum sensum habere videtur: id tamen eos velle dicere, quod posuimus, & res, et verba ipsa innuunt. Tum Canon septimæ actionis synodi docet; vbi sic de imaginibus decernitur.* Sacram imaginem Domini nostri Iesu Christi, & omnium saluatoris, æquo honore, cum libro sanctorum Euãgeliorum adorari, decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quę in libro feruntur, salutem consequuntur omnes; ita per colorum imaginariam operationem & sapientes & idiotę cuncti, ex eo, quod in promptu est, perfruuntur vtilitate. Quę enim in syllabis sermo, hæc & scriptura, quę in coloribus, prædicat, & commendat. Dignum est enim, vt secundum congruentiam rationis, & antiquissimam traditionem propter honorem, qui ad principalia ipsa refertur, etiam deriuatiuę imagines honorentur & adorentur, vt sanctorum Euangeliorum sacer liber, atque typus precioseę crucis.

EPILOGVS DE QVIBVSDAM, VT ISTI VOCANT, abusibus.

AMPLIVS AVTEM AD EOS, QVOS dicitis abusus respondentes, dicimus: Primùm, vtriusque speciei participes esse oportere omnes

 dicitis;

dicitis ; & rectè quidem : nam & nos hoc idem tremendis his mysterijs participantes facimus, illi inquam, qui his digni sumus ; præter id , quòd non in azymo,sed in fermentato pane panis speciem accipimus. Secundũ est, quod dicitis, melius esse nubere, quàm vri ; iuxta illud Pauli. *Vnius vxoris virum* , & reliqua quę Paulus in hoc genere præcipit. Proinde & nos illis sacerdotibus,qui in virginitate persistere non possunt,priusquam tamen consecrentur, & sacerdotes fiant , vxores accipiendi potestatem damus. Deus enim matrimonium sanxit. Illud item nõ ignoramus,turpitudinis germina multa suscipi inter eos , qui sacerdotes vxores accipere prohibent. Ille autem qui semel virginitatem professus est ; virgo permaneat , nec iam illi vllam amplius licentiam post votum susceptum nubendi damus. *Nemo enim mittens manum ad aratrum,et respiciens retrò, idoneus est cõsequendo cœlesti regno.* Si verò huic humanitus quid contigerit ; hunc Ecclesiastica disciplina coërcemus , ac ad moderationem vitę, per pœnitentiam atque confessionem, carnis item mortificationem, ac omnem vitę continentiam reuocamus,ac veluti lustratione quadam expiamus : nihil dubitantes misericordiam benignissimi Dei, humanę eius infirmitati non defuturam. Tertio loco explicatis, sacram Liturgiam cum maiore pietate & deuotione apud vos, quàm apud aduersarios vestros celebrari ; vt quam ad quæstum,& ad lucrum à quibusdam referri dicatis, indeque multiplicationem priuatarum missarum exortam esse : vnam item solam Liturgiam vos celebrare,non ritu Romanę Ecclesię plures,scribitis. Si qui igitur sunt, qui ad quæstum & lucrum tantum referant mysterium ; illi turpiter & improbè faciũt; quod certum & confessum esse , & nos , & veritas ipsa testatur. Quod autem additis, mortem Christi nõ tantum vetus primi parentis nostri debitum sustulisse , sed & omne

1. Cor: 7.
1. Tim: 3.
Luce 9.

& omne aliud peccatum deleuisse ; in eam partem illud dicimus. Debitores nos esse vniuersę legis diuinę implendę ; ad imitationemque vitę, & conuersationis eius,qui pro nobis mortuus est, & resurrexit, pro posse cuiusque nos obligari ; memores illius Apostolici. *Charitas*, inquit, *vrget Christi , nos* , iudicantes hoc : si enim vnus pro omnibus mortuus est ; num ergo omnes mortui sunt ? At vnus quidem pro omnibus mortuus est Christus : vt & qui viuunt , iam non sibi viuant , sed ei , qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Si enim vna parte corporis sui tantùm circumcisus iuxta legem Moysis,debitor est vniuersę legis ; quantò magis circumcisus quis, Christi circumcisionem , depositione vniuersi corporis , peccatorum carnis,quemadmodum scriptum est, debitor efficitur,adimplere illud apostoli dictum : *Ego mundo crucifixus sum; et mundus mihi. Viuo autem iam non ego,sed viuit in me Christus.* Mortuos enim nos oportet esse peccato ; neque amplius illi seruire ; & ita demum sequi Christum ; quod quidem est Deo plenè & perfectè viuere. Si enim liberè peccabimus;nec pœnitentiam agemus vnquam ; hac quidem ratione,ne mors quidem Christi , quam adeò superbè iactamus , nobis proderit quicquam. De confessione autem & remissione peccatorum , quod quarto loco ponitis ; ex sententia magni Basilij respondemus. *Oportere vnumquenque Christianorum, siquidem dignum pœnitentia profectum demonstrare velit, vitæque ad legem Iesu Christi institutæ habitum, & consuetudinem, sibi comparare ; nullum animi motum, occultum apud se continere, nullumq. verbum non expensum proferre,sed occultissima etiam quæque cordis sui confiteri : non quibusuis passim ; sed illis tantum, qui remedium & sciunt & possunt adhibere.* Et in alio loco inquit idem Basilius. *Oportet illis*, inquit, *quibus commissa & concredita est sacrorum Dei mysteriorum dispensatio, peccata sua*

Galat. 5.
Colloss. 2.
Galat. 6.
Galat. 2.
In Asceticis cap. 26.
2. Cor. 5.

cata sua confiteri. Sic enim antiquitùs omnes illi, qui pœnitentiam egerunt, ad genua Sanctorum feciſse inueniuntur. De poteſtate autem remittendi & retinendi peccata, illud exiſtimandum eſſe putamus, nec omnibus, vt dictũ eſt, paſsim, nec ſimpliciter traditam eſſe; ſed, pœnitentis obedientia interueniente tantùm, paratoque animo ad ea omnia facienda, quę is, cui ea cura animę noſtrę demandata eſt, iuſſerit atque præſcripſerit: tum vt is, qui abſoluendus eſt, verè, & ex animo pœniteat. Vera enim pœnitentia eſt, ad eadem non relabi mala. Nam ſi quis ad eadem peccata redeat; hic ſimilis eſt cani, ad ſuum vomitum redeunti. Oportet autem vita & propoſito, ab omni temerario auſu nos remouere, contrariaq. remedia vulneribus noſtris adhibere. Quintum eſt de oblationibus, feſtis diebus, ſtatis ieiunijs, de traditionibus item: & quod gratis per Chriſtum peccata, & non propter aliqua merita & iuſtitias noſtras nobis remittantur, confiteri debeamus: impoſsibile item eſſe omnes traditiones quenquam ſeruare poſſe; vnde grauantur & perterrentur pię & trepidę conſcientię. Ad quę omnia verbis D. Baſilij ſic reſpondemus. *Cauendum*, inquit, *nobis eſt; ne occaſione vnius præcepti, alia transgrediamur. Quare inquit, & ipſe Paulus, de ciborum ratione docens, non ſimpliciter carnis rationem non habendam eſſe monet; ſed in deſideriis. Tanquam illud quidem, quod ad libidinem & voluptatem in carne noſtra eſt præceps et proclive; per exercitationem, atque mortificationem ſit extirpandum: illud autem, quod eſt vtile, quodque ad virtutis & pietatis exercitium confert, eſtque neceſsarium; diligenti cura & ſtudio exercendum, atq. conſeruandum. Ejca enim inquit Paulus, nos Deo non commendat; & regnum Dei non eſt cibus & potus; ſed iuſtitia, pax, gaudium in ſpiritu ſancto. Quare & ipſa cibi abſtinentia, cum ratione eſt ſuſcipienda: quam ſi, inquit, ipſe per ſe expendas; ne-*

2. Pet: 2.

Roman: 13.

1. Corin: 8.

Roma: 14.

das; neque ſi manducauerimus, abundabimus; neq ſi non manducauerimus deficiemus. Neque enim illi, qui non comedunt, meliores ſunt, non comedentibus, ſi ipſum ſolum comedere ſpectes; neque iterum illi, qui comedunt, deteriores his, qui non comedunt: ſed hoc ſolum tantùm conſideres, ſi cætera omnia eadem ſunt. Omne igitur corporis exercitium ad animi virtutem referri, & comparari debet. Fit enim plerunque, vt ea, quę per ſe ipſa pulchra, & honeſta non ſunt: quòd tamen talibus inſeruiant, ipſa etiam, pulchri & honeſti formam & ſpeciem acquirunt. Hac igitur ratione ea omnia, quę nobis à ſanctis Patribus tradita ſunt, tanquam ea, quę hunc ſolum finem reſpiciunt, ſeruare & amplecti debemus. Qui enim talia ſpernit, Deum ipſum ſpernit. Neq. omnino quicquam eárum rerum, quę nobis à ſanctiſsimis viris ſunt relictę, aut ridendum aut traducendum eſt. Et ſi qui prę ter pium vſum ac finem his abutantur; non oportet tamen propterea tales traditiones irridere, ac traducere; ſed eos quidem qui illis abutuntur, leniter inſtruendo admonere; ipſarum autem rerum, verum & rectum vſum demonſtrare. Quod quidem magnus ille Baſilius ſæpiùs facere conſueuit, maximè verò in eo loco, vbi quærit. *Num acceptabile ſit Deo opus aliquod bonum, etiam ſi non per omnia, iuxta præceptum Dei ritè & debitè ſit factum:* Nihil enim eſt, quod nos magis imitatores Chriſti faciat; quàm vbi proximorum noſtrorũ curam ſuſcipimus. Pudor autem eſt homini Chriſtiano, ſanctis & pijs inſtitutis, conſcientiam ſuam grauari, aut perterreri dicere. Omne enim, quod ex Deo eſt, vincit mundum. Quare inquit idem Baſilius: *Quis adeò eſt ſenſus expers? quis tam incredulus, vt putet ſe non poſſe illis rebus ferendis parem eſſe, quæ iam antè multi alij pertulerunt? aut quomodo tanquam viribus ſuis grauiora, magisque laboriosa recuſabit quis, quæ nulla difficultate*

Lucæ 10.

1. Ioan: 5.

De eſt particula. can.

multi, qui eum antecesserunt superarunt. Quare & monasticam vitam, quę recto fine Deiq. causa suscipitur, nemo vnquam bonus contempsit; nemo risit? Quam etsi quidem multi fidenter aggredi fortasse audent: vt tamen dignè & competenter ad calcem vsque perueniat, paucis fortasse curę est; etsi omninò non in ipso recto proposito laus operis consistit; sed in ipso fine fructus est totius laboris. Et ipsum quidem vitę genus laudant, miranturq. omnes: iuniores autem, & rudiores instruxerunt, & hortati sunt illi qui potuerunt; vt alicubi, à quodam subiicitur & præcipitur. *Disce, inquit, tu qui solitarius, fidelisque homo es, ipsius quę pietatis operarius; disce inquam Euangelicæ conuersationis modum, et reliqua.* Et rursus idem ipse in eodem loco docens, cum qua probatione & examine eos, qui se huic vitę generi addicere volunt; suscipi oporteat: inquit. *Necesse est illos cohortari, vt à prima statim ætate tradant & offerant se Deo, illi, qui se huic generi vitæ addicere volunt. Qui enim ita fecerit; & charitate erga Deum germanus, & in eius retributionis, quæ à domino proposita est perceptione, firmus apparebit:* Quę verò, contra traditiones, à vobis ex D. Paulo adferuntur, vel ex his quę iam dicta sunt; facilè solui & explicari possunt. Apostolum scilicet, non de his obseruationibus, & traditionibus, in illis locis agere, quę piè & secundùm Deum sunt: sed de illis, quę tum ab Hæreticis, atque aliis prauis hominibus, falsò & impiè confingebantur. Itaque D. Chry-

Hom: 12. in 1. Tim: Cap. 4. sostomus in Capite 4. ad Timotheum, hæc de Manichæis, Eucratistis, ac Marcionistis dicta esse interpretatur. *Vt autem illi, qui recta & sana adhærent fidei, sic tuta & secura ancora nauigant; sic illi qui ab ea semel exciderunt, nusquam tuto et constanter consistere possunt. Sed cùm multùm fusdem per omnes errores diuagati fuerint; ad extremũ in ipsa exitiosæ perditionis vada atque scopulos de-*

los deferuntur. In secunda autem ad Colosse: gentilium atque Iudæorum, his verbis superstitiones reijci, de illisque, qui nondum Christo adhæserunt, hæc dicta esse, idem docet Chrysostomus. Quinto item ad Galat: primo ad Titum eodem modo. Quod idem D. innuit Basilius illis verbis: *Si, inquit, studium eius iustitiæ, quæ ex lege est, eos qui in baptismo se Deo consecrarunt, tanquam non sibi amplius victuri, sed illi, qui pro eis mortuus est, et resurrexit; spiritualis adulterij obnoxios facit; vt per ea, quæ superiùs dicta sunt, abundè demonstratum est: quid, inquit, de humanis dicet quis traditionibus? studium, inquam iustitiæ, quæ ex lege est, per humanas intelligens traditiones.* De ea porrò iustitia, quę ex fide est, iuxta aureum os Chrysostomi respondemus. *Iam primum igitur constat, ex fide cognitionem Christianam prouenire; nec sine illa quenquam Christum cognoscere posse. Nam et resurrectionem, et natiuitatem, nulla humana ratio, nobis probare potest. Sola autem id docet fides: hacque primùm parte, causa esse iustitiæ dicitur. Quod cum ita sit, vides quod non simpliciter oporteat fidem habere; sed quæ sit per opera. Ille enim potissimum Christum resurrexisse credit, qui sui vitæq. suæ, nullam habet rationem; periculis seipsum obijciens, illique passionibus communicans. Ob idque dixit Apostolus. Et inuentus sum in me ipso non habens meam iustitiam: illam quæ ex lege est; sed eam quæ ex fide est Christi, eam inquam, quæ ex Deo est iustitiam, in fide: fide enim illum cognoscimus: fide resurrectioni illius assentimur: fide ad communionem passionum ipsius erigimur.* Et iterum idem Chrysostomus: *Fidelis, inquit, Deus qui promisit nos saluare, idem omnino saluabit; sed non alio modo, quam eo, quo promisit: si* *Hom. 5. in Ioh. Cap. 3.* *voluerimus, si audiemus ipsum: non simpliciter; neque veluti ligna et lapides, ociosos et desides. Rectè autem illud confidimus per dominum posse; quasi dicat: benigni*

tati eius nos credere oportet ; omniaque nostra ad eum referre in eumque reijcere : ita tamen, vt et ipsi in omni virtutis et honestatis genere ad extremum vsq. spiritum nos exercea-

In Moral hom. 8. in 1. Cor. Cap. 3.

mus. Non igitur simpliciter Christum teneamus, sed ei conglutinemur. Nam vel si minimùm recesserimus proculdubiò peribimus. Scriptum enim est : *Pe-*

Psalmo 72.

ribunt omnes, qui elongant se a te. Conglutinemur igitur ei : & conglutinemur per opera : *Qui enim seruat opera mea ; ipse manet in me,* inquit : & profectò pluri-mis exemplis nos multùm coniungit. Et animaduerte quæso : ipse caput, nos membra : ipse fundamentum, nos ædificium : ipse vitis, nos palmites. Hæc omnia conglutinationem demonstrant ; & nihil vacuum in medio relinquunt, ne minimùm quidem. Quippe qui parùm abest, cum processerit, aberit longiùs. Nam vel minima palmes, si a radice abscindatur ; statim arescit, ac inutilis efficitur. Itaque id, quod in ea re minimum esse videtur, paruum omninò non est ; sed in eo, quasi totum consistit. Et proinde, vbi quid parùm deliquerimus nolimus, vel exiguum despicere ; siquidem id neglectum quam primùm in immensum crescit. Et de fide quidem hactenus. De Monachatu autem, illud cum D. Basilio

In principio Asceticorum.

sentimus, benignissimum Deum, qui salutis nostræ curam habet perpetuam, in duo quasi vitæ genera omnem hunc præsentem vitæ statum diuisisse, coniugum, inquã, atque virginum : ita, vt qui non possit virginitatis perferre certamina ; vxorem accipiat. Illud rectè sciens ; quòd non minor, ab ipso continentiæ & sanctitatis exposcetur ratio ; quomodo, scilicet eos, qui piè & sanctè in matrimonio vixerunt, liberosque ad laudem & honorem Dei educarunt, imitatus fuerit. Vnicuique enim, ex his fructibus, quos ex ea charitate, quam erga Deum & proximum gessit, producere debuit, reddenda erit ratio. Et item ex omni prætermissione & contemptu mãdatorum

datorum Dei : neque verò sola ratio reddenda ; sed etiam grauis & inexcusabilis pœna subeunda ; ipso domino apud Matthæum comminante: *Qui amat patrem* *Matth 10.* *suum, aut matrem, plus quam me, non est me dignus.* Ne igitur tibi omnia licere putes, etsi maritus sis, tanquã omnem iam potestatem mundo adhærendi, consecutus ; cùm maiore etiam tibi cautione opus sit, ad id, vt certam acquiras salutem. Tu verò cœlestis conuersationis amator : tu angelici instituti negociator : tu qui sanctorum Iesu Christi Apostolorum cõmilito esse cupis ; obfirma animum tuum ad subeunda omnia illa, quę iubẽtur, aduersa : atque strennue & fidenter te adiunge monachorum cœtui : atque eorum, qui præclarè viuunt, sis imitator : eorumq. res gestas inscribe cordi tuo. Velis vnus ex paucis esse : rarum enim, quod bonum : et propterea regnum ipsum cœleste paucis patet. Si rapere illud vis ; violentus existas oportet. Submitte igitur collum iugo Christi : circumda clitellis illius humeros tuos : preme atque extenua tu ipse ceruicem tuam, perpetuo virtutum exercitio ; in ieiunijs, in vigilijs, in obedientia, in quieto silentio, in psalmodijs, in orationibus, in lachrymis multis, in opere ipso, in omni rerum aduersarum, quę exoriuntur tolerantia : siue illę à dæmonibus contra te excitentur, siue ab ipsis hominibus proficiscantur. Cuius exercitij socia, & administra virginitas esse solet in illis ; qui tam præstanti bono rectè & prudenter vti sciunt. Non enim sola abstinentia, ab opere carnis *Hæc itẽ ex eodem loco Ba silij.* virginitatis perficit donum ; sed omnem item vitam nostram, vniuersos item actus, & mores nostros, pudorem & virginitatem quandam suã conseruare oportet, in omni instituto, ac conatu suo : id quod sanctum & integrũ est, præseferentes. Si igitur cupimus, secundum similitudinem Dei, characterem animę nostræ, per quandam animi quietem & tranquillitatem exornare, vt inde vitę ἀπαθείαν

item nostrę immortalitas prolatetur ; attẽdamus nobis, ne indignè,pacto,& data fide viuentes,Ananię & Saphirę iudicium incurramus. Quibus licuit quidem statim à principio,possessiones suas sibi habere , nec illas domino dicare : at posteaquam inanis glorię studio , sua bona voto & dedicatione Dei fecerunt,illiąue non tam vt Deo placerent, quàm vt apud homines liberalitate & munificentia conspicui & admirandi essent , consecrarunt : vbi de precio illarum clam ad se partem aliquam auerterunt ; talem contra se Dei indignationem commouerunt, cuius Petrus executor, & administer fuit ; vt nulla etiam pœnitẽtia curari,aut expiari potuerint. Proinde ante quidem castę & religiosę vitę votum,atq. promissionem,liberum est cuique volenti,iuxta concessam & legitimam viuendi rationem, coniugio sese tradere. Si quis verò spontè & liberè,voto ac professione sua,deo se tradidit ; huic verò amplius non licet retrò pedem referre; sed potiùs totum se illi, veluti quoddã semel Deo oblatum ac dedicatum donarium , purum & integrum cõseruare : ne,si semel voto Deo sacratum corpus,cõmunis vitę functionibus contaminarit ; in fœdissimum sacrilegii crimen incurrat Hæc autem cùm dico , non vnum tantum genus elatæ cupiditatis intelligo , vti quidem permulti putant, in sola corporis custodia, totum virginitatis & castitatis consistere decus ; sed ab omni item licentiosa cupiditate, eum, qui se Deo consecrauit, continere,ac custodire se debere existimo, ne aliqua mũdi huius labe,mentis suę puritatem contaminet, aut impedimentum aliquod,ad verę diuinam peragendam vitam,sibi accersat. Hæc igitur illum,qui mundo præsentiąue vitę renunciauit ; ne vas semel Deo dicatum,aliquo praue cupiditatis affectu contaminet,intueri oportet : illudque apud se maximè expendere ; iam se supra humanam naturam esse, altiusq. pennas suas extulisse , ac im-

Act. 5.

ac immortale quoddam , & corporis expers vitę genus, complexum esse , angelicamq. vitam sequutum : liberum enim ab omni coniugali lege esse , nullamq. aliam pulchritudinem præter Deum ipsum , mentis , oculorumque intuitu,perpetuò spectare ; hoc proprium est angelicę naturę opus. Rumpendę igitur sunt omnium cupiditatum , & affectionum vitę huius compedes illi, qui verè & per omnia Deũ sequi, & imitari velit. Quod nisi per omnimodum mundi contemptum , morumque veterum obliuionem, obtineri nullo modo potest. Nisi enim nos planè ab omni mortali cogitatione,communisque vitę consuetudine separauerimus,ac veluti ad alium quendam mundum omni animi contentione ac propensione, mortalitate hac superata,transtulerimus ; iuxta Pauli dictum : *Omnis conuersatio nostra in cœlis* ; Philipp: 3. antiquam illam quem quærimus , Deo perfecte placendi consequemur . domino præcisè dicente : eum Luce 14. qui non renunciauerit omnibus quę habet ; non posse eius esse discipulum. Quod vbi fecerit ; omni deinceps custodia cor suum eum obseruare conuenit ; ne sanctę illę, quas de Deo concepit cogitationes illi effluant,nèue memoriam mirabilium eius , rerum vanissimarum cogitatione contaminet : sed assidua potiùs,& ab omni rerum mundanarum contagione , munda & libera, rerum diuinarum meditatione, animo impressam, atque firmissimo sigillo obsignatam, sanctam de Deo cogitationem secum vbique circumferat. Hac enim ratione charitas Dei nobis quæritur , simulque nos ad omne mandatorum Dei exercitium excitat : quo item exercitio ipsa conseruatur, vt constanter & perseueranter colatur. Quodquidem ipse dominus demonstrat , nunc quidem dicens : *Si diligitis me, mandata mea seruate :* Ioan: 14. nunc autem ; *si mandata mea seruabitis,manebitis in dilectione mea :* Ioan: 15. quales ille homines alio loco perfectos vocare

Mat: 5. & 29. vocare solet. Itaque non oportet mirari, rectè & honestè viuentium monachorum vitam, perfectam appellari. *Per professionem quidem lauacri,* inquit Chrysostomus, *priora nostra omnia nobis condonauit; ac post eam veniam, ipsumq; lauacrum, secundum præsidium et remedium, quod* Isa: 1. *ex pœnitentia est peccatoribus reliquit. Si fuerint,* inquit Propheta, *peccata vestra vti coccinum; instar niuis ea dealbabor, ac in contrarium habitum transferam. Proinde non tam quidem cadere obest; quàm vbi ceciderit, non te statim erigere, periculosum est.* Proinde laudare potiùs, quàm extenuare, monasticę vitę institutum conuenit. Qui enim eos, qui se in perfecta virtute exercent, colit atque obseruat; hic Deum ipsum tantò magis honorabit: at qui hos semel contemnere didicerit; hic facilè, pessimo profectu, in ipsum deum contumeliosus euadet. Matth: 10. *Qui vos accipit,* inquit dominus, *me accipit; qui vos spernit, me spernit.* Hos igitur & nos imitemur: & sic omni ex parte deum, ipsius vitę honestę studio glorificabimus. Neq. verò illud rectè quis dicere potest; non posse quenquam his seculis ad eum gradum virtutis peruenire. Nā cùm charitas Dei, non doceatur; ipsaq. lex non aliud sit, quàm earum, quarum nobis semina natura indidit, facultatum, agricola quædā & nutrix: vel enim in ea parte, vbi Deus proximos nostros, tanquam ipsos nos amare iussit, inspiciamus obsecro diligenter; nunquam idem eius rei omni ex parte perficiendę, vim & semina nobis insita à Deo habeamus. Quodquidem ita esse facillimè deprehendemus. Quis enim non videt hominem natura mansuetum, & sociale animal esse, non solitarium, non ferum: neq. adeò quicquam eius naturę est proprium; quam cum alijs communem vitam agere, alijs vti, simi leque ac cognatum diligere. Quarum igitur rerum nobis Deus prior semina dedit; earum meritò & iure suo à nobis fructum & prouentum expetit, dicens: *Mandatum,*

datum, inquit, *nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Ad quod mandatum eò magis animos nostros excitare volens; signum & indicium suorum discipulorum, non miracula, non virtutum portenta ab illis exquirit; quanquam & horum, in Spiritu sancto, illis magnam vim cōcessurus erat: sed audi quid dicat: *In hoc cognoscent* Ibidem. *vos, quia mei estis discipuli, si dilectionem mutuam inter vos colueritis.* Quę quidem duo, dei & proximi dilectionis præcepta, ita secum vbique nectit ac glutinat; vt ea officia, quę in proximum conferuntur, in seipsum transferat. *Esurijt,* inquit, *et dedistis mihi comedere.* Et deinde infert: *Quæcunque,* inquit, *fecistis vni ex minimis istis fratribus meis, mihi fecistis.* Proinde per primū quidem præceptum, licet secundum etiam perficere: per secundum autem est quidam reditus, & conuersio ad primum. Qui enim diligit dominum; idem consequenter 1. Ioan: 4. diligit & proximum suum. *Qui,* inquit, *diligit me, mea* Ioan: 14. *data mea seruabit. Præceptum autem meum hoc est; vt* Ioan: 13. *diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos.* Eum item qui diligit proximum, dei dilectionē complere testatur; vt qui ea officia quę proximo impenduntur, in eam partem accipere soleat, ac si in se collata sint. Quapropter fidelis ille in domo Domini seruus Moyses, tantam erga fratres prę se tulit charitatem, vt deleri potius elegerit ex libro vitę, in quem inscriptus fuerat; quàm vt populus ille præuaricator, suorum delictorum veniam consequi non deberet. Neque verò solùm ipsa mandata Dei, ea veneratione nobis sunt colenda; sed vt in summam rem contrahamus totam; sanctissimorum item Patrum vniuersę traditiones & instituta contemnenda non sunt. *Præcipientium quidem differentia,* inquit Basilius, *nihil* In. Ascet. *debet lædere obedientiam earum rerum, quę præcipiuntur. Cum ne Moyses quidem aspernatus sit, consilium Iethro so* Exod: 18. *ceri sui, rectè monentis. Et ipsorum quidem præceptorum*

Hæc item ex Basilij Ascetic.

differentia magna est. Nam alia quidem sunt, quę domini præceptis aduersãtur, corrumpuntq. ea, aut saltem admixtione earum rerum, quę prohibitæ sunt contaminãt: alia verò, et si clarè cum illis non coniunguntur; plurima tamen ad ea rectè perficienda conferunt, ac quasi opem quandam præsentem adferunt. Oportet enim Pauli dicentis meminisse. *Prophetias nolite contemnere; omnia verò probantes, quod bonum est retinete; ab omni opere prauo abstinete vos.* Et rursum. *Omnia consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, et in captiuitatem redigentes omnem intellectũ, in obsequium Christi: et in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia.* Et si quid fortasse ex his, quę iubentur tale est, quod cum lege Dei consentiat, vel quod ad eam explendam nos iuuet; huic ipsi tanquam Dei mandato, omni studio & diligentia nos parere oportet. Satisfacientes illi mandato Pauli: *sufferentes vos mutuo cum charitate Dei.* Si quid verò præcipitur, quod legi diuinę aduersetur, camq. aut euertat, aut inquinet; tum demum illud dicere opportunum erit: *Magis oportet nos obedire Deo, quàm hominibus;* memores Domini dicentis. *Alienum enim non sequuntur, sed fugiunt ab eo; neque enim norunt vocem alienorum.* Et Apostoli, qui nostrę cautionis & securitatis caussa, non dubitat vel angelos ipsos perstringere, cùm dicit: *Etiam si nos ipsi*, inquit ille, *aut angelus de cælo euangelisauerit vobis aliud, præter id, quod vobis euangelisauimus, Anathema sit.* Vnde instruimur: quod & si maximè cognatus quis sit, & si maximè clarus; ab eo autem quod Dominus præcipit nos prohibeat, vel ad id, quod ab ipso vetitum est, sollicitet, & impellat; fugiendum, & tanquam pestem his, qui diligunt Dominum, auersandum esse. Quod quidem de his quę à nobis dicta sunt, nullo modo vere intelligi potest.

De esse videtur particula μη

1 Thessal: 5.

2. Corint: 10.

Ephes: 4.

Act 5.

Ioan 10.

Gal: 1.

Ea enim

Ea enim quę synodicè constituta sunt; omnes Christi fideles, tanquam diuinitùs inspiratę scripturę consentanea recipiunt, atque amplectuntur semper: ob idque & à suffocato vsque ad hodiernum diem abstinemus nos, illudque auersamur, sanctorum Patrum, atque adeò ipsorum Apostolorum præceptis inhærentes: scriptum enim est. *Ab idolotitis abstinendum esse sanguine et suffocato.* Et in sexta synodo Canone 67. decernitur. *Si quis sanguinem animantis comederit, excommunicetur.* Diuus quoque Basilius hac de re legem ferens, inquit: *Inuenio diuinas scripturas, tum veteris, tum noui testamenti repetens, neque in multitudine, neque in magnitudine eorum, quæ delinquuntur; sed in sola cuiuscunque mandati transgressione, conspicuè censeri, et iudicari contra Deum incredulitatem, et commune esse contra quamcunq. inobediẽtiam Dei iudicium.* Et paullò superiùs. *Existis itaque et consimilibus manifestum esse iudico; quod generaliter quidem cupiditatum malicia, ex ignorantia Dei, et praua de illo opinione oritur: peculiariter verò dissidia hæc multorum inter se, non aliundè proficisci; quàm quòd indignos nos gubernatione et moderatione domini, ipsi constituamus. Ad considerationem enim talis vitæ, si fortè aliquando,* inquit Basilius, *me referre volui; ne modum quidem et magnitudinem talis stupiditatis, aut stultitiæ, aut vecordiæ (propter enim excedentiam maliciæ vno certo nomine illam appellare non posum) inuenire potui. Si enim in brutis animantibus inde concordia oritur et proficiscitur, quod ad suos duces seruant obedientiam, quid dicemus nos in tanta inter nos discordia, in tanto mandatorum Dei contemptu et rebellione deprehensi? An nõ reputabimus hæc omnia, nunc quidem ad nostram doctrinam et conuersionem, a Deo proposita esse: in magno verò illo et terribili iudicij die, in confusionem ac condemnationem eorum, qui disciplinam respuerunt, ab illo producenda esse, ipso dicente.*

In prooemio diffectorum.

Isaiæ 1.

Cognouit bos possessorem suum, et asinus praesepe Domini sui; Israël autem me non cognouit, et populus meus non intellexit. Et multa alia his similia. Illud item ab Apostolo dictum. *Si*, inquit, *patitur vnum membrum; compatiuntur reliqua membra.* Et illud. *Ne sint schismata in corpore; sed vt membra mutua sui gerant curam, ab vna scilicet omnia inhabitante anima mota et impulsa.* Quorsum, inquam, hæc talis hominis fabrica? quorsum fabricę explicatio? Ego quidem existimo eò spectare omnia, vt eadē seruetur similitudo: idem rectus ordo; imo multo maior in ipsa Dei Ecclesia, ad quam dictum est. Vos estis corpus Christi, & membrum de membro, vno, solo, vero, principatum obtinente, ac mutuò omnia membra conglutinante capite, ipso inquam Christo Iesu. Apud quos verò mutua non colitur concordia; neque vinculum pacis seruatur, neque spiritus mansuetudo custoditur; sed discordia, cōtentio & æmulatio implent omnia. Nimis profectò audax res est, tales vocare mēbra Christi, aut dicere ab ipso regi: stultę verò mentis, non liberè fateri, in illis imperium sensus carnis dominari; secundū sententiam Apostoli præcise dicentis. *Cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obedistis.* Cuius sensus proprietates, alibi clarè exponens inquit. *Cum enim sit in vobis zelus et contentio; nonne carnales estis?* Docens autem liquidè, quàm acerbus sit horum exitus, & quàm nihil tales homines commune habeant, cum vera pietate, dicit: *Sapientia*, inquit, *carnis, inimica est deo. Legi enim Dei, non est subiecta; nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.* Ob idque dicit Dominus. *Neminem posse duobus simul seruire Dominis.* Neq. tales illud quod in Actis Apostolorum dicitur, implere possunt. *Multitudinis credentium erat cor vnum, et anima vna; & erant illis omnia communia:* nemine scilicet proprię voluntati parente, sed omnibus in com-

1. Corint: 12.

Roman: 6. Hæc dicta Basilij.

Roma 8.

Matth: 6.

in commune in vno sancto Spiritu, vnam vnius Domini Iesu Christi, voluntatem quærentibus, qui dixit: *Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam; sed voluntatem eius, qui misit me patris.* Incedamus igitur iuxta hunc Canonem sanctè, ædificati super fūdamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo: in quo omne ædificium compactum, crescit in templum sanctum in domino. Deus autem pacis significet perfecte, id totum quod sumus, spiritum inquam, animam, & corpus nostrum; inculpabileque in diem aduentus Domini nostri conseruet. *Fidelis autem est Deus, qui vocauit nos et vos simul; et qui omnes vult saluari.* Quod & faciet, si mandatis eius, quod quidem vniuersę salutis caput est, paruerimus: & sine quorum custodia, impossibile est quenquā gratia IEsu Christi in Spiritu sancto; vt quidem iam superiùs demonstratum est, ac distinctiùs illustratum, certam consequi salutem. Ne igitur dimidia tantùm parte illum Deum esse agnoscamus, neque eius benignam misericordiam, nostręignauię, & pigritię ansam capiamus: sed his omnibus quę dicta sunt sobriè intenti; ad opus ipsum, omnia eius diuina dogmata deducere studiose curemus: nihil aliud respicientes, quam illum qui dicit. *Ignem venit mittere, et quid volo, nisi vt ardeat?* Cuius ignis in se opus Dauid experiri volens, inquit: *Proba me domine, et tenta me; vre renes meos, et cor meum.* Hic si quidem ignis, interni oculi trabe absumpta, mundum oculum constituit; vt naturali videndi facultate recuperata, assiduè mirabilia de lege Dei contempletur, cum illo, qui dixit. *Reuela oculos meos; et considerabo mirabilia de lege tua.* Hic talis ignis demones fugat; maliciam adurit, futurę resurrectionis est vis & facultas, immortalitatis efficientia, sanctorum animę irradiatio, ac rationabilium facultatum ordo & series. Hunc eundem ignem, vt & ipse

Ephes: 2.

1. Thess: 5.

1. Timot: 2.

Ex Basilij Oratione de libero arbitrio.

Luce 12.

Psalm: 25.

Hæc eadē ex Basilij.

Psalm: 118.

ad nos pertingat Deum exoremus omnes,vt in luce bonorum operũ ex omni parte ambulantes; ne minimùm quidem offendamus vnquam; sed tanquam luminaria quædam orbis vniuersi conspicui,verbis vitę,vbique inhæreamus. Vt ita beneficiorum Dei participes facti, cum Domino nostro Iesu Christo, in vita hac,quasi consepulti; præcepta eius omnesque virtutes,ac totum hoc quod diuinum & salutare est,dignè, sanctè, vt quidem necessarium est,adimplentes requiescamus. Sic enim vniuerso hoc incolatus nostri tempore peracto; ad veram illam cœlestis glorię patriam transferemur: qua gratia & beneuolentia Iesu Christi Domini nostri digni efficiamur. Amen. Et hæc quidem fratres charissimi hactenus: quę, vt & ipsi videtis, omnia cum scripturis,diuinitùs nobis traditis, præclarè conueniunt, iuxta sapientissimorum,sanctissimorumq. simul ac Deum spirantium Patrum interpretationem & dilucidationem. Neque enim nobis licet priuata confisis interpretatione, aliquid diuinitùs inspiratę scripturę, aut ipsos intelligere,aut alijs tradere; nisi quantùm cum scopo sanctarum synodorum Ecclesięque sanctę Theologorum, illud ipsum conuenit; ne semel ex recto Euangelicę doctrinę tramite, veræque sapientię & intelligentię semita abrepti,præcipites feramur; neue sensus demeceps noster more Protei, in hanc, & illam formam fidei transferatur, hucque atq. illuc diuagetur. Atqui forte dicet quis vestrum: quę igitur earum rerum, quę sub loco dimotę sunt, correctionis spes? quę ratio? quę inquam & qualis? Hæc, inquam, Deo ipso iuuante; si nihil præter ea, quę nobis à sanctis Apostolis sanctisque synodis diuinitùs ordinata sunt, ordiemur,nihil aliud sequemur. Qui enim intra hos limites se rectè & constanter continere volet; hic quasi eundem chorum ducet nobiscum; hic eiusdem fidei & communionis nobiscum erit. Nam ille, qui

ille,qui sæpe dictos Canones respuit, & contra Apostolos similiter contumaciter progreditur, & aduersus sanctos impudenter se offert; hic nullam nobiscum communionem habere poterit. Aut quę pars huic inter nos esse potest? quomodo item domesticus, & contuberna lis noster efficitur? cùm omnes pie viuere volentes, sic alloquantur nostri contubernij doctores,illudque doceant. Hic quidem. *Quisquis dixerit aliud præter illa, quæ statuta sunt: sit quantumuis fide dignus,virginitatem et omnem vitæ continentiam colat, signa et miracula faciat, futura prædicet; lupus tamen hic ouium pellibus tectus, ouibusque exitium moliens existimandus est.* Alter verò. *Qui ex his, quæ Deo plenis Patribus visa et decreta sunt, aliquid conuellere velit; huic non amplius œconomia adscribenda, sed est transgressio et prauarica tio dogmatis.* Aljus autem: *Oportet,* inquit, *illos tremendum iudicium Christi ante oculos habere, scientes quantum discrimen sit ex his rebus, quæ nobis à Spiritu sancto traditæ sunt, aliquid auferre, vel illis aliquid addere. Non igitur oportet quenquam nouarum sententiarum ambitiosè auctorem esse velle; sed illa, quæ nobis à sanctis viris prædicata, & relicta sunt,agnoscere.* Cùm igitur tot & tanti sacrę doctrinę interpretes, nos aliud sequi, præter ea, quę accepimus prohibeant; vna & sola rerum recuperandarum ratio supereſt; idem semper cum sanctis consilijs sentire,Canonibusq. Apostolicis per omnia inhærere,& sic in omnibus Christum Dominum & magistrum sequi. *Ignatius in Epi: ad Hier.*

Et vos igitur Germani viri doctissimi, mediocritatis nostrę filij in Christo charissimi; cum sapienter, magnoque consilio, ac tota mente velitis, cum ea quę apud nos est Iesu Christi sanctissima Ecclesia vos coniungere; nos tanquam parẽtes filiorum amantes libenter obuijs vt aiunt, vlnis hanc vestram charitatem ac humanitatẽ in sinum mediocritatis nostrę recipimus; si modo Apostolicas,

ſtolicas, & ſynodicas nobiſcum ſimul ſequi traditiones volueritis, hiſq. vosipſos ſubijcere. Tunc enim demum verè & ſincerè vna domus nobiſcum efficiemini. Et vt confidimus, vbi ei quę apud nos eſt ſanctę & Catholicę Ieſu Chriſti Eccleſię vos ſubijcietis;magnam laudem & commendationem apud omnes bonos,& rectè ſentientes , inde conſequi poteritis : ſicq. ex duabus Eccleſiis, quaſi vna Dei beneuolentia facta ; reliquum tempus in beneplacito Dei tranſigemus,vnaq. ſimul viuemus, donec tandem ad cœleſtem illam transferamur patriam. Qua vtinam potiamur omnes in Chriſto IESu , cui ſit laus & gloria. Amen.

Scriptum Dei benignitate Conſtantinopoli Anno ab incarnato Ieſu Chriſto domino noſtro 1576. Menſis Maij, die 15. in ædibus ac reſidentia Beatiſſimi Patriarchę. Subſcriptum manu Patriarchę.

ANNOTATIONES.

Primum vtriuſque ſpeciei particeps eſſe oportere etc. *Nemo fuit vnquã,qui modò vel ſacras litteras ſerò legerit, vel antiquitatis Eccleſiaſticæ aliquã notitiam habuerit, vel qui ſolitam ſerò & quieto animo res ſacras tractauerit;qui vtriuſq; ſpeciei vſum magno pere neceſſarium eſſe iudicarit. Qui enim facilè in ſcripturam legi, ille facilè animaduertit , ſacra quidem myſteria nobis à Chriſto Domino relicta eſſe ; ſed & eorundem diſpenſatores, Apoſtolos, virosq; Apoſtolicos inſtitutos.* Sic nos, *inquit Apoſtolus*, exiſtimet homo, tanquam Dei miniſtros, & diſpenſatores miniſterioruin eius. *Teſtamentum, vltimamq; voluntatem, quam nulli mortalium tranſgredi licet, nobis perſcriptum eſſe ; ſed eiusdem teſtamenti procuratores atq; executores Apoſtolos , eorumq; ſucceſſores conſtitutos. Atqui & depoſiti , & legati diſpenſandi tota poteſtas, penes diſpenſatores, teſtamentiq; curatores poſita eſſe ſolet ; ſi præſertim teſtator voluntatem ſuam diſertis verbis non expreſſerit ; ſi diſtinctè quid cuiq; debeatur, non docuerit : quod in hoc vtriuſque ſpeciei legato factum eſſe videmus. Datur diuinum legatum duodecim præſentibus curatoribus ſolis, vt ipſi præſentes vtantur , adhibeatur alius nemo, ampliùſque additur nihil. Qua cauſa? niſi vt tota diſpenſationis poteſtas, penes curatores atque diſpenſatores tanti legati ſit ; ita vt niſi additus locus ille Ioannis octauus fuiſſet :* Niſi manducaueritis carnem filij hominis , & biberitis ſanguinem : *qui tamen multas expoſitiones recipit; ne vnam quidem ſpeciem multitudo,à teſtamenti curatoribus ex legato iure repetere poſſet. Aliquid autem præter voluntatem , vel diſpenſatorum , vel curatorum ex demortui hæreditate ſibi vſurpare, nihil aliud eſt ; quàm furem et violentum inuaſorem eſſe,ipſiuſq; vltimæ voluntatis teſtatoris euerſorem. Nulla igitur neceſſitas eſt vtriuſque ſpeciei, ſi voluntatem teſtatoris ſpectes. Sic qui veteres Eccleſiæ mores, aliqua ex parte corrumpit ; dico eum, qui frequentem vſum vnius ſpeciei , quam vtriusq; facilè animaduertere potuit. Primùm in domeſticis & priuatis communionibus , quarum ſæpius Tertullianus, Hieronymus, Cyprianus item meminerunt. Vbi enim minùs dignos ſe eſſe cenſebant , vt ad martyrum templa venirent ; domi aſeruatam Euchariſtiam communicabant.* Non ſciat maritus, *inquit Tertullianus vxori ſuæ ;* quid ſecretò ante omnem cibum guſtes : & ſi ſciret panem , non credit illum eſſe,qui dicitur. *Et Cyprianus docet.* Cùm mulier quædam arcam ſuam,in qua domini ſanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire; igne inde ſurgente deterritam eſſe, ne auderet attingere. *Hieronymus autem.* Quòd , inquit , in Eccleſia non licet ; nec domi liceat : nihil deo clauſum eſt , & tenebrę quoque lucent apud Deum. Deinde in perſecutionibus, vbi vtriuſque ſpeciei commodus vſus nequaquam eſſe potuit. In ſolitudinibus item, *cuius vtriuſque rei meminit in ea Epiſtola quam ad Cæſarium patricium ſcripſit Baſilius.* Illud autem, inquit,in perſecutionis temporibus,neceſsitate cogi quempiam, non præſente ſacerdote,aut miniſtro,id eſt Diacono, communionem,propria manu ſumere etc. *Et paullò poſt :* Omnes in heremis ſolitariam vitam agentes , vbi non eſt ſacerdos, com-

 munio-

munionem domi seruantes, à seipsis communicant. *Et:* In Alexandria, inquit, & Aegypto, vnusquisque eorum qui sunt de populo, vt plurimùm, habent communionem in domo sua. *Demum in nauigationibus ipsis, quomodo Paulus in Actis communicasse videtur; et Satyrus frater D. Ambrosij, de quo illud idem scribit Ambrosius, cui quod secum gestabat in naui, Christiani de Eucharistia contulerunt, quod alligauit in onario, & onarium inuoluit in colo, atque ita se deiecerunt in mare; non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans iuuaretur; quoniam fidei solius arma quæ sterit. Quod item in ægrotis, qui vtriusque speciei capaces esse non possunt, fieri solitum; ex pulcherrima illa de Scipione historia, apud Eusebium lib. 6. Cap. 36. videre licet. In peregrinorum item communione, quæ laica etiam dicebatur, & qua nonnunquam Clerici puniebantur, quæ ex asseruata Eucharistia conferebatur peregrinis, sub vna specie dabatur. Cuius rei author est Irenæus in Epistola ad Victorem referente Eusebio lib. 5. Cap. 24. Cyprianus in Epi: ad Antonianum Toletanum concilium Cano: 4. Quod idem cernitur in illa cõmunione, quæ obuiam Episcopis alijsq; magnis viris mitti à Diocæsanis solebat, ad probandum, num eiusdem esset communionis, & num ea, quæ ad pacem sunt secum ferant. Cuius rei apud veteres scriptores frequens fit mentio. Quomodo item & in illa communione, quæ die Pamscene, atque die Sabbati magni semper fiebat, & nunc fit etiam ex præsanctificatis atque præconsecratis, ac in multis alijs similibus eodem modo clarè videre licet. Tum quidem certè, cùm eade re à Constantien. Synodo Canon latus est, ad vnamq; solam speciem communio laica reuocata, totum quasi orbem, præter eas, quæ Vikleff atque Hus hæresim secutæ erant prouincias, vna sola specie sponte, & nullo Ecclesiastico quasi Canone in vsum fuisse patet: quod vel ex ipso decreto eius concilij, quod in hunc modum decernit, apparet:* Cùm in nonnullis mundi partibus quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum sacramentum Eucharistię sub vtraque panis & vini specie suscipere, & non solùm sub specie panis, sed & sub specie vini, populum laicum passim communicent etc. *Et infrà:* Vnde cùm huiusmodi consuetudo ab Ecclesia, & sanctis Patribus, rationabiliter introducta, & obseruata sit; habenda est pro lege: quam non licet reprobare, aut sine Ecclesię authoritate pro libito mutare etc. *Quæ quidem omnia, cùm Græci recte perspecta habeant, neque nunc, neque alias*

quæ alias vnquam, in hac parte nimij vtriusque speciei exactores existerunt: & cùm in eo totum studium suum collocasset, quò aliquid vel perexiguum reperirent, in quo Latinos accusarent, vnius speciei tamen vsum, nunquam illis seriò obiecerunt: non prætermißuri, si quid in ea re momenti inesse putarent. In Concilio quidem Florentino, vbi omnia etiam minima vtrinq; diligentißimè expendebantur, ea præcipuè, quæ ad hoc spectabant sacramentum: de vtriusque tamen communionis vsu, aut decreto Constantiensi; ne verbum quidem vnum prolatum fuit. Hi; ob eam causam; quod & ipsi Græci, eos, qui a re diuina absunt, & qui domi infirmi communicant, vna sola vesci sunt specie; non aliud iudicantes, quàm illud nihil omninò interesse; num aliquis sub vna, aut sub vtraque specie communicet; cùm vtriq; plenus & integer Christus accipiatur. Sed & isti ambitione, atque studio nocendi, homines temulenti, qui hoc tanquam vexillũ quodam perturbandæ Reip. Christianæ erexerunt, alio modo hac de re loquuntur, vbi crapulam edormierunt; & alio, vbi prauæ cupiditate victi, omnia agunt, feruntq;. Edormita crapula Lutherus in libro declarationis Eucharistiæ, inquit, non dixi, neque consului, neq. est intentio mea; vt vnus, vel aliqui Episcopi, propria authoritate, alicui incipiant vtramq. speciem porrigere; nisi ita constitueretur & mandaretur in concilio generali. *Et alio loco:* quamùs pulchrum esset, vtraque specie Eucharistię vti, & Christus hac in re nihil tanquam necessarium præcepit; præstaret tamen vnitatem, quam vtiq. Christus præcepit sectari, quàm de speciebus Sacramenti contendere. *At vbi furor illum incessit, vbi spiritus vertiginis & tumultus occupauit; in libro de captiuitate Babylonica, ipse fatetur à suis cupiditatibus captus, longè aliter sentit & loquitur.* Si quo casu, inquit, Concilium statuerit, minimè omnium nos vellemus, vtraque specie potiri; imo tum primùm in despectum illius Concilij vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri: & eos planè Anathema habere, quicunq. talis concilij authoritate potiretur vtraque. *Similiter ab eadem perturbatione relictus Melanchthon in suis Hypotyposibus: sentit de re suilam, aut abstinere à suila; sic alterutra specie vti, medium & indifferens esse dicebat. In familiaribus item colloquijs, vtriusque speciei vsum indifferentem esse, quasi semper censuit. Quo autem animo et quo instituto, ab his ea agitata capta sit quæ sit spectare explicant primi huius Tragœdiæ authores Boemi. Propterea enim Iacobello*

bello Misinensi scribuntur gratulabundi adhæsisse ; quia reperissent scriptuam & articulum, quo turpiter ermise Ecclesiam Romanam demonstrare possent ; & per quem Romanæ sedis ignorantia vel nequitia argui possit. Laterus etiam profitetur amplexum se opinionem hanc de vtrag; specie, vt à sede Romana & Conciliis liberiùs dissidere possit. Ita isti fascinum quæsierunt, quò commodè oviculis Christi fucum facere possint. Si quando autem dubitabatur, num aliquid boni insit in hac vtriusque specie, extra obedientiam nimia & pertinaci repetitione : nunc planè hæc omnis dubitatio sublata esse videtur ; cùm, si hoc eorum hominum studium, cum sensu & voluntate Christi coniunctum fuisset; nunquam huiuscemodi homines ex hoc ipso quasi principio, in tot postea errores tam fœdos, dissidia tot, omniumque rerum humanarum & diuinarum perturbationem, blasphemias, mentm denig; impietatem prolapsi fuissent : neq; hæc ipsa res tot pestium & calamitatum seminarium fuisset. Non quod in speciebus aliquid mali insit; sed quòd melior sit obedientia quàm victima: & auscultare magis, quàm offerre adipem arietum : quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, ait Dominus omnipotens. Inobedientia autem omnis erroris mater & magistra est : Sed & hæc hactenus.

Qui Sacerdotes vxores accipere prohibeant etc. *Neque hoc priscum est, neque cum veteri more Ecclesiæ coniunctum. Quanquam enim in primis crescentis Ecclesiæ terminis, non ex continentibus tantum, sed etiam ex illis, qui vnius vxoris essent viri et presbyteri, & Episcopi eligerentur ; tamen vbi iam in eum ordinem asscrebantur, non amplius vxoribus conuiuebant suis. Liber hac de re duorum amplissimæ authoritatis virorum adferre testimonia ; Græci alterius, Latini alterius. Ex Græcis Epiphanius est, Episcopus Cypri : ex Latinis D. Hieronymus. Epiphanius igitur contra Montanistas, nuptias tanquam natum inquinis damnates, sic scribit.* Gaudet, inquit, ille Apostolus his, qui approbatum Dei cultum præstare possunt; & virginitatem, ac castitatem, & continẽtiam exercere deligunt. Verùm vnas nuptias honorat ; etiamsi maximè sacerdotij dona, per eos, qui ab vnis nuptijs se continuerunt, & in virginitate vitam degunt, se ornasse præexpresit ; velut etiam Apostoli ipsius Ecclesiasticam sacerdotij regulam ordinatè, ac sanctè constituerunt. Si verò quis per debilitatem opus habuerit, post primæ vxoris obitum, secundas nuptias contrahe

Tom: 1. lib: 2. Hæresi 48.

re : hunc

re : hunc ipsum veritatis regula non interdicit, hoc est, eum, qui non sit sacerdos. *Et longè clariùs contra Catharos.* Reuera enim non susscipit sancta Dei prædicatio, post Christi aduentum eos, qui à nuptijs, mortua ipsorum vxore, secundis nuptijs coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat: sed & adhuc viuentem, & liberos gignentem, vnius vxoris virum, non susscipit ; sed eum, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & hypodiaconum ; maximè vbi sinceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, omninò in quibusdam locis adhuc liberos gignere, & Presbyteros, & Diaconos, & hypodiaconos; at hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quę per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est ; id semper Ecclesia per Spiritum sanctum benè disposita videns, statuit apparare, vt cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spirituales necessitates cum omni beneuola conscientia peragerentur. Dico autem quòd decorum est, propter repentina ministeria ac necessitates, vt Presbyter, & Diaconus, & Episcopus Deo deditus sit. Si enim præcipit populo sanctus Apostolus dicens, vt ad tempus vacent orationi ; quantò magis sacerdoti id præcipit, vt indistractus sit, inquam, ad vacandum secundùm Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac vsibus perficitur. *Idem ijsdem planè verbis hoc idem docet D. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum hoc modo.* Sed & ipsa Episcopalis electio mecum facit. Non enim dicit, eligatur Episcopus, qui vnam ducat vxorem, & filios faciat ; sed qui vnam habuerit vxorem, & filios in omni subditos disciplina : certè confiteris, non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat : alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Aut permitte sacerdotibus exercere opera nuptiarũ, vt idem sint virgines, quod mariti : aut si sacerdotibus non licet vxores tangere ; in eo sancti sunt, quia imitantur pudicitiam virginalem. Sed & hoc inferendum. Si laicus & quicunque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali; sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant ; non solùm in domibus suis non erant, sed purgabantur ad tempus, ab vxoribus

Hæresi: 58.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. ФРАНКА

Epistola 50. separati, & vinum & siceram non bibebant, quę solent libidinem prouocare. *Et in Apologia ad Pămachium.* Igitur, vt dicere cœperamus, Christus virgo, virgo Maria, vtriusque sexus virginitatem dedicauere: Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post sacerdotium in æternum pudici. Quid vobismet ipsis illudimus & irascimur, si, subantibus nobis ad coitum præmia pudicitię denegentur? Volumus oppiparè comedere, vxorum adhiberi complexibus, & in numero virginum & viduarum regnare cum Christo? idem ergo habebit fames, premium, & ingluuies? sordes & munditię? saccum & sericum? Lazarus recepit mala in vita sua, & dives ille purpuratus, crassus, & nitidus, fruitus est carnis bonis dum aduiueret; sed diuersa post mortem tenent loca; miserię delicijs, & delicię miserijs commutantur: in nostro arbitrio est; vel Lazarum sequi, vel diuitem. *Et aduersus Vigilantium.* Quid facient orientis Ecclesię? quid Aegypti & sedis Apostolicę; quę aut Clericos virgines accipiunt, aut continentes; aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt? Hoc docuit Dormitantius, libidini freta permittens & naturalem carnis ardorem, qui in adolescentia plerunque feruescit, suis hortatibus duplicans, imo extinguēs coitu fœminarum; vt nihil sit, quo distemus à porcis: quo differamus à brutis animantibus: quo ab equis, de quibus scriptum est: Equi insanientes in fœminas facti sunt mihi: vnusquisq. in vxorem proximi sui hinniebat, hoc est quod loquitur per Dauid spiritus sanctus. Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus nō est intellectus. Et rursum de Dormitantio & socijs eius: In chamo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. *Hæc Hieronymus.*

Sanctorū Patrum, atq. adeò Apostolorū. *Constitutio Apostolica hæc est.* Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris quā hæc necessaria; vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorū, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos benè agitis. *Quod idem canone 62. ita præcipiūt.* Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omninò ex sacerdotali Catalogo, comederit carnes in sanguine animę ipsorū, vel quid à feris captū, vel morticinum, deponatur: hoc enim lex prohibuit: si autem sit laicus, segregetur. *Canon item, quem isti tanquam sextæ Synodi allegant, in hunc modum præcepit.* Sacra scriptura nobis præcepit, vt abstineamus à sanguine & suffocato & forni-

& fornicatione. Meritò igitur damnamus eos, qui cuiuscunq. animalis sanguinem arte aliqua condunt, & sic comedunt. Qui hoc fecerit Clericus; deponatur, laicus excommunicetur. *Nos verò ad Apostolicam quidem constitutionem respondentes; dicimus: præceptum illud pro tempore tantùm factum fuisse, hoc est, quàm diu idola manebant, & quàmdiu item Iudaicæ infirmitatis habenda fuit ratio, & quatenus essent immolaticia, & ad idolorum, quibus consecrata essent, cultumm pertinentia, quod satis etiam ipsius decreti verba declarant: non enim dixit, vt abstineant à contaminatione idolothyti, sed à contaminationibus idolothyti, & sanguinis, & suffocati. Hæc enim omnia sunt cōtaminationes; quia omnis sanguis habebatur dijs consecratus: & omne item suffocatum, propter sanguinem retentum: in illo autem quod sequitur; & à fornicatione; repetendum est verbum, abstineant; non referendo fornicationem ad contaminationes, quas dixerunt. Fornicatio enim, & si crimen graue est, non tamen ad contaminationem cultus idolorum pertinet. Immolaticium autem sanguinem, & suffocatum in hoc decreto prohibita esse, testes, & authores sunt Tertull: in apologetico, Cyrillus Hiero. in catechesi 4. Iustinus martyr in quæst: 45. Greg. Naz. in Serm. in sanctum Pascha. Origenes lib. 8. cōtra Celsum, & Magnetes antiquiß. auctor lib. 3. apologiæ pro Euangelio contra Theosthenem Euangelia calumniantem. Vbi autem & idola sunt sublata, nec amplius illis offertur quidquam, & iam infirmitatis Iudaicæ tanquam desuetæ nullus habendus sit respectus: quin imò potiùs illud agendum, ne vlla ex parte Iudaisare, eorumq; superstitionem sequi videamur: sublata legis causa, legem sublatam esse putamus: cùm præsertim, quemadmodum tùm, cùm ea lex ferebatur, illud maxime cauebatur, ne Christiani gentisare videantur: ita nunc vicissim plurimùm cauendum est; ne Iudæorum ritus sequi videamur. Itaq; iam ipse Paulus posterioribus temporibus, huius legis, vbi eius causa auferri, cœpta est, rationem non habuit; cùm omnibus indifferenter vtendum esse, nihil interrogantes propter conscientiam præcipit: alia præsertim causa longè maiore eum mouente, quòd iam exoriebantur homines attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentes mendacium, & cautheriatam habentes conscientiam: prohibentes nubere, & abstinere à cibis, quos Deus creauit, ad percipiendum, cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem. Quorum error, ne aliquo modo confirmaretur; omnibus pas-*

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ІМ. І. ФРАНКА

nibus passim indifferenter cum benedictione et gratiarum actione, vti præcipitur: Hocq; magis est Iudaisare, si modo persentiant Græci contra præceptum Pauli, qui omnibus indifferenter vescendum esse putat; à suffocato abstinere, quàm in azymo pane Christi exemplo, cœnam Domini cõficere. Sed isti festucam ex oculis alienis ejciunt, cùm trabem in suis non videant. Ad Canonem autem sextæ Synodi illud dicimus. Canonem illum sextæ Synodi non esse; sed particularis cuiusdam, quæ post quatuor, vel quinque annos, à sexta Synodo fuit ab Imperatore Iustiniano in despectum quasi Sergij Pontificis, qui tum eius conatibus obsistebat, congregata. Cui neque legati sedis Apostolicæ præfuerunt Constantinopoli, neque deinceps ipse summus Pontifex subscripsit. Et reuera illi Canones multa habent, quæ neq; planè Catholica sunt, & iam futurum schisma olent. Itaque per iocum ab ipsis Græcis πανδέκτη *quinta sexta dicebatur; quòd neq; quinta, neque sexta esset; sed monstrum potius vtriusque sibi nomen vendicans. Hæc autem ita esse, vt diximus, nõ melius cognosci potest, quàm ex illorum ipsorum Canonum verbis: sic enim habet.* Quoniam autem sanctę & vniuersales synodi quinta & sexta, de mysterio fidei plenissimè disputantes, Canones non fecerunt: propterea nos conuenientes ad hanc Imperialem vrbem, sacros Canones conscripsimus: oportebat enim, vt synodus vniuersales canones Ecclesiasticos promulgaret. *Verùm de his Canonibus suum cuiquam conseruetur iudicium. Hæc verò, vt & alia, hactenus.*

Laus Christo Domino.

23.23ſ.

H-203503

CAPITA EARVM RERVM, QVÆ IN ANNOTATIONIBVS continentur.

1. *Cur septem solas synodos recipiant moderni Græci, causæ explicantur.* folio 4.
2. *Quo tempore, & loco addita sit sacro symbolo particula illa, de processione Spiritus sancti (Filioq.) docetur.* f. 9.
3. *Quatenus symbolo aliquid adjcere liceat.* f. 11.
4. *Spiritum sanctum ex patre & filio procedere, totius orientalis Ecclesiæ testimonio confirmatur.* f. 17.
5. *Quomodo Spiritus sanctus ex patre et filio procedat, docetur, difficultatesq; explicantur.* f. 21.
6. *Veteres ritus baptismi traduntur.* f. 33.
7. *Quæ sit materia consecrationis sacræ Eucharistiæ, vbi de fermentato & azymo disputatur.* f. 73.
8. *De vera forma consecrationis Eucharistiæ.* f. 78.
9. *Quibus nominibus antiquitus sacra Liturgia designabatur.* f. 108.
10. *Sacra altaria quibus nominibus à Græcis vocãtur.* 110.
11. *De primatu Papæ Gennadij Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani disceptatio.* f. 113.
12. *Sacræ Liturgiæ Græci & Latini interpretes.* f. 159.
13. *De Sanctorum inuocatione.* f. 206.
14. *De vtriusq; speciei vsu.* f. 226.
15. *De sacerdotum cœlibatu.* f. 230.
19. *De vsu sanguinis & suffocati.* f. 232.

FINIS.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

ERRATA SIC CORRIGE.

Folio 9. in Annotationibus verſu 25. Conſtantinopolitani lege, Conſtantinopolim. Fol. 11. ỽ. 26. adijcere, l. adjci. Ibidem ỽ. 29. Græcę, l. Græci. Fol. 27. ỽ. 9. ſanc&e. l. ſanctè, Fol. 51. ỽ. 16. Non igitur nos de bonis, l. nonſigitur de bonis etc. Fol. 53. ỽ. 3. illam, l. illum. Fol. 65. ỽ. 25. quod, l. quo. Fol. 86. ỽ. 12. ſummum & primum, l. ſummum & primum remedium. Fol. 113. ỽ. 34. princeps, l. principes. Folio 114. ỽ. 7. ad, l. &. Fol. 159. ỽ. ante penultimo, errores, l. errones. Fol. 161. ỽ. vltimo, canone, l. canon. Fol. 202. ỽ. 3. docet: quod, quantumuis, l. docet: quantumuis. Ibidem ỽ. 7. in eam, l. eam in. Fo. 220. ỽ. 4. plurima, l. plurimum. Fol. 223. ỽ. 9. ſignificet, l. ſanctificet. Fol. 225. ỽ. 15. ſcribenda, ſed eſt transgreſsio, lege: ſcribenda eſt, ſed tranſgreſsio, &c.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА